I 6412-

LEON DONICI

noul seminar

roman

EDITURA CVLTVRA NAȚIONALĂ

www.digibuc.ro

www.digibuc.ro

BIBLIOTECA
- MUNICIPIULUI -
BUCUREȘTI

LEON DONICI

1887 — 1926

www.digibuc.ro

LEON DONICI

NOUL SEMINAR

ROMAN

Traducere din ruseşte de
G. M. IVANOV

Cu o prefaţă de
ADRIAN MANIU

EDITURA „CVLTVRA NAŢIONALĂ“
2, PASAJUL MACCA
BUCUREŞTI
1929

www.digibuc.ro

S'AU TRAS DIN ACEASTĂ CARTE
O SUTĂ DE EXEMPLARE
PE HÂRTIE HANDMADE VĂRGATĂ
NUMEROTATE DELA 1 LA 100

www.digibuc.ro

LEON DONICI

Nu am să recomand cetitorilor pe Leon Donici; apariţia lui în literatura română a fost scurtă şi strălucitoare, iar marele public a recunoscut îndată că se află în faţa unui adevărat scriitor.

Ca pâinea caldă volumul său a fost şi la noi repede epuizat, în toate marile publicaţii şi în toate cotidianele articolele lui se răspândiră cu o abundenţă simptomatică celor ce simt că trebuie să-şi grăbească realizarea vieţii pentru că Dumnezeu le-a dat multe de spus — dar puţin timp.

Născut la Chişinău în 1887, Leon Donici a copilărit în casa bunicului său, preotul Petre Donici, fapt ce trebuie reţinut de cetitorii «Noului Seminar», pentru că romanul poartă pecetea unor amintiri trăite, un bogat material de analize sufleteşti autentice, caracteristice operei marilor romancieri răsăriteni.

La vârsta de 12 ani copilul basarabean cu o inteligenţă precoce îşi făurise o personalitate şi o judecată a sa, ştiind, cu agerimea celor aleşi, să-şi însuşească prielnic toate influenţele mediului şi ţinutului, pornind în viaţă ca nepot de preot

www.digibuc.ro

român şi având toate amintirile copilăriei româneşti temelie sufletului. Acest fapt ne va explică minunata intrare a lui Donici în literatura noastră.

Pornind cu părinţii la Petersburg, se înscrie la Seminarul Teologic unde îşi continuă studiile secundare începute la Chişinău. In anul 1908 a terminat seminarul.

Invăţământul superior îl urmează la Universitatea din Petersburg. Cu greutăţi materiale lesne de închipuit pentru un băiat sărac, îşi termină studiile la Facultatea de drept în 1913.

Dar încă din 1910 începe să fie cunoscut — a publicat nuvela « Mon plaisir » în revista rusă «Monitorul Istoric», şi nuvela a fost repede tălmăcită în limba germană de L. Schimdt pentru « Berliner Kreuz-Zeitung ».

In 1911 aceeaş revistă publică nuvela sa «Bolnavii», remarcată de cercurile literare. In 1912 e chemat să colaboreze la cele mai de seamă reviste literare, în special la publicaţia « Soarele Rusiei ». In 1913 îşi publică întâia nuvelă în «Lumea contemporană», revistă marxistă în fruntea căreia găsim numele genialului Leonid Andreev. In acelaş an Leon Donici scrie romanul « Noul Seminar » şi îl publică în revista lunară care purtă numele mistic de « Testamente ».

Spovedania pe care o prezintă romanul se osebeşte de «confesiunile» lui Jean-Jacques Rousseau, pentru că nu e văicăreala filozofică a unui individ, ci zugrăvirea unei întregi fresce sociale, făcută cu

www.digibuc.ro

nemiloasă sinceritate de un copil chinuit între zidurile de temniţă ce aveau pretenţia să fie o fabrică de mântuitori de suflete. Pentru pravoslavnica Impărăţie, dospind de mult puroiul unei descompuneri adânci — în toate straturile sociale, sub toate măririle politice şi religioase ascunzând aceleaşi minciuni menite să întindă răul la adăpostul ordinei şi convenţiilor sociale — romanul lui Donici erà o bombă încărcată cu dinamita adevărului, mărturisirile fostului seminarist neputând fi nici tăgăduite, nici înnăbuşite. Se proclamă pentru întâia dată în marea Impărăţie a « drept credincioşilor » că în *seminare* orice ideal e frânt şi mânjit, că sălbătecia şi viţiul se ascund sub poveţele sublimului umanitarism, în aşà zisa educare a tineretului.

Romanul a avut un succes răsunător.

In 1914 apare într'o ediţie specială, după ce în câteva luni se epuizaseră alte *şapte ediţii*! In acelaş an e tradus în limba germană, iar de atunci, după datele comunicate de familie, a fost tălmăcit în franţuzeşte şi în englezeşte. Cariera lui Donici înseamnă pentru 1914, în revista «Testamente», un nou roman, de data aceasta din viaţa studenţească, intitulat « Apele Mici »: e destul să spunem că din cauza conţinutului, *revista a fost confiscată, iar romanul interzis în toată Rusia!*

1915 înseamnă apariţia unui volum de nuvele, « Floarea amară », care cunoaşte curând o a doua ediţie.

www.digibuc.ro

1917 aduce un volum de satire politice intitulat « Funingine » şi în acelaş an, în colaborare cu Grigore Alexinschi, conduce o revistă săptămânală antibolşevistă intitulată « Fără cuvinte de prisos ».

Guvernul sovietic a confiscat revista şi a dat foc tipografiei!

Gândurile şi adevărurile proclamate de scriitor găseau aceeaş urgie sub cele două regimuri opuse, şi confiscarea gândului tipărit rămâneà procedeul clasic pentru ocrotirea abuzului împotriva adevărului, sub bolşevici ca şi sub ţarism.

La sfârşitul anului 1918, Donici izbuteşte să părăsească Rusia şi se reîntoarce la Chişinău — prietenul lui Andreev şi Bunin colaborează ca un simplu începător în ziarele locale, nu odată persecutat de măruntele personalităţi localnice, care îşi făceau nume în demagogie şi nu puteau să ierte talentul redactorului — necunoscut în ţară — dar nume universal. In acest timp a scris piesele « Tovarăş Polieaiev », « Marchiza », « Ultima şedinţă », romanul « Stăpânul Veacului », nuvelele « Marele Archimedes », « Requiem », « Prea Sfânta Născătoare», « Antichrist », « Ziua nunţii », « Când luminează soarele », «In drum spre Emaus», « Ninge », « Proorocul Simeon », şi altele.

In 1923 apare cartea sa « Revoluţia rusă », pe care cetitorii o cunosc în editura « Culturii Naţionale ». Atunci a colaborat la mai toate revistele literare române: « Gândirea », «Viaţa Românească»,

www.digibuc.ro

« Ţara Noastră », « Flacăra », etc., şi la ziarele « Adevărul », « Cuvântul », « Universul », etc.

Sufletul românesc al acestui « moldovean » dăinuise mult timp ca o scânteie de aur sub cenuşa rusificării care înăbuşeà încet întreaga provincie. Donici scrià la început ruseşte şi iscăleà Leonid Dobronravov; poate că nu am fi ştiut niciodată că e român, poate nu ar mai fi fost niciodată român, dacă vârtejul evenimentelor nu ar fi spulberat cenuşa, preschimbând scânteia într'o flacără curată, dând o semnificaţie unică existenţei acestui artist.

Un suflet nou se deşteptase în Donici, neamul strămoşilor preoţi frământà şi sbuciumà trupul în care rusificarea încercase să pătrundă, iluminat ca de o religioasă minune, de evenimentele ce întregeau din nou României Basarabia, înfăptuindu-se chiar peste înţelegeri şi credinţe — adevărul naţional. Leon Donici s'a înscris în slujba acestui adevăr regăsindu-şi adevăratul nume, ocolind succesele demagogiei politice, dar dăruind ţării tot talentul, tot geniul.

Din clipa când Donici a reuşit să se întoarcă în Basarabia a fost cel mai dezinteresat şi cel mai entuziast român. Uriaşa lui putere de muncă izbuteà să se realizeze cum am arătat, în opere noui scrise direct în limba lui Ştefan cel Mare.

. . . . . .

Am avut fericirea să-l cunosc, îi ţin minte mantaua de uriaş din care făceà plapumă când se

www.digibuc.ro

culcà în odaia neîncălzită de hotel, învelindu-se ca un zeu cu maldăre de manuscrise pe deasupra, când gerul erà mai cumplit.

L-am văzut apoi plângând ca un copil, şi rânjind dinţii negri, clipind sub ochelari ochii palizi, sau cântând cu glas adânc de vâjâiau geamurile, rugăciuni slavone. Prietenii îi corectau manuscrisele în care pentru primele luni acordurile gramaticale se greşeau. Dar nici unul din acei cari ar fi putut râde de greşelile lui gramaticale nu simţeau decât înfiorare cetind manuscrisele, pentru că sub şovăiala cuvintelor ideile erau atât de mari şi mersul gândului atât de sigur, atât de nou, atât de drept, încât greşelile lui cel mult emoţionau pe întâiul cetitor al textului.

In mod firesc Donici ar fi ajuns în fruntea literilor române, talentul lui se impuneà din ce în ce mai mult, singurii care îl mai puteau invidià şi nu îi puteau iertà talentul erau tot cei cu sufletul mărunt. Ei contestau orice merit celui despre care Maxim Gorki scrisese cu ocazia apariţiei «Noului Seminar»: «L. Dobronravov este un scriitor de mare nădejde, având în vedere ceea ce a produs, aşteptăm dela el cu nădejde, el este o mare făgăduinţă a literaturei noui...».

Iar criticul Aseşov scrià: «romanul «Noul Seminar» e un mare eveniment în literatura contimporană».

Alt nume cu reputaţie peste hotarele Rusiei, Plehanov, adăugase: «dintre toţi scriitorii noui cetesc cu plăcere numai pe Dobronravov. El are

www.digibuc.ro

un talent adevărat. Continuă cele mai nobile tradiţii ale literaturii ».

In orice ţară şi în orice epocă, Leon Donici ar fi putut cucerì ori ce situaţie socială, numai să fi vrut.

Dar Leon Donici nu trăià decât pentru gânduri. In 1924 socoate că e nevoie să se ducă la Paris pentru ca să apere soarta românească a Basarabenilor. Dimpreună cu Gr. Alexinschi scoate ziarul francez « Le Pays natal », şi printr'o serie de articole în «La Victoire», «Le nouveau Siècle», etc. pledează cu înflăcărare şi convingere dreptatea românească.

In mai puţin de un an organizează la Paris un «cerc al Basarabenilor», reuşind să grupeze în jurul său tineretul basarabean şi să-l îndrumeze spre naţionalism curat.

Dar în primăvara anului 1926 Leon Donici se îmbolnăveşte de pneumonie, ce răscolind poate în pieptul sărmanului suferinţe mai vechi — deslănţueşte o tuberculoză galopantă. La 26 maiu 1926 Leon Donici s'a stins în spitalul Saint-Louis.

Ultima dorinţă de a fi înmormântat în pământul ţării i-a fost îndeplinită, graţie poeţilor Octavian Goga şi Nichifor Crainic precum şi gazetarului Eugen Titeanu.

Cosciugul a călătorit mult timp... abià în 7 Iulie acelaş an a ajuns la Chişinău, unde a avut loc o înmormântare naţională, cu toate că asta nemulţumeà pe unele mărunte notabilităţi local-

www.digibuc.ro

nice, invidioase până şi pe onorurile postume. Oficialitatea nu a găsit încă prilejul să cinstească printr'o pensie naţională cât de modestă pe maica bătrână a celui ce a întărit prin slova lui glorioasă Unirea. Nu am izbutit încă să avem tălmăcită opera acestui talent român, deşi trâmbiţăm tot felul de ofensive culturale — piesele lui Leon Donici nu au cunoscut lumina rampei într'un Teatru Naţional şi multe din scrierile ce nu a apucat să tipărească s'au pierdut fără urmă dealungul ţării noastre şi prin Capitala Franţei. De aceea nu putem sublinià îndeajuns meritul traducătorului, care a înţeles datoria de a ne redà întreg pe Leon Donici din « Noul Seminar ».

Cetitorul va pătrunde prin paginile acestei cărţi într'o vieaţă neaşteptată, în care gluma tinereţii inconştiente se îngână cu negre desfrâuri, şi va înţelege că urmarea adevărată trebuià să fie în evenimentele politice îndeajuns de cunoscute. Venalitatea şi viţiul împodobite în odăjdii ortodoxe nu puteau produce decât o scoborîre a sentimentului religios, pe care nu discursurile îl învioară. Adevărul pe care ni l-a lăsat deasupra mormântului, autorul, merită să fie îndelung răsgândit, fără de teamă, într'o credinţă nouă.

ADRIAN MANIU

www.digibuc.ro

O dedic cu dragoste
Fratelui — prietenului meu

www.digibuc.ro

I

E sâmbătă seara. In biserica din vecinătate, unde slujeşte tatăl meu, sună clopotele, greoaie, scumpe şi melodioase. De undeva, din apropiere, de dincolo de casele de piatră, le răspunde ecoul vesel. Ca nişte băeţandri sglobii, aleargă grabnic unul după altul sunetele voioase ale clopotelor mici şi cu vocea subţirică şi, ca şi cum ar râde, se răspândesc într'un râs vesel şi îmbucurător. Dang-dang, dang-dang — ha-ha-ha-ha!

In camera mea e întunerec; în faţa icoanei tremură luminiţa roşie a candelei şi din tresărirea aceasta pare că se mişcă şi broboada aurită de pe icoană. La noi, în tot locul, în toate odăile, ard întotdeauna candelele. Dacă au uitat să le aprindă, tata trece prin odăi cu mersul său greoiu şi apăsat şi prinde a strigà tare, în auzul casei întregi:

— Ian ascultaţi! De câte ori trebuie să vă spun că întotdeauna candelele trebuie să fie aprinse?!

www.digibuc.ro

După aceea bolboroseşte ceva, şi eu aud exclamarea lui apăsată, supărată:

— Ttticăloşii!

Nu-l iubesc pe tata, şi nici el nu mă iubeşte pe mine. Intotdeauna m'a bătut crunt pentru fleacuri şi se întâmplă câteodată şi acuma să mă bată când e mânios... iar eu nu mă pot împotrivì. Sunt mic de statură, slab, şi mai ales mă tem de tata, mă tem de ochii lui liniştiţi, clari şi cruzi, mă tem de vocea lui aspră, răsunătoare şi poruncitoare. Cu mine şi cu surorile mele el vorbeşte întotdeauna bădărănos, tăios şi foarte adesea sfârşeşte vorba cu noi luându-ne la bătaie. Bate şi pe soră-mea. Venise într'o zi mătuşa la noi, plângeà şi spuneà că a bătut-o şi pe mama mea moartă.

Dar când venià şi altă lume, tatăl meu devenià cu totul altul. Cu enoriaşii de vază el vorbeşte alintat, amabil, surâzând; când slujeşte, se roagă pompos în faţa prestolului, cădeşte măreţ şi ţine predici cu lacrima în ochiu. Lumea îl socoteşte un preot activ şi bun. Ocupă câteva funcţiuni onorifice, predă religia la liceul de fete şi are reputaţia unui profesor experimentat şi talentat. Odinioară, e multă vreme de-atunci, a primit titlul de magistru în teolo-

www.digibuc.ro

gie[1]) şi-i place, când vine ocazia, să spună că e magistru. Când eu aduc din seminar note rele, mijeşte dispreţuitor şi răutăcios şi spune:

— Vai de capul tău, secule. Tatăl e magistru în teologie, iar fiul... o gură-cască!

El pronunţă «gură-cască» răsunător, despicat şi cu greutate. Îi place societatea, se duce adesea la cunoscuţi, şi la noi vin oaspeţi. Dar cu ceilalţi preoţi, cu dascălul, tata nu întreţine relaţii, se ţine ţanţoş, consideră pe ceilalţi preoţi inferiori, iar pe dascăli nu-i lasă să intre mai departe de coridor şi le spune «tu».

Vin din seminar acasă odată pe săptămână, sâmbăta. Mi-e greu să fiu acasă, dar mă duc fiindcă... fiindcă la noi vine şi liceana Veroşca, prietena sorii mele celei mici, Paşa. Veroşca! Am văzut puţine femei, dar mi se pare că nu se găseşte lumea lui Dumnezeu una mai bună ca dânsa. O iubesc de trei ani, o iubesc cu sfinţenie şi gingăşie, şi când îmi amintesc de ea, de vocea ei, de mersul ei, d mişcările ei graţioase, — devin trist, fără să ştiu de ce, şi-mi pare totuşi bine. O văd în fiecare săptămână, dar nu vorbesc

[1]) Echivalează cu titlul de doctor în teologie în celelalte ţări ortodoxe. N. trad.

www.digibuc.ro

cu ea de nimic, şi ea nu ştie că o iubesc. Când la masă îi ofer ceaşca cu ceaiu sau zaharniţa, ţin ceaşca cu îngrijire, ca şi cum în mâinile mele nu se găseşte o ceaşcă de ceaiu, ci o roză care îşi scutură petalele. Veroşca râde de mine, de stângăcia şi de sfiala mea şi mă întreabă câteodată:

— E, ce mai e la voi, în seminar?

Vreau să-i răspund, încep să tuşesc ca să vorbesc tare şi nestânjenit, dar încep a bolborosi cu vocea seacă, mută, ca şi cum n'ar fi a mea:

— Nimic extraordinar... toate-s vechi...

Răspund aşà aproape la toate întrebările Veroşchii, de aceea ea m'a poreclit: «Domnul nimic extraordinar». Vine, începe să râdă voios şi spune cu vocea răsunătoare şi frumoasă:

— Bună ziua, domnule nimic extraordinar!

Dela o sâmbătă şi până la alta, port în suflet cu atenţie şi sfinţenie amintirea Veroşchii. Mă simt bine cu această amintire, mă simt vesel şi simt ceea ce simte probabil omul care posedă o mare comoară, despre care nu ştie nimeni nimic.

Odată Veroşca m'a chemat în camera surorii mele şi, încreţindu-şi fruntea, mă întrebă serios:

www.digibuc.ro

— Am auzit că la voi în seminar se cunoaşte bine istoria literaturii. Adevărat?

Am bombănit că da.

— Atunci iată ce... N'ai puteà dumneata să faci o teză pentru miercuri pe tema: «Idealismul şi romantismul în literatura rusă dela începutul veacului al nouăsprezecelea?» Mi-o scrii?

— Scriu.

— Te rog, dragă, scrie mi-o. Aş fi scris singură, dar n'am timp. Mâine e o serată la nişte cunoscuţi, poimâine mă duc la teatru. Îmi făgăduești?

— Da.

— Merci. Trimite-mi teza cu poşta. Imi poţi scrie chiar şi o scrisoare. Iţi dau voie.

O teză pentru Veroşca! Ce fericire!... Am scris teza, am început să scriu şi scrisoarea, dar parcă mă trase cineva de mânecă... Cum să o numesc în scrisoare? Veroşca? Nu merge, mai ales că n'am nici un drept. Cu numele de botez şi numele tatălui său, dar i-am uitat numele... M-am gândit mult, am rupt hârtia şi în sfârşit am scris: «Vă trimet compunerea ce mi-aţi cerut-o. Petre Sorocoletov».

Iar peste două săptămâni, sora mi-a adus o ucigătoare noutate:

www.digibuc.ro

— Ştii că pentru teza ce ai scris-o, Veroşca a luat şeapte cu minus, adică după notele voastre — trei cu minus. Profesorul a râs de ea.

— De ce? — am întrebat, roş de ruşine, plin de frică să nu aud ceva şi mai straşnic.

— Fiindcă ai scris neciteţ, iar Veroşca n'a transcris singură, ci a dat-o surorii celei mici. Iar asta în loc de «idealist» şi «romantic», a scris «medalist» şi «romantoh». Au râs toate fetele în clasă... Medalist şi romantoh... Ha-ha!

Am suspinat uşurat. Slavă Domnului, vina nu-i a mea.

Veroşca nu s'a supărat pe mine şi zâmbià de câteori îşi aminteà de «medalist» şi «romantoh». Ii erà ruşine, probabil, că n'a putut nici măcar să-şi transcrie singură teza. M'a invitat la ea cu Paşa, să-i fac o vizită, dar nu mă duc acolo. Tatăl Veroşchii e un doctor bogat, au întotdeauna oaspeţi, se adună la ei tineret liber şi voios, pe când eu îmi pierd firea printre străini, şi dacă trebuie să trec prin sală, când se uită cineva la mine mi se pare că o să alunec şi o să cad. Apoi — port o tunică lungă şi bădărănoasă de seminarist, cizme grele, parcă-s de lemn, şi merg prin odaie tropăind parcă-s un cal. Ce-mi trebuie să mă duc! Ce oaspe mai

www.digibuc.ro

sunt şi eu! Tata a spus odată în faţa Veroşchii, când mă invitase:

— Ce oaspe mai e şi ăsta? Nu ştie nici să se scoale, nici să şadă. Mai bine nu-l invitaţi. Seminarist!

Din nou sună clopotele. Trebuie să fie la «Lăudaţi-l pre Domnul». Nu mă duc la biserică. Nu vreau. Nu mă mai pot rugà demult, iar de pe icoane se uită acum la mine numai chipuri mute; îmi sunt străine, îndepărtate, şi eu le sunt la fel. Stau liniştite în strălucirea clară a aureolei luminoase, iluminate de flacările lumânărilor, parfumate de tămâia cădită. Lumea se roagă la ei, varsă lacrimi, se prosternează înaintea lor — eu însă nu pot. Mă tem să spun că e aşà, dar mă încredinţez singur că nu mă duc la biserică fiindcă n'am plăcere, nu sunt dispus. Dar în sufletul meu e cu totul altceva, ceva întunecat, ceva înspăimântător şi necunoscut. Bine, mă duc la biserică, unde slujeşte tata, şi ceteşte înduioşat Evanghelia, şi-şi ridică ochii spre cer; dar eu ştiu că el se preface, că nici el nu crede, cască în altar cu grija de a nu-l vedeà nimeni şi se uită la ceas: mai e mult până la sfârşit? Intr'altă biserică — acelaş lucru. Nu ştiu sigur, poate că mă înşel, dar am început să mă îndoiesc şi

www.digibuc.ro

nu mai cred nici în oficierea cucernică, nici în suspinele adânci, nici în ochii ridicaţi spre cer... Nu, ei nu se roagă lui Christos. Ei L-au înlocuit cu altcineva, cu unul străin, şi-l iau drept Christos. Cum seamănă cu Fariseii din Evanghelie! «Se apropie de mine oamenii aceştia şi cu gura Mă cinstesc, dar inima lor e departe de Mine...». Departe, Doamne, ce departe!

Inchid ochii şi văd biserica noastră parohială. Văd iconostasul aurit, înnegrit pe alocurea; în altar, în dosul prestolului, o strălucitoare ghirlandă de lumânări; corul cântă frumos şi solemn: « Lăudaţi numele Domnului», tata stă în mijlocul bisericii în stihar aurit şi cu potcap, liniştit, măreţ, neturburat; alături de el diaconul se clatină de pe un picior pe celălalt şi se scarpină atent în cap, ca şi cum şi-ar potrivi părul, iar la spate — mulţimea, feţe roşii şi asudate, suspine, semnele crucii, murmurul rugăciunii. Drepte, stau surorile mele: cea mare, Sonia, înaltă, fată mare grasă, care seamănă cu tata şi este favorita lui. Stă şi-şi face semnul crucii, gravă, după cum se şi cuvine ei, fată de preot paroh, fără să-şi încline capul; alături de ea — Paşa, micuţă, uscăţivă, palidă, semănând cu mama, face crucea repede-repede şi şopteşte: «Doamne

www.digibuc.ro

Doamne, Doamne!...» Ştiu de ce se roagă ea. Se roagă ca tata să nu strige astăzi, ca la liceu să nu ia notă rea, ca totul în casă să fie în linişte. Copil sărman, nevinovat şi blând! Să-ţi dea Dumnezeu cea mai mare, cea mai mare fericire!...

Şi ce-i acum în seminar? Stau rânduri tăcute, ca soldaţii, şi ţinându-se de cor, îl întovărăşesc cu voce de bas. Inapoia coloanei stă părintele spiritual în rasă neagră; şi-a dat jos potcapul şi l-a aşezat pe umăr. O, e părintele Varsanofie! Iar în rândul al doilea, la stânga, Cobel povesteşte uşor lui Şiş despre fiicele sale. Şiş ascultă cu băgare de seamă, surâde şi-şi face cruce. Ia priveşte, părinte Varsanofie! Râd în biserică! Cum se poate! Trece în condică, fă observaţie şi spune că vei referì superiorilor...

Iar lângă lada cu lumânări îşi face cruce şi se închină până la pământ Ponioica, mişcându-şi buzele ca şi cum ar rumegà. Slujeşte, probabil, duhovnicul nostru, părintele Pavel. Bătrân, drag şi simplu. Lungeşte vosglasurile cu voce liniştită, stinsă, şi îţi face impresia că dacă s'ar întoarce spre noi, s'ar uità pe deasupra ochelarilor şi ar spune:

— Linişte! Nu faceţi gălăgie! Staţi cu evlavie! Doar vă găsiţi în biserică!

www.digibuc.ro

E de şeaptezeci şi cinci de ani. Adeseori vorbeşte despre sine:

— Am fost preot de ţară, am fost şi preot militar, am fost şi preot de curte, şi iată că acum sunt duhovnicul duhovnicilor! Bubuie vocea răsunătoare a diaconului, economul nostru, părintele Şaş: «Mântueşte Doamne, poporul tău...». Părintele Şaş îşi alunecă ochii spre cer şi clipeşte din ochi: nu-i aşà că vocea astăzi sună minunat? Şi-a avântat pântecul imens şi-şi mângâie barba roşcovană, despicată în două. Iar din partea corului, Fariseul îi şopteşte:

— Părinte Şas, să faci cinste cu bere după vecernie!

Părintele Şaş face pe ascuns cu tifla...

II

Vecernia se sfârşeşte, tata vine acasă şi mă întreabă: am fost la biserică sau nu? Răspund că nu. Atunci el începe a mă numì ateu nenorocit şi liber cugetător, eu încep a-i răspunde şi convorbirea se transformă în ceartă. Imi vine să plec la seminar. Acolo-i lumină, zgomot, conversaţii, colegi. Dar mă gândesc că ar puteà venì Veroşca. Se aude soneria în coridor. O fi ea? Nu... e Paşa. Intră, înroşită puţin de ger.

www.digibuc.ro

— Ai fost la biserică? mă întreabă.
— Nu.
— O să te certe tata.
— Să mă certe.
Paşa sună să vie servitoarea.
— Pentru ce o chemi? — întreb.
— Vreau să vie Fenia, să mă conducă. Mă duc la Veroşca.

Acuma înţeleg că Veroşca nu va veni la noi, că n'am să o văd astăzi. Şi nimic nu mă mai ţine acasă. Mă duc mai bine la seminar, la colegi.

Am condus pe sora şi m'am dus mai departe. Ce seară minunată. Pete albtrandafirii ale felinarelor, magazine luminate, lume pe stradă. Zăpada străluceşte ca nişte diamante mărunţele, arde, se revarsă în ape albastre sau roşii, ai crede că în fulgii albi, dragi şi indiferenţi ce s'au coborît pe pământ strălucesc colorile unei aurori depărtate, luminoase, şi revărsarea roşie a apusului de primăvară. Pe lângă mine şi alături de mine merg oameni, se grăbesc undeva, nimeni nu se gândeşte la altceva ci merge înainte, tot înainte în ceaţa cenuşie, în depărtarea cuprinzătoare.

La răscrucea străzii am întâlnit pe profesorii noştri de filozofie şi matematică: Calul şi Cârnul. Au trecut fără să mă ob-

www.digibuc.ro

serve, vorbind de ceva. Despre ei se vorbesc ciudate lucruri la seminar, fiindcă ei trăesc retraşi şi fără să aibă legături cu ceilalţi colegi ai lor. Despre ceilalţi ştim tot: când i-a fost trimisă lui Lătură pulpa de porc din sat, când Gramofonul a avut oaspeţi, când Sticletele a fost beat, şi aşà mai departe. Nu ştiu însă nimic despre Calul şi despre Cârnul. Se vorbeşte că se îmbată şi se duc împreună la fete, dar asta n'a ştiut-o nimeni cu siguranţă şi nimeni nu a putut-o dovedì cu fapte. Iar seminariştii vorbesc, fac presupuneri, dar fără certitudine, nu aşà ca despre ceilalţi.

Seminarul e situat departe, la marginea oraşului, pe malul gârlii, în dosul cimitirului. Două drumuri duc acolo: unul apropiat, prin cimitir, şi celălalt, lung — prin înconjur, dealungul malului gârlei. M'am dus prin cimitir. Cărările sunt curăţite şi presărate cu nisip; brazii şi pinii stau gătiţi şi acoperiţi cu puf de zăpadă, stau tăcuţi şi liniştiţi, ca şi cum ar fi murit şi ei demult, demult, rămânând să steà aşà, de straje, în împărăţia morţilor. Nu-mi place cimitirul. Ştiu că mănăstirea ia mulţi bani pentru locurile de odihnă, că cei bogaţi zac mai aproape de biserică, în «rangul întâiu», iar cei săraci

www.digibuc.ro

mai departe, lângă gard. Nici chiar moartea n'a egalizat pe oameni, şi morţii bogaţi au mai multe privilegii decât cei săraci. In capelele deasupra mormintelor ard candele, ai crede că-s nişte stele împrăştiate, verzi, roşii şi albastre. Printre monumente zac umbre înfricoşătoare, ca şi cum din gropi s'ar fi sculat umbrele celor morţi şi ar colindà în ceasul nopţii prin cimitir. Mă întreb: ce rost au cimitirele, mormintele luxoase şi încă multe altele? Oamenii trebuie să se gândească la cei vii, iar nu la cei morţi, la vieaţă, şi nu la moarte. Iar acolo, unde omul apare fără puteri, unde s'a fărămiţat, unde se teme de moarte fiindcă cu el vor murì şi faptele sale, acolo se ridică monumente, cu inscripţii, cu coroane, cu flori şi grilajuri.

Am trecut prin grădina Academiei Spirituale, o grădină lungă şi veche. Şi aici e atâta linişte, de pare că domneşte moartea. Nici un sunet, nici o mişcare. Dincolo de copaci, luminează ferestrele seminarului. De obiceiu, când te apropii de el, auzi un sgomot neîntrerupt, încordat şi puternic. Acum e linişte. Probabil că seminariştii sunt în biserică sau la cină.

Seminarul e o clădire mare, înaltă, cu patru etaje. Pe de lături, aripi de case cu

www.digibuc.ro

două etaje, pentru profesori. De câte ori am stat pe locul acesta, în grădină, gândindu-mă la seminar cu mânie şi cu dragoste. Imi dau seamă pentru ce-l urăsc, nu-mi pot explicà însă pentru ce îl iubesc. Pentru totdeauna aici va rămâneà o părticică din sufletul meu, şi din seminar voiu duce cu mine în inimă o rană veşnică şi însângerată. Apropiindu-mă de poartă, simt cum mi se strânge inima şi cum pătrunde în mine ceva nou, ceva străin, plăsmuit aici, între zidurile acestea, în odăile acestea luminate. Şi nu mai sunt Sorocoletov, ci simplu Cămila. Aceasta e porecla mea în seminar. Îmi voiu vedeà imediat colegii de care e înlănţuită vieaţa mea, dar lor nu le pot spune nimic din ceea ce este atât de al meu, despre dorul meu, nici despre Veroşca, sau despre altceva. De-aş apucà numai să spui... ar şti seminarul întreg, ar glumì, ar râde, mi-ar dà gândurile pe faţă, le-ar îmbrăcà în cuvinte josnice şi în bârfeli şi ar aruncà în mine înţepături, ca nişte săgeţi. Iar gluma de seminar e grea ca ciocanul fierarului şi respingătoare ca o reptilă.

In coridor, unde pătrunde, mută, vorbăria şi zăngănit de cuţite, stă lângă o măsuţă şi pică de somn bătrânul şi

www.digibuc.ro

sbârcitul portar Mazeppa, soldat în retragere, fost pe vremuri la Şipca împreună cu generalul Scobelev. E cavaler al ordinului Sf. Gheorghe.

— Sunt la masă? — întreb eu.

Mazeppa se uită dispreţuitor la mine şi strecoară a lene printre dinţi:

— La masă!

Urăşte pe toţi seminariştii fiindcă l-au poreclit Mazeppa, fiindcă nu închid uşa după ei şi fiindcă strigă neîncetat. Când zgomotul în seminar ajunge la culme, Mazeppa scuipă supărat şi bombăneşte cu dispreţ:

— Nişte armăsari!

In vestiar m'am desbrăcat de palton,— aici întotdeauna miroase a ceva stătut, şi aici întotdeauna găsim ţigări proaste, zece pentru patru copeici.

In sufragerie, dealungul meselor lungi, seminariştii mănâncă. Stau după grad, începând cu cel mai înalt, cu clasa a şasea. Pe şervetul fiecăruia e tipărit un număr cu coloare deasă, neagră. Îmi caut locul. Sunt într'un «lighean» cu Bufniţa, cu Spinoza şi cu Călugăriţa.

— Cămiloiule, ţi-am ars porţia! — îmi strigă de departe Bufniţa.

www.digibuc.ro

— Nu erà bună de nimic, — mă liniştește Spinoza, — nişte pârjoale cu macaroane... Dar unde ai fost?

Mă aşez. Nici nu apuc să răspund la întrebarea lui Spinoza şi simt cum, în spatele meu, îşi pune cineva încetinel mâna pe umărul meu. Ştiu că e inspectorul, dar nu mă întorc, ca şi cum nici nu aş fi bagat de seamă.

— Sorocoleeetov, — începe inspectorul cu vocea behăită, de ţap, — de ce n'ai fost la vecernie?

— Am fost la biserica unde slujeşte tata — îi răspund fără să mă scol în picioare, întorcându-mă numai cu faţa spre el. Când în timpul dejunului sau a cinei ne vorbeşte careva dintre «şefi», n'avem voie să ne sculăm în picioare. Se ridică numai favoriţii inspectorului şi «lingăii».

Inspectorul tace.

— Părinte Varsanofie — întreabă Spinoza, făcând ochi inocenţi — mâine avem liturghie?

— Intrebare ab-b-bsurdă! — răspunde supărat parintele inspector. — Da de ce să nu fie?

— Credeam că poate nu se slujeşte mâine, cine ştie de ce.

Alături de noi izbucniri de râs.

www.digibuc.ro

— Ţi-ai cerut voie dela cineva, Sorocoletov? — se înclină spre mine inspectorul.

— Nu.

— Foarte rău! Te trec în condică!

Varsanofie se întoarce şi păşeşte printre mese. Spinoza i se strâmbă la spate, îşi scutură chica şi şopteşte ca să se audă:

— Blestematule! Iezuitule!

În cealaltă jumătate a sufrageriei, cu cheia în mână, merge filfisit vice-inspectorul Sticlete, şi zâmbeşte. Se pare că a tras puţin la măsea şi de aceea e bine dispus.

— Cântaţi rugăciunea! ordonă inspectorul.

Se aude un scârţâit tăios pe duşumeaua de piatră a băncilor lungi de stejar, apoi sgomotul se potoleşte, şi Fariseul cu vocea de bas, plină şi minunată, începe rugăciunea:

— «Îţi mulţumim, Ţie, Hristoase, Dumnezeul nostru...».

Patru sute de voci prind a cântà tare şi sub cupola sufrageriei se revarsă ca un torent viu şi larg, rugăciunea seminariştilor. Spinoza, în picioare, se strâmbă şi vârâ Călugăriţei în guler gogonele de pâine. Călugăriţa dă din umeri, se uită împrejur şi face fricos cu ochiul în spre partea inspectorului.

www.digibuc.ro

— Am să fac una lată, — şopteşte Bufniţa, şi dintr'odată acoperă toate vocile cu un urlet puternic şi pătrunzător: «Stăpâne, vino la noi...», şi într'o clipă tace. Alături, ceilalţi râd şi se uită unul la altul.

Posomorît şi rău, se apropie de noi Varsanofie.

— Cine se ob-b-brăzniceşte în timpul rugăciunii, ai? Spuneţi imediat...

Privirea inspectorului cade pe Bufniţă, care, mirat, dă din umeri şi se uită impertinent la Varsanofie.

— Ba de loc, părinte inspector! Nici nu m'am gândit măcar la aşa ceva! Zău, părinte!

— Să nu spui «zău», auzi?

— Nu spun, dar vreau să ştiţi că nu-s eu. Întrebaţi pe colegi.

— Să vă fie ruşine, domnilor; nu sunteţi copii mici, — aproape filozofi în clasa a patra.

— Dar nu-s eu, părinte inspector! — bombăneşte Bufniţa, silindu-se să fie crezut, şi, cu un aer de om ofensat, continuă: cum vă puteţi închipui aşà ceva! Întrebaţi pe colegi!..

Varsanofie ştie cât e de inutil să întrebe pe colegi: toţi sunt în stare să jure că n'a strigat Bufniţa, că nimeni nu ştie cine a strigat, şi de aceea rosteşte sfătos:

www.digibuc.ro

— Vedeţi, altădată să nu mai faceţi.

Şi se îndreaptă spre eşire.

În sufragerie n'a mai rămas nimeni dintre pedagogi. Seminariştii fumează, discută, râd. La masa noastră se strânge lumea la ceaiu. Unul a adus o cutie mare de lemn cu capac, numită în seminar «sarcofag», din care Călugăriţa scoate paharele şi farfurioarele.

— Adu o ţigare! — cere Spinoza Fariseului.

— Da' ce, la mine e fabrică?

— Sgârcit mai eşti!

— Du-te la naiba, cârnule! Ce nu-ţi cumperi, dacă-ţi place să fumezi.

— Sgârcitule!

— Să mă pupi în... spate!

— Măgarule!

— Taci, boule! — şi Fariseul scoate din tabacheră o ţigaretă şi o dă lui Spinoza. Spinoza aprinde, trage adânc şi de plăcere închide ochii.

— Măi, ăla cu apa fierbinte! — urlă Fariseul. Pieptul i se cutremură de încordare, gâtul i se 'nroşeşte, şi în toată sufrageria, acoperind discuţiile şi sgomotul, se revarsă valul larg de bas argintiu şi bubuitor.

— Bravo, Fariseule! Aşà te vreau! confirmă Spinoza, şi-şi strâmbă nasul coroiat.

www.digibuc.ro

Propriu zis, n'ai cine ştie ce voce, dar îmi placi fiindcă mi-ai dat ţigareta.

Fariseul răspunde cu o înjurătură lungă şi cinică şi înhaţă cu degetele nasul lui Spinoza.

— Mai înjuri?

— Te rog, lasă-mă, puiule drag, vocea ta e ciocolată, nu altceva... Fariseul lasă nasul lui Spinoza, iar acesta termină: fi-ţi-ar vocea a dracului să-ţi fie!

După aceea, terminăm ceaiul. Un ţigan micuţ, agil, cu ochi neastâmpăraţi şi cu mâini enorm de lungi, ne informează:

— În clozet se joacă cărţi. Hai să jucăm şi noi, fraţilor! Cerbul ţine banc, în bani ghiaţă. Varsanofie n'are să prindă de veste, mâine slujeşte liturghia, astăseară ceteşte canonul... Mergem!...

III

În clozet, la etajul al doilea, se joacă cărţi. Seminarul admite numai două jocuri: «al nouălea val» şi «ţapul»; în diferitele clozete joacă toate clasele. A patra, a cincea şi a şasea — la etajul al doilea, iar întâia, a doua şi a treia — la etajul al patrulea. Cursul inferior a înlocuit cărţile de joc cu bucăţi de hârtie potrivit tăiate, pe care sunt scrise numerile cu

www.digibuc.ro

creion roşu sau albastru. Cursul superior joacă cu cărţi veritabile.

Deasupra scaunului stă călare Cerbul, cam pilit, cu ochelari, mijeşte şi zâmbeşte a beţie. Mustăţile lui ude, negre şi subţiri atârnă în jos, ca la un chinez, părul îi e în dezordine. Înaintea lui vezi cărţile murdare, jegoase şi o grămadă de bani de argint şi aramă.

— Uite, încă odată.

— Cât pui?

— Nouă gologani

— Dă-i 'nainte!

— Cine joacă?

— Aici, trei de câte cinci.

— Pune banii.

— Banii pe urmă.

— Pune, pune... Vrei să mă tragi pe sfoară?

— Cerbule, dă-mi două, — cere Fariseul, întinzând peste capetele colegilor mâna-i păroasă.

— Cât pui?

— O copeică!

— Du-te la dracu, cu copeica ta... şi Cerbul îi trânteşte o înjurătură. Apoi întinde cărţile îndelung şi, atent, numără banii şi, clipind din ochii miopi, întinde gâtul înainte, încercând să desluşească ceva printre tovarăşii de joc.

www.digibuc.ro

— Ce te sgâieşti?

— Luaţi seama, fraţilor, să nu ne prindă portarul, că ne-am ars.

— Bine, dă-i 'nainte, Cerbule!

Cerbul face cărţile, dă să le taie şi uitându-se roată la toţi, vorbeşte tărăgănat:

— Damă din bordel.

— Schimb'o!

— Rându 'ntâiu!

Lângă mine stă 'n picioare Ţiganul. În mâna stângă ţine câţiva gologani de aramă, murdari, de pe urma cărora i s'au întipărit în palmă câteva pete asudate, verzi. În dreapta ţine trei cărţi, în fiecare clipă se uită la ele şi tremură de nădejde şi de aşteptare ascunsă. În ochii lui arde văpaia lăcomiei.

— Al treilea rând: opt pice şi o mamzelă cu bube.

— Toată lumea tace.

— Al patrulea!

— Am câştigat! — ţipă Ţiganul şi cu mâna tremurândă se repede la bani.

— Te bucuri, cioară!... bombăneşte dela spate colegul care a pierdut.

— Mai departe!.. Cerbul descopere încetişor carta şi se uită cu ochiul drept pe jumătate închis.

— Descopere mai repede, năucule.

— Te-a apucat orbul găinilor!

www.digibuc.ro

— Şi mai poartă ochelari, al dracului!...
— Târâe-brâu!

Jucătorii înjură în plin, ca şi cum ar vrea să zdrobească capul bancherului cu ghinionul lor.

Am pierdut banii ce îi aveam şi stau privind la jucători. Colegul Cerbul amestecă cărţile cu mişcări obişnuite, îndemânatice şi repezi, le împarte şi numără banii. Ţiganul s'a lipit de el. După ce se va sculà Cerbul, va ţine el bancul. Alt coleg, Căruţaşul şi-a întins faţa cu nas subţire, s'a înroşit şi fără a clipì din ochi se uită la bancher. Cerbul a dat cărţile pentru ultima oară, n'a dat însă nimănui să câştige, s'a întins nervos şi, zâmbind, s'a sculat de pe «scaun».

— Acum, fraţilor, putem să bem câte un pahar.

— Cerbule, dă-mi vre-o doi gologani, de noroc! — se milogeşte Ţiganul.

Iar Cerbul tăcut şi liniştit îi face cu tifla.

— Îţi place?

— Du-te la dracul! — îi răspunde Ţiganul, şi ocupă repede «scaunul».

— Eu ţin banc!

În jurul lui s'au îngrămădit jucătorii. Unii s'au dus în clasă. Locurile lor le ocupă alţii. In aer se ridică încet păturile

www.digibuc.ro

de fum gros de tutun. Văzduhul e greoiu, otrăvit, dar jucătorii nici nu se gândesc la asta. La uşă stă Piciorongul. El e de pază, ca nu cumva cineva din pedagogi să dea peste jucători, iar pentru această slujbă primeşte câte un gologan dela cel ce a câştigat.

În clasă, din trei lămpi ard numai două. Într'un colţ, lângă fereastră, şade, aproape culcat pe bancă, Telegrafistul, cu faţa ştearsă, şi toceşte lecţia de limba greacă. Telegrafistul e unul din cei mai liniştiţi oameni din tot seminarul. A terminat şcoala eparhială, undeva în provincia îndepărtată, n'a putut să intre imediat în seminar şi a ocupat un post de telegrafist timp de trei ani. După aceea a venit la noi. El toceşte amănunţit toate lecţiile, chiar cea de «cânt», pe care nimeni niciodată nu o ştie de loc. Telegrafistul pricepe cu greu limbile clasice şi de aceea manualele lui de greacă şi de latină sunt «tocite» rău de tot. Deasupra fiecărui rând pronunţarea e scrisă cu alfabetul telegrafic, iar dedesubtul rândului — traducerea. Îl invidiază pe Spinoza, care, fiind Sârb, e scutit de a învăţà în mod obligator limba greacă, şi face cunoştinţă cu gramatica pe care nu poate şi nu vrea să o înveţe de patru ani de zile.

www.digibuc.ro

Telegrafistul stă şi şopteşte:

— *O, andres Afinéi... o, andres Afinéi...* o, bărbaţi Atenieni, o, bărbaţi Atenieni, aşà şi pe dincolo! Închide ochii şi se clatină înainte şi înapoi şi repede-repede, deabià ţinându-şi răsuflarea, şopteşte: andres-bărbaţi, andres-bărbaţi, Afinéi-Atenieni, Atenieni, Atenieni... Blestemaţi mai sunt!.. Şi de necaz izbeşte cu pumnul în pupitru.

Lângă dânsul Ţibic, scoţând afară vârful limbii, şi-a înclinat spre pupitru faţa grasă, trandafirie şi spânoasă, şi cu mare sârguinţă, cu scris de conţopist, transcrie însemnări de teologie dogmatică. Lângă perete, merge înainte şi înapoi, cu gâtul scos în afară, ca un cal cu nărav, Găina, şi toceşte lecţia de filozofie. Găina învaţă bine, e în rândul primilor zece, dar nu e de loc în stare să-şi exprime pe hârtie gândurile proprii — dacă cumva le va fi având — şi tezele i le scriu de obiceiu Cârpa sau Şampionul, pentru o plată de trei până la cinci ruble bucata. În banca întâia, Călugăriţa ceteşte Lămâii Biblia, iar acesta îşi întinde buza de sus şi se scarpină pe locul unde la bărbaţi cresc mustăţile.

În fund stă Fariseul, face ţigări şi bolboroseşte:

www.digibuc.ro

— Vai, măicuţă dragă, ce mai tutun, ca halvaua; ce mai foiţe — ca macaroanele!

În centru, sub lampă, Maţul povesteşte anecdote. Câţiva colegi îl ascultă şi unde e mai picant, încep a rânji, râzând.

— Aşa dar, popa vine acasă, — spune Maţul ne mai putând de plăcere, privind pe ascultători cu ochi strălucitori, satisfăcuţi — vine, zic, popa, cum se cuvine, iar preoteasa, în timpul ăsta, stă în şură cu paraclisierul...

Spinoza se apropie de Călugăriţa, ascultă o clipă Biblia şi zâmbeşte, — sbârcituri mari se arată în jurul ochilor săi bulbucaţi:

— Stai, Călugăriţo, lasă-mă să-ţi cetesc eu puţin.

Spinoza închide ochii şi cu voce mârşavă, ca un cântăreţ de strană, începe a cetì slavoneşte o poveste cinică despre un paracliser. Şi sfârşeşte cu o înjurătură prelungă şi scârboasă.

— Cară-te de-aici! — îl roagă Lămâia cu vocea subţire şi ţipată: aici e cuvântul lui Dumnezeu, iar tu umbli cu porcării! Păcătosule!

Spinoza începe să vorbească şi mai mari murdării.

— Sunteţi... creaturi ale Direcţiei! As-

www.digibuc.ro

cultă, Lămâie, nu te mai saturi să porţi potcap? Vrei să te ajut?

— Ia mai lasă-i în pace, se amestecă Mister, cu capul mare, bondoc şi miop. Ce te legi de oameni?

— Ascultă, Mister, ai uitat cadourile ce ţi le-a făcut Direcţia? îl întărîtă Spinoza.

— Zi-i — să se sature! strigă din banca din fund Fariseul, râzând cu hohote. Dă-i la cap, aşà!

Incepe cearta. Se apropie seminariştii, şi aşteptând vre-o istorie amuzantă, înconjură pe Spinoza şi pe Mister.

— Mister, ţine-te bine! Spinoza, trage-i una în cap! Haida!

— Ia mai tăceţi din gură, puşlamalelor! strigă plângăreţ Telegrafistul din colţul său.

— Nu mă lăsaţi să-mi văd de lecţii!

Mister scutură voinicește pe agresivul Spinoza şi iese din clasă afară. În urma lui bubuie hohote de râs.

E linişte din nou. Telegrafistul toceşte încetişor, Călugăriţa bombăneşte cetind Biblia, Lămâia suspină din greu, nu se ştie din ce cauză, poate îl irită cetirea sau poate că nu-i cresc mustăţile. Fariseul urlă. Găina s'a tâmpit de atâta cetire şi se uită, tâmp, la lampă, cu ochii înroşiţi şi obosiţi. Spinoza a scos din pupitru un

www.digibuc.ro

«manual de ginecologie», pe care l-a luat dela o moaşe, cunoştinţă de a lui, arată lui Şiş desenurile, plesneşte pe ele cu degetele şi face comentarii scandaloase.

Clătinându-se şi sughiţând intră în clasă Cerbul, beat, iar în urma lui — Preţ.

— Oho, părinţi, făcători de minuni! — strigă la ei voios Fariseul.

Cerbul zâmbeşte beat, dă istovit din mâini, apoi binecuvintează ca un arhiereu şi vreà să spună ceva, dar nu poate. Colegul Preţ, cu statură bădărănească, roşcovan, cu pistrui, cu mustăţi atârnate, ţine în mână o balalaică.

— Unde v'aţi pilit, dracilor? — întreabă cu invidie Fariseul.

— În c...c...cămară, — răspunde Cerbul, şi-şi scutură capul. Admirabi-i-il! Preţule, zi-i o mazurcă!

In coridor se aude tropot de picioare; în clasă intră o bandă: Ţiganul, Hăţul, Hamalul şi alţii. Toţi răsuflă greu.

— Cât pe ce, fraţilor, să deà peste noi Varsanofie!.. A 'nceput să umble, puşlamaua, prin clozete! — informează Ţiganul. Şi-a strâns crucea sub rasă şi fuga după noi! De-abià am scăpat!

Şi povestesc îndelung despre părintele inspector şi-l înjură ţigăneşte. După aceea încep să cânte. La început cântecul nu

www.digibuc.ro

se potriveşte. Spinoza cântă fals, pentru care lucru cineva dintre beţivi îl loveşte în ceafă. Fariseul se apropie de cântăreţi, şi vocea lui se revarsă uşor în cor:

«Luntrea lin pluteşte, dorita ţintă e aproape»...

Spinoza cântă: «se apropie».

— Minţi, Hamalule! — îi spune la ureche Frigarea.

Spinoza, continuând să cânte, îi arată pumnul.

— Să cântăm, fraţilor, cântecul divin! strigă Fariseul, şi cu o octavă de protodiacon mugeşte: «Un renegat din catedrală, pilindu-se cu licheur, stă lângă gard aplecat».

Şi corul îl acompaniază:

— Aplecat, aplecat, aplecat...

Cântăreţii tac. Trece un minut. Telegrafistul toceşte în colţ:

— *Pedevomen... pedevomen...* educăm, educăm...

IV

După cântul ăsta, clasa a rămas aproape goală. M'am aşezat în banca mea, vrând să-mi cetesc lecţia de teologie dogmatică. Luni, profesorul Mocirlă mă va interogà fără doar şi poate. Iar eu am evitat de multă vreme ora aceasta. E un om ridicol,

www.digibuc.ro

Mocirlă ăsta. În capul lui totul s'a amestecat grămadă, ca gunoiul în groapa cu murdării, iar el s'a rătăcit în fărămiţele cunoştinţelor sale. Nu poate să rostească nici două fraze fără vre-un citat oarecare, şi când vorbeşte, pe faţa lui se oglindeşte atâta stimă şi consideraţie pentru autorul pe care-l citează, încât devine respingător. Se teme de întrebările seminariştilor şi întotdeauna clipeşte din ochi speriat şi dă din umeri, când cineva îi pune o întrebare.

— Dumneavoastră, domnilor... vedeţi... domnilor...!

Se apropie de mine Telegrafistul.

— Mi-am terminat, dragă, lecţia de greacă... Grea traducere mai e şi asta! Am ameţit! Şi nu înţeleg la ce naiba îmi foloseşte să-mi bat capul cu drăcovenia asta! Când te faci popă — nici în gând nu-ţi trece vre-un cuvânt grecesc. Lua-i-ar dracii să-i ia! Grea limbă au mai avut şi Grecii ăştia. Îmi vine să arunc cartea cât colo! Îmi vine să-i dau dracului pe toţi!

Dela lecţii, Telegrafistul începe să vorbească despre sine, despre tatăl său, despre fraţi, cât e de mare familia lui, şi cum nimeni nu are bani.

— Tatăl meu e popă în mănăstire de maici! Socoteşte, cât poate să câştige!

www.digibuc.ro

Iar maicile sunt de o sgârcenie ne mai pomenită. Se gândesc cum să ciupească ele mai mult. Dar tu de ce nu eşti astăzi acasă?

— Nu mi-a venit să mă duc.

— Vrei să tocești aici?

— Poate.

— Vede-ţi de treabă! Vrei să fii premiantul întâiu?

Incep să râd.

— Ştii că Scuipăciosul a învăţat tot pentru marţi? E silitor, al dracului! Când mă gândesc că poimâine e ora de greacă, mă apucă năbădăile! Gramofonul e supărat pe mine că făceam zgomot în ora lui... Mi-e frică de el. Mi-e frică de toţi dracii ăştia! Când stai pe loc, ştii totul, cum însă te scoate la catedră, amuţeşti. Mă duc să mă culc.

Telegrafistul se duce — iar eu rămân singur în clasă. Din când în când se aud paşi şi voci în coridorul tăcut şi din nou se face tăcere. Vreau să-mi cetesc lecţia.

Incep să cetesc: «unii, aşà numiţii învăţaţi, cari neagă Providenţa Divină»... dar îmi trece ori ce poftă de cetit. Pentru ce învăţaţii cari neagă Providenţa Divină sunt «aşà numiţi»? Pentru ce în argumentele lor teologii noştri sunt bădărănoşi şi înţepători? Oare nu se pot lipsi de ob-

www.digibuc.ro

servaţii inutile, mojiceşti? Li se pare că în felul acesta vor fi mai impunători; cât se înşeală! E pur şi simplu lipsa de educaţie, crescută aici, între aceşti pereţi, şi sancţionată apoi de Academia Spirituală. Ciudat lucru: dintre toţi profesorii noştri, au talent numai unul-doi, dar şi ăştia sunt nişte beţivani şi nu-şi caută de treabă cum se cade. Mai e şi Tătucul Naş. Ceilalţi sunt nişte simpli funcţionari, siguri pe cunoştinţele şi talentele lor; de noi puţin le pasă. Au explicat lecţia — şi gata. Şi doar vor să scoată din noi preoţi şi arhierei. Dar pentru asta nu fac nimic. Nimeni nu se interesează cum trăim noi, cari sunt interesele noastre, ce vrem noi. Ne-au dat părinţii aici, iar noi trebuie să învăţăm! Şi noi învăţăm. Ce mai păstori o să iasă din noi! Peste doi ani, unii din colegii miei, beţivi, cartofori, profanatori şi atei, vor luminà poporul, îi vor vorbì de credinţă, de dragoste, de felurite lucruri plăcute, care lor le sunt indiferente şi care nouă nu ne turbură inima. De pildă, Lămâia, dintre noi toţi singur pare a fi un sfânt. Iar în realitate?... Directorul, care e monah, e arhimandrit, dă de băut întreg seminarului, iar pe cei din clasa întâia îi strică şi îi depravează. Unii dintre

www.digibuc.ro

ei, acei cari sunt mai frumoşi, ies din apartamentul directorului cu lacrimi în ochi şi cu bani în buzunar. Astfel ţi se înrăutăţeşte şi ţi se distruge sufletul tău de om, şi se îmmulţesc ateii, inamicii răi şi ascunşi ai monahismului şi ai preoţiei.

S'a deschis uşa; m'am uitat şi am văzut pe American, elev într'a şasea, cel mai bun elev al seminarului, despre care chiar Mocirlă, vorbind de el, zâmbeşte. Din ce cauză a fost poreclit American — nimeni nu ştie. Probabil, din întâmplare, cu vre-o ocazie demult uitată, cineva l-a poreclit aşa, şi aşa a rămas. M'am împrietenit cu el de anul trecut. Se întâmplà câteodată să nu ne vedem o săptămână întreagă, altădată ne întâlneam undeva pe coridorul întunecos sau în clasa goală, după rugăciunea de seară, şi ne apucam să vorbim cu fierbinţeală o oră-două, şi întotdeauna ni se părea că conversaţia noastră nu erà importantă în sine şi că încă nu ne spusesem ceea ce ne interesà şi ceea ce erà al nostru. Americanul erà şiret şi ascuns. Câteodată vorbeà sincer şi răutăcios, şi e interesant că nu observam în el o altă sinceritate decât cea rea şi dispreţuitoare.

Americanul zâmbì, un zâmbet obişnuit şi mort, şi faţa lui începù să samene

www.digibuc.ro

cu un craniu care-şi arată dinţii. Zbârciturі lungi s'au întins dela nasul lui lung şi ascuţit spre colţul buzelor anemice, iar ochii lui clipociţi priveau, ca de obiceiu, pătrunzător şi iute, cu strălucirea rece a unui luciu de ghiaţă. Vocea îi era uscată, scârţâitoare, cu intonaţiuni nemişcate şi reci.

— Bună seara. Toceşti?

I-am strâns mâna subţire şi rece. A luat de pe bancă manualul meu, s'a uitat pe copertă şi l-a aruncat neglijent la loc.

— Ce mai nou? — mă întrebă el.

— Nimic. Toate-s vechi.

— Eu am însă o noutate. Mi-a spus astăzi directorul în secret, că consiliul seminarului a hotărît să mă trimeată la Academie pe cheltuiala Statului.

— Te felicit.

Americanul râse tăios.

— Îţi mulţumesc! Ai pentru ce!

— Nu-ţi pare bine?

— Vai, cum nu! Sunt extraordinar de bucuros şi victorios. Cu timpul, te pomeneşti că ajung arhiereu. Să fii sigur. Ah, dragă, dacă ai şti... Mi se pare câteodată că nu voiu apucà vremea când voiu scăpà din zidurile acestea, din această blestemată...

Americanul tăcù dintr'odată şi deveni

www.digibuc.ro

atent. În coridor, lângă uşă, se auziră paşi înceţi, de abià auziţi. Varsanofie intră în clasă călcând uşor, cu pantofi de pâslă, se uită roată împrejur, mirosì, parcă, aerul, dacă nu miroase a tutun, şi se apropie de noi.

— Ce faceţi aici...

— Vorbim, — zâmbì Americanul.

— Despre ce vorbiţi?

— Despre seminar.

— Şi ce anume?

— Spuneam, — zise Americanul, scrâşnind din dinţi, — că în curând voiu terminà seminarul, şi că îmi va fi foarte greu să părăsesc aceste ziduri, să mă despart de ceea ce mă obişnuisem atât de bine.

— Da-a-a? Imi place să te aud, — începù să spună părintele Varsanofie, zâmbind şi pieptănându-şi barba cu degetele. Îmi place să te aud! Îmi pare foarte bine. Dar... să deà Dumnezeu! Stătù după aceea o clipă, şi adăugă: e vreme de dormit! Sorocoletov, mâine cânţi la liturghie!

Tăcù încă puţin şi auzind sgomot şi voci în coridor, se întoarse repede, şi neauzit, ieşì din clasă.

Americanul îşi muşcă buzele, clipì din ochi şi râse cu voce stinsă:

www.digibuc.ro

— Numai aşa poţi trăi în lumea lui Dumnezeu!...

V

În dormitorul nostru — o cameră mare şi rece — la etajul al patrulea, stau patruzeci de paturi. De sus, din tavan, atârnă, prinsă de trei lănţişoare subţiri, lampa de noapte: o lampă mică pe un cerc mare de tinichea, vopsită în coloare cafenie. Pe zid, printre ferestre, atârnă icoana şi înaintea ei clipeşte o candelă verde. Din cauză că sobele erau proaste, în dormitor erà întotdeauna frig; trebuià să ne acoperim cu câte două cuverturi: una albă, de lână, cu vergi roşii pe margine, şi cealaltă cenuşie, de vară.

Când am intrat în dormitor, Spinoza învârteà cuvertura în aer, făcând vânt ca să se stingă lampa, iar Maţul suflà în candelă.

În dormitor se făcù întunerec.

— Ce farsă am jucat Hăţului şi Dulăului, îmi şoptì Telegrafistul cu bucurie; le-am răsturnat paturile cu picioarele în sus, iar saltelele le-am vârît în colţ... Ha, ha... Telegrafistul îşi frecă mâinile de voie bună şi mugì de plăcere. «Vai, o să turbeze Hăţul»!

www.digibuc.ro

În dormitor mirosea a vodcă. Sâmbăta întotdeauna mulţi erau beţi. Se îmbătau înainte de masa de seară, ca să nu-i observe «şefii».

— Fraţilor, vă iubesc!—bombăneà Cerbul cu vocea beată şi somnoroasă. Draaagi tovarăşi!.. Spinoza, v-v-v-reau să te ssărut în... în... cârmă! (Cârmă se numeà nasul lui Spinoza).

— Du-te la dracu! îi strigă Spinoza. M'ai umplut cu bale pe toată faţa.

— Prăpădiţilor, lăsaţi-mă să dorm! — a cârâit supărat Găina, învârtindu-se sub cuvertură.

— Cine se supără? Gă-găina? întrebă Cerbul, aşezându-se în pat şi sughiţând. Tu te-ai supărat, măi? Tocilă blestemată. O să crăpi tocind. Vrei să capeţi nota cea mai mare la Mocirlă?

— Taci Cerbule! făcù Frigarea. În coridor se plimbă Sticletele.

— Sttticletele? Ce-mi pasă de el! Sticlete, vino 'ncoa! începù să urle Cerbul.

— Taci din gură, că o păţeşti.

— Ba de loc...

— Sss! şoptì Maţul. Vine aici.

— Să vină.

— A tras o înghiţitură şi strigă de parcă a băut un butoiu! — şoptì aţâţător Spinoza.

www.digibuc.ro

— Iar vorbeşti tu, ăla cu nasul? Sârb cârn! Vino 'ncoace, să te pup în nas!

În geamul uşii se desemnă statura Sticletelui şi în dormitor se făcù dintr'odată linişte. Sticletele deschise uşurel uşa şi se oprì în prag.

— Domnilor, de ce e întunerec aici?

Tăcere.

— Intreb de ce e întunerec? Cine a stins lampa şi candela?

Telegrafistul începù să sforăie sgomotos. Intr'un colţ se auzì grohăit de porc.

— Cum nu vă e ruşine, domnilor? Doar nu sunteţi copii mici! Trebuie să daţi pildă celor mai tineri, iar voi vă purtaţi ca nişte copii.

— Stic-sticlete! ţipă Maţul de sub cuvertură.

Şi din toate părţile izbucnì ţipăt şi sbierăt.

— Sticlete.

— Sticlete.

— Sti-cle-te! — urlă Cerbul.

Sticletele dispărù şi peste un minut se înapoie cu servitorul Mitiuha.

Mitiuha, căscând şi oftând, se urcă pe o măsuţă şi aprinse la început lampa, după aceea candela.

Sticletele trecù repede printre rândurile de paturi, oprindu-se şi ascultând res-

www.digibuc.ro

piraţia celor ce dormeau, stătù câtva timp în prag, înscrise ceva într'un carneţel şi ieşì.

— Măi Frigare, ia uite-te unde s'a dus? şoptì Spinoza.

Frigare, călcând uşurel cu picioarele goale, se apropie de uşe şi privì în coridor.

— La capătul celălalt.

Spinoza se urcă repede pe pat, apucă cuvertura, şi făcù vânt cu ea. Din nou se făcù întunerec.

— Fraţilor, îmi vine să vărs! — zise plângăreţ Cerbul.

— Ai să dai de dracul!

— Varsă în cizmă! îl sfătuì Preţul.

Cerbul începù să se mişte, să umble, şi în întunerecul din dormitor se răspândiră sgomote de grohăială.

— Bravo, — aşà te vreau! zise Preţul. Când eram odată cântăreţ de strană şi am petrecut noaptea la popă, mă apucă vărsatul. Să vărs pe duşumea, mi-erà teamă, ia să vărs în cizmă. Şi a ieşit minunat.

— Preţule, te-am preţuit cu preţ nepreţuit, — se amestecă, sâcâind, Ofiţerul.

— Ce-mi tot baţi capul! Eşti o puşlama, Ofiţere. Dacă nu taci din gură, îţi sparg capul.

www.digibuc.ro

— Foc! strigă Spinoza. Sparge-i capul.

Ciorovăiala asta se stinse în curând. Preţul se liniştì şi începù să povestească paşnic şi amănunţit cum a fost alungat dintr'un alt seminar, cum s'a făcut cântăreţ, cum a avut un ogor, cum vindeà ovăz şi cum ajunsese să se logodească.

— Şi o să mă aştepte, tâmpita, până voiu terminà seminarul. Atunci ne cununăm. Şi o să mă fac eu popă!... vai de ea, sărmana.

— Ascultă, Preţule, e frumoasă logodnica ta?

— Da' ce-mi trebuie urîtă? Ce crezi tu, Hamalule, că mi-am ales o mutră? Logodnica mea e frumoasă, albă, durdulie, cum se cuvine.

— Durdulie? — întrebă cu vocea râzătoare, Spinoza.

— Durdulie, da; dar tu de ce întrebi?

— E vopsită, măi.

— Minţi! începù să râdă Preţul. Nu e vopsită de loc. Înţelegi?

— Mă chemi la nuntă? — întrebă Maţul.

— Aş!

— De ce?

— Fiindcă tu, Maţule, când eşti beat, începi să faci scandaluri.

— Am să viu treaz.

Preţul râse neîncrezător.

www.digibuc.ro

— Fugi de aici! La nuntă — şi treaz! Cine dracu a mai văzut?

În coridor se auziră paşi sfioşi, bolboroseală de beţiv, şi în dormitor intră Melcul, clătinându-se.

— Bbb... seaaara!.. pronunţă bâlbâit.

— Ai venit, Melcule!

— Conţopistule!

— Muieraticule!

Melcul, tăcut şi împleticindu-se, se oprì printre paturi, dădù din cap şi întrebă:

— Unde mi-e pppatul?

— Aici, Melcule, — Spinoza îi arătă patul Dulăului.

Melcul se prăbuşì în pat şi, sforăind, începù să-şi scoată cizmele.

— Cum ai petrecut, Melcule? — întrebă Maţul.

— Du-te la dracul!

— T-t-tâmpitule.

— Poet nerecunoscut! îl aţâţă Maţul.

Melcul se desbrăcă, se acoperì cu cuvertura peste cap, scoase după aceea capul şi întrebă:

— Maţule, şştii de ce e ppprost să trăeşti pe lume?

— De ce?

— Fffiindcă sunt mmulţi proşti ca tine. Ai înţeles? Salutare!

www.digibuc.ro

Maţul se ofensă şi-i trase o înjurătură lungă şi cu şiretenie născocită.

Mulţi adormiseră. Găina zăceà cu faţa în sus, cu gura deschisă, fluerând din nas. De bună seamă vede, sărmanul, în somn, frazele înţelepte din manualul de «istorie a filozofiei».

Ofiţerul sforăià asurzitor, de ţi se păreà că-i clocot în gâtul lui.

Ferestrele, acoperite cu storuri albe, luminau în întunerec, şi în spaţiile dintre storuri şi fereastră se vedeà noaptea neagră, de iarnă, urlând surd. Nu departe şuerau locomotivele de manevră, ca nişte chemări singuratice şi crude spre ceva îndepărtat, ceva acoperit de întunerecul nopţii turbate.

Începui să adorm. Mi se năzăreau şinele, luminate de lumina tulbure şi tremurătoare a felinarelor, şi acei oameni singuratici cari nu dorm acum pe locomotive, ci roşi de flacăra cazanului, afumaţi de fum, lucrează în această noapte posomorîtă şi rece. Îmi amintii de acasă, de Veroşca, şi de mine se apropiară umbrele uşoare, gingaşe, tulburătoare ale amintirilor — şi dintr'odată dispărù totul.

În dormitor se auzì vocea tăioasă a Hăţului şi o ploaie de înjurături. Împreună cu el înjurà şi Dulăul.

www.digibuc.ro

— Puşlamalele dracului; mi-au răsturnat patul! — strigă Hăţul. Ştiu cine e. E Spinoza, ticălosul!

— Mai întâiu dovedeşte! — urlà Spinoza cu vocea omului ofensat pe nedrept. Lingăule!

— Cine e în patul meu? — se înfierbântà Dulăul. Scoală mai repede!

Se auzì un zgomot şi ceartă. Dulăul trăgeà din pat pe Melc, care nu vroià să-şi cedeze locul. Hăţul gemeà, strigà că va reclamà inspectorului. Găina ţipà că de ce l-au trezit. Spinoza râdeà, tăvălindu-se în pat de râs, de înjurături, de sgomot, de fluerături, ca şi cum în camera aceasta se strânseseră toţi îndrăciţii.

Dintr'odată la uşe strălucì în cerc unduiat lumina unei misterioase lămpi electrice. Toată lumea tăcù deodată. În pragul dormitorului stăteà Varsanofie, cu lampa în mână, şi aruncà cercuri albastre în toate părţile.

— Ce înseamnă asta? — întrebă sever, apropiindu-se de Hăţul. Ce s'a întâmplat?

— Nu mă lasă să dorm! — bombănì Spinoza, prefăcându-se că cineva l-a trezit din somn chiar în clipa asta.

— Cineva a răsturnat paturile, — se plânse Hăţul. Nu-mi găsesc salteaua.

— Caută!

www.digibuc.ro

Dulăul se desbrăcă în grabă şi se culcă în patul Melcului. Varsanofie trecù pe lângă paturi, se oprì lângă Cerb şi mirosì aerul. Făcù lumină ca să vadă duşumeaua şi privì sub paturi.

— Uită-te bine! — strigă Frigare cu vocea prefăcută şi seacă.

Varsanofie se repezì ca o vedenie neagră în spre partea lui.

— Copoiule!—ţipă cineva dintr'un colţ.

— Iuda!

— Iscariot!

— Iezuit!

Varsanofie purtà lampa în toate părţile. Cum apucà să facă lumină într'o parte, cum începeau într'alta să se audă ţipete, strigăte, bolboroseli. Inspectorul fu scos din fire.

— Bine domnilor! spuse amenințător Varsanofie. Voiu reclamà Directorului.

El ieşì şi trântì sgomotos uşa după sine. Izbucniră gemete sălbatece. Deasupra tuturora se auzì basul puternic al Fariseului.

— Punnn-gaşule!

Varsanofie se înapoie împreună cu Sticletele. Servitorul aprinse din nou lampa şi candela. Se răspândiră pe pereţi umbre tremurânde şi subţiri. Sticletele mergeà într'o parte a dormitorului, iar Varsanofie în cealaltă, oprindu-se lângă Cerb

www.digibuc.ro

şi mirosind aerul. Se apropie de Sticlete, îi şoptì ceva şi începù să se apropie de paturi, aplecându-se spre gura celor ce dormiau ca să afle cine dintre ei e beat. Se apropie şi de mine, se aplecă şi-mi veni să-l scuip în faţă. Alături de mine dormeà Fariseul. Când Varsanofie se înclină deasupra lui, Fariseul sărì dintr'odată, îl apucă de mâini şi începù să strige:

— Aoleo, cine e aici, săriţi, ajutor!

— Mai încet, nu strigà! — spuse speriat Varsanofie.

— Ţineţi-l fraţilor! — gemeà Fariseul.

Varsanofie de abià apucă să se smulgă din mâinile lui şi într'o clipă, dându-şi la o parte poalele rasei, fugì din dormitor împreună cu Sticletele.

— Bravo, băiete!

— L-am scos din minţi de spaimă! — se bucurà Fariseul. L-aud că vine, al dracului, şi începe să miroase. Las' că te miros eu, îmi zic în gând! Cccum i-am tras una în burtă, îl şi apucai de mâini!..

Şi din nou începură conversaţiile, dar se curmară în curând. Se făcù linişte. Se auzeà cum în apropiere, în lavoar, picurau picături de apă în burlanele de tinichea, una după alta, întristător şi monoton, ca şi cum ar fi povestit despre ceva plictisitor, ceva de noapte, ceva infinit.

www.digibuc.ro

VI

Venì dimineaţa, tristă şi cenuşie. Tremuram de frig în dormitor. Din nou porniau înjurăturile neruşinate.

— Fraţilor, am să caut să scap de utrenie, — zise Spinoza.

— Vai de tine, scăpăciosule! — tună cu voce de bas şi dispreţuitor, Fariseul. Tu te gândeşti numai cum să scapi de ori şi ce.

— Domnule Fariseu, dumneata judeci întocmai ca şi Mocirlă, — se ofensă Spinoza.

— Ţie-ţi place să stai la strană. Te vâri într'un colţ — şi pace. Dar ia să te văd să stai unde stăm noi. O să-ţi vină să strigi.

După ceaiu, Spinoza, Ofiţerul şi cu mine ne-am dus să aflăm cine va slujì utrenia. Dacă va slujì Varsanofie — e uşor să «scăpăm» nepedepsiţi, dacă nu—atunci e mai bine să mergem la biserică.

Am aşteptat în camera de primire a duhovnicului, ca să aflăm ce doream.

Mazeppa, cu ocazia sărbătoarei, a îmbrăcat o livrea lungă, de gală, cu galoane, şi şi-a atârnat pe piept toate medaliile pe care le aveà. Se uità dispreţuitor la noi, temându-se de vre-o ispravă a noa-

www.digibuc.ro

stră. Se întâmplà ca Fariseul, în lipsa lui, să sune clopoţelul sau să întoarcă ceasornicul cu picioarele în sus.

In sfârşit, se arătă pe scara principală părintele Pavel. Se desbrăcà pe îndelete, îşi desfăceà şalul şi vorbià cu Mazeppa despre timp.

— Bună dimineaţa, părinte spiritual!— se repezì spre el Spinoza. Sunteţi sănătos?

— Mulţumesc, puiule... Bună dimineaţă.

— Cine slujeşte astăzi, părintele spiritual?

— Cel ce slujeşte întotdeauna... Mi se pare că astăzi vroià să slujească părintele Varsanofie.

— Amândoi, va să zică! — spuse diplomatic Spinoza.

— El şi cu mine, va să zică amândoi...

Părintele spiritual se urcă încet pe scara principală, iar noi prin scara din dos ne repezirăm sus, şi drept — în dormitor.

Jos răsună clopoţelul pentru apel. Am văzut cum Varsanofie a trecut repede prin coridor dela un capăt la celălalt, uitându-se prin dormitoare.

Purtà potcap, cu mărgele în mână: asta înseamnă că şi el va slujì astăzi.

Din dormitoare trecù în closete, se urcă pe scara care duce la pod — şi nu găsì

www.digibuc.ro

pe nimeni. Când se scoborî Varsanofie, noi ieşirăm din dosul catedrei roşii, care se întrebuinţează la slujbele arhiereşti, iar acum stă rezemată în colţ, pe platforma de sus a scării. Eram în afară de orice primejdie. Varsanofie slujeşte, iar ajutorul spiritualului, ieromonahul Teofilact, nu se preocupă niciodată de cei ce nu veneau la biserică, ci stăteà acolo şi se rugà.

Se auzì din nou clopoţelul, prelung şi tăios, care ne chemà la biserică. Se auzià cum seminariştii vorbeau şi tăceau în clipa în care intrau în biserică. Se făcù linişte. De undeva se auzì tusea îndepărtată a părintelui econom, şi pe coridoare, răsfrântă de pereţi, plutì fraza puternică, de bas:

— Bi-ne-cu-vin-tea-ză stăpâ-ne!

— Binecuvântată este împărăţia Tatălui şi Fiului şi a Sfântului Duh — îi răspunse Varsanofie.

— Behăie ca un ţap! — zise Spinoza, când corul acoperì vosglasul.

Acum, fraţilor, o putem şterge în clasă... Nici dracul nu ne prinde.

In clasă, înţepenit de catedra rezemată de perete, stăteà Telegrafistul şi toceà cuvinte greceşti. Şi el se făcuse «scăpat» de biserică.

— Minunat! — se bucură Telegrafistul,

www.digibuc.ro

văzându-ne. Lipseşte Frigare. Dar va scăpà şi el.

Am rezemat de uşă tabla neagră, ca să nu fim văzuţi din coridor, şi ne-am aşezat în bănci. Spinoza scoase o hârtie, toată scrisă, şi începù să citească în gura mare o odă necuviincioasă, pocnind din limbă la pasagiile picante.

— Bine mai e scrisă! — rostì Ofiţerul. Bine şi murdar.

— Mai încet, dracilor! — şoptì speriat Telegrafistul, scoţându-şi capul din dosul catedrei. Nu urlaţi, că poate venì cineva.

— Nu vine nimeni! răspunse liniştit Ofiţerul.

Din timp în timp veneau până la noi frânturi din vocea de bas a părintelui econom sau ale corului. În perete fârâià a jale ventilatorul. Telegrafistul bolborosià în catedră, luptându-se cu limba greacă. Începui să citesc teologia dogmatică. Dintr'odată se auzì o ciocănitură în uşe. Tuturor ni se stinse răsuflarea, iar Telegrafistul încetă de a mai tocì. Trecură câteva clipe grele, chinuitoare, de nesiguranţă şi tăcere; şi de după tablă, răsucindu-şi mustăcioarele negre şi sclipind voios din ochi, ieşì Frigare.

— Animalule, ne-ai speriat! — răsuflă uşurat Ofiţerul.

www.digibuc.ro

Frigare râse.

— V'aţi speriat? Ei, vedeţi?... M'am uitat în biserică. Nu e acolo nici unul dintre ai noştri. Toţi au şters-o. Iar Varsanofie, cum se întoarce, se uită în clasa noastră.

— Minţi! — strigă speriat de pe catedră Telegrafistul.

— Dacă mint, du-te de te uită tu.

— Zău, e adevărat, Frigare?

— Ba nu, glumesc.

— Slavă Domnului! exclamă vesel Telegrafistul... Iar eu credeam că... Şi fără să sfârşească ce vroià să spună, începù să tocească din nou.

Spre sfârşitul utreniei se strânsese în clasă vre-o zece inşi. Unii s'au «salvat» încă dela începutul slujbei, o parte a şters-o din biserică după evanghelie.

În sfârşit, utrenia s'a terminat, coridorul se umplù de sgomot şi de larmă, şi uşa noastră se închise şi se deschise neîntrerupt.

— Varsanofie a făcut o predică, — ne informă Maţul. Şi a trăncănit, măi fraţilor, de credeam că nu termină niciodată.

Spinoza zâmbì.

— Asta din pricina scandalului de aseară.

Au început să fumeze în clasă, să vor-

www.digibuc.ro

bească şi să aştepte dejunul. Cerbul îşi îmbrăcă tunica nouă cu guler albastru şi-şi vârî sub piepţi un şervet, ca să-i pară pieptul viteaz. Maţul îşi făceà freza înaintea unui ciob de oglindă şi îşi punctà coşurile de pe faţă cu cretă. Amândoi aveau de gând să meargă după masă la şcoala eparhială de fete sau, cum se spuneà la seminar, în Capernaum.

— Lămâie, mergem la fete, în Capernaum? propuse Spinoza.

— Da' nu mergem de loc, — răspunse Spinoza.

— Hai să mergem.

— Nu te mai legà de mine. Cară-te de aici, te rog!

— Vezi să nu plângi.

— Fraţilor, cine ştie ce înseamnă pe greceşte «dodeca»?

— Înseamnă «porc» — spuse Spinoza cu seriozitate.

— Adevărat?

— Uită-te în dicţionarul lui Weismann.

— Porc? — întrebă din nou Telegrafistul mirat —: în traducere, aici, n'are nici un sens.

— Dar ţie ce-ţi trebuie să aibă vre-un sens?

— Telegrafistule, — răcnì Fariseul, — ascultă-mi sfatul: dă-o la naiba limba ta

www.digibuc.ro

cea greacă, fiindcă mâine o să iei tot nota două.

— Nu cobi!.. se supără Telegrafistul, şi-şi vârî faţa în carte.

Cineva aduse biletele de voie — cărticele mici roşii. Cerbul începù să fabrice note mari. Spinoza deschise cartea şi înjură.

— Ce te-a apucat? — îl întrebă Maţul, privind la nota patru ce o căpătase la limba latină.

— Cârnul mi-a pus două la fizică... Lasă că-l învăţ eu minte... o să mă ţină minte.

— Fraţilor, hai la părintele econom! — rostì Fariseul.

Plecarăm grămadă prin coridor, coborîrăm la etajul de jos şi sunarăm la uşa părintelui econom.

— Ce vreţi? De ce-aţi venit, haimanalelor? — tună părintele econom, cu faţa severă.

— Să vă urăm sănătate cu ocazia sărbătoarei, părinte chelule, — răspunse Fariseul, apoi bătù uşurel pe econom pe burtă şi-l sărută pe chelie.

— Bine, bine... ştiu, Fariseule, — începù să râdă părintele econom. Vrei un păhărel, haimana, ai?

— Aş vreà, părinţele, spuse Spinoza plângăreţ.

www.digibuc.ro

— Bine, veniţi aici!

Părintele econom ne turnă, în sufragerie, câte un păhărel de vodcă. Fariseul îşi luă paharul, suflă în vodcă şi începù:

— Îţi doresc, părinte, să strigi şi să nu crăpi, să bei — şi să nu te pileşti, să iubeşti fetele şi să nu te oboseşti...

— Beà, beà, haimana, că n'am timp să te ascult!

În coridor răsună clopoţelul.

— Hai, duceţi-vă la masă!.. Treci, Fariseule, şi vezi să nu te umfli...

— Sărutăm mâinile, părinte! — zise Spinoza. Te mai poţi iubì cu ţărăncile? — Părintele se sculă.

— Bine, bine, cârnule! — Hai, căraţi-vă!

Pe scară ne oprì Varsanofie.

— Unde aţi fost, domnilor, în timpul utreniei?

— Cum unde? întrebă mirat Spinoza. In biserică, părinte inspector.

— Nu v'am văzut.

— Erà greu să ne vezi din altar... Imposibil. Dar ce predică frumoasă aţi rostit, părinte inspector! Cea mai minunată predică!

Varsanofie zâmbì în barbă.

— Da?

— Mi-au venit chiar lacrimi în ochi, — se băgă în vorbă Maţul, dar îl apucă râ-

www.digibuc.ro

sul, se întoarse şi fugì. Varsanofie se făcù roşu şi se burzuluì, iar Spinoza întrebă înduioşat, privind în ochii lui Varsanofie:

— Îmi daţi voie, părinte, să transcriu predica Cucerniciei Voastre?

VII

După dejun, seminarul devenì pustiu. Unii s'au dus acasă, alţii în Capernaum, iar alţii — numai la plimbare. Melcul dormià, întins pe două pupitre alăturate, cu capul pe o Biblie groasă. Ţipiliga scrià teza, suspinând greoiu şi trăgând un fum de ţigare după fiecare frază scrisă. Preţul cântà irmoase cu voce sălbatică, nebună, dând din mână ca şi cum ar fi dirijat un cor întreg. Scoteà notele înalte cu faţa serioasă şi totuş se vedeà limpede cât este de plictisit şi că s'a apucat să cânte numai ca să-şi omoare timpul până la ceaiul de seară. Lămâia scrià pentru a suta oară pe hârtie: «Preotul Ilie Chisleaev, preotul Ilie Chisleaev»... Işi închipuià cum se va iscălì pe hârtii şi pe scrisori când va fi preot. Se păreà că această ocupaţie îi erà foarte plăcută, deoarece zâmbià satisfăcut şi bucuros, ca şi cum ar fi luat notă bună la Mocirlă.

— Părintele inspector a însemnat ieri

www.digibuc.ro

pe toţi, — spuse Lămâia, după ce i se urî să se mai iscălească.

Preţul încetă să cânte şi-l întrebă:

— Da tu de unde ştii?

— Am auzit.

— Nu cumva i-ai spus tu?

— Şi o s'o păţească toţi, — continuă Lămâia, fără ca să răspundă la întrebarea Preţului. Părintele inspector a fost foarte ofensat.

— Să te ia dracul, cu inspectorul tău, cu tot! — căscă Preţul, deschizând o gură atât de mare, de ai fi putut vârî un pumn întreg în ea. — Te-ai duce mai bine la inspectorul tău şi l-ai sărutà în... Iar Preţul numì locul unde inspectorul trebuià să fie sărutat.

Lămâia se ofensă, tăcù şi începù să scrie. Preţul prinse a cântà cu îndârjire:

— Ca-rul lui Fa-ra-on ai încărcat, făcă-to-ru-le de mi-nu-ni...

Afară, o zi întunecoasă şi posomorîtă, revărsà parcă în clasă tristeţe grea şi infinită. Ce plictisitoare şi triste sunt sărbătorile în seminar! Mai înainte, când eram în cursul inferior, sărbătorile treceau neobservate. De altfel, atunci eram acasă. În relaţiunile mele cu tata nu existà nici o neînţelegere. Pe când acum... Preţul urlă îndărătnic, războindu-se cu plicti-

www.digibuc.ro

seala. Se aude urlet şi în celelalte clase. Undeva, un bas tânăr şi încrezut citeşte «prohodul». E mare plictiseală în seminar!

Mâine avem lecţii, vom vedeà profesorii cari au ajuns plictisitori, apoi «scăparea» dela Mocirlă sau Gramofon, observaţiile lui Varsanofie, beţiile de seară.

La fel va fi şi poimâine şi peste o săptămână şi peste un an. Te apasă seminarul, te strânge din toate părţile atmosfera de smerenie care pluteşte între pereţii lui, atmosfera de robie, de linguşire, de falsă evlavie. Mă gândesc la seminar cu răutate, mă gândesc cu ură la profesorii lui. În timp de patru ani, n'am auzit niciun cuvânt bun dela nimeni, afară de Tătucu. Au venit la noi în clasă oameni ursuzi, grosolani, în uniforme ridicole, cu feţe somnoroase şi plictisite; ne-au povestit pe un ton bădărănos, prefăcut, nenatural, despre Greci, despre Romani, despre egalitatea triunghiurilor, despre minuni şi despre religii, şi s'au dus după ce au făcut lecţiile, ca după un serviciu plictisitor şi urît. Unii dintre ei aveau pretenţiuni exagerate: proşti şi încântaţi de ei, erau demni de râs. De pildă, literatura ne-o predà ucrainianul Cernodiadco. Terminase Academia Spirituală printre cei premiaţi şi rămăsese încredinţat că ştie

www.digibuc.ro

multă carte şi are talent oratoric. Alt profesor ne vorbeà despre Napoleon: «Napoleon erà un om de staturà mică, cu picioarele scurte, cu burticică grăsuţă, cu inteligenţa mărginită»... Iar seminarul ascultà cu atenţie, fără să-i scape un cuvânt, şi cu fiecare lecţie îşi mărià numărul anecdotelor.

Dintre toate regulele scrise şi nescrise, seminarul ştià bine numai una: fereşte-te de şefi! Am intrat în seminar când eram băeţandri de cincisprezece-şaisprezece ani. Ne-a întâmpinat Varsanofie; a început să ne întrebe mângâios despre ocupaţiunile noastre, despre tot. Cei stângaci se dau de gol şi, drept rezultat, la sfârşitul trimestrului întâiu seminariştii erau notaţi cu notă proastă la purtare şi dojeniţi pentru fapte care trebuiau să scape de privirea pătrunzătoare a lui Varsanofie şi a ajutorilor săi. Seminarul aveà mulţi spioni. Directorul îşi alegeà pe băieţii drăguţi pentru un scop anumit, iar Varsanofie cu scopul de a culege printr'înşii informaţiuni despre ceea ce se făceà în seminar. Elevii tăceau şi se prefăceau că nu observă nimic. Numai arareori, noaptea, când inspectorul îşi făceà plimbările pe trotuarul din jurul seminarului, se asvârlià asupra lui vre-o cărămidă, piatră sau vre-un

www.digibuc.ro

lemn, şi apoi se răspândià în tot seminarul şoapta plină de necaz şi pronunţată cu băgare de seamă:

— Iar nu l-am nimerit!

După întâmplări de acest fel, directorul elimină pe mulţi «fără motivarea cauzelor». Soseau după aceea dela ţară preoţi timizi, diaconi, plângeau, prăbuşindu-se la picioarele Directorului, implorându-l să ierte pe copii, dar în zadar, de oare ce directorul nu iertà niciodată pe acei ce îi eliminase. Şi încetul cu încetul creşteà mânia şi ura în seminar şi elevii îşi vărsau necazul în cântece murdare, în care nu cruţau pe şefi, şi în beţii nesfârşite. Bea toată lumea: şi micuţii din clasa întâia, şi teologii bărboşi, beau de svântau pământul. Directorul privià beţia condescendent şi chiar el aranjà acasă la el chefuri sau, cum le numià dânsul, «stăruinţi», pentru seminariştii din cursul superior. Şi după asemenea «stăruinţi», noaptea în seminar porniau strigătele şi cântecele cu înjurături, iar cei beţi se târau din apartamentul Directorului pe treptele scării, spre etajul al patrulea. Iar peste două-trei zile, adesea ori, unii dintr'înşii erau eliminaţi pentru beţie.

Veneau şi revizori, asistau la lecţii, şi găsind totul în regulă, plecau înapoi. Şi

www.digibuc.ro

BIBLIOTECA SEMINARUL BUCUREȘTI

totul rămânea pe loc. Continuam să bem şi să jucăm cărţi. Erau în seminar beţivi profesionişti. Unul din ei, cunoscut în seminar, Vanişca, om talentat şi cu capacităţi, beà de dimineaţă, îşi beà şi cizmele şi-apoi zăceà în infirmerie şi se căutà «de boală», de oare ce n'aveà cu ce să se încalţe ca să se ducă în clasă, până când directorul nu dădeà ordin ca să fie îmbrăcat şi încălţat. Şi Vanişca apăreà în clasă cu ochi strălucitori şi inflamaţi, cu pleoapele umflate şi cu un neîncetat zâmbet bătrânesc pe faţă.

Deasupra tuturor acestor urâţenii, care se făceau în seminar, pluteà duhul bigoţiei şi al iezuitismului ce adià din ochii frumoşi ai directorului, din vorbirea-i frumoasă, şi dela Varsanofie cel tăcut şi sârguitor.

De anul trecut începuseră să meargă în seminar veşti noui, despre care se vorbeà pe şoptite la urechea tovarăşilor de cruce, undeva în clozet sau în dormitor. Se vorbeà că în unele din seminariile celelalte elevii au ridicat steagul răzvrătirii, cerând uşurarea soartei lor, raporturi umane, acces la universităţi. Ai noştri începură să se agite în taină, atent, ca să nu audă direcţia sau Varsanofie, dar nu au putut să ascundă multă vreme. Şefii aflară dela

www.digibuc.ro

spionii lor despre începutul agitaţiei şi luară măsurile necesare. Scrisorile se înmânau desfăcute, sau Varsanofie chemà la el pe seminaristul căruia îi era adresată scrisoarea, şi-i spuneà:

— Poftim scrisoarea dumitale, dela cine e?

Seminaristul se uità la adresă şi răspundeà:

— Dela tata...

— Perfect. Citeşte-mi ce-ţi scrie tatăl dumitale.

Nu puteai să refuzi. Trebuià să ceteşti inspectorului scrisorile cu vocea tare şi ieşeai dela el cu ruşinea pe faţă, mânios şi umilit.

Odată, clasa noastră erà invitată la ceaiu la director. Sosise poşta. Directorul se uità la scrisori şi zise lui Spinoza:

— O scrisoare pentru d-ta.

— Daţi-mi-o! sărì Spinoza.

— Bine, dar mai întâiu îmi permit să fiu curios! — râse directorul; îşi udă degetul cu salivă, îl trecù pe marginile lipite ale plicului şi-l ţinù deasupra samovarului, până când marginea lipită se deslipì. «E un mijloc foarte simplu, — zise dânsul—vi-l recomand şi domniilor voastre».

N'am răspuns râzând la râsul directorului, ci ne uitam tăcuţi la faţa-i râză-

www.digibuc.ro

toare. Dar el se posomorî, încetă de a mai râde şi dădù lui Spinoza scrisoarea fără să o fi citit.

S'au întors ai noştri din «Capernaum», frezaţi şi filfisiţi.

— Lămâie, ai pierdut mult că n'ai venit şi tu! — zise Spinoza. Ce mai fete simpatice — să nu mai adormi noaptea, să le vezi în vis.

— Hai cară-te!

— Ce să mă car! — zise, ca să-l aţâţe, Spinoza. Dragă, tu nu eşti om, ci hermafrodit.

Maţul şi Ofiţerul îndepărtară pupitrele alăturate, şi Melcul care dormeà pe ele se prăbuşì jos şi sărì în picioare frecându-se la ochi.

— Ai dracului mai sunteţi, — nu mă lăsaţi să dorm.

— Melcule, salutări din Capernaum.

— Da duceţi-vă la naiba!

— Melcule, nu te supără că-ţi plesneşte fierea.

— Melcuşor maică!

Melcul se supără.

— Dar ce vă tot legaţi de mine? Maţule du-te de aici că te izbesc în bot, auzi?

— Incearcă să dai, numai!

— Arde-l, Melcule! — se amestecă Fariseul, — te apăr eu.

www.digibuc.ro

Melcul privì cu ochii somnoroşi pe cei din faţă, uită că aveà de gând să bată pe cineva şi se culcă din nou pe bancă.

— Băieţi, e vreme să bem ceaiu! amintì Preţul. Haida.

In sufragerie unii se aşezară la mese să beà ceaiu. Se auziră sunete de ceşti şi ceainice şi chemarea «garsonilor» — vlăjgani de ţară care serviau în bucătărie şi sufragerie.

Beam ceaiu împreună cu Fariseul, cu Spinoza, cu Preţul şi alţii. In fiecare lună, la zi întâiu, primeam câte un kilogram de zahăr şi un pacheţel de ceaiu. Ceaiul îl beam în tovărăşie, «în casete» sau în «comune». Zahărul nu ne ajungeà niciodată, deaceea ne mai cumpăram şi noi. Unii «se învârteau». Ţibic reuşeà să-şi vândă altora ceaiul pentru câţiva gologani şi după aceea se jurà şi se blestemà că l-a pus în ceainicul comun.

Lămâia, om econom, beà ceaiu gustând din zahăr, şi rupând zahărul cu dinţii îşi strâmbà gura de păreà că-i scoate cineva dinţii. La ceaiu vorbeam de ţară, de cunoscuţi şi părinţi, de «Capernaum».

— Şi zi, e interesant acolo, hai? — întrebă Preţul pe Ofiţer.

— E admirabil!

— Şi numai fete, ai?

www.digibuc.ro

— Numai.
— Şi frumuşele?
— De toate soiurile, pe alese.
— Şi grăsulii?
— Ce grăsulii! Sunt minunate, frate, mai mult slăbuţe.

Preţul tace şi vorbeşte îngândurat:
— Îmi plac mai mult alea grase...
— Şi mie — râse Spinoza; îmi place să fie durdulii!

VIII

În sala de recepţie, înaltă şi îngustă, ardeà un candelabru mare atârnat de un lanţ masiv, iar pe pereţi erau lămpi sub abajururi rotunde şi mate. În sală se făceà rugăciunea de dimineaţă. În mijlocul sălii, în faţa unui iconostas stăteà părintele spiritual în epitrafir, iar alături de el, Preţul citeà rugăciunile de dimineaţă cu o voce de bas surdă şi întristătoare, ca de paraclisier. Elevii stăteau în picioare dealungul pereţilor, căscau, vorbeau între ei. Mulţi dintr'înşii erau absenţi: s'au făcut «scăpaţi».

Erà o dimineaţă întunecată, ce semănà cu noaptea, şi când mă uitam pe fereastră nu puteam să desluşesc nimic în ceaţa deasă. Lângă mine stăteà Telegrafistul, îşi făceà cruce neîncetat şi suspinà. Pro-

www.digibuc.ro

babil se rugà lui Dumnezeu ca profesorul Gramofon să nu-l scoată astăzi la lecţie. După rugăciune, până la lecţii rămâneà o oră liberă, în care beam ceaiu sau vorbeam în clasă. Spinoza se tot înfigeà la Varsanofie ca să-l scutească de lecţii, obţinând permisia să se prezinte numai la lecţia lui Mocirlă.

Colegii cari plecaseră încă de sâmbătă «în oraş», s'au întors cu toţii. Aveam în clasă vre-o şase de ăştia. A venit Ţapul, necăjit de toată lumea, Bufniţa, Peria, Şampionul şi alţii. În clasă — sgomot şi râs. Ţâbic tocià, astupându-şi urechile cu mâinile, Telegrafistul răsfoià înfierbântat dicţionarul de greacă. La uşa clasei s'au strâns cei ce căpătaseră «concediu»: Spinoza, Guzganul, Dulăul şi Maţul. Vorbeau încet între ei şi în fiecare clipă se repezeau să se uite la ceasornicul din perete. În sfârşit se auzì clopoţelul şi toţi intrară în clasele lor.

Hamalul se apropie de tablă şi începù să deseneze cu creta un monstru, cu nasul lung şi ochii enormi. Desenând, iscălì jos cu aceeaş neschimbată iscălitură: Cârnul; se duse la tablă, zâmbind. Erà foarte mulţumit de lucrul său.

Cârnul nu refuzà nimic. Pentru asta seminariştii nu-l iubeau, îl bârfeau urît

www.digibuc.ro

şi fără cruţare, cum ştia seminarul să bârfească. Astăzi toată lumea sperà că el nu va examinà, ci va strânge pe toţi în laboratorul de fizică să facă experienţe. Deaceea, când cei ce păzeau la uşă începură să strige: «Cârnul» — în clasă nu se produse nici o nelinişte.

Cârnul, scund, roşcovan, cu nasul strâmb şi cu freza ca ţepile ariciului, cu mustăţi lungi, lăsate în jos la marginea buzelor, în tunica de profesor, încheiată la toţi nasturii, intră în clasă cu pas moale şi măsurat. În clasă se făcù linişte. Cârnul deschise catalogul, se uită la noi răsucindu-şi mustăţile, şi spuse cu voce subţire şi stridentă:

— Astăzi nu facem experienţe. Sunteţi mulţi neexaminaţi. Apoi se uită la Frigare şi făcù din cap: poftim dumneata.

Frigare se sculă încetişor şi întrebă mirat:

— Eu?

— Da, dumneata, poftim la lecţie!

Frigare se apropie de catedră.

— Ce aveţi pe ziua de astăzi?

— Asta... cum... îi... zice... Frigare se apucă cu mâna de frunte şi ne făcù cu ochiul.

— Cazanul lui Papin! — îi suflă cineva din bănci.

www.digibuc.ro

Frigare îşi întinse gâtul spre bănci încercând să prindă ce i se suflà.

— Ai? — întrebă Cârnul. Dumneata nici nu te-ai îngrijit să afli ce lecţie aveţi astăzi.

— Ba da, ştiu foarte bine. Astăzi e... aia...

— Cazanul lui Papin, — îi suflă iarăş elevul din banca întâia.

— Cazanul lui Papin,— răspunse Frigare.

— Care cazan? Repetă, te rog!

— Cum care? al lui Papin!

— Pa-pin! — îl corectă, iritat, Cârnul, şi se uită mânios la Frigare. Fă bine, te rog, şi încheie-te la tunică... Te găseşti în clasă, şi nu la plimbare. E bine, ia povesteşte.

— Hm!... Ha!... prinse a tuşi Frigare şi a vorbi încet, făcând pauze mari şi uitându-se la colegi. Cazanul lui Papin... este... ca să spun aşà... propriu zis... este, ca să vedeţi dumneavoastră... un cazan, care... după cum ştiţi... se numeşte al lui Papin... Acest cazan... vedeţi dumneavoastră... este un cazan obişnuit... care... sau mai bine zis... în care... se toarnă apă... sau un alt oarecare lichid potrivit... şi acest cazan...

— Ascultă, te rog, dumneata ţi-ai preparat lecţia? îl întrerupse Cârnul.

— Cum nu, am preparat-o.

www.digibuc.ro

— Ai preparat-o.

— Natural.

Cârnul începù să-şi zgândăre mustaţa stângă.

— Te întreb şi te rog să răspunzi: ştii lecţia sau nu?

— Cum nu, foarte bine.

— Atunci, desenează-mi pe tablă cazanul lui Papin.

Frigare se apropie de tablă şi începù să şteargă cu buretele desenul Hamalului. Ştergeà încet şi stăruitor, lungind cât ar fi fost cu putinţă.

— Ajunge, bine! — zise Cârnul întunecat. Incepe să desenezi!

Frigare se gândì o clipă, luă creta şi începù iute să deseneze ceva nelămurit. Cârnul se sculă de pe catedră ca să urmărească cu curiozitate desenul, roş de indignare stăpânită.

— Ce e asta, de pildă? — izbì cu degetul în tablă.

Frigare se uită la el cu ochi inocenţi şi răspunse liniştit:

— Asta e... aia.

— Ce aia? Care aia? Te rog să explici!

— Cazanul.

— Ajunge... Treci la loc!

Frigare puse creta la loc şi se apropie de catedră.

www.digibuc.ro

— Ştiu, domnule profesor.

— Nu ştii nimic.

— Da' am citit în carte... Desenul meu e la fel cu cel din carte.

— În care carte?

— În cartea mea... de fizică.

— Minţi! Nu se poate!

— Nu mint! — se supără Frigare — nu sunt vinovat că aşà e în carte...

— Adu cartea aici! — cerù Cârnul.

Scuipăciosul se repezì spre catedră şi dădù manualul de Craevici. Cârnul găsì cazanul lui Papin şi-l arată lui Frigare.

— Priveşte, ăsta e cazanul lui Papin!

Frigare privì şi răspunse indiferent:

— La mine e desenat altfel.

— Unde la dumneata? — strigă Cârnul. Unde la dumneata?

— În carte.

— În care?

— Nu ştiu în care. În fizică... Primele pagini lipsesc.

— Arată cartea!

Frigare se duse să caute cartea în bancă, scormonì îndelung şi se întoarse iar la catedră.

— Am uitat-o acasă!

— Pleacă la loc! Îţi pun nota unu.

Frigare se întoarse, dădù din umeri şi bombănì:

www.digibuc.ro

— Pune cât vrei.

— Ce ai spus? — întrebă Cârnul iritat.

— Am spus: puneţi. Vă rog.

— Nu cer voie dela dumneata.

— Indiferent.

— Stai jos şi taci din gură!

— Tac.

— Te rog să taci fiindcă nu vreau să vorbesc cu dumneata.

— Nici eu nu vorbesc.

Cârnul sări de pe scaun, izbì cu pumnul în catedră şi începù să strige:

— Te rog să taci de tot. Să nu pronunţi nici un cuvânt!

— Şi eu tac de tot.

— Ieşi afară!

— Nu ies! — răspunse Frigare şi se rezemă demonstrativ de speteaza pupitrului.

— Cee? Îţi ordon! — strigă Cârnul.

— N'am poftă!

— În cazul acesta... ies eu din clasă! — ţipă profesorul.

— Dacă vă face plăcere.

Cârnul îşi pierdù firea, apucă condica şi fugì din clasă, urmat de larma şi strigătele elevilor.

Astfel Frigare devenì un erou al zilei. Îl lăudau toţi şi-i mulţumeau, iar el, aprinzându-şi ţigara şi scuipând pe duşumea, vorbeà liniştit.

www.digibuc.ro

— Ce-şi închipuie el, că mă sperie? Javra dracului. Du-te şi plânge-te cât ţi-o plăceà.

IX

În pauza mare seminarul luà dejunul. Pe mese, în sufragerie, erau două coşuri pline până în vârf cu pâine neagră de secară şi cu solniţe albe, rotunde, cu luciu de smalţ. La uşa sufrageriei, brutarul vindeà franzeluţe şi prăjituri. Aici se îngrămădeau mai ales aceia cari aveau bani. Dar aceştia erau puţini la număr.

Elevii luau cu asalt pâinea, îşi întindeau mâinile peste capetele tovarăşilor, smulgând unul dela altul bucăţi, strigând şi înjurându-se. Larma contopită a vocilor se răspândeà din sufragerie în seminar, umpleà coridoarele şi răsunà pe stradă ca un urlet.

Când ieşii din sufragerie, mă strigă Mazeppa:

— Domnule Sorocotelov, vă chiamă părintele inspector.

Mă apropiai de uşa inspectorului şi sunai. Îmi deschise uşa un călugăr, mic de statură, care-l serveà.

— M'a chemat părintele inspector, — i-am spus. Înştiinţează-l, te rog.

www.digibuc.ro

Fratele-călugăr plecă, iar eu rămăsei în anticameră. Nu aveam voie să pătrundem în celelalte odăi. În faţa mea erà un grilaj de lemn, iar în spatele lui cabinetul inspectorului. La stânga erà un birou înalt acoperit cu hârtii şi cu bilete de voie. Mai încolo — un divan de piele. La dreapta o masă de scris şi o etajeră cu cărţi. La stânga o uşă duceà din anticameră în sala cu o duşumea foarte bine curăţită, cu scaune moi, frumos dar plictisitor rânduite, acoperite cu pânză verde. Aici erà linişte. În sală sunà tic-tac ceasornicul din perete. În odăi dospeà un miros greu şi ciudat, amestec de tămâie, de varză şi de unt-delemn. Ce plictisitor e să stai în anticameră şi să aştepţi pe inspectorul, care, natural, nu-ţi va spune nimica bun. Şefii ne primeau întotdeauna numai în anticameră, şi nu numai pe noi ci şi pe părinţii noştrii. Probabil fiindcă conducătorii noştri fuseseră şi ei obişnuiţi să fie primiţi numai în anticamere şi în sălile de aşteptare, de aceea se purtau astfel cu noi.

Undeva, într'o odaie, se auzì sgomot de uşă deschisă, şi în sală se auziră paşi moi, iuţi, de abià desluşiţi, şi un foşnet de rasă. Apărù Varsanofie. El nu răspunse

www.digibuc.ro

la salutul meu, ţâşnì în cabinet, scormonì în birou şi ieşì în anticameră cu nişte scrisori în mână.

— Sunt scrisori pentru dumneata! — mi-a spus cu voce mică, lunecoasă. Sunt dela tatăl dumitale şi dela o oarecare Vera.

Tresării şi-mi întinsei iute mâna spre scrisori.

Părintele dumitale scrie,— continuă Varsanofie, ca şi cum n'ar fi observat mişcarea mea — şi se plânge că dumneata eşti un fiu rău şi nu-i dai respectul cuvenit. Mai deunăzi, sâmbătă, dumneata ai fugit deacasă, fără să-l vezi, iar pe mine m'ai minţit că ai fost în biserică. Trebuie să-ţi respecţi părinţii...

— Asta mă priveşte pe mine, — răspunsei cu tristeţe şi mă gândeam la ceea ce mi-ar fi putut scrie Veroşca.

— După aceea îţi mai scrie şi o oarecare Vera... Cine e această Vera?

— Este o cunoştinţă a mea.

— Da?... Rău de tot... Dumneata îi scrii teze, şi amândoi înşelaţi pe profesori... Mare ruşine!... Te trec în condică... Îţi micşorăm nota la purtare...

Îmi veneà să mă reped la acest Varsanofie, să-l izbesc, să-i zmulg scrisorile şi să mă duc. Dar vocea lui tărăgănată şi măsurată, privirea lui grea şi rece îmi

www.digibuc.ro

răceau avântul, şi eu rămâneam în picioare şi ascultam, şi mi se părea că Varsanofie nu mai e om ci o maşină groaznică cu vorbire omenească, apăsându-mă cu puterea ei moartă şi sinistră. Nu-mi mai aduc aminte, nu am mai auzit ce a vorbit Varsanofie. M'am pomenit în coridor cu scrisorile în mână. Scrisoarea tatii erà ca de obiceiu grosolană, cu cruce deasupra hârtiei, cuprinzând plângeri ipocrite şi speranţe că «înţelepţii educatori ai tăi, cari se îngrijesc de voi, vor face atenţie asupra proastelor tale dispoziţiuni sufleteşti şi asupra lipsei de respect faţă de părinţi».

Iar Veroşca îmi scrià pe o hârtie graţioasă, cenuşie, cu margine aurită: «Dragă Petrişor, fă-mi, pentru numele lui Dumnezeu, o compoziţie pe tema «Potemkin de Tavria, în calitatea lui de colaborator celebru al Ecaterinei a II-a». Contez pe dumneata. Te salut. Vera».

Trei rânduri, scrise subţirel şi drăguţ... Un parfum gingaş, de abià perceptibil... Şi atât. În sufletul meu se făcù lumină, şi, ca inundat de soare, se ridică chipul Veroşchii. Scumpa mea, draga mea, ce departe eşti de mine!... Şi scrisoarea ta a fost desfăcută de mâini călugăreşti, cu degete păroase, pe rândurile tale au um-

www.digibuc.ro

blat ochii cercetători ai inspectorului, silindu-se să prindă ceea ce e oprit de pravilele seminariale. Ai profanat, Varsanofie, această scrisoare cu atingerea ta murdară. Nu vei înţelege niciodată nimic, fiindcă tu nu eşti om, ci o piatră cioplită!...

Începuseră lecţiile demult în toate clasele. Mergeam prin coridorul pustiu cu paşi răsunători, încetinind pasul ca să mă gândesc la Veroşca. De partea cealaltă a uşilor închise ajungeau până la mine, ca un bâzîit, răspunsurile elevilor.

— Sorocoletov! mă strigă dela spate vice-inspectorul Bâlbâitul, cu faţa spână, veştedă şi plictisită. De ce nu eşti în clasă?

— Fiindcă vin dela părintele inspector.

— Aşa?... Atunci, du-te!

Bâlbâitul vorbeà atât de încet încât de abià puteai să-l auzi, părea că i-e greu să pronunţe cuvintele, şi s'a apucat să mă întrebe, probabil fiindcă astăzi ziua e posacă şi urîtă, iar el, Bâlbâitul, n'are ce face şi ţine numaidecât să-şi manifeste cu ceva activitatea sa de educator.

În clasă şedeà la catedră profesorul de istorie bisericească, Diaconov, căruia seminarul nu i-a dat nici o poreclă, gras, roşu, cu o chelie lucie şi cu ochi inteligenţi şi vioi, cari priveau când ironic, când supărat.

www.digibuc.ro

În timpul lecţiilor sale, Diaconov râdeà mai întotdeauna şi presărà glume, pe care seminarul le păstrà cu sfinţenie printre poveştile şi legendele sale interesante.

Diaconov chemă la tablă pe Scuipăcios; în loc să răspundă, acesta bolboroseà, bombăneà, stropind cu scuipat şi înnecându-se de emoţie. Ştià întotdeauna toate lecţiile pe dinafară. Diaconov îl ascultà neglijent, uitându-se când în tavan, când la noi, punându-i cu indiferenţă întrebări. Iar Scuipăciosul trăncăneà pe nerăsuflate, ca o maşină învârtită.

— Bu-un! suspină Diaconov. Tare plictisitor eşti dumneata, dragă domnule!

Scuipăciosul se simţi ofensat şi trăncănì îndârjit:

— Ştiu lecţia!

— Nu e vorba de asta! Dumneata ştii bine întotdeauna şi lecţiile şi altele... Numai că, vezi dumneata, ori cât ai ştì cartea pe dinafară, mai pune să-ţi lucreze şi creerul, dragă domnule! Aşà! Ajunge! Diaconov dădù, plictisit, din mână. Tăcù o clipă, după aceea suspină şi zise:

— Da... Cu ocazia asta vom face cunoştinţă şi cu papalitatea. Ceea ce se numeşte acum papalitate romană, s'a alcătuit într'o lungă perioadă de frământări şi lupte...

www.digibuc.ro

Diaconov îşi începù lecţia. De obiceiu el vorbeà sec, câteodată plictisitor, nefăcând altceva decât să repete manualul. Câteodată însă aveà antrenament. În seminar se vorbeà de discursurile sale despre papism, despre Sergie Radonejschi, despre Alexandru Nevschi. Ştià să vorbească frumos şi atrăgător. Gândul său se revărsà într'o formă frumoasă, graţioasă, plină de figuri, oamenii şi evenimentele începeau să trăiască, de păreau că sunt din nou scoşi la aer şi la soare. Discursul lui Diaconov aveà o însuşire: despre ori ce ar fi vorbit el, în vocea şi în expresiile sale scăpărà sarcasmul. Şi părea că nici chiar dânsul nu credeà în ceea ce spuneà atât de frumos şi de strălucitor.

În clasă domneà liniştea. Melcul înghe-ţase în bancă şi se uità fix la Diaconov. Cerbul îşi rezemase capul de mână şi, ascultând, desenà îngândurat ceva cu degetul pe bancă. Numai Ţibic căscà, acoperindu-şi gura cu mâna, iar Piciorongul şi Preţul şopteau între ei. Oamenii ăştia erau sfârşiţi, înmormântaţi; pe ei nu-i puteà impresionà nici entusiazmul, nici talentul, nici frumuseţea.

După lecţie, Diaconov ieşì din clasă, fără să fi dat ceva pentru ora următoare. Ştiam sigur că trebuie să pregătim «por-

www.digibuc.ro

ţia» — trei foi înainte. Lecţia trecù ca un vis, şi larma ce izbucnì imediat în clasă alungă frumoasa dispoziţie cu care rămăsesem în urma povestirilor lui Diaconov.

X

De răspunsurile somnoroase şi veştede, de întrebările bădărănoase şi proaste ale profesorilor, de trăncăneala şi gălăgia lecţiilor, a clopotelor — spre sfârşitul lecţiilor nu-ţi mai veneà să te mai gândeşti la nimic. Ai fi vrut să îngheţi pe loc, ca să nu te neliniştească nimic. Câteodată îţi astupi urechile cu mâinile şi pare că auzi undeva, departe, larma omenească revărsându-se înnăbuşită, sau înteţindu-se ca vuetul valurilor. Şi-ţi place să rămâi aşà şi să-ţi imaginezi că în jurul tău nu e nimeni şi că tot ce rupe liniştea cu vorba, cu ţipătul, cu înjurătura, e foarte departe de tine. Dar e de ajuns să-ţi îndepărtezi mâinile, şi dintr'odată te vezi revenit într'altă lume, ca şi cum ai fi deschis larg fereastra unei camere liniştite, pe o stradă sgomotoasă, pe unde pătrunde larma zilei orăşeneşti cu vâltoarea ei de glasuri tăioase, uniforme şi moarte.

Ultima oră e de teologie dogmatică. Înainte de a începe lecţia, elevii stau

www.digibuc.ro

lângă ferestre, lângă uşă, lângă catedră şi tocesc. Găina e cu desăvârşire buimăcit de atâta toceală. El ştià totul pe dinafară, dar se temeà să nu scape ceva poate important şi cu grabă răsfoià cartea, ochii îi fugeau atent dealungul rândurilor, privind mereu la uşă, dacă vine sau nu Mocirlă.

Seminarul nu-l iubeà pe Mocirlă şi-l urà fără motiv, dar cu ură adevărată. Mocirlă nu strigà niciodată la nimeni; dimpotrivă, cu toată lumea erà politicos; vorbeà cu o voce mângâietoare şi smerită. Dar în toată această bunăvoinţă şi modestie a lui erà ceva rece, ceva nesincer, prefăcut. În timpul lecţiilor el povesteà amănunţit despre diverşi teologi savanţi, îi citâ pe dinafară, arătând paginile, titlurile operelor, volumele şi anii de apariţie, şi pe lângă aceasta faţa lui căpătà o expresie dulce, plăcută şi respectabilă, ca şi cum l-ar fi lăudat arhiereul. Mocirlă erà plin de respect şi consideraţie faţă de cei de sus, cei tari, şi gata a se întinde, ca o plăcintă, înaintea lor. Cu arhiereul vorbeà încheiat la toţi nasturii, ţinând mâinile întinse şi făcând închinăciuni servile.

Explicând lecţiile, Mocirlă turnà la nume, vorbeà de lucruri lăturalnice, referitoare la ce aveà de spus ca profesor.

www.digibuc.ro

Întrebà cu severitate şi-i plăceà, când i se răspundeà după manual, să pună note cu fracţiuni; se svonise chiar că el propusese Consiliului profesoral să introducă fracţiuni şi mai mici pentru notarea celor examinaţi, de pildă 4/5 sau 7/8. Dacă cineva lipsea, Mocirlă însemnà numărul absenţelor într'un carneţel propriu, şi după aceea aminteà cu prima ocazie:

— Dumneata ai fost absent în ziua de 15... Ce lecţie aveaţi pe ziua aceia?

Când, după sfârşitul recreaţiei, trecură cinci minute, în coridor se auzì tropot de picioare şi în clasă străbătù un urlet sălbatic:

— Vine, vine!

Asta însemnà că Mocirlă ieşise din camera profesorilor şi se îndreptà spre clasă.

— În-ne-cate-ai în ape a-dânci! — începù Fariseul, şi vocea lui a fost urmată de alte patruzeci de voci furioase, turbate. Cântau elevii cu îndârjire, ca şi cum ar fi vrut să-şi verse răutatea pe un vrăjmaş necunoscut. Cântecul se transformă într'un urlet puternic.

Intră Mocirlă, se oprì în prag, clipì din ochi speriat şi începù să deà din mâini. Cântarea încetă. Numai Spinoza, antrenat, nu observase intrarea lui Mocirlă şi urlà de unul singur:

www.digibuc.ro

— ...şi mulţi s'au cu-tre-mu-raaat...

Îl văzù pe Mocirlă şi tăcù.

Mocirlă erà oacheş, îndesat, cu barbă rotundă şi cu părul creţ. Erà îmbrăcat într'o tunică de profesor, lungă şi largă, cusută «pentru serviciul cotidian», care păreà un adevărat sac, atârnând până la genunchi. De sub pantalonii încreţiţi se vedeà pielea roşcovană a cizmelor.

Mocirlă îşi bulbucă ochii de ştiucă şi întrebă cu glas untdelemnos:

— Ce înseamnă asta, domnilor? spuneţi rugăciunea.

Spinoza se sculă şi cu o voce tăioasă, sfâşiată, strâmbându-se şi clipind din ochi, rostì rugăciunea. Mocirlă se aşează pe scaun, se uită la noi, îşi înclină capul la o parte, ca să vadă dacă pe catedră nu se vede praf, şi numai după aceea puse condica, începând a o răsfoi. De catedră se apropie Hăţul, cu gulerul ridicat şi cu o faţă plângăreaţă.

— Ce pofteşti dumneata?

— Permiteţi-mi să nu fiu examinat astăzi, — scânci Hăţul.

— Cum... nu ştii lecţia?

— Ştiu, dar mă doare capul... şi un dinte...

— Ai spus părintelui inspector?

— Nu, fiindcă a început să mă doară chiar în clipa aceasta.

www.digibuc.ro

Mocirlă dădù din mâini.

— Bine! Dar pentru viitor trebuie să referi părintelui inspector, fiindcă altfel nu voiu luà în seamă nici o declaraţie... Treci la loc! Dar dumneavoastră ce aveţi de spus? — întrebă pe Melcul, Fariseul şi Frigare, cari veniseră după Hăţul.

— Vă rugăm să nu ne examinaţi! — scânciră tustrei cu vocea îndurerată.

Mocirlă se sbătù pe scaun şi zise cu aceeaş voce plângăreaţă:

— Şi dumneavoastră... la fel. Iar eu aveam de gând să vă examinez... Spuneţi, dar pe rând. Dumneata ce ai?

— Mă doare gâtul! — minţi Fariseul.

— Cum te doare gâtul, când te-am auzit strigând atât de tare?

Fariseul se jură că n'a strigat el.

— Bine, pe dumneata te doare gâtul... Dar dumneata ce ai?

— Influenţă, — zise Spinoza.

— De ce nu te-ai dus la infirmerie?

— Ca să nu scap lecţiile.

— Daaa? — Mocirlă dădù din mână neîncrezător.

— Iar eu am tuse măgărească, spuse Frigare cu vocea stinsă, răguşită.

Mocirlă se miră.

— Bine, dar tusea măgărească, pare-mi-se că o au numai copii mici?

www.digibuc.ro

— A mea e mare şi mai sunt şi răcit.

— Dar poţi totuş să răspunzi.

— Nu, fiindcă mă mai doare şi capul... Lecţia însă o ştiu bine.

Mocirlă se gândì o clipă şi zise:

— Băgaţi de seamă, domnilor!... După sărbători nu mai admit nici un refuz. Să ştiţi bine!... Dădù din cap şi-şi vârî faţa în condică.

Spinoza plescăià cu limba, îi vârà lui Preţul pe după gât bucăţele de chibrit fărîmat şi se purtà în aşà fel ca şi cum ar fi vrut să atragă atenţia lui Mocirlă. Frigare povesteà încetişor o anecdotă necuviincioasă, gesticulând cu cinism şi neruşinare. Fariseul îşi preparà ţigări.

Mocirlă se uità multă vreme prin condică şi în cele din urmă chemă pe Găina. Emoţionat şi băiguind la fiecare cuvânt, Găina începù să răspundă cu îndrăzneală. Mocirlă îşi închise ochii şi ascultà cu faţa satisfăcută, dând din cap din vreme în vreme.

— Bine, văd că ştii lecţia... Dar ia spune-mi dumneata... Mocirlă se înclină spre condică şi din nou îşi înălţă capul...

— Spune-mi dumneata ceva din trecut. Ai puteà să-mi spui dumneata cine a înfiinţat religia persană?

Găina se apucă cu mâna de cap şi faţa

www.digibuc.ro

îi deveni roşie şi încordată. Începù să se clatine înainte şi înapoi.

— Ei bine, cine? Dumneata trebuie să ştii!

— Ştiu... ăsta... cum îi...

— Cum, cum?

— Am ştiut, dar am uitat...

— Bine, să-ţi amintesc eu... Zo...

— Robabel! — prinse iute Găina şi cu ochi înduioşaţi şi întrebători se uită în ochii lui Mocirlă.

— Da de unde? Zorobabel a fost o căpetenie a Iudeilor, pe când religia persană a înfiinţat-o, cine?

Găina tăceà disperat.

— Zoroastru, — îi suflă Mocirlă.

— Adevărat Zoroastru, Zoroastru! — răspunse cu vioiciune Găina. Zoroastru!

— Bun! Dar în ce cărţi a fost expusă religia persană?

— În Zend-Avesta.

— Bun. Şi cum se împarte?

— În 21 de cărţi.

— Câte rânduri au cărţile? Ţi-aduci aminte că v'am spus...

— Două milioane.

— Bun! Câte cărţi au ajuns până la noi?

— Una... A douăzecea.

— Exact! Câte părţi are?

www.digibuc.ro

— Trei.

— Şi cum se numesc? Aminteşte-ţi că v'am dat numele lor în a doua remarcă, jos, pe contrapagină.

Găina îşi aduse aminte.

— Bine, treci la loc!

Mocirlă rămase foarte mulţumit de răspunsul lui Găină, îşi muşcă puţin buzele, se uită din nou în condică şi chemă pe Spinoza.

— Nu pot să răspund, — zise Spinoza, ridicându-se din bancă a lene şi proptindu-se cu mâinile pe ea.

— Cum e posibil? — întrebă jalnic Mocirlă. Nu se poate... Credeai că n'am să te întreb? Îţi pun nota doi cu minus, şi ştii că asta e rău... Sfârşitul anului se apropie...

Mocirlă însemnă în condică două cu minus şi din nou se uită la Spinoza.

— Ce stai în picioare? Acum poţi să şezi...

— Mi-aţi pus de geaba două, — zise Spinoza.

— De ce?

— Aşà; fiindcă am anunţat şi pe părintele inspector.

Mocirlă clipì prelung din ochi.

— De ce nu mi-ai spus mai înainte?

— Pentrucă nu m'aţi întrebat şi mi-aţi pus dintr'odată două.

www.digibuc.ro

Mocirlă se încreţi nemulţumit şi parcă gata a bocì.

— Vezi acum? Din pricina dumitale, am stricat condica. — El suspină şi întrebă întristat: cine are să-mi deà un briceag ascuţit?

— Scuipăciosule, scoate repede briceagul! — piuì din spate Bufniţă.

Scuipăciosul privì supărat de jur împrejur şi începù a scormonì în bancă. Dar îi luă înainte Găina, care oferì lui Mocirlă briceagul cu un zâmbet pe faţă.

Mocirlă înclinându-şi capul într'o parte şi muşcându-şi buza de jos, începù să radă nota. În clasă porniră şoapte şi râsete.

— Faceţi linişte, domnilor! — îşi înălţă Mocirlă capul. Nu faceţi zgomot!

Chemă după aceea pe Maţul şi Ofiţerul şi amândoi «s'au ars». Mocirlă se uită la ceas şi începù să explice lecţia, plimbându-se prin clasă, frecându-şi mâinile şi lingându-şi buzele cu limba. Elevii îl ascultau distrat.

Mocirlă, după ce sfârşì explicările, se apropie de banca întâia.

— Dumneavoastră, domnilor, vă ocupaţi foarte puţin cu teologia dogmatică... Vă recomand să cetiţi numaidecât Apologia Creştinismului de Luthard. Admirabilă carte!

www.digibuc.ro

— Dar cine a fost ăsta? — întrebă din loc Bufniţă, luându-şi un aer atent.

— Luthard? Profesor ordinar al Universităţii din Leipzig. Astea sunt lecţiunile lui publice. Traducere după a II-a ediţie germană.

— E mare cartea?

— Da, suficient.

— Câte pagini?

— Nu ţin minte exact câte... După aceea: Învăţătura creştină despre morală a lui Martens.

— Cine a fost ăsta? — întrebă din nou Bufniţă.

— Doctor în teologie.

Mocirlă ridică mâna în sus: şi episcop de Zelanda... în Danemarca...

— Câte volume?

— Două volume, numai două! Apoi luaţi Apologetica Creştină a profesorului Rojdestvenschi.

— Cine a fost ăsta? — întrebă Bufniţă de abia stăpânindu-şi râsul.

— Vă spun că a fost profesor! De ce nu ascultaţi cu atenţie?...

— Câte volume?

— Două.

— Câte pagini?

— Volumul întâiu — patru sute şi... vre-o douăzeci şi cinci; al doilea — la fel.

www.digibuc.ro

— Format mare?

— Da, destul de mare.

— Unde s'a tipărit?

Bufniţă nu s'a mai putut stăpâni şi izbucni în râs. Mocirlă dădù din cap şi zise mustrător:

— Astâmpăraţi-vă! Cui i-am dat să cetească «Justificarea binelui» de Vladimir Serghevici Soloviev?

— Mie — sări Scuipăciosul.

— Ai cetit-o?

— Am cetit-o.

— Despre ce e vorba acolo?

Scuipăciosul începù să clipească din ochi, se roşì, se încurcă şi se frecă cu mâna pe frunte. Apoi zise:

— Vladimir Serghevici Soloviev mâncà numai varză, nu se acopereà cu cuvertura şi nu purtà manta...

— Perfect! — zâmbì Mocirlă, dând din cap. Asta o ţii minte... şi o ştii bine. Dar eu te întreb ce a vrut să spună Soloviev în lucrarea sa?

— Trebuie să justificăm binele şi să vorbim împotriva răului.

— Asta în general; dar în amănunte?

Scuipăciosul vru să răspundă, dar în liniştea clasei răsună clopotul, toată lumea se sculă de pe locuri şi înconjură pe Mocirlă. În timpul acesta, Spinoza se

www.digibuc.ro

repezi la catedră şi se uită în condică. Mocirlă apucă dintr'odată condica, o închise şi o strânse lipit de piept ca şi cum cineva ar fi vrut să i-o smulgă din mână.

— Rugăciunea!

Lecţiile s'au sfârşit. În coridoare şi pe scări tropăiau paşii seminariştilor, cari sbenguindu-se şi sărind peste două trepte, se repezeau jos, în sufragerie, la dejun.

XI

După prânz începură ocupaţiunile în clasa de pictură, de legat cărţi şi în cea de «dulgherie». În fiecare din aceste clase există câte un «cap» dintre seminarişti, numit de către inspectorul seminarului. Trei dintre «capi» erau colegi de-ai mei. Sala «de pictură» o conduceà Bufniţă; «legătoria de cărţi» Telegrafistul, iar «dulgheria», Maţul. Toate aceste «instituţii» aveau o trăsătură generală — mult praf. Restul se deosebeà. «Pictorii» se duşmăneau cu «legătorii de cărţi» şi vorbeau de ei cu dispreţ. Iar legătorii de cărţi îşi băteau joc de pictori numindu-i vopsitori de firme. Sala de «pictură» şi cea de «legat cărţi» se aflau la etajul al treilea; atelierul dulgherilor, — în subsol.

www.digibuc.ro

Desenul îl predà un pictor bătrân, cunoscut prin acuarelele sale, supranumit Moşul. Bufniţa erà socotit drept cel mai bun elev al său. Dulăul şi Canarul erau proşti ca desenatori şi izbuteau cu greu. Şampionul, Mătura şi cu mine nu desenam ci veneam în sala de pictură în calitate de simpli mosafiri.

«Sala de pictură» este o odaie imensă, boită în alb, cu chenare albastre pe pereţi, — pretutindeni atârnau icoane de deosebite mărimi şi tablouri religioase, măşti de gips şi ornamente. În mijlocul sălii, stau alăturate în forma unui patrat, bănci mari, cenuşii, grosolane, cu capacuri. Lângă pereţi erau dulapurile cu cărţi privitoare la istoria picturii şi a artei, cu desenuri, cu pantalonii şi tunicile rupte ale Bufniţei; apoi un dulap înalt şi îngust în care se păstrà un manechin scump, pelerine şi tunici cu care se îmbrăcà manechinul ca după el elevii să deseneze cutele îmbrăcămintei antice. Lângă dulap, împrejmuită de un paravan verde, stăteà masa cu câteva mesuţe alături. Câteodată, seara, citeam aici preparându-ne lecţiile, sau jucam cărţi, sau făceam bcţii.

Moşul venì la orele trei. În sala de «pictură» şedeam şi desenam: tinerii co-

www.digibuc.ro

piau cu creioane figuri geometrice şi ornamente, iar bătrânii colorau icoane şi peisagii. Şampionul, mijind şi atârnându-i buza de jos, stăteà în faţa unui şevalet şi copià de pe o litografie colorată tabloul lui Semigradschi «Christos la Marta şi Maria». În faţa şevaletului de alături Canarul pictà un peisaj cu zăpadă şi cu două berze, cum nu există niciodată în realitate, care semănà cu un şervet murdar. Mai departe, lângă fereastră, Bufniţa pictà pe Sf. Pahomie şi se uità cu înverşunare împrejur. Pahomie aveà un corp extraordinar de lung şi un cap mititel, mâinile verzi, barba ca vata, dar Bufniţă erà probabil mulţumit, şi râzând din ochi, se uità drăgăstos la sfânt.

Moşul erà nemulţumit de lucrul pictorilor, strigà, iar despre tabloul Canarului s'a exprimat cu cuvinte «tari» şi necuviincioase. Se apropie de Bufniţă, prinse a sforăi, izbind cu pensula uscată în Sf. Pahomie:

— Astea sunt mâini? Unde ai văzut o asemenea barbă?... Dar expresia feţii? Asta nu mai e un sfânt, ci un hoţ! Adu paleta!

Cu mişcări de mână obişnuite şi liniştite, Moşul schimbă chipul sfântului, îl

www.digibuc.ro

făcù viu şi-i dădù asemănare. Spre sfârşitul lecţiei, Moşul umblà printre bănci, înrăutăţit, cu chelia mânjită de cerneală chimică.

— Parcă ştiţi voi să desenaţi? Nici o trăsătură liberă şi îndrăzneaţă! Totul e lins, prelins, murdărit. Măsluitori şi altceva nimic!

Bufniţă, ofensat de purtarea neglijentă a Moşului faţă de el şi de tabloul său, mijeà din ochii săi miopi şi zâmbeà dispreţuitor. Se socoteà un pictor talentat şi cântăreţ admirabil, deşi nu era muzician. Ca şi majoritatea seminariştilor, erà grosolan şi obraznic, făceà gimnastică şi se lăudà cu muşchii săi. Bufniţă spuneà că are rude bogate şi cu vază mare, cu care nu vreà să întreţină relaţii. Îşi trăià în seminar ultimele zile,de oare ce Varsanofie îl anunţase că la sfârşitul bimestrului va fi eliminat pentru beţie şi pentru o întreagă serie de alte păcate seminariale. De aceea Bufniţă rămâneà nepăsător faţă de ori şi ce, fumà pe faţă, nu se duceà la lecţii şi vorbeà superiorilor necuviincios.

Şampionul, de statură mică şi larg de umeri, cu umerii obrazului scoşi în afară şi cu o bărbie ascuţită de vulpe, tăceà incontinuu, se încruntà întunecat şi treceà în

www.digibuc.ro

seminar drept un filozof profund. Mătura, transferat la noi dintr'un alt seminar, înalt şi subţire, cu păr lung şi albicios, fără sprincene, pistruiat, cu nasul obraznic, evità pe colegi, se uità la ei de sus şi deseori însemnà ceva într'un carneţel. Tipărise într'un ziar de provincie două nuvele, le dăduse să le citească directorului, lui Varsanofie şi Moşului, şi toţi aceştia îl lăudau şi-i prevesteau un mare viitor. Mătura şi Şampionul învăţau bine, trăiau prietenos cu colegii, luau parte la toate întreprinderile seminariştilor, de multe ori riscate, dar se aranjau întotdeauna în aşà chip, încât rămâneau feriţi, iar direcţia a-tot-văzătoare nu-i bănuià niciodată de nimic. Al treilea membru al «picturii» — Canarul — tânăr inofensiv, mărginit, modest, cu părul des şi negru ca de perie, umblà întotdeauna în tunică lungă, toceà mult, aveà şi o logodnică, se pregăteà să se facă popă şi erà cuprins de evlavie faţă de Mătură şi de Şampion.

După ceaiu, tuspatru şedeam în sala de pictură, fără să aprindem lumina. Erà întunerec, pe pereţi se reliefau ca nişte pete luminoase măştile şi ornamentele, iar prin uşa cu geamuri, acoperită până la jumătate cu o pânză roşie, pătrundeà înăuntru un snop moale de lumină. Erà

www.digibuc.ro

liniște. De jos, din al doilea coridor, ajungeau până la noi ecourile de voci, slăbite de distanță, și păreau că se pierd în pereții întunecoși și tăcuți.

Mătura se întinsese pe bancă și fumà. Focul de țigară se înviorà și aruncà un reflex trandafiriu pe nasul și buzele lui strânse. Șampionul stăteà călare pe bancă, iar Canarul, pe o măsuță. Eu mă plimbam printre bănci, dela ușă spre fereastră și înapoi. N'aveam poftă de vorbă. Mă simțeam bine în tăcerea și în liniștea serii.

Canarul tușì ușor și zise:

— Bufniță, fraților, va fi eliminat.

— Dracul să-l ia! — răspunse Mătura cu voce leneșă.

— Ce are să facă, nenorocitul, când s'o cără din seminar?

Nimeni nu răspunse Canarului. Mă simții iritat de întrebarea lui fricoasă, de teama în fața unei alte vieți, care începe dincolo de zidurile seminarului, cu un drum larg și liber, și spusei:

— După tine, Bufniță are să piară dacă va fi eliminat din seminar?

— D'apoi cum? Crezi că o să fie primit într'alt seminar, cu o notă atât de mică la conduită?

— Dar fără seminar nu poți trăi pe lume?

www.digibuc.ro

Canarul se simţì ofensat.

— De ce nu pleci atunci din seminar?

Într'adevăr, de ce? Seminarul mi-e urît, mă apasă, sufletul mi-e indignat de ceea ce se vorbeşte şi se face într'însul, — şi eu mă uit la toate acestea liniştit, fără să protestez, revoltându-mă numai în tăcere... Să plec, dar unde? Să mă fac cântăreţ la strană? Să intru în vieaţa asta, sărăcăcioasă, stricată şi murdărită de beţie, de socoteli de copeici, de bârfeli şi de certuri dintre cler? Să intru la Universitate? Dar nu suntem primiţi acolo. Trebuie să dai examen de bacalaureat, dar pentru asta e nevoie să ai un colţişor şi o bucată de pâine proprie, pe care nu mi-o va da tata dacă voiu părăsì seminarul.

Iar Canarul ciripeà alături cu răutate.

— Măi dar breaz mai eşti!... Câţi sunt de ăştia în seminar? Nu-ţi place, du-te băiete, nu te ţine nimeni cu de-a sila! Uite ăştia răzvrătesc duhurile, luà-i-ar dracul să-i ia!

Ştiam eu de ce e rău Canarul. S'a speriat de zvonurile despre grevele care începuseră în celelalte seminarii şi se temeà că şi seminarul nostru va face grevă, şi că el va trebuì să-şi amâie peste un an visurile sale despre logodnică şi preoţie.

www.digibuc.ro

Şi când începeau discuţiile în care se criticà seminarul, el îl apărà şi credeà că cu asta se împotriveşte agitaţiilor.

— Se vorbeşte că vara asta va aveà loc Congresul general al tuturor seminariştilor din Rusia, — zise a lene Mătura.

— Ce rost are? — întrebă Canarul grăbit...

Mătura zâmbì.

— Are, dragă, are! Dar tu, Canarule, nu poţi înţelege lucrurile astea!

— Cum nu pot?

— Nu poţi fiindcă prea te superi...

— Cară-te de aici... Cum să nu te superi când unii pregătesc greva...

— Ţi-e milă de Sonia? — întrebă Şampionul.

— De ce nu? Nu mi-e milă deloc, dragă, dar n'am poftă să mai pierd un an.

Seara câţiva inşi au şters-o la teatru. Pe drum, lângă mănăstire, am ajuns pe Americanul.

— Dumneata unde te duci? — mă întrebă el.

— La teatru. Dar dumneata?

— Greu de spus. Pentru Varsanofie — mă duc să stau de vorbă cu oarecari oi rătăcite, iar pentru mine — mă duc la oarecare fetiţe.

www.digibuc.ro

Când noaptea ne-am strecurat încetişor prin fereastra deschisă, observai că uşa din sufragerie erà deschisă. Nu se vedeà nici un servitor dormind. M'am apropiat să iau seama — e linişte peste tot. Atunci, cu foarte multă băgare de seamă, începui să mă urc pe scară. Ajunsei până la etajul întâiu. La stânga, văzui lumină în garderobieră.

— De ce nu dormi? — întrebai pe garderobier, intrând înăuntru.

— Nu mi-a dat voie părintele inspector. Va venì aici numaidecât... Dă-mi repede mantaua şi galoşii, — altfel părintele inspector va aflà că n'ai fost în seminar.

Imi atârnă paltonul de cuier, şi înclinându-se spre mine, îmi şoptì:

— Se face percheziţie în camera bagajelor... O să vină acum şi aici... Erà ceva groaznic şi respingător în cuvântul «percheziţie», şi mi se părù că garderobierul nostru sdrenţăros simţià acelaş lucru.

Mă urcai sus. În tăcerea răsunătoare se auzeau clar vocile Americanului şi a lui Varsanofie, răsfrânte de pereţi.

— În realitate astăzi m'am convins definitiv — spuneà încet şi convingător Americanul — că credinţa foştilor pravoslavnici se sprijină numai pe îndărătnicia lor...

www.digibuc.ro

Toate argumentele lor sunt distruse fundamental de cei mai remarcabili teologi ai noştri şi sunt admirabil expuse în splendida broşură a părintelui Director.

— O, da! — răspunse Varsanofie cu vocea surâzătoare. Ar fi de dorit ca toţi să aibă aceeaş râvnă ca dumneata, faţă de credinţă şi ortodoxie, decât să se îndeletnicească cu răscoale şi cu nesupunere faţă de organele conducătoare...

— În privinţa aceasta, slava Domnului, la noi e linişte, — spuse Americanul.

— Nu prea... nu prea... dar în curând vom afla.,.

— Ferească Dumnezeu! — suspină Americanul.

Eu ieşii din dosul stâlpilor şi mă apropiai de Varsanofie...

— Dumneata unde ai fost Sorocoletov? întrebă el.

— Citeam jos...

— M... m... iar eu credeam că ai plecat undeva...

— Nu, citeam jos...

— Bine, du-te acum...

— Noapte bună, părinte Varsanofie! îi dorî Americanul şi plecă împreună cu mine.

Când ne apropiarăm de dormitoare, el îmi şoptì:

www.digibuc.ro

— Am văzut că se face «percheziţie» în sala de bagaje de către ajutorii inspectorului, iar părintele Varsanofie păzeşte ca să nu-i deranjeze cineva. Înţelegi dumneata? Vasăzică au mirosit că la noi nu e bine... Scârnavii!

Colegii nu dormeau, ci vorbeau înviorat, pe şoptite. Spinoza aflase cine ştie cum, de percheziţia ce se făceà, şi povesteà acum tuturor.

— Am să spun mâine părintelui Varsanofie că nişte hoţi necunoscuţi mi-au furat din geamantan zece ruble, — spuneà el. A fost discutată fapta lui Varsanofie şi toată lumea îl înjurà birjăreşte. Iar Preţul se trezì şi bombănì supărat:

— Da mai tacă-vă gura! Vreau să dorm! Încetează şi tu, măi Sârbule blestemat!

XII

Înainte de ora profesorului Calul, clasa devenì pustie. Vre-o cincisprezece inşi hotărîseră s'o şteargă. Scuipăciosul şi Prescura, vlăjgan gros, roşu la faţă şi cu părul negru, stăteau în faţa lui Spinoza, care îşi procurase din pupitru o carte ca să aibă cu ce se distrà în timpul «salvării» dela lecţie.

www.digibuc.ro

— Idioţilor! Vă cărăbăniţi din clasă, şi rămânem noi ca să fim examinaţi pentru a doua oară!

Spinoza tăceà, surâdeà şi clipeà din ochi. Prescura iritat de zâmbetul lui, tărăgăneà cuvintele, ca şi cum s'ar fi milogit pentru ceva, vorbeà peltic şi-l amenințà pe Spinoza că-l va reclamà inspectorului:

— N'ai drept să te cari... astăzi eşti de rând.

— Ei şi?

— Şi dacă va întrebà Calul?

— Spune că tu eşti de rând.

Spinoza râse, flueră şi ieşì din clasă.

Găina umblà cu capul întins, aranjându-şi ochelarii pe nasul cârn, tocind într'una.

— Elevii şi urmaşii lui Descartes se numesc cartesieni, cartesieni... se numesc cartesieni...

Frigare se urcă pe catedră şi strâmbându-se în toate felurile, începù să vorbească:

— Înalt preasfinţiţilor, prea milostivi arhipăstori şi cucernici părinţi!... Invit pe membrii Societăţii de salvare... în locurile tainice, să vă executaţi obligaţiunile voastre!

www.digibuc.ro

Eu am şters-o în şcoala de «pictură» împreună cu Canarul, cu Preţul şi Telegrafistul. Ne-am ascuns în dosul paravanului şi începurăm să vorbim cu jumătate voce, ca să nu fim auziţi din coridor.

— Fraţilor, mi s'a urît cu seminarul! — zise Preţul. De m'ar face acum popă, cum aş mai plecà de-aici — chiar astăzi!...

— Mai întâiu trebuie să-l termini, — răspunse Canarul cu un aer de cugetător.

— Ştiu asta... Dar eu spun fără să-l fi sfârşit, m'aş duce la logodnica mea, m'aş însurà şi... ce mai viaţă!... Preţul îşi frecă mâinile şi se încruntă. Cineva trecù prin coridor. Noi tăcurăm.

— Dar ce o fi, fraţilor, dacă ne-or prinde? — întrebă speriat Telegrafistul. Ne-am ars!

— Nu ne-am ars! — ne liniştì Preţul. Calul nu înseamnă pe acei ce lipsesc. Iar aici nu vine nimeni. Numai că trebuie să tocesc de acum înainte. De două bimestre Calul nu m'a mai ascultat.

— Astăzi el trebuie să fie rău de tot, — zise Telegrafistul. Ieri îmi spuneà păzitorul cum ieri noapte Cârnul şi Calul veniseră în seminar beţi turtă. Nici nu se puteau ţine pe picioare. Portarul i-a ajutat să ajungă până în apartamentele lor... Iar Cârnul mergeà înjurând şi pe direc-

www.digibuc.ro

tor, şi pe Varsanofie şi pe noi! Trebuià să-l fi văzut numai! Mureai de râs!

— L-aş fi cârpit în bot! — bombăni Preţul. Bea al naibii la vodcă până se pileşte, şi cum simte că vre-unul din noi ne-am «udat» puţin, imediat reclamă inspectorului... Pezevenghiu!

Tăcurăm o clipă. Ce greu trec minutele în timpul «salvării». Stai şi te gândeşti ce s'o fi petrecând acum în clasă, pe cine o fi examinând Calul? Dar dacă nu examinează, ci explică? Ne-am «salvat» în zadar. În suflet însă simţi că-ţi pare rău că ai fugit dela lecţie. E mai bine să fi rămas în clasă cu colegii.

Seminariştilor le place să se «salveze». Fug dela lecţii, dela serviciile divine, dela rugăciunile de dimineaţă şi de seară, dar nimeni nu fuge dela prânz şi dela cină. Şi se «salvează» ori unde pot: în clozete, în «legătoria de cărţi», în dormitoare, iar unii în sufragerie, în infirmerie şi în subsol. Îi ceartă Varsanofie şi ajutorii lui, capătă note rele la purtare, dar totuşi continuă să fugă dela lecţii. Mai bun ca ori cine faţă de cei absenţi erà părintele Teofilact. El nu însemnà pe nimeni şi nu reclamà pe nimeni părintelui Varsanofie. Lui Varsanofie îi plăceà însă să prindă pe «fugari». Adeseori, ridicându-şi poalele roşii, alergà

www.digibuc.ro

prin coridoare şi scări, să prindă pe elevii nedisciplinaţi, strigând în urma lor:

— Văd! Văd totul!...

Iar elevii, ridicându-şi gulerele tunicilor peste cap, fugeau din toate puterile, fluerau şi strigau lui Varsanofie:

— Minţi! Nu vezi nimic!...

Mai greu erà să lipseşti dela lecţii, fiindcă profesorii, afară de Calul, însemnau în condică pe cei absenţi şi erà absolut imposibil să lipseşti, de pildă dela Mocirlă. Erau însă printre noi artişti ca renumitul Vanişca, care reuşeà să înşele chiar şi pe Mocirlă. Despre dânsul se povesteau legende. Se spuneà că odată a reuşit nu numai să lipsească dela lecţia lui Mocirlă, dar că după aceea l-a convins că a fost examinat şi că a răspuns bine, iar Mocirlă uitase să-i pună nota. Şi ceea ce erà mai de necrezut în această legendă, e că Mocirlă i-a şi pus o notă foarte bună şi cu un plus pe deasupra. Şi minţile cele mai fantastice din seminar se îndoiau de adevărul acestei legende. Mocirlă puneà notele cu precizie şi acurateţă, după lungi întrebări: «vă pregătiţi lecţiile? Vei fi stăruitor şi în viitor? Dă-ţi cuvântul de onoare că vei răspunde întotdeauna bine». Deşi Mocirlă erà un om cu frica lui Dumnezeu şi credincios, nu

www.digibuc.ro

credeà totuş în nici un cuvânt de onoare...

Cineva izbì tare în clanţa uşii. Tăcurăm cu toţii şi în liniştea asta se auzeà respiraţia noastră.

— Varsanofie!... — şoptì de abià din buze Telegrafistul, galben de spaimă.

Şedeam nemişcaţi la locurile noastre. Clanţa răsună din nou şi auzirăm din coridor vocea seacă, tărăgănată, a lui Varsanofie:

— Deschideţi, domnilor!...

Tăcere de mormânt. Varsanofie ciocănì cu degetul în geamul uşii.

— Deschideţi! Tot ştiu eu cine e aici!...

— Să deschidem? — întrebă cu vocea stinsă Telegrafistul.

Preţul îi arată pumnul, şi-l ameninţă:

— Nu! Nu!

Timp de două minute Varsanofie încercă să deschidă uşa, ciocănind cu degetele pe geam. Iar Preţul îl amenințà cu pumnii, şoptind cele mai groaznice înjurături. În sfârşit, Varsanofie bodogănì supărat:

— Lasă că o să plătiţi scump, domnilor!

Şi se duse dela uşă. Preţul vrù să vorbească tare, dar Telegrafistul se sperie şi începù să murmure:

— E aici... stă, ticălosul, la uşă şi ascultă...

www.digibuc.ro

Mă apropiai pe vârful picioarelor de uşă, ridicai puţin marginea perdelii şi mă uitaiu. Lângă uşă se vedeà rasa neagră.

— E aici! — le-am spus eu colegilor, apropiindu-mă de ei.

Eram prinşi. Varsanofie va sta lângă uşă până când vom ieşi. Rămâneà una din două: să rămânem în sala de «pictură» până la prânz, ca să se termine cele patru ore de lecţii, sau să deschidem lui Varsanofie uşa, imediat. Preţul propuse această soluţie. Dar Telegrafistul nu vroià să consimtă şi spuneà că e mai bine să rămânem pe loc, să nu lăsăm pe nimeni să intre, ori cine ar bate la uşă, şi să încercăm să scăpăm în timpul pauzelor.

Ascultam cu atenţie orice sunet din coridor, aşteptând să vedem cum are să se sfârşească isprava noastră. Erà linişte peste tot. Undeva, departe, se auziră paşii câtorva inşi, apoi strigătul puternic: «Varsanofie!» şi tropăit de fugă.

Cineva trecù alergând prin coridor lângă «sala de pictură». Telegrafistul îşi făcù cruce şi cu băgare de seamă se apropie de uşă. Se uită lung pe geam, cu gâtul întins, făcând pauze mari, apoi deodată deschise uşa. Întinse capul în coridor şi ne comunică pe loc cu bucurie nespusă:

— Nu e nimeni!

www.digibuc.ro

Ne-am repezit în fugă din sala de pictură şi şterge-o! prin coridor spre scara din dos. Pe platformă, lângă fereastră, stăteau în picioare Frigare şi Maţul, şi răsuflând din greu, ascultau ceva.

— Ce e cu voi? — întrebă Preţul, devenit îndrăzneţ după fuga sănătoasă din «sala de pictură», aprinzându-şi o ţigară.

— Cât pe ce să dăm de dracul! — zise Frigare. Varsanofie alergà după noi prin cele două coridoare. Nemereşti rău câteodată, fugind dela lecţii! De-ar sunà mai repede clopoţelul!

În sfârşit venì pauza. Jos se auzirà uşi trântite, larmă de voci, şi coridoarele răsunarà din nou de zgomot de picioare tropăind pe duşumeaua de faianţă.

Pe scara aceasta coborîrăm la etajul al doilea, intrarăm în coridor şi, amestecându-ne cu mulţimea, ne apropiarăm de clasa noastră.

— Ei, aţi păţit-o, domnilor! — ne întâmpină Scuipăciosul, exclamând solemn şi cu părere de bine.

— A întrebat de noi?

— De toţi! Cum a intrat, îl scoală mai întâiu pe Frigare, după aceea chiamă pe Preţul, apoi pe toţi, cari erau absenţi. Întreabă cine dintre noi e astăzi de serviciu, de ce nu sunt însemnaţi cei ab-

www.digibuc.ro

senţi. Povestind acestea, Scuipăciosul păreà că se înnăbuşe de plăcere. Spinoza care erà de serviciu, fugise şi el. Atunci Calul îi trecù pe toţi în condică.

În condica în care erau trecuţi cei absenţi, Calul înscrisese foarte citeţ: «Astăzi, cel ce erà de serviciu, absentà şi el». Dacă el n'ar fi înscris pe toţi în condica unde erau notele, observaţia lui n'ar fi fost lucru mare. Dacă însă Calul a notat pe toţi absenţii — afacerea se complică.

Vorbeam tare, discutam şi căutam să născocim mijlocul ca să înşelăm pe inspector. Cineva sâsîi dela spate:

— Sss! Varsanofie!...

Varsanofie intră cu faţa roşie şi supărată şi zise brusc:

— Mi se plângeà Pavel Petrovici în camera profesorilor că dela lecţia de filozofie aţi fugit optsprezece inşi. Cine a fost astăzi de serviciu.

— Eu, — zise Spinoza, făcând un pas înainte.

— Unde ai fost dumniata în timpul lecţiei?

— În infirmerie.

— Cine ţi-a dat voie?

— Nimeni.

— De ce?

www.digibuc.ro

— N'am avut timp să-mi cer voie. Apucase să mă doară stomacul.

— Cum de te apucă stomacul tocmai înainte de filozofie?

— Întrebaţi pe doctor! — îi tăie vorba Spinoza, şi continuă obraznic:

— Şi, vă rog, părinte inspector, să vorbiţi cu noi delicat... Nu suntem în clasa întâia!

— Şi totuş vă purtaţi mai rău ca dânşii! — întrerupse Varsanofie. Ai fost astăzi de serviciu, datoria dumitale erà să însemnezi pe toţi absenţii şi să mi-i comunici mie.

— Dar dacă n'am fost în clasă, — răspunse Spinoza clipind şiret din ochi — cum şi pe cine erà să înscriu.

— Trebuià să întrebi pe colegi!

— Nu sunt agent secret! — bombănì Spinoza.

— Cum îţi place! Fiindcă cei absenţi tot sunt însemnaţi în condică de Pavel Petrovici. Ştim cine a lipsit.

— Dacă ştiţi, atunci ce vă trebuie şi bileţele dela noi?

Varsanofie se încurcă, se înroşì şi-şi smucì barba.

— Asta nu te priveşte pe dumneata. E mai bine să recunoască cei ce au lipsit şi eu voiu căutà să-i iert... Altfel, va fi rău!

Varsanofie se întoarse şi ieşì din clasă.

www.digibuc.ro

— Recunosc eu, — zise Frigare, când se puse în discuţie dacă trebuie sau nu să fie însemnaţi cei absenţi.

— Tâmpitule! — strigă Maţul — vrei s'o păţeşti?

— Nu-s tâmpit deloc! Pe bimestrul ăsta îmi rotunjesc o notă bună la purtare. Iar dacă Varsanofie va află de fuga mea de azi, îmi micşorează nota şi asta înseamnă că nu e departe până la eliminarea mea din seminar. Dacă mărturisesc, n'are să-mi facă nimic, o să mă ierte.

— Să aştepţi, băiete, — râse Spinoza — până când or fluierà racii şi o lătrà pisica la câine.

— Dar a făgăduit în faţa tuturor...

— Ei şi?

— Cum ei şi? Şi-a dat cuvântul!

Ce înseamnă cuvântul lui Varsanofie! — observă Scuipăciosul. Cunosc eu bine cuvântul lui.

Frigare se mai gândì şi ieşì. Se întoarse tocmai înainte de începutul lecţiei următoare.

— E, ce-ai făcut, Frigare? — îl întrebă toată lumea.

Frigare trântì mai întâi o înjurătură şi începù să povestească:

— Mă duc la el. Sărut mâna, părinte inspector! — Să trăieşti—îmi răspunde. Ce

www.digibuc.ro

ai de spus? Am venit să mărturisesc. — Ce? — Că am fugit dela lecţie. — Foarte bine, asta-ţi face cinste. Dar cine a mai fugit dintre colegii dumitale?

— Puşlamaua dracului, iezuitul blestemat — izbucnì Spinoza.

— Stai, Spinoza, să spun mai departe, zise Frigare: nu ştiu, părinte, zic eu, n'am fost în clasă. Pe mine însă rog să mă iertaţi. Iar Varsanofie, mama lui, tăcù şi apoi îmi zise: te voiu iertà când mi-i vei spune şi pe ceilalţi. Atunci am înţeles că profesorul Calul n'a notat pe nimeni, iar eu, tâmpitul, m'am dus să-mi recunosc greşeala... Bine, părinte, îi spun eu, aţi promis că veţi iertà pe acela care îşi va mărturisi vina. — Eu, zise el, iert, nu pot să iert însă în numele lui Pavel Petrovici. Aşà că sunt silit să-ţi scad nota la purtare... Aţi văzut ce puşlama?

— De ce nu l-ai luat de gât? — întrebă Fariseul.

— Du-te să-l iei tu de gât!...

— Ascultaţi, fraţilor, trebuie să-l învăţăm minte pe acest Varsanofie şi pentru percheziţiile de ieri şi pentru tot, — zise Maţul, şi, uitându-se la Lămâia şi Călugăriţa, şoptì:

— Să-i trântim una sfântă!

www.digibuc.ro

— De acord! — răcni Spinoza. Îi trântim una bună.

— Să învățăm minte pe dihania asta. Să nu uite nici pe lumea cealaltă! — urlă Fariseul.

XIII

La şease seara, în «Consiliul» profesoral aveà loc o şedinţă unde Varsanofie trebuià să comunice rezultatele percheziţiilor de ieri. «Consiliul» se află jos, la dreapta intrării principale. Pe deoparte «Consiliul» se învecinà cu apartamentul inspectorului, de cealaltă parte se află o odaie goală unde erau încuiate nişte dulapuri cu conţinut necunoscut; din odaie o uşă duceà în coridor. Această odaie erà la dispoziţia tânărului ajutor de portar, Runduc, care vindeà de obiceiu în seminar bere şi vodcă şi aranjà întâlniri cu servitoarele profesorilor. Pentru o rublă, Runduc oferì această odaie, pentru timpul cât va ţineà Consiliul profesoral, lui Spinoza, punându-l pe acesta să jure că Varsanofie nu va aflà nimic.

Spinoza îmi propuse, mie şi Telegrafistului, să tragem cu urechea ce vor vorbì profesorii despre noi.

După semnalul pentru «ocupaţiunile de seară», am spionat momentul când Varsa-

www.digibuc.ro

nofie a ieşit din odăile sale, şi după ce intră în camera Consiliului, noi pătrunserăm în odaia de observaţie şi o încuiarăm pe dinăuntru cu cheia.

La început nu se puteà vedeà nimic în întuneric. Ţinându-ne de mâini, înaintarăm cu băgare de seamă spre uşa închisă, care duceà la «Consiliu». În uşă erau de mult făcute nişte găurele de către cineva, prin care puturăm să observăm tot ce se petreceà în Consiliu. Se auzeau acolo discuţii tari şi nu prea cuviincioase.

Mă lăsai în genuchi, — crăpătura prin care priveam eu erà jos — şi începui să observ. «Consiliul» e o odaie mare, cu parchet lucios; în mijloc — o masă mare, acoperită cu postav verde, cusută pe margini cu franjuri lungi; lângă masă erau apropiate scaunele de piele, de modă veche, cu spteze şi mânere curbe; pe masă vedeam coale de hârtie curată, creioane ascuţite, iar la mijloc o călimară antică. Pe pereţi atârnau, înnegrite şi crăpate, portretele lui Petru cel Mare şi al arhiereilor.

Toţi profesorii noştri erau de faţă. Unii vorbeau între ei stând lângă ferestre; unii mergeau prin odaie. Cârnul şi Calul şedeau la masă, iar Runduc, în tunică

www.digibuc.ro

nouă de om de serviciu, împărţeà pahare cu ceaiu.

Feţele profesorilor erau plictisite şi somnoroase, şi păreau a se fi strâns aici fără să fi dormit după amiază. Diaconov desenà ceva pe hârtie, mijind din ochiul drept şi înclinindu-şi capul. Erà interesant să observi pe profesorii noştri în afară de ocupaţiile lor de clasă. Mocirlă şedeà singur, tăcând şi clipind din ochi, ca întotdeauna. Tătucul, profesorul de latină, umblà cu mâinile în buzunarele pantalonilor, în haină neagră, şi vorbeà cu Cernodiadco, ucraineanul înalt, cu mustăţile lungi, cu barba ascuţită şi chelie. Varsanofie răsfoià o carte groasă, atât de cunoscută nouă tuturor, celebra condică pentru «conduită», care se mai numeà şi «cartea vieţii», «cartea întristării» şi «pectoralul lui Iuda».

Uşa «Consiliului» se deschise şi intră directorul. Conversaţiile se curmară. Profesorii începură a se apropià de el şi a se salutà.

Directorul erà de statură mijlocie, spătos, un arhimandrit frumos şi tânăr, de vre-o treizeci şi trei-treizeci şi patru de ani, cu o bărbuţă în furcă, neagră, cu o expresie de smerenie pe faţă şi păr moale, castaniu, care îi atârnà pe deoparte şi de alta a feţii

www.digibuc.ro

până la umeri. Aveà vocea moale şi sonoră, pronunţând fiecare cuvânt clar şi puţin pe nas.

— Să începem, domnilor! — zise el, aşezându-se în jilţ, la mijlocul mesii, arătând cu mâna locurile profesorilor.

Profesorii îşi ocupară scaunele, aranjându-şi poalele tunicilor şi ale hainelor şi tuşind în aşà fel încât ai fi crezut că fiecare din ei va trebuì să ţină câte un lung discurs. Directorul îşi puse amândouă mâinile pe masă, şi jucându-se cu mărgelele şi uitându-se pe masă, zise:

— Acum părintele Varsanofie ne va aduce la cunoştinţă rezultatele percheziţiei făcută ieri noapte în sălile de bagaj şi de haine. Având în vedere împrejurarea că în mai toate seminariile au început turburări — informaţiile culese de părintele Varsanofie prezintă un deosebit, un îndoit interes. De aceea vă rog să priviţi faptele cu deosebită atenţie.

Profesorii îşi înclinară capetele, iar Calul, bâiguind, întrebă rece:

— Pe... permiteţi să ştim, părinte director, din a cui strălucită iniţiativă a fost făcută sco... scormoneala bagajelor seminariştilor?

www.digibuc.ro

— Din iniţiativa părintelui Varsanofie, aprobată de mine şi considerată foarte necesară.

Directorul răspunse Calului cu vrăjmăşie, scoţând în evidenţă şi subliniind cuvintele sale.

— Bravo Calule! Băiat de zahăr! — îmi şoptì Spinoza de-alăturea de mine.

Varsanofie se sculă, tuşì, şi începù să spună, ca şi cum ar fi cântat:

— În sertarele elevilor seminarului acestuia au fost găsite de noi unele cărţi oprite, care ne obligă să bănuim pe posesorii lor de unele lucruri nedorite.

— Şi anume? — atât de neaşteptat şi tăios întrebă Cârnul, încât directorul tresărì, iar Telegrafistul începù să respire greu.

— De... diferite... infracţiuni, — se încurcă Varsanofie.

— Şi anume? — repetă Cârnul, răsucind nervos creionul în mână. Vă rog să ne vorbiţi cu precizie, ce anume s'a găsit. Şi în ce măsură asta apare primejdios — cred că va trebuì să hotărască Adunarea.

— Au fost găsite cărţi oprite şi păgubitoare,— continuă Varsanofie, apoi scoase din condică o listă cu titlurile cărţilor şi începù să citească: în sertarul lui Semeleischi au fost descoperite operile peri-

www.digibuc.ro

culoase ale cunoscutului Renan: «Viaţa lui Isus Hristos, Apostolii şi Biserica Creştină». În sertarul lui Radanovici (Spinoza, fiindcă aşà îl chemà, scuipă şi-l înjură încetişor) — au fost descoperite manuscrise cu poezii de un conţinut necuviincios şi împreună cu acestea, poze de femei goale şi neruşinate. La Chiricov au fost găsite desenuri atingând demnitatea conducătorilor seminarului.

Varsanofie a citit multă vreme lista. Au fost amintite şi o carte de visuri, scrisori dela domnişoare, o agrafă de damă, sticle de vodcă, iar la Bufniţa s'a găsit apelul litografiat al Congresului seminarial din toată Rusia.

După îndelungi discuţii, s'a hotărît eliminarea Bufniţei. După aceea a fost luată în discuţie purtarea seminariştilor din celelalte clase. Varsanofie propuneà eliminarea. Cu el erau de acord Mocirlă, ucrainianul Cernodiadco şi toţi vice-inspectorii, afară de Teofilact. Împotriva eliminării erau Calul, Cârnul şi Tătucul. Diaconov mergeà cu majoritatea şi spuneà:

— Toţi sunt o apă şi un pământ... Toţi cu acelaş mir au fost miruiţi...

Gramofonul stăteà la îndoială. Şi numai Cârnul strigà cu vocea supărată, tăioasă şi nazală:

www.digibuc.ro

— Cum, părinte inspector, vrei să elimini pe toată lumea? Elimină-te mai întâiu pe sfinţia ta.

La sfârşitul şedinţei, Consiliul hotărî să elimine din seminar douăzeci de inşi.

— În general, dela un timp se poate observà că în seminar a început să scadă moralitatea şi buna purtare, — tărăgăneà părintele Varsanofie. Beţia, jocurile de cărţi, lenea, grosolănia, vorbele necuviincioase, fumatul, indolenţa faţă de rugăciuni şi de Casa Domnului...

— Şi cine e vinovat? — se înfierbântă Cârnul. Inspecţia! Îmi vorbiţi de beţie! — strigă el la Varsanofie. Dar sunt vinovaţi aceia cari dau elevilor să beà.

— N'avem de aceştia în seminar! — îi tăie vorba dârz directorul.

— Ba da, daţi-mi voie! Sunt şi de aceştia! «Nomina sunt odiosa», dar dacă vă face plăcere, aş puteà numì câteva persoane suficient de cunoscute.

— Le dă în cap, al naibii! — îmi şoptì Telegrafistul. Bravo Cârnule!

În «Consiliu» se auzeà încă larmă şi discuţii aprinse. Numai Mocirlă stăteà tăcut şi se uità la toţi cu ochi neînţelegători. Directorul devenise palid, încercà să restabilească liniştea, începeà să vorbească, dar nimeni nu-l ascultà. Totul se

www.digibuc.ro

înnecà în zarvă dezordonată şi într'un haos de sunete, de strigăte, de replici.

— Nu e de mirat că seminariile se răzvrătesc, — vorbeà emoţionat Calul. O să ajungeţi să-l vedeţi şi pe al nostru în halul acesta. Şi dumneavoastră veţi fi cei vinovaţi!

Şedinţa se apropie de sfârşit. Noi ne strecurarăm încetinel din odaie şi dăduräm cheia lui Runduc, care ne aşteptà în vestibul.

Exagerând şi schimonosind lucrurile, Spinoza povestì în clasă tot ce au discutat în Consiliu Varsanofie şi profesorii. Colegii ascultau tăcuţi, neîntrerupând pe Spinoza, şi după ce termină, începură a se adunà în grupuri mici, şoptind laolaltă, în sala de «pictură», în «legătoria de cărţi» şi în clozet. Şi după lungi reflexiuni, discuţiuni şi replici, toată lumea hotărî că Varsanofie trebuie bătut astăzi în clasă, după rugăciunea de seară.

XIV

Înainte de masa de seară cineva se apucă să arunce pietricele în ferestrele apartamentului lui Varsanofie. Au fost trimişi păzitorii să prindă pe cel turbat, dar nu fu prins nimeni, nici în grădină,

www.digibuc.ro

nici în jurul seminarului. Uşierul a spus că cineva, îmbrăcat în tunică de seminarist şi acoperit cu glugă în aşà fel încât nu erà cu putinţă să-i vezi faţa, a spart 3 geamuri cu pietricele şi a fugit nu se ştie unde: erà doar întuneric. Această veste se răspândì iute în seminar, şi fapta găsì aprobare la toţi.

După rugăciunea de seară, directorul ţinù o cuvântare severă, făgăduind că va prinde pe cel vinovat şi-l va alungà din seminar. Elevii ascultară în tăcere pe directorul lor şi se împrăştiară apoi prin clase şi dormitoare.

Ora după rugăciunea de culcare — dela orele zece la unsprezece — erà ora convorbirilor intime, a anecdotelor, a aventurilor şi a povestirilor despre vremurile trecute ale seminarului. Cele trei clase ale cursului inferior s'au dus la culcat — nu le erà permis să steà prin clase după rugăciune: de acest privilegiu se bucurau numai cei din cursul superior, filozofii şi teologii. În coridor erà pe jumătate întunerec, lămpile mari erau stinse şi numai la capătul celălalt, unde se găseau clasele cursului superior, o lampă cu un reflector galben, de tinichea, luminà slab peretele. Dar şi pe această lampă mică o stinse Spinoza, şi în coridor se făcù întunerec beznă.

www.digibuc.ro

Planul bătăii lui Varsanofie era următorul: întâiu se închide uşa clasei cu tabla neagră, ceva ce era oprit de direcţiune. Asta trebuia făcut dinadins, ca Varsanofie să fie atras în clasă şi să înceapă să facă observaţiuni. Al doilea: în clipa când Varsanofie va intră în clasă, Fariseul trebuia să-l acopere cu un sac de cartofi, furat înainte de masă din cămara seminarului. În momentul acela, Frigare, Maţul şi Spinoza erau obligaţi să stingă lămpile, iar toţi ceilalţi să pună mâna pe Varsanofie, să-l îndese în colţ şi să-l bată.

Varsanofie inspectà clasele, seara, de obiceiu pela orele unsprezece. Acum era zece şi un sfert. Toată lumea era în clasă, fiecare la locul său, afară de Lămâia, Călugăriţa şi Mătura, cari, presimţind că se va face scandal, hotărîseră să dispară de mai 'nainte. Telegrafistul cântà la balalaică cu voce de tenor răguşit:

«Mergeà ţăranca din oraş
Şi a şezut pe o răchită;
Şi a şezut o zi întreagă
Cântând ca o privighetoare...»

— Ne elimină pe toţi pentru cântecul ăsta, — zise Misterul cu tristeţe. Iar Melcul plescăi din buze şi răspunse nepăsător:

www.digibuc.ro

— Ei şi? Doar nu numai pe tine, ci pe toţi laolaltă! Auzi de ce se teme el?

«Ori şi cărui om bogat
Bot şi nas îi răsucesc
Bot şi nas îi răsucesc
Nici o lacrimă nu vărs».

— Al dracului le mai spune! — aprobă Preţul, şi cântă mai departe:

«Eu şedeam pe sub fereastră
Mâncam turtă cu caise,
Dar văzui pe dragul meu
Mă sculai să fug la el».

— Braavo mă! — suspină Ţibic, şi cu mâinile pe după ceafă, se repezì să joace o căzăcească. Se simţeà o puternică încordare nervoasă. Pe toate feţele apăreà, dispăreà, şi din nou apăreà aşteptarea lucrului ce trebuià să se întâmple în curând, peste cincisprezece-douăzeci de minute, poate chiar în clipa asta.

Şi ca şi cum ar fi încercat să nu-şi mai amintească de asta, să înnăbuşe, să îndepărteze gândurile cântând, Telegrafistul continuă şi el tinereşte:

«Cât vorbeam iubitului,
Cât vorbeam tâmpitului,
Nu mai beà vin prost şi scump
Nu fumà tutun — cotor...».

Iar Cerbul, puţin cam pilit, se urcă pe pupitru, şi zâmbind plin de fericire, îşi

www.digibuc.ro

vântură amândouă mâinile, ca un dirijor de orchestră. Faţa îi luceà, părul i se sburlise şi ochelarii de abià i se mai ţineau pe nas. Piciorongul păzeà la uşă, ca să anunţe când va apăreà Varsanofie în coridor. Aproape toţi autorii principali ai atentatului erau cu chef. Fariseul, roş ca racul, stăteà la tablă şi scuturând sacul murdar, strigà:

— Cântă mai tare, Telegrafistule! Cântă de inimă albastră!...

Iar Telegrafistul, fără să fi încetat, dădeà din cap şi mugeà cu sentiment:

«Ia-n să svârl o cărămidă
Peste râuşorul grabnic...
Ca să-mi vină dragul lelii
Chiar în fiecare seară».

Şedeam la locul meu în bancă şi mă gândeam cum peste o clipă-două, va intrà aici un om şi alţi patruzeci se vor repezì la el să-l bată. Erà ceva scârbos şi respingător în faptul că unul va fi slab şi ne apărat, iar patruzeci de inşi înarmaţi cu pumni vârtoşi, indignaţi de răutate, de ură şi de vodcă. Este adevărat că Varsanofie ne-a scos pe toţi din fire cu micimile lui, cu minciunile şi cu bătăile de joc. A făcut multe greşeli faţă de seminarişti. Multă lume a fost alungată din seminar şi duce acum o viaţă ticăloasă de

www.digibuc.ro

cântăreți pierduți în bisericuțele provinciale, de poștași și de mici funcționari. Varsanofie pedepseà cu cruzime ori ce vină, chiar cea mai neînsemnată, se înconjurase de spioni și lichele, cu ajutorul cărora aflà de ori ce pas făcut în seminar, de ori cine a băut, a jucat cărți, a lipsit dela lecții, etc. Da, el e vinovat. Dar felul de a-l pedepsi erà respingător, de o violență primitivă și sălbatică și păreà că nu va da seminarului nici o satisfacție spirituală. Mi se făcù milă de Varsanofie, doream ca planul să nu reușească, ca Varsanofie să nu vină, sau să se întâmple ceva care ar puteà zădărnici intențiile noastre. Dar alături de acest sentiment se ridicà alt sentiment, de ură și de necruțare, când mi-aminteam de lista crimelor cetite ieri de Varsanofie. Nu mai departe decât ieri mi-a desfăcut scrisorile, le-a citit și s'a amestecat în relațiunile mele cu tata. Astăzi, în Consiliul profesoral, n'a arătat nici o îndurare față de cei condamnați și propuneà fără cruțare să fie eliminați cu toții. El încercà să pătrundă în părțile cele mai intime, mai personale, ale vieții noastre, ca după aceea să ne hotărască nota la conduită. Să primească atunci pedeapsa ce i-o hotărîseră acei ce s'au răzvrătit împotriva lui!

www.digibuc.ro

Piciorongul se repezì în clasă cu faţa turburată şi făcù cu mâna un semn:

— Vine!

În clasă se făcù linişte într'o clipă. Telegrafistul încremenì, cu gura deschisă, cu cântecul în gură şi, cu ochii speriaţi, privì spre uşă. Cerbul îşi pierdù echilibrul şi cât pe ce să cadă de pe pupitru. Tăcerea nu ţinù mai mult de două-trei secunde, dar păreà că ne înlemnise pe toţi şi ne luase posibilitatea de a ne mişcà şi a vorbì timp de zece minute.

Cel dintâiu îşi venì în fire Fariseul.

— Strigaţi, băieţi! Urlaţi! Din toate gâturile! — dădù el comanda tăios şi iute cu vocea sa de bas adânc. Maţule, Spinoza! Stingeţi lămpile!

În clasă pornì furtuna. Izbucniră şuerături, cântece, strigăte, înjurături şi izbituri de capace ale băncilor. Maţul şi Spinoza stinseră lămpile şi în clasă se făcù întunerec. Unii se sculară din bănci şi se apropiară de tablă, ca să fie gata.

— Vedeţi numai să nu-l ucideţi, măi fraţilor! — ne prevenì Fariseul cu vocea turburată, şi auzind scârţiitul uşii, tăcù şi desfăcù sacul. În clipa în care Varsanofie începù să apară de după tablă, Fariseul, cu o mişcare scurtă şi repede, aruncă peste el sacul şi îmbrăţişă pe Varsanofie

www.digibuc.ro

cu mâinile sale puternice! Şi ultima lampă fu stinsă — şi se făcù întunerec. Ţipetele, cântecele şi urletele amuţiră, şi în locul lor se auziră voci, întrecându-se una pe alta:

— Dă-i, dă-i bine... Stai... trage-l în colţ!... Ţine-l vârtos!... Mă nu mă izbì în ceafă, că nu-s Varsanofie! Uite, blegule, mai bine!

Varsanofie începù să strige cu voce stranie, neobişnuită, străină, dar cineva îi astupă gura şi strigătul se curmă.

În întuneric se auzeà larmă şi sunete mute, răsunătoare, ca acele sunete ce le auzi când izbeşti cu pumnul pe corp. Pe Varsanofie îl băteau toţi, cu puteri unite, tăcând şi cu îndârjire. Se întâmplà ca şi vre-unul dintre bătăuşi să fie lovit, din pricina întunericului, dar nimeni nu se uità la asta şi fiecare stăruià să lovească în Varsonofie mai tare şi mai dureros. Oameni ieşiţi din fire, îşi făceau lucrul lor în întunerec — realizau justiţia lor umană şi se păreà că aici nu-s deoparte patruzeci de inşi şi de cealaltă unul singur, ci ceva unitar, general, cu mişcările împletite ale mâinilor numeroase, cu exclamaţii înnăbuşite şi interjecţii de ură, ceva ca o fiară cu multe capete şi multe labe, svârcolindu-se în întuneric.

www.digibuc.ro

Nu-mi amintesc clar de tot ce se întâmplă... A fost ceva ca într'o negură deasă sau într'un somn negru şi greoiu, când vrei să te mişti — şi nu poţi, vrei să strigi — şi-ţi lipseşte vocea. Ordinele liniştite ale Fariseului ajungeau până la mine ca nişte crâmpeie:

— Staţi, ajunge!... Nu mai mişcă... Ia-l din dreapta!... Aşà! Nu acolo, măi drace... Aici, aşà!...

După ce Varsanofie îşi pierdù cunoştinţa, fu dus în colţ şi azvârlit pe duşumea. Auzii cum corpul lui căzù cu greutate şi rămase nemişcat.

— Acum, fraţilor, în dormitor! — ordonă Fariseul. Dar nu toţi dintr'odată. Şi pe scări deosebite!

Dar nimeni nu-l auzì fiindcă toţi fugiră speriaţi, risipindu-se în toate părţile, fără să se mai uite înapoi. Simţeam slăbiciune în picioare şi vâjîit sub tâmple şi o luai la fugă împreună cu toţi ceilalţi, neştiind unde şi de ce. Iar faptul că nu dădusem nici o lovitură lui Varsanofie capturatul, îmi umpleà sufletul de o bucurie mare şi luminoasă, şi plin de mulţumire, murmuram:

— Dumnezeule, îţi mulţumesc!... Dumnezeule... Dumnezeule...

www.digibuc.ro

Înaintea tuturora, tremurându-şi nările subţiri, fugeà Spinoza, dând din mâini. Şi în întunericul dimprejur, ca o coardă tremurată şi de-abià răsunătoare, se auzì strigătul lui victorios, sălbatic, exaltat:

— Ura!... E ucis Varsanofie!

XV

În uşile dormitoarelor începură să apară chipuri alarmate, pe jumătate îmbrăcate sau desbrăcate, întrebând:

— Unde au ucis? Pe cine au ucis?...

Şi glasuri grăbite, încurcate, răspundeau:

— Pe Varsanofie... L-au ucis pe Varsanofie!...

În camera noastră, cei ce luaseră parte la bătaie se desbrăcară iute şi se culcară, ca şi cum ar fi vrut să adoarmă mai grabnic şi să uite de ceea ce se întâmplase jos, în clasa întunecoasă, unde în momentul acesta zăceà Varsanofie, bătut şi, poate, ucis. Dar nimeni nu putù să adoarmă. Tremurau şoptirile în noapte, descrierile bătăii şi exclamările de satisfacţie:

— Aşà-i trebuie, să se înveţe minte, al dracului!...

Spinoza se svârcoleà sub plapumă, res-

www.digibuc.ro

pirà din greu şi pronunţà cuvintele încet, cu vădită turburare, căutând pe acele ce îi trebuiau în momentul acesta:

— Am vrut... ştii... dar m'a împiedicat Fariseul... să-l strâng de gât...

Spinoza scrâşnì din dinţi...

— Dar ce o fi acum, fraţilor? — întrebă a jale Telegrafistul, nu cu aceà voce bărbătească, cu care cântà mai acum câtva timp, ci cu una subţire şi speriată...

— N'are să fie nimic. Ne alungă de aici şi atâta tot, — răspunse scurt Preţul.

— Ştiu că o să ne alunge, fără doar şi poate... Dar unde o să ne ducem?

Fariseul cârîi voios, se întinse în pat astfel încât picioarele îi străbătură afară prin grilajul de fier, şi zise:

— Te duci la telegraf din nou... Ai să faci tac-tac!... patruzeci de oameni... opt cai...

Telegrafistul suspină disperat:

— Dacă m'ar primì şi acolo!... Mi-e teamă că mor de foame... Din coridor se auzeà larmă. Cineva alergà, vorbeà ceva ce nu se puteà înţelege; uşa dormitorului erà închisă.

Se auzì numai «Varsanofie», şi totul se cufundă din nou în sgomot confuz.

— Şi o să zacă până dimineaţa în clasă? — întrebă Ofiţerul pe Mister.

www.digibuc.ro

Iar acesta răspunse pe şoptite:

— Servitorii o să cureţe acum clasele şi o să deà de el...

În şoptirile fricoase, în convorbirile nesigure, ciuntite, apăreà faţa palidă şi schimonosită a spaimei.

— Luaţi seama, fraţilor! — prevenì Fariseul. Nimeni să nu deà de gol pe celălalt. Iar dacă cineva din domnii spioni va încercà să sufle vreun cuvinţel, păţeşte la fel ca şi Varsanofie. Aţi înţeles?

Elevii începură să se teamă de trădare şi priveau suspect la Lămâia şi Călugăriţa. Inexplicabil de ce elevii cei mai modeşti, cei mai religioşi şi evlavioşi deveneau întotdeauna uneltele directorului.

Prin coridor alergară câţiva inşi, strigând:

— Directorul!... Directorul e jos!...

Directorul nu apăreà niciodată nici jos, nici în dormitoare după rugăciunea de seară. Şi acum în apariţia lui se simţì ceva semnificativ, ameninţător, neobişnuit.

— Ia să mergem să vedem! — propuse Telegrafistul. Acum tot una e...

Unii se acoperiră cu plapomele peste cap, unii se îmbrăcară în grabă şi ieşiră în coridor, îndreptându-se spre platforma pătrată din faţa intrării principale. Pe scări

www.digibuc.ro

se agitau seminariştii alarmaţi şi priveau în jos.

Vice-inspectorul care erà de serviciu, Teofilact, mergeà prin coridor, coborà scara sărind peste câteva trepte, se urcà iarăşi şi spuneà fiecăruia:

— Du-te la culcare!... Ajunge... mergi să te culci!...

Dar el spuneà asta fără încredere şi parcă speriat. El ştià că seminariştii nu se vor duce acum la culcare pentru nimic în lume, că vor stà şi vor face gălăgie până când nu vor aflà despre ce e vorba.

Jos, în al doilea coridor, trecù păzitorul de noapte, de statură înaltă, alergară doi servitori şi dispărù figura chipeşe a directorului. Minutele pe care directorul le petrecù în clasă au fost obositor de lungi şi se păreà că el nu va mai apăreà iarăşi.

Alături de mine stăteà Fariseul şi, încruntat, priveà tăcut în jos cu privirea prelungă, insistentă. Ce vroià el să vadă?

În sfârşit se auzì cum jos se deschise uşa cu un scârţîit uşor, şi în coridor răsună tropăit de paşi încurcaţi şi răsunători. Apărù păzitorul cu un felinar în mână; în urma lui servitorii purtau pe Varsanofie nemişcat, pe sacul cu care îl acoperise Fariseul; în urmă de tot mergeà directorul. Pe Varsanofie l-au dus în

www.digibuc.ro

apartamentul său. Seminariştii se potoliră. Unii se aplecau cu curiozitate ca să vadă ce e pe scara pe care coborà cortegiul cu Varsanofie.

— Tare l-au mai bătut! — spuse cineva cu voce puternică de bas. L-au făcut moaşte!... Aşà i-a trebuit!...

Dar nimeni nu răspunse. Că a fost bătut Varsanofie, nu prea interesà mult; lucrul principal erà pedeapsa pentru aceà crimă săvârşită, pedeapsă ce apăreà amenințătoare şi sinistră.

Teofilact se tot învârteà pe lângă noi, suspinà şi vorbeà implorând:

— Duceți-vă la culcare! Ce tot staţi aici! La culcare!...

Dar nimeni nu-l luà în seamă.

Sus pe scară răsunară paşi repezi, şi cineva strigă în chip de alarmă:

— Directorul!...

Curioşii se repeziră în dormitoare, vorbind în fugă, se trântiră uşile, răsună un geam spart — şi în coridor se făcù linişte. Lângă uşa dormitorului se vedeà statura neagră, nemişcată, butucănoasă a lui Teofilact, cu potcapul negru.

— Ne supraveghează, — zise Melcul, şi adăogă: Teofilact... act... tract...

Stăteam culcaţi, tăceam şi aşteptam ce se va întâmplà mai departe. Directorul

www.digibuc.ro

se apropie de Teofilact, şi faţa lui, luminată de o lampă mică ce atârnà lângă uşă, erà palidă şi turburată, părul în dezordine. Directorul vorbì ceva cu Teofilact, gesticulând supărat şi arătând spre dormitorul nostru. Teofilact, numărând mărgelele, dădeà din cap neîncetat, ca şi cum ar fi repetat lucrul despre care îi vorbeà directorul. Apoi se îndepărtă dela uşă şi dispărù, iar directorul intră repede în dormitorul nostru şi se oprì lângă paturile cele mai apropiate de uşă. Liniştea erà atât de mare încât auzii de câteva ori respiraţia directorului.

— Domnilor din clasa a patra! — începù el cu vocea tare şi severă, şi în această expresie neobişnuită «domnilor din clasa a patra», precum şi în intonaţia mânioasă a vocii, reţinută şi ameninţătoare, am simţit că se apropie aceea despre care gândeam cu toţii după bătaia lui Varsanofie.

— Domnilor din clasa a patra! — repetă directorul. Aţi făcut o faptă neauzită până acum în analele seminarului nostru. V'aţi degradat, şi pe voi şi pe el!... Ca nişte bandiţi şi ucigaşi, aţi atacat mişeleşte pe inspectorul vostru, pe părintele Varsanofie şi l-aţi bătut până la pierderea cunoştinţei...

www.digibuc.ro

— Bine că nu l-am ucis! — foşni alături de mine şoapta bucuroasă a cuiva.

— După această faptă, puteţi să nu vă mai consideraţi elevi ai seminarului nostru. Locul vostru de acum înainte nu mai este aici, ci alături de criminali!... Sunteţi eliminaţi cu toţii!...

Directorul se întoarse spre uşă şi vrù să plece, dar în întuneric începù să clocotească cu sunete ruginite tusea cuiva, şi un glas tremurat zise:

— Părinte director!

Directorul se oprì şi întrebă:

— Cine mă chiamă?

— Eu, cuvioase părinte... Pomeranţev.

Recunoscui vocea tovarăşului nostru Fugilă. El se aşeză în pat şi-şi rezemă cotul de perină.

— Ce ai de spus? — întrebă directorul cu răceală şi indiferenţă.

Pomeranţev se sculă, se acoperì cu plapuma, se apropie de uşe şi se proptì cu spatele de ea.

— Îngăduiţi-mi, preacuvioase părinte, să vă spun două cuvinte despre ceea ce s'a întâmplat, — zise Fugilă cu vocea înviorată.

Eliminaţi pe toţi, crezând că toţi au bătut pe părintele Varsanofie... Bine! Va să zică am fost şi eu... Şi în măsura

www.digibuc.ro

în care vina cade şi asupra mea, ţin să vă spun pentru ce şi din ce cauză ne-am purtat cu Varsanofie în felul acesta.

— Nu vreau să aud nimic! — îl întrerupse dârz directorul şi porni spre uşă. Lasă-mă să trec, Pomeranţev!

— Nu, n'am să vă las! — zise Fugilă; — mai întâiu ascultaţi-mă, prea cuvioase... Vorbesc cu cuvioşia Voastră nu ca un supus, ci ca un eliminat din seminar. Aveţi curajul să mă ascultaţi! Fraţilor, voiu vorbì în numele vostru al tuturor.

— Bine, spune!... — se auzì surd din paturi. Vorbeşte!

— Prea cuvioase! — zise Fugilă, învelindu-se mai tare cu plapuma. Voi şi noi — am fost şi vom fi vrăjmaşi... Preacuvioşia Voastră îndeosebi s'a interesat numai de aceia dintre noi, cari aveau feţe durdulii şi gingaşe... Pe aceia îi invitaţi acasă multe seri dearândul — şi noi ştim în ce scop...

— Pomeranţev! — izbucnì directorul — nu uità cu cine şi ce vorbeşti.

— Nu vă supăraţi, părinte preacuvioase! — zise liniştit Fugilă şi întinse mâna înainte... Doar e adevărat ce spun! Asta o ştim cu toţii... Le dădeaţi să beà vişinată dulce, le dădeaţi bani, iar

www.digibuc.ro

când ei nu mai prezentau nici un interes pentru preacuvioşia Voastră, îi alungaţi din seminar. Nu-i adevărat?...

— Pomeranţev!... — strigă directorul— lasă-mă să plec!

— Nu, nu! Daţi-mi voie!... N'am terminat.

Directorul trecù agitat prin dormitor şi se oprì lângă sobă.

— Aşà a fost, preacuvioase părinte director, şi asta o ştie toată lumea de aici! Iar ceilalţi, noi — cei urîţi şi neatrăgători — ne duceam viaţa noastră proprie, de care nu-i păsà nimănui. Varsanofie vroià să ştie ce gândim noi, la ce visăm noi. Datorită spionilor săi el devenise stăpân în viaţa noastră, în fiecare oră şi în fiecare minut... Când cu toţii făceam vre-o ispravă, el chemà pe unul dintre noi şi spuneà: «Ia spune-mi cine a făcut asta... Dumneata vei fi iertat». Nu este asta un mijloc infam? Ni se desfăceau scrisorile... Eram alungaţi din seminar nu pentru infracţiuni, ci pe simple bănueli... Iar noi, văzând că dumnea-voastră nu ne sunteţi prieteni, ci › vrăjmaşi, ne-am unit într'o turmă neînţeleaptă... Am început să bem, să jucăm cărţi, să ne facem de cap... Aveam doar pilde înaintea ochilor!... Ştiam prea bine

www.digibuc.ro

că beţi şi cuviosia Voastră, şi profesorii... De ce n'am beà şi noi? Am început să ne pierdem credinţa în ori ce. N'am auzit dela preacuviosia Voastră nici un cuvânt înflăcărat, inspirat... Tot ce ne spuneaţi erà oficial, fals, nesincer, spus de atâtea ori... Şi aşà am crescut... S'a schimbat ceva?... Totul a rămas ca mai înainte... Amorul nostru propriu, tânăr şi sensibil, — avem şi noi aşà ceva, — sufereà în fiecare zi de atingerile voastre grosolane, de preacuviosia Voastră, de Varsanofie, de toţi... Tăceam şi răbdam... Tăceam şi ne temeam... Şi când ne-a atins cuţitul la măduva oaselor, noi am săvârşit fapta pentru care ne eliminaţi... Am bătut pe Varsanofie... E un mijloc murdar de răzbunare, respingător şi grosolan... Dar preacuviosia Voastră n'aveţi dreptul să ne reproşaţi lipsa de gingăşie, fiindcă preacuviosia Voastră sunteţi vinovat de asta. Ne-am descărcat pe Varsanofie nu numai ura noastră pentru el, ci pentru voi toţi.

Directorul se apropie repede de Fugilă şi-i zise ţanţoş:

— Mă laşi să ies sau nu?

Fugilă tăcù şi spuse cu altă voce, aproape stinsă:

www.digibuc.ro

— Ieşiţi, preacuvioase Părinte! Nu mai am nimic de spus.

Se duse apoi la patul său, se culcă şi se acoperì peste cap. Iar directorul trecù printre paturi, ridică storurile dela fereastră, privì în stradă, stătù câtva timp şi plecă din dormitor.

Toată lumea tăceà. În tăcerea generală se auzì vocea răguşită a Preţului:

— Idi-otule!

— Cine? — întrebă Melcul.

— Fugilă!

Melcul suspină şi zise:

— Preţule, eşti un dobitoc!

Şi din toate părţile se auzì:

— Ticălosule!

— Bădărane!

— Bine, voi sunteţi admirabili! — rânji Preţul — nişte pezevenghi nenorociţi! V'a eliminat pe toţi. Aţi ajuns şi la asta.

— Fffraţilor... să mergem... să bbbatem...

— Pe cine?

— Pe dddirectorul!...

La propunerea Cerbului răspunse vocea încordată a Canarului:

— Vezi să nu-ţi tragem ţie o sfântă de bătaie! Din pricina voastră ne-au eliminat pe toţi!

www.digibuc.ro

XVI

În dimineaţa următoare toată lumea a aflat că Varsanofie a suferit mai puţin decât se presupuneà. Se spuneà că faţa şi trupul îi sunt pline de vânătăi şi de umflături, şi că astăzi se simte bine.

Lecţia întâia nu s'a ţinut în nici o clasă, de oare ce profesorii examinau într'o şedinţă extraordinară evenimentul de aseară.

Seminariştii umblau în grupuri prin coridoare şi toată sârguinţa Sticletelui, care erà de serviciu, de a ne împrăştià, rămase zădarnică. Sticletele mergeà, ne rugà, ne ameninţà că ne va «trece în condică», dar toate rămâneau fără nici un rezultat. Lumea se împrăştià într'o parte, ca să se adune din nou într'alta.

În clasă, colegii fumau, cântau, conversau. De acum nimeni nu aveà de ce să se mai teamă: toată lumea se considerà eliminată.

Eu prevedeam ce furtună se va ridică acasă când mă voiu duce şi voiu spune tatălui meu că sunt eliminat din seminar pentru bătaia inspectorului. Tata va sări, se va înroşì, va da ochii peste cap şi va începe să strige, să înjure, şi poate chiar să mă ià şi la bătaie... Iar eu

www.digibuc.ro

voiu stà înaintea lui, cu mâinile şi capul lăsat în jos, cu aerul vinovat şi voiu ascultà o cuvântare supărată şi fără de sfârşit...

Spinoza şi Fariseul se duseră în odăiţa de lângă «Consiliul» profesoral, de unde spionasem şedinţa. Preţul îşi aşezà cărţile, posomorît, înjurând din vreme în vreme. Braţ la braţ, Găina mergeà prin clasă cu Canarul. Ei vorbeau încetişor. Fugilă scrià ceva. Lămâia şi Călugăriţa şedeau rezemaţi unul de altul, şi citeau o carte oarecare. Melcul vorbeà supărat unui grup de colegi, stropindu-i cu salivă şi izbind cu pumnul în bancă.

— După mine, asta e o ticăloşie! Nu toţi l-au bătut pe Varsanofie. De ce să suferim ceilalţi? Dacă întreaga clasă va fi eliminată, trebuie să mergem la director şi-să-i spunem cine sunt vinovaţii.

— Adevărat, — zise Dulăul, mângâindu-şi cu mâna buza de sus. Ce suntem noi vinovaţi?

— Dracul ştie ce o mai fi şi asta! — continuă Scuipăciosul, cu ochii strălucind de răutate. N'am poftă să pierd un an! Şi pentru ce, mă rog? Nici nu m'am atins de Varsanofie...

— Încearcă numai, javră! — îl între-

www.digibuc.ro

rupse Telegrafistul. Încearcă numai şi ai să vezi!...

— Ce am să văd? — întrebă Scuipăciosul, îngălbenindu-se de ură reţinută.

Telegrafistul îi vârî pumnul sub nas.

— Atunci o să primeşti uite asta, vezi aici? Şi nu ca Varsanofie. Te sugrum, puşlama!

Scuipăciosul se îndepărtă, ca şi cum ar fi vrut să evite lovitura de pumn şi strigă supărat:

— Cară-te de aici! N'am poftă deloc să vorbesc cu tine!...

— Nu-ţi place? Ce, crezi că dacă eşti premiant, ţi-e îngăduit ori şi ce? Fire-ai tu să fii al dracului! Spionule! — strigă iritat Telegrafistul, tot ţinându-se de Scuipăcios. Să îndrăzneşti să crâcneşti numai o vorbă! Te bag de viu în mormânt!

În jurul lor se strânseră elevii şi începură să privească tăcuţi cum se va sfârşi cearta aceasta. Telegrafistul şi Scuipăciosul, iritaţi de răutate şi de atenţia colegilor, răsuflau din greu, aruncându-şi înjurătură după înjurătură.

— Îţi dau una în bot dacă nu te cari de-aici! — bombăni Scuipăciosul.

— Mie? În bot? — ţipă Telegrafistul, şi se apropie de Scuipăcios. Atinge-te numai de mine, şi ai să vezi!

www.digibuc.ro

— Crezi că mi-e frică?

— Arde-l măi, dă-i în cap!

Scuipăciosul îmbrânci pe Telegrafist, şi încăerarea începù. Scuipăciosul vrù să apuce pe Telegrafist de gât, dar acesta îl trânti şi începù să-l izbească cu pumnul în faţă.

— Despărţiţi-i, măi fraţilor!

— Lasă-i să se scuture puţintel! — răspunse liniştit Maţul şi începù să-i asmuţă: Aşà! Dă-i! Încă odată! Arde-l bine! Admirabil! Bravo, Telegrafistule! În ceafă!

Scuipăciosul se smulse din mâinile Telegrafistului cu nasul plin de sânge, cu o vânătaie sub ochi, cu tunica sfâşiată, fugì spre uşă şi, înnăbuşindu-se de răutate, de durere şi de umilinţă, strigă:

— Am să-ţi arăt eu ţie! Ai să mă ţii minte! Scârba dracului!...

— Ia vino, ia vino încoà! — îl chemă Telegrafistul. Vino să-ţi mai dau o porţie!

Scuipăciosul, ca şi cum ar fi turbat, se repezì la Telegrafist, dar Maţul şi Melcul îl apucară de mâini şi-l trântiră pe bancă. Scuipăciosul vroià să se smulgă, îi smuceà, înjurà, dar dintr'odată se istovì, puse capul pe bancă şi începù să plângă cu hohote.

În clasă intrară buzna Fariseul şi Spinoza.

www.digibuc.ro

— S'a terminat şedinţa! — strigă Fariseul. Am auzit tot!

Colegii îl înconjurară într'o clipă.

— Spune mai repede!

Fariseul îşi aprinse o ţigară, şi respirând adânc, vorbi:

— Vasăzică, s'a adunat toată lumea. Directorul începe să vorbească şi să spună că, adică ieri, în clasa a patra, Varsanofie a fost bătut. Ce e de făcut, mă rog? Mocirlă s'a speriat, a îngălbenit chiar şi a spus: «Îi eliminăm pe toţi!». Iar Cernodiadco, puşlamaua, adaogă: «Fără drept de apel!...». Directorul, însă, spune: «Şi eu credeam la fel ca dumneavoastră, domnilor». Se amestecă însă Calul: «Vă profeţiam ieri, aici, chiar de pe locul acesta, că lucrurile nu se vor sfârşi bine... Bine, eliminaţi-i!...».

— Belfer! — rostì Maţul.

— Staaai! Ascultă! — continuă Fariseul. Aşa dar şi Calul vreà eliminarea noastră şi întreabă: «Evident că şi Varsanofie va fi eliminat? Dar directorul de-acolo: «Dar de ce şi Varsanofie?». Iar Cârnul cum sare de pe loc şi începe să strige: «Dacă vor fi eliminaţi toţi, şi Varsanofie trebuie să fie eliminat! Cu un om bătut, noi nu avem poftă să facem serviciu împreună!». Ce a început, măi,

www.digibuc.ro

după aceea — să-ţi fie mai mare dragul. Pe de o parte Cârnul, Calul, Tătucul şi Diaconov, iar de alta Directorul, Mocirlă, Gramofon, Cernodiadco... Strigau cu toţii, dădeau din mâini. O zarvă, măi, ca la bâlciu! După aceea începù directorul: «Bine, îi lăsăm pe loc, cu condiţia însă să-şi ceară iertare dela Varsanofie. Tuturor le vom pune notă mică la purtare, iar pe Pomeranţev îl vom elimină definitiv...». Asta ţi-a făcut-o pentru discursul de ieri. Atunci, Calul întrebă: «Şi de ce să-l eliminăm tocmai pe Pomeranţev?», iar directorul răspunse: «El nu mai poate fi tolerat în seminar; dacă dumneavoastră nu consimţiţi, mă prezint arhiereului şi-i voiu povestì totul... Şi tot are să fie eliminat!». Au mai făcut gălăgie, şi au hotărît: Fugilă să fie eliminat...

— Ia nu mai glumì, — strigă Melcul. De ce să-l elimine pe el singur?! Sau pe toţi, sau pe nimeni. Aşà şi vom declarà.

— Cine va declarà? — întrebă Fariseul.

— Toţi!

— Aş; nu suntem doar idioţi! Dacă-ţi place, — du-te şi spune! Cămaşa proprie e mai aproape... ştii povestea...

— Dar asta e o infamie! — strigă Melcul.

Toată lumea îi răspunse râzând. Fur-

www.digibuc.ro

tuna se liniştì, totul porni ca mai înainte, şi nimeni nu vrù să ia apărarea lui Fugilă. El însă şedeà în bancă atât de liniştit, ca şi până la povestirea Fariseului, ca şi cum chestiunea nu-l priveà personal, ci pe un om cu desăvârşire străin.

La lecţia a treia profesorii începură să intre prin clase, dar seminarul erà neliniştit, nu ascultà explicările, făceà sgomot şi vorbeà încontinuu. Umblà zvonul că directorul se dusese să facă raport Arhiereului şi că se va întoarce către dejun. Erà adevărat. Înainte de a începe ora a patra, directorul intră în clasa noastră, şi se oprì lângă banca întâia. Noi ne scularăm în picioare.

— Vin dela Preasfinţitul Arhiereu, — zise el, privind peste capetele noastre în perete. Preasfinţitul e îndurerat de cele ce s'au întâmplat, dar vă arată mila sa cea mare. V'a iertat pe toţi, afară de Pomeranţev, cu condiţia că vă veţi pocăì de ceea ce aţi făcut şi veţi cere iertare dela părintele Varsanofie.

— Rugăm să ne scuzaţi! — bubuì din toate părţile.

— Bine... Toţi veţi aveà notă mică la purtare. Dacă însă se va mai întâmplà aşa ceva, veţi fi eliminaţi cu toţii, fără nici o consideraţie.

www.digibuc.ro

— Dar eu de ce sunt eliminat? — întrebă Fugilă.

— Aşà e voinţa Preasfinţitului Arhiereu, — răspunse cu răceală directorul, fără să se uite la el.

— Şi cum i-aţi referit?

— Cu dumneata, domnule Pomeranţev, n'am de gând să stau de vorbă! — îl întrerupse directorul. Chiar astăzi să faci bine să părăseşti seminarul. Bani de drum vei căpătà dela părintele econom... Afară de Pomeranţev se elimină pentru fapte din trecut Semileischi şi... — directorul numì familia Bufniţei. Şi astfel aşteptăm ca printr'o purtare exemplară în viitor veţi ispăşì fapta voastră cea ruşinoasă...

Bufniţă se apropie repede de director, şi, privindu-l în ochi, îl întrebă:

— Ce o să se întâmple dacă-ţi dau acum un pumn în bot?

Directorul se dădù înapoi şi întinse mâinile.

— Nu te teme, nu te lovesc! — continuă Bufniţă. Nu vreau să-mi murdăresc mâinile de mutra ta de ticălos şi de iezuit. Dar... — el scuipă pe director în faţă. — Primeşte din partea tuturor...

Directorul îşi acoperì faţa cu mâinile şi ieşì din clasă; îl petrecù tăcerea generală.

www.digibuc.ro

XVII

În seminar se făcù din nou linişte. Treceau zilele, una după alta. Veneau profesorii, ne examinau, şi explicau plictisitor «mai departe». Ca şi mai înainte, seminariştii beau pe ascuns, jucau cărţi şi făceau dragoste cu servitoarele profesorilor. Clasa noastră se potolì, se împărţì în grupuri, şi fiecare grup trăià cu interesele sale proprii, ferindu-se de atenţia celorlalţi. Din când în când îşi aminteau, în şoaptă, cum a fost bătut Varsanofie, şi întâmplarea aceasta păreà un vis trecut demult. Ne temeam şi ne feream de Lămâia, Călugăriţa şi Scuipăciosul, cari începuseră să facă vizite dese la director.

Varsanofie nu ieşeà din apartamentul său. Spre sfârşitul săptămânii a doua, se răspândì zvonul că Varsanofie va fi ridicat la treapta de arhimandrit şi că va fi numit director al unui seminar îndepărtat. Dar se vorbeà şters despre aceasta, Varsanofie erà înjurat fără poftă, şi se făcù din nou linişte. Eu mă simţeam rău, mi se învârteà capul şi-mi ţiuiau urechile.

Am spus ajutorului de inspector, care erà de serviciu, că nu mi-e bine; am luat câteva cărţi şi un şervet şi m'am dus la

www.digibuc.ro

infirmerie. Ea erà legată de clădirea generală printr'un coridor scurt şi îngust.

Am suit treptele, am deschis uşa şi am intrat în anticameră. Pereţii erau reci, neatrăgători, boiţi cu culoare verde-deschisă. Deasupra uşei erà un ceasornic vechiu, fărămiţând zgomotos vremea: tic-tac, tic-tac.

Din anticameră, la dreapta, o uşă duceà în apartamentul feldşerului [1]). Am apăsat pe butonul soneriei. Cineva strigă dindărătul uşii: «sună cineva». Apoi se apropiară paşi şi în uşa întredeschisă apărù feldşerul, cu părul cărunt, cu ochelari de argint.

— Ce ai dumneata?

— Sunt bolnav.

Feldşerul se gândì puţin şi mă întrebă:

— Din ce clasă?

— Dintr'a patra.

— A, înţeleg! Vrei să te «salvezi»?

— Nici nu mă gândesc.

— Bine... Treci în sală! Am să te examinez imediat.

Peste un sfert de oră, zăceam într'o odăiţă din fund, foarte mică. Servitorul infirmeriei mi-a luat îmbrăcămintea şi în schimb am primit un halat de pânză,

[1]) Ajutor de medic practicând medicina uşoară, fără doctorat. N. trad.

www.digibuc.ro

de culoare cenuşie-închisă şi pantofi de piele fără tocuri. Afară de mine, nu erà nimeni în această odaie. Erau acolo patru paturi de fier, acoperite cu cuverturi cenuşii, care aveau aerul de a aşteptà bolnavi. În dosul peretelui se auzeà vocea seacă şi monotonă a cuiva, şi zăngănitul capacului de ceainic.

Servitorul, de statură mică, iute la mişcări, în haină albă, îmi aduse o lampă mică şi cina. N'aveam poftă de mâncare. Mă chinuià setea. Băui cu nesaţ trei pahare de ceaiu şi mă întinsei pe perini. Servitorul, pe care seminariştii îl porecliseră Bariton — deşi niciodată n'a cântat — făcù curăţenie, se frământă puţin la uşă, şi mă întrebă:

— Îmi daţi voie să dorm aici, în odăiţă?

— Poţi să dormi, dar ce e?

— Aerul în cămăruţa noastră e greoiu, — aşà că dacă ni se dă voie, dormim aici, în odaie, dar feldşerul să nu afle, că ne ceartă.

Seara, târziu, Baritonul intră în odaie cu o carte.

— Am să cetesc puţin lângă lampa dumneavoastră, — zise el, aşezându-se pe patul de alături.

— Dar dumneata ce ceteşti? — îl întrebai.

www.digibuc.ro

— Evanghelia, — zâmbì Baritonul, clar şi frumos. Ce mai carte! Adevărată carte! Numai că se înţelege greu.

— Cum aşà?

— Cum să spun... E scris acolo tot limpede, şi una şi alta... Numai că vedeţi dumneavoastră, să trăieşti cum e scris acolo, nu e cu putinţă!

— De ce e cu neputinţă?

Baritonul se uită la flacăra lămpii, tăcù şi zise:

— Vasăzică, Hristos a spus: fă, adică, aşa şi aşà! Bun! Dar vrei să faci, şi nu iese, fiindcă totul în viaţă merge împotrivă. Cum se face aşà ceva? Iată, dumneavoastră învăţaţi de popă... Spuneţi acum, după cum e scris în cărţile voastre — cum e de trăit, ca în Evanghelie sau ca în lume?

— Şi într'un fel şi într'altul, — îi răspunsei.

— Auuzi dumneata? — zise tărăgănat Baritonul, şi tăcù. După ce ceti câtva timp Evanghelia, închise cartea, îmi dorì noapte bună şi se culcă să doarmă. Eu stinsei lampa.

În întunerecul odăii, ca un pătrat albastru, străluceşte fereastra. Din întunerecul de afară cădeau pe geamuri fulgii uşori de zăpadă. Mă uitam la ei, mă gân-

www.digibuc.ro

deam la ceea ce vorbise Baritonul. El vreà să afle adevărul adevărat, să afle cum, într'adevăr, trebuie să trăiască pe pământ. Cum să împace ceeace ne învaţă Evanghelia cu ceea ce a văzut el în viaţă? Ce să prefere? Şi nimeni nu poate să-i răspundă cum se cuvine, nimeni nu-l poate liniştì, fiindcă adevărul adevărat e ascuns tuturor şi apare când aici, când acolo, fără să se descopere întreg, dispărând apoi, ca iarăşi să apară, să turbure pe om şi să sboare din nou.

Vom ieşì din seminar preoţi, şi va venì la noi vre-un om cu sufletul sbuciumat şi bolnav şi ne va cere să-i arătăm adevărata cale a vieţii, iar noi îi vom spune: rabdă şi speră, fiindcă altceva n'ai ce să-i spui. Ce să vorbeşti celui flămând despre aşezămintele paradisiace din împărăţia slavei, când el e în stare să sugrume pe tatăl său din pricina foamei şi pentru o bucată de pâine? Ce să aminteşti cerşetorului de dreptate, când întreaga viaţă dimprejur e plină de nedreptate, de durere şi de suferinţă?

Despre aceasta profesorii noştri nu ne vorbesc niciodată. Ei ne spun câte milioane de rânduri se găsesc în cartea religioasă a Persanilor, cum un oarecare teolog desminte pe cutare învăţat, de ce în

www.digibuc.ro

cutare loc se întrebuinţează aoristul al doilea, şi nu primul, — ne povestesc despre ceea ce n'are nici o valoare în viaţă, şi nimeni dintre ei nu spune nici un cuvânt despre lacrimile, suferinţele, gândurile şi visurile oamenilor, ca şi cum ele nici n'ar există în această lume. Va veni timpul, şi ochii multora se vor deschide, şi vor înţelege atunci că educaţia noastră teologică e gunoiu şi putregaiu, că noi semănăm cu un copac putred înăuntru. Vine un vânt puternic şi el se prăbuşeşte, şi toată lumea se va mirà atunci cum a putut să dăinuiască.

Învăţăm ca să muncim în viaţă, ca să înflăcărăm pe ceilalţi cu cuvântul nostru, dar nu avem şi nici nu am avut vre-un foc în noi. Şi cuvintele noastre vor fi moarte şi fără rod şi nu vor trezì în om nimic altcevà decât plictiseală şi îndârjire. Nu respectăm altceva decât forţa grosolană, fiindcă am fost siliţi să ne închinăm în faţa ei, am fost învăţaţi s'o slăvim, fiindcă s'au stins în noi flăcările îndrăznelii şi dreptăţii. Râdem de cei slabi şi blânzi şi-i privim cu un dispreţ plin de milă, ca de pildă felul în care ne batem joc de Teofilact. Iar cei ce-şi iubesc numai pântecele, ne vorbesc de dragoste către aproapele nostru, iar cei pofticioşi —

www.digibuc.ro

despre renunţarea la bunurile pământeşti. Astfel se naşte şi se întăreşte minciuna cea mare, şi în această minciună adoarme sufletul, se stinge şi dragostea, şi mila, şi îndurarea...

XVIII

Dimineaţa, au venit la mine în infirmerie Spinoza şi Maţul şi mi-au spus o noutate: directorul a ordonat lui Teofilact să înainteze o petiţie de demisie şi Teofilact, astăzi, în timpul rugăciunii de dimineaţă, a izbucnit în plâns.

— Stă şi scânceşte! spuneà, surâzând, Maţul. — După rugăciune l-am cam sâcâit noi puţintel.

«A sâcâi» — însemnà să spui omului o mulţime de cuvinte batjocoritoare.

— Vrem şi noi s'o ştergem dela lecţii, — spuse Spinoza. Ce să ne pierdem degeaba timpul în clasă?

Când feldşerul începù să viziteze odăile din infirmerie, Spinoza îi spuse că-l doare capul, de-i vine să moară, iar Maţul că simte crampe la stomac.

— Ce tot minţiţi? — zise feldşerul, punând mâna pe fruntea lui Spinoza.

— Cum se poate, Vichentie Ivanovici,— răspunse scâncind Spinoza, cu faţa sbârcită. Imi crapă capul de durere!

www.digibuc.ro

— Să-ţi pun termometrul... Dar dumniata ce ai? îl întrebă pe Maţ.

— Burta!

— Deranj?

— Nu!

— Atunci ce e?

— Mă taie înăuntru.

— Unde?

— Uite aici! — Maţul arătă stomacul.

Feldşerul se atinse de el, iar Maţul sări şi gemù.

— Mor, Vichentie Ivanovici!

Spinoza şi Maţul se culcară în pat. Feldşerul scutură 2 termometre şi puse fiecăruia câte unul la subţioară.

Maţul începù să vorbească cu feldşerul despre boli, iar Spinoza, în timpul acesta, la spatele lor, vârî termometrul său în paharul meu cu ceaiu. Când feldşerul se uită la ceas şi scoase termometrul lui Spinoza, mercurul se ridicase la 38,2.

— De neînţeles! zise feldşerul, şi atinse fruntea lui Spinoza. Capul e rece, iar temperatura e înaltă.

— Am o febră internă! — zâmbì Spinoza şi făcù cu ochiul. E un adevărat incendiu în mine.

Maţul aveà temperatura normală.

— E, dumneata eşti sănătos.

www.digibuc.ro

— Cum sănătos? — se miră Maţul. Dar burta?

— Ascultă, asta să i-o spui altuia, nu mie! — zise ofensat feldşerul. — Pe mine să mă laşi în pace... Termometrul arată o temperatură normală...

— Înseamnă că termometrul nu e bun, — zise hotărît Maţul. — Simt febră şi crampe la stomac...

— Foarte bine... atunci rămâi... Vei luà unt de ricină...

Maţul se încruntă.

— Altă doctorie nu există?

— Pentru boala dumitale — nu!

Maţul suspină întristat şi porni în urma feldşerului — să beà untul de ricină. Iar Spinoza, trântit în pat, îşi aprinse pe furiş o ţigare (fiindcă în infirmerie nu erà voie să se fumeze) şi începù să-mi povestească ultimele noutăţi:

— Peste două zile pleacă Varsanofie. Directorul ne ordonă să strângem câte 20 de copeici şi să-i oferim o icoană... Să fie el al naibii... Parcă n'avem ce face cu banii! Din clasa noastră numai Lămâia şi Călugăriţa au dat câte 20 de copeici, şi Americanul din clasa a şasea o rublă. Directorul, văzând că nu strânge nici pe dracul a comandat o icoană de o sută cincizeci de ruble în contul Statului — pe care o

www.digibuc.ro

vom oferì noi, ţinându-i şi un discurs. Iar el, directorul, va strânge banii dela noi, sunt sigur de asta ca de ochii mei! În locul lui Varsanofie, vine Menandru, dela Şcoala Eparhială, care s'a călugărit nu demult. Se spune că şi ăsta e o mare puşlama...

Maţul se întoarse, cu faţa greţoasă.

— Te felicit pentru ricină! — îl întâmpină Spinoza. — Ai mâncat-o cu poftă?

— Cară-te la dracul — bombănì Maţul, şi se întinse pe pat.

La amiază venì şi doctorul seminarului. Aveà vre-o optzeci de ani. Orbise şi asurzise aproape, şi când vizità infirmeria, îl sprijiniau de braţe: la dreapta feldşerul, la stânga — Baritonul.

El vindecà toate bolile cu unt de ricină, şi la toţi pacienţii găsià un început de tifos exantematic, sau o inflamaţie intestinală. Aşà că, în timp de patru ani de zile am avut şeapte tifosuri exantematice şi cinci inflamaţii. Erà ţinut în seminar, probabil din respect faţă de bătrâneţea sa şi din cauza gradului său de general. El aveà mare încredere în feldşer, care aveà patruzeci şi cinci de ani de serviciu în seminarul nostru şi erà foarte popular printre seminarişti, fiind un specialist priceput în boalele secrete.

www.digibuc.ro

Doctorul intră, susţinut de feldşer şi de Bariton, şi la primul pat neocupat, întrebă:

— Pe dumneata ce te doare?

— Aici nu e nimeni, domnule general!— spuse feldşerul cu respect, înclinându-şi capul.

— Ce? — întrebă doctorul, făcând cu mâna pâlnie la ureche. — Ce îl doare?

— Aici nu e nimeni, domnule general!— strigă feldşerul...

— Cum, nimeni? Bine...

Se apropie de Maţul.

— Ce te doare? — întrebă doctorul.

— Pântecele! — zise Maţul atât de tare, ca şi cum s'ar fi aprins casa.

Doctorul se încruntă nemulţumit.

— Aud! Ce strigi aşà de tare? Parcă te taie cinevà...

Se aşeză pe pat lângă Maţ, îl pipăi pe abdomen şi întrebă:

— Temperatura?

— Normală, — îi răspunse feldşerul la ureche.

— E stricat termometrul, — răspunse Maţul, posac.

Dar doctorul nu auzì şi începù să deà din cap:

— Da, da... Câteodată la începutul tifosului se observă cazuri, când temperatura

www.digibuc.ro

e normală... Da, da... Dă-i ricină şi apoi vom vedeà... Dar dumneata ce ai? — îl întrebă pe Spinoza.

— Febra philosophica fugitiva.

— Cum? Mai tare.

— Ca-pul — răcnì Spinoza atât de neaşteptat şi de tare, încât capul doctorului începù să se clatine, iar el se supără.

— Ce strigi aşà... ca un bivol.

— Am spus tare — zâmbì Spinoza.

— Capul... Te doare capul!.. Tăcù câteva clipe şi spuse îngândurat: — Da, da... fără îndoială... se întâmplă foarte des... Un început de tifos... Ai luat unt de ricină?

— Nu.

— Să iei.

— Dar pe mine mă doare capul, — strigă Spinoza atât de tare, încât s'ar fi putut auzì şi din stradă.

— Nu are a face!.. Asta provine din stomac...

La mine doctorul nu găsì nimic şi dădù ordin să fiu expediat din infirmerie chiar astăzi după masă.

Spinoza şi Maţul fumau şi-şi povestiau aventurile lor amoroase, întovărăşind povestirea cu amănunte cinice. Maţul râdeà, de părea că nechează, şi faţa lui grasă, umflată şi albă, luceà şi se schimonoseà

www.digibuc.ro

într'un râs imens şi absurd. Conducătorii seminarului preţuiau în el o capacitate deosebită: cetià în biserică foarte mişcat şi frumos, iar când slujià la noi Arhiereul, Maţul cetià canoanele şi faţa lui în asemenea momente devenià foarte evlavioasă, aşà încât nici prin gând nu ţi-ar fi trecut că el este un cinic profesional şi unul care înjură de svântă. Maţul povestià că făcuse la el în sat, cu fetele, doi copii, şi că lucrul cel mai amuzant erà că chiar tatăl său botezase copii fără să bănuiască măcar că-şi botezase nepoţii. Maţul tocià bine şi stăruitor şi erà printre cei dintâi în clasă. Spinoza intrase în seminar acum patru ani. Sosise tocmai atunci din Serbia şi vorbeà prost ruseşte, dar peste un an învăţase să înjure atât de subţire şi de talentat, încât întreceà chiar şi pe Maţ. Spinoza aveà o faţă care nu erà obişnuită, şi pe care n'o puteai uità. Nu erà frumos, dar aveà un nas mare, de vultur, ochi reci, îndrăzneţi şi cercetători. Surâdeà adesea şi întotdeauna sarcastic, ca şi cum şi-ar fi bătut joc de ceilalţi şi de el însuşi. Câteodată începeà să vorbească cu patimă despre lucruri ruşinoase, să înjure, să aducă în clasă versuri şi fotografii picante, nu se temeà de «şefi» şi se certà chiar cu Varsanofie. Spinoza nu ştià sin-

www.digibuc.ro

gur de ce a intrat în seminar — îl trimisese aici un unchiu al său, un oarecare arhimandrit. El urà pe teologii noştri de felul lui Mocirlă, erà ateu, dar învăţà bine: aveà o memorie admirabilă. Clasa îl iubià, ca pe un coleg vesel şi bun, şi deşì îi dădeà fel de fel de porecle, nu-l urà însă. Economul nostru, părintele Şaş, cu nasul cât o gămălie de ac, întotdeauna întâmpinà pe Spinoza astfel:

— Ce faci, nas coroiat?

Spinoza răspundeà:

— Să trăiţi — cârnule!

Şi părintele Şaş râdeà cu vocea lui de bas, tuşeà strident şi-i răspundeà:

— Te văd, te văd, băiete! Ai poftă de băut! Hai, mergem!

Câteodată Spinoza se potolià. Atunci plecà din seminar, şi întorcându-se se apucà să scrie cuiva scrisori lungi. Faţa îi devenià liniştită şi întristată.

Înainte de masă, Baritonul îmi aduse hainele şi-i zise Maţului:

— Vă rog să vă desbrăcaţi!

Maţul se uità mirat:

— Pentru ce?

— Am să vă aduc îndată halatul; mi-a poruncit Vichentie Ivanovici.

— Să te duci tu la dracul cu Vichentie al tău cu tot. Spune-i, te rog, că nu m'a

www.digibuc.ro

durut nici o burtă, ci pur şi simplu am fugit dela lecţie...

Peste o oră, am ieşit tustrei din infirmerie.

XIX

Uitasem cu desăvârşire că am părinţi. Atât de mult m'am obişnuit cu gândul că în familia noastră nu sunt de trebuinţă nimănui şi m-am înrudit atât de mult cu zidurile seminarului, încât nu-mi puteam amintì dintr'odată cine este părintele Izidor Sorocoletov, la care mă chemà portarul.

Izidor Sorocoletov erà unchiul meu, fratele mai mic al tatălui meu. Odinioară, în copilărie, când încă trăià regretata mea mamă, ne duceam deseori la el în sat ca oaspeţi, şi de atunci mi-a rămas în minte amintirea turbure despre un pârâu iute şi strălucitor, despre o casă joasă şi largă, despre o prisacă mare unde unchiul petreceà multă vreme, cu o mască de sârmă. Fetele lui învăţau în «Capernaum», dar nu le-am vizitat niciodată, nici eu, nici alţii. Unchiul venià în târg câteodată pentru treburi bisericeşti, la «Preasfinţitul», dar nu trăgeà la noi, ci la un hotel de mâna a doua, lângă gară. Erà un preot

www.digibuc.ro

liniştit, modest, întotdeauna cu griji. Venind în oraş, începeà peste două ceasuri să devină neliniştit, întrebându-se dacă în sat totul e în linişte, dacă nu cumva cineva va schimbà roiul în timpul lipsei sale şi spuneà că îl «doare sufletul». El respectà pe tatăl meu, pentru ştiinţa lui, pentru rangul lui şi pentru deosebitele funcţiuni pe care le ocupà tata, şi totuşi se simţeà în expresia feţii, în intonaţia vocii că gândeà: «toate astea-s bune, foarte bune, dar sunt fleacuri, sunt de prisos. Şi fără ele poţi trăi în lume». Iar tata vorbeà cu el la fel ca şi cu cântăreţul de strană: sugestiv, încet şi sever.

Odată, unchiul rugă pe tata să ia acasă de sărbători pe fetele lui din «Capernaum». Tata tăcù, se gândì şi spuse cu gravitate:

— Cum nu?.. De ce nu?.. Să poftească!.. Decât că, o să se plictisească la noi... Fiindcă fetele nu sunt bisericoase, — deosebire de interese... O să se plictisească...

În acest răspuns erà o suficienţă atât de respingătoare şi tâmpită, încât unchiul se sbârcì, mulţumì, dar fetelor nu le spuse nimic.

Când Vlădica dădeà clerului instrucţii, de cari preoţii din sate rămâneau zăpăciţi, neştiind cum să tâlcuiască dispoziţiile «preasfinţitului», şi unchiul se plângeà tatei,

www.digibuc.ro

tata făceà întotdeauna cu condescendenţă o observaţie:

— Voi, provincialii, nu puteţi înţelege aceasta, de oare ce motivele şi consideraţiile înalt preasfinţitului au fost dictate de necesităţile vitale ale vieţii sociale.

Dar Preasfinţitul nu aveà câteodată niciun fel de motive şi consideraţii şi nu-l interesà nici o necesitate vitală.

Unchiul mă aşteptà în sala de aşteptare — o cameră mare cu patru ferestre — goală, şi care semănà cu o şură, de oare ce, în afară de nişte scaune de lemn dealungul pereţilor, nu erà altcevà nimic înăuntru.

— Să trăieşti, la mulţi ani, nepoate! — mă salută el. Cum o duci?

— Mulţumesc... bine... Dumneata?

— Tot ca şi până acum, drăguţule, mereu ca în sat! Am venit la Preasfinţit — dar e bolnav, nu primeşte pe nimeni, iar vicarul, Dumnezeu să-l aibă în grija sa, — ştie numai să strige!.. Am fost în «Capernaum» să văd fetele, şi-mi zic: hai, să văd ce face nepotul.

— Îţi mulţumesc, unchiule!

— N'ai de ce, n'ai de ce, drăguţule! Ce mai nou în seminar?

— Nimic deosebit, — ca întotdeauna. Aşteptăm un nou inspector.

— Dar Varsanofie, s'a dus?

www.digibuc.ro

— A fost bătut şi — hai să-l facă director...

Unchiul privì în spre uşe, îşi închise gura cu mâna şi izbucnì în râs.

— Ştrengari mai sunteţi, Doamne Sfinte. Şi l-aţi bătut măcar deabinelea, ai?

— Zace...

— Da' nu mai spune! Auzi dumneata? În vremea noastră, dragă, nu se făceau glume de astea. Se întâmplà ca Paisie, — e arhiereu acum undeva — să audă un mic zgomot în dormitor, te pomeneai că iese şi întreabă — şi aveà, măi băiete, un grumaz, cum e al protodiaconului — de te întrebà de se scuturau ferestrele: Ce e aici! Linişte! Cine face gălăgie? — Unchiul imită pe Paisie şi începù să râdă. Iar noi — de abià ne auziam răsuflarea. Aşà, dragă nepoate! E, şi v'au pedepsit?

— Ne-au scăzut nota la purtare.

— Nu prea e bine, dar e totuş o mângâiere... Şi pe Varsanofie, zici, l-au făcut arhimandrit?

— Da.

— Face, face! După o astfel de bătaie... Ca arhimandrit înseamnă că va fi ispitit de furtunile patimilor, ca cel ce a suferit urecheli şi dojeni... Buun de tot!

Unchiul scoase de sub rasă un ceasornic mare de argint, îl îndepărtă puţin şi se uità cât e ceasul.

www.digibuc.ro

— E, mă duc acum!.. Pe-acasă te mai duci?.. Ce se tot mânie tata pe tine?.. Cată-ţi de treabă!.. Fii cuminte!.. Apoi îşi vârâ mâna în buzunar, şi scoţând o pungă mare de piele roasă, scormonì în ea şi-mi dădù zece ruble de aur. Ţine nepoate!.. Am vândut astăzi mierea, sunt bogat ca Solomon... Treci pe acasă să vezi ce mai fac fetele... Se plictisesc, săracele, nimeni nu le vizitează... Fii sănătos...

Condusei pe unchiu în sală, unde începù să vorbească cu portarul Mazeppa, se uită de câteva ori la ceas, se văită că va întârzià la tren, dădù lui Mazeppa un bacşiş, şi în cele din urmă plecă.

— Să fie oare rudă cu dumneata? — mă întrebă Mazeppa.

— E unchiul meu.

Mazeppa dădù din cap vajnic.

— Îl ţin minte de când învăţà aici...

La scară, mă strigă Americanul.

— Te caut pretutindeni... Vrei să mergem undevà?..

— Unde?

— La Casianici, de pildă... Mergi?

Îmi adusei aminte că aveam în buzunar cele zece ruble dela unchiul meu, cu care nu aveam ce face, şi consimţii.

www.digibuc.ro

— În curând — şase, — zise Americanul, uitându-se la un ceasornic negru.

— O să-ţi ceri voie?

— Dela cine?

— Ştii, du-te direct la director. Spune-i că eşti invitat la o serată, undeva afară din oraş... de pildă la prima staţie... Îţi va da voie! Îi plac lucruri de astea. Du-te, iar eu te aştept la poartă.

Coborîi la etajul întâiu, unde erà apartamentul directorului, şi sunai. De obiceiu, după ce suni, din camera cealaltă aleargă servitorul directorului şi se uită cine a venit. Dar de data asta nu alergă nimeni. Intrai în anticameră şi tuşii. În camera de alături — unde erà cabinetul directorului — se auzì o şoaptă, apoi ieşì directorul şi în jurul lui începù să miroase a parfum.

— Ce vrei dumneata?

— Sunt invitat astăzi, — îl minţii eu.

— Bine... până mâine dimineaţă?.. Vor fi şi domnişoare?..

— Vor fi!

Directorul zâmbì, dar într'o clipă devenì serios.

— Bine, du-te! Spune vice-inspectorului că eu ţi-am dat voie. Dar să nu întârzii, mâine petrecem pe părintele Varsanofie...

www.digibuc.ro

XX

Ca întotdeauna, la «Casianici» erà lume multă, sgomot, fumărie, miros de carne friptă, de vodcă, tutun şi miros acru de năduşeală. Într'o sală mare şi scundă, cu pereţii uzi, se întindeau valuri de fum de tutun; cineva cântà la pian poloneza din «Viaţa pentru Ţar», şi convorbirile se răspândeau în sunete acute şi întrerupte.

La «Casianici» veneau necontenit băcani mărunţi, bodegari, funcţionari dela poştă şi alţii de felul acesta, a căror leafă nu se urcà mai sus de 50 până la 70 de ruble pe lună, apoi prostituate vopsite, de mâna a doua, seminarişti, fraţi dela mănăstire îmbrăcaţi în haine lumeşti şi altă lume, care dela orele şase şi până la închiderea restaurantului o duceà într'o beţie absurdă şi smintită.

Cei ce intrau în restaurant se salutau cu Casianici, care stăteà la tarabă, om gros şi roşu, originar din Iaroslav, cu ochii şireţi şi umflaţi, cu vocea răguşită, extrem de subţire şi slabă pentru statura lui enormă, şi cu o vereghetă de argint, lată, la degetul arătător, care erà gros şi murdar.

— Bună seara, Casianici!

www.digibuc.ro

Casianici întindeà o mână bădărănoasă pe deasupra farfuriilor cu salam, cu peşti uscaţi, cu jumări, şi sforăià:

— Respectele mele!

La o măsuţă, lângă fereastră, şedeau Cerbul şi Maţul.

— A! Bine-aţi venit în numele Domnului nostru Iisus Hristos! — strigă Cerbul cu voce de beţiv, văzându-ne intrând. Luaţi loc. Loc şi onoare, scaun şi jilţ!

Cerbul erà beat mort. Părul i se lipise pe frunte, faţa îi erà palidă şi tâmpă, ochii-i priveau cu răutate şi încetineală la publicul dimprejur. Se legà de vecini, şi înjurà. Iar «omul» cu şervetul pe umăr făceà în jurul lui ordine, bătând din picior, şi tot murmurà:

— Domnule dragă... Nu merge, ştiţi... se supără lumea!..

Cârnul nu-l băgà în seamă şi ochià cu un castravete într'un gramofon care se găseà pe tarabă.

— Domnule, nu faceţi scandal!..

— Bbb-baţ! — Cerbul azvârlì castravetele în gramofon. — L-am nimerit!

Castravetele rămase în pâlnia gramofonului. Casianici dădù mustrător din cap, scoase castravetele, îl şterse, îl puse pe o farfurie şi ieşind dela tarabă se apropie de Cerb.

www.digibuc.ro

— Onorabile! — îl salută Cerbul. — Stai aici şi ascultă un discurs.

Casianici, care se apropia se cu gândul de a face pe Cerb să se astâmpere, auzind de discurs, începù să surâdă, şi vârându-şi mâinile între picioare, apucă scaunul şi-l apropie de masă, după aceea şezù şi el. Aveà slăbiciunea discursurilor, toasturilor şi, în general, a «discuţiilor inteligente» şi ascultà cu atenţie ori ce fleac ce-i spuneau seminariştii.

— Prea stimate Casianici! — începù Cerbul, ţinând în mâna stângă păhărelul cu vodcă iar cu cea dreaptă făcând sub nasul lui Casianici diferite figuri — vieaţa noastră — e un mare lupanar...

— Aşà e — zise Casianici, dând afirmativ din cap.

— ... Şi în acest lupanar, tu prea stimate cetăţene, eşti un ihtiozaur, după cum a spus înţeleptul, luat de viu în cer: *Quousque tandem o*, Casianici, *abutere patientia nostra. Urbi et orbi, gutta cavat lapidem...*

Ai înţeles?

— Am înţeles tot! — răspunse Casianici, şi strânse mâna Cerbului cu mulţumire. Sunt mişcat până în adâncuri!... Ce bine vă învaţă în seminar, într'un timp scurt, dar bine de tot!.,, Dar de ce

www.digibuc.ro

stai singur cu tovarăşul dumitale? Ce nu invitaţi vre-o domnişoară... Au venit noui... Fac parale!... Casianici făcù nişte gesturi cu degetele în aer, vrând să-şi exprime şi mai clar gândul.

— Bine zici!... — mugì Maţul... Să vină domnişoara!... Târăşte-o aici!... Peste câteva minute, între Cerbul şi Maţul şedeà o fată cu ochii încondeiaţi, cu buzele roşite şi cu părul strâns deasupra capului. Bea vodcă, mânca apoi cu nesaţ coajă uscată de pâine, ţipà uşurel şi făceà nazuri când Cerbul sau Maţul o apucau de sâni...

Eu beam vodcă cu Americanul, mă impregnam de toată larma asta, de înjurăturile şi de apăsarea rea a sălii beţivănite, şi, nu ştiu de ce, îmi venì poftă să vorbesc cu Americanul anume aici, în mijlocul noroiului, a sgomotului, a feţelor asudate şi bete, să vorbesc despre ceeace-mi erà mai scump — despre gândurile mele, despre iubirea mea, despre vieaţa din seminar pe care nu o înţeleg şi nu o iubesc, şi despre aceea pe care o aşteptăm dincolo de zidurile seminarului — şi pe care iarăş nu o iubesc — viaţa orăşenească cu zarva şi forfota ei rece şi asurzitoare ca o maşină în mers, imensă, grea şi răsunătoare.

www.digibuc.ro

Nu ţiu minte câtă vreme am stat împreună la Casianici. În capul meu un nor greoiu şi des îmi înnăbuşi şi-mi asurzì realitatea, totul dimprejur se contopì într'o pată imensă şi luminoasă plină de sunetele pianului, de strigăte, de lămpi turburi, înnegrite de fumăraia din crâşmă. Americanul râdeà cu râs şiret, ascuns, care ascundeà ceva neştiut de nimeni, arătându-şi dinţii şi gingiile. Erau clipe când omul ăsta mă îngrozeà, ca o mască de mort, rece şi hohotind de râs.

— Ia să vedem ce e cu sexul femenin! — râse Americanul. Să avem o idee generală!...

El spuse cuiva ceva, şi în curând se aşezară lângă noi două şatene, beau cu noi şi ne spuneau «tu» şi «puiule» — şi asta îmi păreà ciudat şi absurd. Voiam să protestez, dar îmi înlemnise limba, devenise nemişcată şi străină...

— Trebuie să cunoşti viaţa, — spuneà, legănându-se, Americanul. Aceste încântătoare dame visau şi ele la idealuri, — luà-le-ar dracul! Adică idealurile, nu damele. În sănătatea... vecinelor noastre! Cum te chiamă pe dumneata?

— Tamara, — răspunse cea mai mare, cu părul tăiat breton pe frunte şi tare pudrată.

www.digibuc.ro

— Tamara? — se miră Americanul. Admirabil! «Să crezi în ură şi'n iubire, Tamara, eu sunt măreţ şi neschimbat!»[1]) — declamă el, vânturându-şi mâinile şi răsturnând paharul de bere pe faţa de masă.

Vecina mea, slăbuţă, cu gâtul slab şi gingaş, beà la vodcă la fel ca ori ce seminarist, dar mi se păreà că nu se îmbătà deloc. Pentru întâia oară în vieaţa mea vedeam o femeie căzută atât de aproape, alături de mine. Mai înainte, când le întâlneam pe stradă, ele trezeau în mine un sentiment confuz de curiozitate, de milă şi de frică îndepărtată. Erà groaznic faptul că ele apăreau numai în serile târzii, că poliţia le tratează cu grosolănie, că portarii le bat şi că vieaţa lor se scurge în întunerec, neobservată şi chinuitoare, undeva, departe de străzile sgomotoase şi strălucitoare.

Şi acum stăteam alături de ea — numele îi erà frumos şi muzical — Elza — şi nu simţeam nici milă, nici curiozitate, nici spaimă. Se aprindeau şi se stingeau şi din nou se aprindeau în creer flăcările dorinţelor, mâinile şi picioarele îmi tremurau, tâmplele îmi vâjâiau şi respiraţia mi se întrerupeà. Mă uitam tăcut

[1]) Un vers din «Demonul» lui Lermontov. N. trad.

www.digibuc.ro

la Elza, cu privirea înnegurată, şi nu înţelegeam nimic din ceea ce se întâmplà în jurul meu. Ca în vis auzii vocea Americanului, care îmi spuneà stăruitor:

— Mergem, îţi spun!

Din sala înnăbuşitoare şi plină de fum, impregnată de aerul greu al unei mulţimi de oameni beţi, mă pomenii în trăsură, şi cu Elza alături de mine. Un vânt cald şi umed pătrundeà prin gulerul paltonului meu şi în mâneci, şi simţeam o plăcere să merg fără să ştiu unde, dealungul felinarelor albăstrii şi lăptos-trandafirii.

Ne oprirăm într'o stradă mută şi întunecoasă, lângă o poartă închisă şi întristătoare. În urma noastră sosì şi Americanul cu Tamara. El scormonì multă vreme în pungă, căutând bani mărunţi şi râzând. Apoi trecurăm printr'o curte murdară, ne urcarăm pe o scară la fel, luminată de-abià-de-abià de un felinar spart, şi ne oprirăm în faţa unei uşi acoperite cu muşamà neagră şi ruptă. În anticameră răsună asurzitor un clopoţel, se auziră paşi şi o voce de bătrână, supărată şi răguşită, care întrebà:

— Cine e acolo?

— Noi, noi! — răspunseră imediat Tamara şi Elza, iar Americanul se clătină şi bolborosi:

www.digibuc.ro

— Noi... o societate micuţă, dar foarte plăcută.

În odaia Elzei, unde intrarăm, miroseà a pudră, a apă de Colonie şi a corp de femeie. Pe pereţi erau împrăştiate cărţi poştale vechi cu amoraşi goi, cu trandafiri şi cu vederi din Revel. Pe o masă, pe marginile unei oglinzi ovale, atârnau în rame negre portretele unui elev de administraţie cu mustăţile în furcă, cu fruntea îngustă şi sbârcită, şi ale unei bătrâne oarecare.

Fetele îşi primeniră rochiile. Americanul mergeà prin odaie împleticindu-se, examinà cărţile poştale, aproape pŕoptindu-se cu nasul de perete.

— Să fim ca în familie! — bolboroseà el. Încetişor şi modest!... Principiul familiar — al dracului — e mare lucru!

Elza ridică plapuma de pe un pat mare, dublu, scutură perinile şi apropiindu-se de noi, zise:

— Puişorii mei, turnaţi-mi bere!

Am băut până noaptea târziu.

Apoi totul se prăbuşi într'o beznă neagră, unde nu erà nici lumină, nici simţire, nici cunoştinţă de sine...

XXI

Mă deşteptai dimineaţa. Erà o cameră străină, necunoscută, cu tapete albastre-

www.digibuc.ro

cărămizii şi cu floricele banale pe ele. Pe masă — o lampă cu abajur, sticle goale de bere şi pahare murdare, de pereţii cărora se lipise spuma în bucăţele. Îmi amintii cu încordare de ceea ce se întâmplase ieri; mă simţeam cu capul greu şi cu nervii chinuiţi. Memoria îmi scoteà înainte crâmpee de conversaţie, feţe vagi, ilustrate prinse de pereţi... Da, asta s'a întâmplat aici. Îmi adusei aminte. Îmi veneà să sar şi să fug, să fug fără să mă uit înapoi, fără să mă opresc, dar corpul meu slăbise, se istovise şi mă dureà când mă mişcam. Soarele, soarele frumos de iarnă privì mângâios în odaie şi cu un zâmbet de aur lumină şi ilustratele de pe pereţi, şi ramele sărăcăcioase cu fotografii şi începù să deseneze figuri neobişnuite pe uşe. În sufletul meu se coborî scârba, şi admirabila zi cu cascada sa de soare îmi făcù şi mai aspră durerea. Păreà că nu se întâmplase nimic extraordinar. Astăzi ca şi ieri. Dar totuşi ceva se schimbase, se răsturnase în suflet şi-mi veneà să plâng la infinit, să regret, să urăsc pe cineva, să alung dela mine visul urît şi chinuitor, să închid ochii şi să adorm în aşà fel ca să nu mă mai trezesc niciodată.

În sufletul meu pătrunse ceva nou, care demult mă urmăreà pe ascuns:

www.digibuc.ro

acum eu nu mai eram cel de mai 'nainte, ci altul, unul nou, cu sufletul rănit. Şi dintr'odată seminarul îmi părù un raiu, unde erà pace şi linişte. Cu durere îmi învidiam colegii cari au petrecut noaptea în dormitorul nostru şi stau acum în sufragerie şi beau ceaiu. Nu-i iubeam, acum însă simpatizam cu ei. Şi înţelesei astfel că Dumnezeu m'a lovit cu mânia Sa, ca de pe sufletul meu să cadă coaja rece şi ca să învieze inima mea moartă. Trebuie să alerg la ei, acum, imediat.

Mă îmbrăcai în grabă şi ieşii în anticameră, unde, pe o ladă, şedeà bătrâna care ne deschisese uşa ieri. Ea se uità la mine, şi cu vocea supărată, ca un lătrat de javră, îmi spuse:

— Tovarăşul dumitale mi-a zis să-ţi spun că s'a dus acasă. Dumneata ştii unde...

Americanul fugise şi mă lăsase singur. Asta erà demn de el...

Pe străzi mergeau oameni, grăbiţi şi îngrijoraţi, treceau trăsuri, răsunà tramvaiul. Mi se părea că fiecare om care mă întâlneà se uità la mine şi ştià unde am fost şi de unde vin. Pe firmele aurite, pe streşinile caselor, pe crucile şi clopotniţele bisericilor, soarele ardeà mângâios. Pe stradă se topeà zăpada alunecoasă.

www.digibuc.ro

Erà iarnă, dar cerul începuse să se încălzească şi ca şi cum ar fi zâmbit cu voioşie îngânduratã, făgăduià oamenilor primăvara.

Mă ajunseră nişte liceeni şi liceene. Mă uitam la feţele tinere şi rumene şi le invidiam liniştea şi claritatea. Ei nu ştiau ce se petreceà în mine. Iar eu, ca un lepădat din lume, evitam fetiţele tinere şi graţioase, temându-mă să nu mă ating fără voie de mâneca bluzelor lor sau de ghiozdanele lor cu cărţi...

Şi numai în cimitirul călugăresc mă simţii mai uşurat. Liniştea înţeleaptă a locului de veşnică odihnă îmi spuneà că ceea ce mă chinueşte şi mă mustră nu e important, că totul va trece şi se va uità, şi că va rămâneà un singur lucru important, permanent şi inevitabil — Moartea. Multă lume a plâns, s'a bucurat, a suferit, a iubit şi a urît — şi n'a rămas nimic, nici din iubirea lor, nici din ura şi întristarea lor. Copacii şi crucile de pe morminte stau tăcuţi şi aşteaptă, aşteaptă, aşteaptă... Şi gândindu-mă la vremea aceea, când voiu zăceà şi eu aici, nu simţeam nici fricã, nici chin, ci numai o întristare gingaşă şi luminoasă pătrunse în sufletul meu. Îmi venì să plâng. De ce? Eu singur nu ştiam.

www.digibuc.ro

Când intrai în seminar, se auzeà cântarea plăcută din biserică. Varsanofie oficià în biserica noastră ultima-i liturghie.

Lângă lada cu lumânări, la intrare, se strânseseră toţi profesorii noştri. Vorbeau încet între ei, făcându-şi cruce din când în când şi închinându-se când se cântà în altar: «pace tuturora». Ei ne educau pe noi, conducătorii de mâine, dar nu ştiau nimic de noi, nici de viaţa noastră, nu ştiau nimic de suferinţele şi de chinurile noastre, când eram singuri numai cu noi înşine. Dacă eu sau vre-un coleg al meu le-ar fi povestit cum am petrecut noaptea de ieri, am fi fost eliminaţi în douăzeci şi patru de ore.

Oficiau liturghia directorul, Varsanofie şi părintele spiritual. După sfârşitul slujbei, s'a cântat îndelung tedeumul «celor ce pornesc la drum», şi apoi elevii începură să sărute crucea. În timpul acesta se produse între profesori o nedumerire. Ei se opriră şi începură, speriaţi, să se uite unul la altul. De ei se apropià celebrul Grişa, profesorul de omiletică.

Grişa erà profesor la noi de douăzeci şi şase de ani, şi printr'o coincidenţă ciudată, ca şi înaintaşii săi cari slujiseră multă vreme, înnebunise şi începuse să vorbească singur. Dela Crăciun

www.digibuc.ro

nu mai intrà în clase şi numai arareori apăreà în biserică. Înalt şi subţire, uşor adus din spate, cu barba rară şi cu o jalnică expresie a feţii şi a ochilor, el păreà un ofensat, speriat şi nefericit. Seminariştii îl scoteau din fire pe nenorocitul Grişa. De pildă, se întâmplà să avem lecţie cu Grişa. Cum intră în clasă şi începù să examineze, deasupra noastră se auziră lovituri şi sgomot: servitorii curăţau «sala de pictură» şi mişcau băncile. Grişa se sperie, îngălbenì, îşi acoperì capul cu condica şi gemù a jale:

— Ce e acolo?

Elevii răspunseră râzând:

— Cade tavanul!

Grişa sării din loc, chemă pe toţi să facă lecţia în sala de recepţie şi fugì din clasă. Se duseră după dânsul numai Lămâia, Călugăriţa, Scuipăciosul şi Găina. Ceilalţi fugiră să fumeze.

Câteodată, Grişa ne povesteà cum, încă în tinereţea sa, ţineà în biserică predici atât de frumoase, încât «lumea plângeà».

Grişa erà neînsurat, dar trăià cu o oarecare Sofia Lazarevna, — o legătură pe care o aflase seminarul şi despre care îl întrebà pe Grişa la lecţii:

— Spuneţi-ne ceva despre Sofia Lazarevna. Ce mai face?

www.digibuc.ro

Iar Grişa zâmbeà cu zâmbetu-i bolnav şi jalnic şi răspundeà liniştit şi îngândurat:

— Ce să vă spun... Sofia Lazarevna e o femeie bună. Eu o iubesc foarte mult!

Acest răspuns slujeà drept semnal al unui torent irezistibil de observaţii murdare şi cinice, cu care se amuzà seminarul. Chiar şi directorul îşi bătеà joc de râvna lui Grişa, iar seminariştii prindeau glumele directorului, le răspândeau prin seminar şi-l sâcîiau apoi cu ele pe Grişa, în timpul lecţiilor.

Profesorii se temeau ca nu cumva Grişa, să trântească vre-una lată în biserică şi de aceea îi apucà acum neliniştea când Grişa se apropie de ei. Dar el erà trist, îngândurat şi nu răspundeà la întrebări. Şi când trecù printre rândurile elevilor, ei îl întrebară pe şoptite:

— Ce mai face Sofia Lazarevna?

După ce toată lumea sărută crucea, din altar ieşiră: Americanul, Halatul şi Lămâie al nostru. Halatul şi Lămâia luară icoana, iar Americanul, înaintând puţin, tuşì şi rostì:

— Prea scumpe părinte Varsanofie! Am adus Dumnezeului Puterilor rugăciunile noastre pentru călătoria bună a Sf. Voastre, iar acum ne despărţim de Sfinţia Voastră cu întristare şi durere sinceră.

www.digibuc.ro

— Cum minte, al naibii! — zise încet Maţul, surâzând.

— ... În tot timpul cât aţi stat în seminarul nostru, Sf. Voastră aţi fost un neîncetat...

— Ticălos!... — rostì, în şoaptă, Maţul.

— ... Far luminos al tineretului pe calea binelui şi a adevărului. În inima Voastră simţitoare şi bună, întotdeauna găseà un viu ecou ori ce nevoie, durere şi nefericire. Pentru aceasta, noi toţi, sincer şi din toată inima...

— Te-am dat în tărbacă!... — şoptì Spinoza.

— ... V'am iubit ca pe un conducător înţelept şi încercat al vieţii noastre. Din voinţa lui Dumnezeu, Sf. Voastră plecaţi acum...

— Drum bun! — se repezià Maţul.

— ... Ca şi altora să duceţi lumina iubirii Voastre, a minţii, a talentului şi a darurilor Voastre...

Americanul vorbì multă vreme, cu sentiment, iar eu îmi amintii ce spuneà ieri la Casianici şi unde se dusese de acolo. De bună seamă, Varsanófie credeà în spusele Americanului, de oare ce la început îşi scoase pieptul înainte, iar când Americanul zise: «primiţi ca un semn al dragostei noastre această icoană sfântă, ca ea să vă pă-

www.digibuc.ro

zească în toate căile Sf. Voastre», el se emoţionă şi sărută icoana.

Frigare şi Spinoza începură să se obrăznicească din nou. Varsanofie trecù icoana Lămâiei şi Halatului, cari, cu multă băgare de seamă, călcând încet, o duseră la iconostas, şi spuse după aceea cu voce behăită, de ţap:

— Iubiţi părinţi, fraţi, ti-i-ineri! Iată, mă duc în părţi îndepărtate, la oameni necunoscuţi, fără să ştiu ce mă aşteaptă acolo...

— Bătaie! — prezise Spinoza.

Varsanofie ţinù o lungă cuvântare din care se vedeà clar că pretutindeni îl iubeşte toată lumea, ori unde s'ar arătà el. După aceea ieşirăm cu toţii din biserică.

— Domnilor, ridicaţi-l pe mâini, acum când ne despărţim de părintele Varsanofie, — ne sfătuì, zâmbind, directorul, şi tot seminarul urlând se repezì la Varsanofie care ieşise din biserică, îl apucă, îl aruncă de câteva ori în sus şi-l coborî pe mâini în jos spre apartamentul său. Deasupra sutelor de capete, se bălăbăneau, neputincioase, picioarele lui Varsanofie în cisme roşcovane şi în şalvari învechiţi.

— Tot i-am dat una în ceafă! — zise bucuros Maţul. Drept rămas bun!

În aceeaş seară Varsanofie plecă, petrecut la gară de întreg seminarul.

www.digibuc.ro

XXII

Se apropià săptămâna întâia a Postului Mare. În timpul lecţiilor, elevii erau mai gălăgioşi şi mai nerăbdători, şi chiar Mocirlă începù să se supere şi să amenințe că se va plânge direcţiei. Se topise zăpada peste tot şi dintr'odată o zăpadă moale, ca puful, începù să cadă din nou şi să acopere cu alb streşinile caselor, străzile şi copacii.

— Ce plăcere! — exclamă Şampionul, uitându-se dimineaţa pe geam. Primele trei zile ale săptămânii acesteia, el le petreceà la el în sat: începusem postul.

Serile, vorbeam îndelung despre *blinii*[1]), despre plimbări, fete şi beţii. De altfel, despre lucrurile acestea seminariştii vorbeau întotdeauna.

În sfârşit, pedagogul aduse în clasă o listă în care fiecare din noi însemnasem locul unde plecăm de vacanţă în săptămâna aceasta. În coridoare se auzeà larmă voioasă, în timpul repetiţiei se cântà sgomotos, şi elevii aveau o purtare care l-ar fi făcut pe Varsanofie să ne treacă în condică, neobosit. Dar Varsa-

[1]) Un fel de clătite, care se mănâncă mai ales în timpul săptămânii întâia a Postului mare. N. trad.

www.digibuc.ro

nofie plecase, un nou inspector nu venise încă, şi din cei trei vice-inspectori făceau de rând numai doi, de oare ce Teofilact nu mai umblà prin clase. Seara, îi vedeam câteodată silueta întunecată, în rasă neagră şi învechită; Teofilact se plimbà lângă uşa camerii sale, dela fereastră până la jumătatea coridorului, şi înapoi. Se tot gândeà la ceva, priveà îndelung în grădina albă şi liniştită; câteodată se opreà în mijlocul coridorului şi, înclinându-şi capul, mişcà din degete, ca şi cum ar fi avut de rezolvat o problemă extrem de grea. Ca şi mai înainte, elevii îşi băteau joc de el; îl întrebau despre diferite lucruri necuviincioase, şi-i citeau versuri picante. Iar Teofilact se uità într'o parte, cu aerul de a nu auzì nimic din cele ce i se spuneau.

— Ce e părinţele? — îl întrebă odată Fariseul. Te-au «demisionat»? Şi nu-ţi vine să pleci, ai?...

Teofilact se învioră, dar din nou se potolì, se sbârcì şi şoptì de abià auzit:

— Sunt în serviciu de douăzeci şi trei de ani! Douăzeci şi trei şi jumătate... Şi acum sunt bolnav...

— Ce te doare?

— Stomacul!

www.digibuc.ro

— Eşti însărcinat? — spuse serios Fariseul.

— Aaaş... — Teofilact dădù din cap. Rac... rac...

Seminarul ştià că directorul propusese bolnavului Teofilact să-şi deà demisia, şi deşì nu auzise dela Teofilact niciodată vre-un cuvânt rău, erà totuşi de partea directorului, aprobà hotărîrea lui şi-l otrăveà pe sărmanul Teofilact la fiecare ocazie. Nu înţelegeam asta. De ce seminarul erà de acord cu directorul, şi de ce Teofilact erà cel vinovat?

Chiar şi Piciorongul, unul din calicii seminarului, spuneà, cu o mutră de buldog:

— Grec ticălos!... Ce nu te cari de-aici...

În mine clocotì indignarea şi-l luai la trei păzeşte pe Piciorong.

— De ce e ticălos?

Piciorongul mă privì mirat, după aceea începù să înjure:

— Da' ce, tu eşti advocatul lui? Ia vede-ţi de treabă, spionule!

Nu-i răspunsei nimic. Nu erà cu putinţă să explici Piciorongului că Teofilact e bolnav, că el, după cum se vede, sufereà... Nu e în stare el să înţeleagă aşà ceva... Seminariştilor le plăceau numai cei sănătoşi şi puternici.

www.digibuc.ro

Dar şi Teofilact, şi boala lui, şi toate treburile seminarului, dispărură în curând în «vacanţa» săptămânei de lăsata secului. Profesorii nu-şi mai ţineau orele, în clase sburau bucăţele de hârtie ruptă, iar cântecele, strigătele, conversaţiile şi înjurăturile se contopiseră într'un urlet formidabil! Fariseul aranjă «hora Moscovei», — aşà se numeà momentul acela al slujbei arhiereşti, când protodiaconul cântă: «şi pe prea sfinţitul nostru stăpân...», cântăreţii continuă şi, când corul preoţilor oficianţi, în altar, se amestecă cu cântarea generală — şi auzi atunci o harababură absurdă, veselă şi răsunătoare.

După a treia lecţie, toată lumea erà liberă să plece acasă. Eu îmi luai biletul de concediu şi ieşii din seminar.

Pe străzi zăngăneau voios clopoţeii săniilor. Copacii stăteau nemişcaţi în podoabe măreţe şi albe. Păreau că cugetă. Aş fi vrut să ascult, să aud aceste gânduri liniştite şi sărbătoreşti. Mi se păreà că dacă le voiu aflà — voiu cunoaşte ceva important, ceva necesar.

Pe strada seminarului mergeau seminariştii cu pacheţele, cu legături, iar studenţii Academiei Spirituale mergeau clătinându-se cu gravitate. Voci şi râsete

www.digibuc.ro

răsunau deslușit în văzduhul sonor și înghețat. Din zăpada albă pe care ți-erà milă să calci și să lași urme, din copacii și din ziua mângâietoare de iarnă se desprindeà și pătrundeà în suflet înviorarea, și aș fi vrut să mă simt puternic și sănătos. Trecură doi călugări grași și rumeni, în șube și camilăfci negre de catifea, râzând voios și mijind din ochii lor șireți. Și chiar aceste apariții, care întotdeauna mă iritau și mă ofensau prin înfățișarea lor obraznică de oameni bine nutriți, de data aceasta n'au trezit în mine nici răutate, nici dojană. Ducă-se unde vor...

Acasă, tata mă întâmpină ca întotdeauna, rece și indiferent.

— Să trăiești!... Ți-au dat concediu?...

— Da.

— Arată notele.

I-am dat biletul de voie. El îl desfăcù încet și cu gravitate și începù să mijească:

— La Sfânta Scriptură — satisfăcător... Așà... Filozofia — la fel. Hm... Note de pomană... Extrem de moderate!... Tatăl tău e doctor în teologie, iar fiul... e un...

De data asta tata nu zise «prostănac», ci numai dădù din mână. Asta însemnà că puteam să plec dela el.

www.digibuc.ro

— Vrei ceaiu? — mă întrebă Sonia cu indiferenţă, când trecui prin sufragerie.

— Toarnă-mi un pahar.

Am şezut, am băut ceaiu, în timp ce Sonia mişcà vasele. Paşa se uità, fricoasă, când la soră-mea, când la mine.

— Ai note bune? — mă întrebă Sonia, după ce termină cu vasele.

— De ce vrei să ştii?

— Fiindcă vreau... Arată-mi notele...

Cu mine şi cu Paşa, Sonia vorbeà întotdeauna dârz, grosolan şi poruncitor, şi mă irità cu vocea ei semeaţă şi cu înfăţişarea-i importantă. Dar noi ne supuneam ei, făceam tot ce vroià ea, fără să protestăm vreodată. Dar acum, după convorbirea cu tata, datorită căreia dispăruse starea mea sufletească minunată şi voioasă, n'am vrut să-i împlinesc dorinţa, şi i-am răspuns posac:

— Notele mele nu te privesc...

Sonia se înroşì şi izbucnì:

— Ce, ai devenit mojic? Auzi ce-ţi spun eu?

— Te rog să nu strigi la mine, — îi răspunsei cu vocea tremurată, simţind că nu pot vorbì acum liniştit şi sigur. — La urma urmelor, ce însemnează asta! Dacă vrei să vorbeşti cu mine, te rog să-ţi schimbi tonul. Mi s'a urît de când tot rabd... Sonia

www.digibuc.ro

se uimì — observai aceasta după gura ei deschisă şi ochii bulbucaţi — şi începù să şuere:

— Ceee? Aşaaa? Bine, am să te spun tatii... Să vezi cum o să vorbească el cu tine...

Vroiam să răspund Soniei dârz, dar deodată mi se făcù milă de ea. Şi ei îi e greu, sărmana! De măritat — nu s'a măritat, deşì doreà şi doreşte mult să se mărite, îi trece vremea, caută toate putinţele, dar i-au pierit şi ultimele speranţe. A îmbătrânit, s'a urîţit, vreà să pară tânără şi vioaie, dar se vede că încercările acestea o costă mult. Dela moartea mamei, ea duceà întreaga casă în spinare, se îngrijià de noi, şi poate că din cauza aceasta şi-a scăpat din mâini fericirea. Mă sculai, mă apropiai de ea, o îmbrăţişai, în timp ce ea se mirà, şi-i zisei:

— Iartă-mă, Sonia! N'am vrut să te ofensez. Uite biletul meu... Ceteşte.

Sonia se uită la mine, tăcù puţin, izbucnì pe neaşteptate în plâns şi fugì din sufragerie. Paşa tăceà tot timpul. Apoi, ca şi cum ar fi vorbit cu ea însăşi, zise încetişor:

— E bună, sărmana... Numai că e nenorocită...

www.digibuc.ro

Nenorocită... Adevărat. Şi eu mă simt nenorocit, nenorocită se simte şi Paşa. Numai tata este foarte fericit. Dela el n'am auzit niciodată o vorbă bună. Când vorbeşte cu noi, sau ne ceartă, sau ne face observaţii trufaşe şi banale. De aceea şi noi suntem nenoroci̦ţi, fiindcă niciodată nu ne-a mângâiat, nu ne-a încălzit cu dragostea lui. Toţi ne temem de el... şi nimeni dintre noi nu-l iubeşte. Cum să-l iubeşti când ţi-e groază să tuşeşti mai tare în faţa lui? Şi chiar Sonia, favorita lui şi sora cea mai mare în casă, ascultă în cabinetul lui vorbe de acestea:

— Tu, slavă Domnului, eşti o iapă sănătoasă şi cred că ai puteà pricepe.

El se amestecà în toate treburile Soniei, îi alegeà bărbaţi cari nu-i plăceau ei, şi alungà pe aceia cari îi erau dragi. Unul — n'aveà licenţa; altul — gândeşte prost şi nu e vrednic să fie ginerele unui doctor în teologie; — al treilea — pur şi simplu nu face, fără ori ce fel de explicaţii. Sonia ascultà pe tata cu răbdare şi supunere şi-i acceptà toate hotărîrile. Iar zilele treceau, toată lumea tăceà şi se temeà să rostească măcar un singur cuvânt împotriva tatii. Sonia şi acum dorià să se mărite nu numai cu un licenţiat în teologie, dar chiar şi cu un obişnuit

www.digibuc.ro

absolvent al seminarului, să fie preoteasă în ori care sat îndepărtat, numai să-şi aibă casa sa, familia sa, şi să trăiască după plac. Ea ascundeà tatei această dorinţă a sa, devenià nemulţumită, îşi vărsà răutatea pe alţii, pe Paşa, pe mine, pe servitoare. Se vestejià şi se stingeà, şi în fiecare seară se rugà lui Dumnezeu cu aprindere să-i trimită un soţ...

La dejun am mâncat *blinii*. Sonia stăteà la masă cu pleoapele înroşite, tăcută şi serioasă, ca întotdeauna, şi ne întindeà farfuriile. Tata mâncà cu înverşunare, plescăind tare şi scârbos. Câteodată spuneà dârz şi retezat:

— Sare!

Sau:

— Smântâna!

Şi imediat îi întindeam, tăcuţi, sau una, sau alta. Priveam pe furiş faţa-i roşie şi viguroasă, ochii-i reci şi liniştiţi, şi el îmi păreà a fi nu un om, ci un idol, fără sentiment şi fără vieaţă.

După masă se sculă şi ordonă milităreşte:

— Paşa! Spune rugăciunea!

Paşa începù cu vocea tremurândă şi subţire:

— Iţi mulţumim Ţie, Hristoase, Dumnezeul nostru, că ne-ai săturat pre noi...

www.digibuc.ro

După aceea ne apropiarăm de tata şi-i sărutarăm mâna albă, durdulie şi grăsulie.

— Mâine avem mosafiri, — zise el. Sonia, vino după mine! Îţi voiu da oarecari dispoziţiuni.

XXIII

Seminarul începù Postul. Erà săptămâna întâia a Marelui Post.

Dimineaţa şi seara, din clopotniţa seminarului se răspândeau în văzduhul cald şi umed sunetele prelungi şi încete ale clopotului, ca nişte gemete de jale. Răsunau lung în aer, mureau stinse undevà, dincolo de pârâu, şi porneau din nou să sune, triste şi nemărginite.

In seminar erà linişte: aproape jumătate din seminarişti plecase acasă. Pretutindeni simţeai miros de varză acră şi de ciuperci. In clase nu vedeai pe nimeni: fiecare se retrăgeà la locul său preferat. Unii petreceau ziua întreagă în «sala de pictură», alţii, în «legătoria de cărţi», alţii în «atelierul de mobile».

Nimeni nu aveà voie să iasă în oraş până sâmbătă.

Mă întorsei de acasă luni seara. În biserică se începù slujba de seară. În coridor se topeau acordurile surde, grave,

www.digibuc.ro

ale rugăciunii: «ajutor şi apărător mi-ai fost întru mântuirea mea»... După această rugăciune, directorul citeà cu vocea tare, de oţel.

— Andree prea cinstite, părinte preacuvioase, păstor al Cretei...

Sunai la «sala de pictură». Cinevà începù să murmure, mişcă o măsuţă sau o bancă încetişor de tot. Sunai din nou şi cu urechea mea experimentată prinsei paşi furişaţi.

— Deschideţi — eu sunt.

Marginea perdelei se trase puţintel şi văzui faţa Cerbului. Îmi deschise uşa şi mă lăsă să intru «la pictură».

— Tare ne-ai mai speriat!... Încuie uşa bine!..

În dosul paravanului, şedeau în jurul mesei: Mătura, Cerbul, Spinoza şi Maţul, şi jucau cărţi — jocul *préférence*.

— E păcat, măi, să jucăm, în prima săptămână a postului, al nouălea val, — îmi făcù cu ochiul Spinoza. Hazardul e oprit de canoane... De aceea... am hotărît... preferans, pentru mântuirea sufletului...

— Cămilă, ai fost la biserică? — m'a întrebat Maţul, amestecând cărţile.

— Nu.

— Nici noi... Slujba ţine acum câte trei ore... Ameţeşti până la sfârşit...

www.digibuc.ro

— Dă mai repede! — îl întrerupse Cerbul.

Erà linişte. Din biserică sburau până la noi valuri de cântare tristă. Cerbul fredonà şi clipeà din ochi:

— «Suflete al meu, suflete al meu, scoală, de ce dooormi». Dă, Cerbule, mai repede! Ce tot gândeşti?.. «Scoalăăă-te, ce dormi». Mi-au lipsit două puncte.

Am jucat până la sfârşitul slujbei. Cerbul pierdù şi a trebuit să facă cinste cu vodcă. Spinoza îşi frecă mâinile, şi strâmbându-se din nas, spuse:

— După truda cea grea şi dreaptă nu e rău să înghiţim câte un pahar... Zacusca e de post... spre mântuirea sufletului... Cu varză şi cu castravete — o minunăţie.

Cinam în sufragerie, într'o jumătate a ei. Spinoza, puţin pilit, se legà de Călugăriţa şi spuneà dinadins vorbe necuviincioase. Iar Călugăriţa îşi astupà urechile cu mâinile şi spuneà:

— Mai tacă-ţi gura! E păcat! Acum e postul — iar tu te-ai cherchelit!..

— Nu ceea ce intră în gura omului e păcat, ci din contra... răspundeà Spinoza. Ceteşti în fiecare zi Biblia, şi treaba asta nu o ştii... Ce mai cloanţă mai eşti şi tu!

La capătul celălalt al sufrageriei unii începură să se bată cu cartofi copţi. Sti-

www.digibuc.ro

cletele se repezì într'acolo să facă ordine, iar în timpul acesta Spinoza, profitând de o clipă, îi trântì un cartof în spinare. Sticletele se întoarse, se uită la toţi şi se încruntă...

— Domnilor, purtaţi-vă cum se cade. Nu uitaţi în ce vreme suntem.

— Vreme de post! — tună vocea de bas a cuiva, contopită în râsul general.

Simţeam o apăsare pe suflet. Incepui să mă duc la biserică. Seara, acolo, erà întuneric. Numai deasupra iconostasului luminau petele mici ale candelei. Elevii stăteau tăcuţi în rânduri. Iar la spate, lângă stâlp, statura neschimbată a lui Teofilact. El veneà la biserică la începutul slujbei, se lăsà în genunchi şi rămâneà aşà până la sfârşit. Erà cevà infinit de trist şi mişcător în capul său înclinat şi în statura lui îndoită, care păreà istovită şi sfărâmată.

Spre sfârşitul slujbei simţeai că te dor încheeturile şi că stai cu greu în picioare. La strană se ceteau prelung «ceasurile». Îţi veneà să adormi neobservat, legănat de vocea monotonă a cântăreţului. În cap treceau agale gânduri liniştite. Şi ni se păreà că ori ce s'ar fi întâmplat acum, chiar dacă ar fi venit şi moartea — va fi binevenit şi necesar.

www.digibuc.ro

Miercuri seara începù spovedania. La început se spovedeau clasele inferioare. Ţin minte cum, odinioară, în anul întâiu, ne pregăteam de spovedanie, ne ceream unul dela altul iertarea păcatelor şi ne duceam la părintele duhovnic cu frică: dacă nu ne va iertà păcatele şi nu ne va îngăduì să ne împărtăşim? Iar colegii povesteau de cazuri sigure, când unii au fost respinşi dela împărtăşanie fiindcă nu şi-au mărturisit toate păcatele. Ne temeam de acelaş lucru, ne însemnam pe hârtiuţe păcatele, stăruind să nu scăpăm nici unul. În timpul spovedaniei le cetiam părintelui spiritual, care luà după aceea bileţelele noastre, le rupeà în bucăţi, spunând: — Scrisul păcatelor noastre sfâşie-l, Hristoase Dumnezeule, şi ne mântuieşte pre noi...

După spovedanie încercam să vorbim mai puţin şi să ne gândim mai mult la păcatele noastre. Dacă se întâmplà să ne batem cu colegii sau să ne înjurăm, fugeam să ne spovedim a doua oară.

Dar trecură anii. Sentimentul religios se răcià, şi spovedania îşi pierdù acea însemnătate fermecătoare şi uşor chinuitoare, pe care o aveà mai înainte. Acum ne duceam să ne mărturisim cu indiferenţă, ca şi cum ne-am fi scăpat de o obligaţie inevitabilă şi plictisitoare, râdeam de bă-

www.digibuc.ro

trânul duhovnic şi după aceea povesteam în clasă amănuntele mărturisirii, cu exagerări şi schimonoseli. După spovedanie îi trăgeam şi câte un chef cu anecdote picante.

Vineri seara îmi venì şi mie rândul la spovedit. Serviciul se terminase demult. Erà întunerec. Chiar şi candelele fuseseră stinse. În întunerecul dimprejur stăteau nemişcate siluetele tăcute ale celor ce se spovedeau: servitorii de toate rangurile ale seminarului. Mă dădui spre dreapta, în colţ, şi cât pe ce erà să calc pe cineva. Recunoscui pe Teofilact. Se prosternase pe duşumea în formă de cruce, îşi întinsese mâinile în lături, se lovià cu fruntea de lespede şi murmurà cevà. Mi se părù chiar că plânge. Mi se făcù milă de acest om, singuratic, nefericit, suferind, întins într'un avânt de întristare, aici, pe lespezi, în colţul întunecat al bisericii. A avut aici, în străinătatea asta, o vieaţă singuratică şi grea. Trecutul lui e departe de aici, pe ţărmurile mării de azur, în Grecia cu soare, unde el lăsase rude şi amici şi venise în ţară străină. A dat patriei sale adoptive toate forţele sale, toată priceperea lui sinceră, se îmbolnăvise de o boală necruţătoare şi acum, la bătrâneţe, e alungat din aceste ziduri, în care s'a scurs vieaţa lui de trudă şi unde el

www.digibuc.ro

nu a văzut altceva decât batjocoriri răutăcioase şi înţepătoare, persiflările seminarului şi dispreţul compătimitor al directorului, pentru care acest Grec bun, dar care vorbeà prost ruseşte, erà un colaborator nepotrivit.

Mă îndepărtai încetişor de Teofilact, ca să nu-i turbur concentrarea religioasă. În curând venì şi rândul meu la spovedit. Un stihar mic şi strâmt. Pe un iconostas înalt arde o lumânare subţirică de ceară şi în lumina ei tremurată şi tulbure sclipeşte aurul Crucii şi al unei Evanghelii mici. Duhovnicul, părintele Pavel, în epitrafir, cu ochelari de argint puşi chiar pe vârful nasului, stă 'n picioare şi aşteaptă.

Ingenuchiai şi simţii cum se aşează uşor pe capul meu epitrafirul mirosind a tămâie, şi auzii vocea paşnică a duhovnicului înclinat spre mine.

— Am venit la tine, Dumnezeule, să deschid sufletul meu în faţa crucii tale, pe care ai fost răstignit pentru păcatele lumii... Spune!

Aceste cuvinte simple, clare şi bune treziră în sufletul meu cevà cald, în ochii mei lacrămi, şi spusei cu vocea stinsă:

— Mă doare sufletul...

Altcevà n'am mai putut spune. Iar duhovnicul îşi puse mâna pe capul meu, şi

www.digibuc.ro

ca şi cum ar fi cetit ce se petreceà în sufletul meu, îmi zise:

— Roagă-te şi cere îndurare!.. Crede!.. Crede, îţi spun ţie!.. Şi inima ta — să rămână în pace!

Amintind de vieaţa mea, de gândurile mele, de căderile şi umilinţele mele, mă descărcam părintelui Pavel, încurcându-mă şi regretând cele spuse, şi simţeam că în sufletul meu se făceà lumină şi linişte. Şi mă cuprinse o stare sufletească paşnică şi minunată.

După spovedanie, nu mă dusei nici în clasă, nici «la pictură», ci mă vârâi într'un colţ ascuns, de unde vedeam şi scara şi sala de recepţie; acolo mă gândii la mine şi la vieaţa mea.

Auzii cum în «sala de pictură» cineva trântì uşa, iar Maţul spuse cuiva:

— Joacă, te rog, pentru mine, până mă spovedesc! Vin într'o clipă! Bancul e al meu!

Peste o oră, Teofilact se suì pe scară, îndreptându-se încet în spre camera sa şi acoperindu-şi faţa cu mâinile.

XXIV

Peste două zile lecţiile începură din nou. Au sosit seminariştii din toate păr-

www.digibuc.ro

ţile, au adus fel de fel de merinde şi provizii şi cu ocazia aceasta beau din răsputeri şi joacă stăruitor cărţi. Noul inspector încă nu sosise, Teofilact nu mai apăreà în seminar, şi de aceea se beà şi se jucà chiar şi în clase.

În zilele de miercuri şi vineri se slujià liturghia, după lecţiile «prescurtate» care durau câte patruzeci şi cinci de minute, în locul celor obişnuite de câte şaizeci. Fugeau elevii dela lecţii, ca niciodată în aceşti patru ani de zile. Mocirlă veneà în clasă, dădeà din mâini uimit, scâncià că n'are pe cine să examineze şi amenințà că va raportà direcţiei.

Vineri, în săptămâna a doua, seara, intră în clasa noastră directorul, vesel şi zâmbitor, iar în urma lui un monah înalt, slab, cu părul deschis, cu ochii cenuşii şi limpezi. Cartoforii au ascuns într'o clipă cărţile de joc şi banii, au lăsat să cadă jos monedele răsunătoare şi făcură imediat ordine. În clasă mirosià a tutun. Directorul surîse văzând această forfoteală, clipì uşurel din ochi, şi arătând pe monah, zise:

— Vă recomand pe noul inspector... părintele Menandru... Elevi din clasa a patra! Vă rog să-l iubiţi şi să-l respectaţi!

Clasa începù să sbârnâie ceva neînţeles: a-a-muu-g-rmm!..

www.digibuc.ro

— Faceţi cunoştinţa, domnilor!.. Şi la revedere...

Directorul ieşi din clasă, iar Menandru trecù printre bănci până la perete, azvârlind cu piciorul în lături mucurile de ţigări, posomorându-se. Îl urmăream tăcuţi.

Menandru venì din nou în mijlocul clasei şi întrebă cu voce uscată şi trufaşe:

— Câţi inşi sunteţi în clasă?

— Patruzeci!—răspunse linguşitor Scuipăciosul, şi zâmbì nesincer.

— Aşà. Va să zică patruzeci, — repetă Menandru. Şi câţi dintre dumneavoastră se ocupă cu fumatul? Ai?

— Mulţi, — bombănì Spinoza.

Menandru mijì din ochi.

— Cine vorbeşte? Să se scoale în picioare!

Spinoza se sculă încet şi se uită supărat la Menandru.

— Cum te chiamă?

— Radanovici.

— Bine... Ascultă, domnule Radanovici, cu inspectorul trebuie să vorbeşti în picioare şi cuviincios.

Spinoza se supără.

— Eu vorbesc cuviincios.

Şi şezù, şi izbì cu capacul băncii.

— Ceeee?.. Menandru mijì din nou ţanţoş. Biiine! Aşa dar mulţi dintre dum-

www.digibuc.ro

neavoastră vă ocupaţi cu fumatul, după cum a declarat d-l Radanovici. E trist, dar e un fapt, şi totuşi trebuie să vă fac observaţia următoare: în casele cum se cade, unde există fumători, pentru scrumul de tutun există vase special pregătite în acest scop, numite scrumiere, şi datorită acestor vase se realizează curăţenia necesară vieţii comune, precum şi curăţenia obiectelor pentru întreţinerea casnică... Pe când aici... Ia uitaţi-vă! — Menandru arătă cu degetul duşumeaua— aici e numai murdărie, mucuri de ţigări, chibrituri, scuipaturi, etc..! Asta nu se poate tolerà! Vă declar, ca să ştiţi şi să vă conduceţi după cuvintele mele spre buna voastră purtare în viitor... Asta — una la mână! — Menandru întinse mâna stângă, îşi reşchiră degetele şi-şi strânse degetul mic în palmă. — Apoi! Câţi inşi dintre dumneavoastră se ocupă cu băutul vodcii? De ce tăceţi? Domnule Radanovici, poate îmi vei răspunde dumneata? — întrebă ironic Menandru.

Spinoza izbucni şi se înroşì.

— Da' de ce crezi, sfinţia ta, că sunt obligat să ştiu asta? — întrebă el, agitat şi pe un ton ridicat, aproape strigând — Poţi să-mi explici asta?

Menandru ameţì la acest răspuns ne-

www.digibuc.ro

aşteptat şi începù să vorbească mai moale, dar ironic ca şi mai înainte.

— Vezi dumneata, eu credeam că odată ce ştii câtă lume se ocupă cu fumatul, trebuie, probabil, să ştii şi câtă lume se ocupă cu băutul vodcei.

— Întreabă pe director! — bombănì răspicat dela spate Ofiţerul.

— Cine a spus asta? Să se scoale în picioare!..

Tăcere. Menandru trecù încoace şi 'ncolo prin clasă şi repetă:

— Invit să se scoale în picioare pe acela a cărui voce s'a auzit în banca din fund. Imediat!

— La drrrrra-cu! — bombănì Fariseul, limpede şi răspicat.

Menandru repezì spre banca din fund o privire supărată, dar imediat zâmbì şi zise:

— Nu vreţi să spuneţi? Foarte bine, n'am nevoie! Voiu aflà singur! Aşa dar, domnilor: vă voiu spune ceea ce am spus în unele clase astăzi şi ceea ce voiu spune şi altora. Preasfinţitul Vlădică, numindu-mă aici, la dumneavoastră, m'a rugat să mă ocup de desrădăcinarea viţiilor voastre învechite: fumatul tutunului, băutul vodcei şi jocul criminal de cărţi. Recunosc că aceasta este de nesu-

www.digibuc.ro

ferit şi de netolerat în zidurile unei şcoli spirituale, a cărei destinaţie este pregătirea de păstori cari trebuie să fie inclinaţi spre religiozitate şi cari trebuie să se distingă prin buna lor purtare. De aceea, cei cari au urechi de auzit — să audă: de astăzi înainte sunt strict interzise — Menandru întinse mâna din nou şi începù să-şi strângă degetele — fumatul tutunului, băutul vodcei şi jocul de cărţi. Cei ce vor fi călcat acest ordin, după prima dojană vor fi imediat eliminaţi din seminar, ca persoane cari, conştient şi intenţionat, calcă rânduiala stabilită şi au devenit prin aceasta intolerabili în vieaţa obştească de aici. Mai departe — veţi merge în oraş numai cu permisiunea mea strictă. Cel ce va absentà dela două lecţii nemotivat, va căpătà la purtare nota cea mai mică. Ori ce adunare în clasă după rugăciunea de seară, este strict interzisă. Cel dintre voi care va fi de serviciu, are toată răspunderea... Mai departe— văd lacăte la multe bănci. Rog să fie scoase, fiindcă nu există nici un motiv ca pupitrele să fie încuiate. Mai cu deosebire vor fi pedepsiţi aceia cari vor lipsì dela rugăciunile de dimineaţă, de seară, şi dela serviciile religioase. Mai departe — aveţi săli de pictură, de legat cărţi şi ate-

www.digibuc.ro

lier de mobile. Sunt bucuros că toţi conducătorii acestor instituţii aparţin—după cum am fost informat — acestei clase. Aşa dar, le pun în vedere: aceste săli trebuiesc încuiate când sună clopotul pentru ocupaţiunile de seară iar cheile îmi vor fi înmânate până în ziua următoare. Fiindcă prezenţa în aceste clase a unei grămezi de mucuri de ţigări precum şi a unui mare număr de sticle deşarte, care au conţinut băuturi spirtoase, mi-au dovedit, la inspecţia făcută de mine, şi mă încredinţează că în acele locuri elevii se îndeletnicesc cu arte şi cu meserii cu totul de altă natură. Acestea sunt, prin urmare, cerinţele mele. Vă place să le îndepliniţi sau nu — asta vă priveşte personal. În cazul cel din urmă mă spăl pe mâini şi las lucrurile să-şi urmeze cursul lor natural.

Menandru scotoci în buzunarul rasei şi scoase un carneţel cu copertă de muşama. Răsfoi câteva pagini, găsi locul ce-i trebuia şi zise:

— Astăzi am luat act de silinţa dumneavoastră după condicile de clasă. Aveţi note proaste, mai ales domnii... — El citi o mulţime de nume — Purtarea proastă merge întotdeauna mână 'n mână cu lipsa de succes la învăţătură. Una provoacă pe cealaltă. Notele la purtare sunt, la fel,

www.digibuc.ro

foarte mici. De aceea vă recomand să ştergeţi trecutul printr'o purtare nouă şi bună în viitor.

Menandru tăcù, se uită încă odată la toţi şi dădù din cap.

— Şi acum, la revedere!..

Ieşì din clasă uşurel, aproape dansând, clătinându-şi, în mers, coapsele. Şi numai după ce trecură două minute după plecarea lui Menandru, izbucniră în clasă urlete, sgomot şi presupuneri cu privire la ceea ce se va întâmplà în viitor. Fiecare spuneà ce-i trăzneà prin cap, dădeà din mâini şi înjurà, şi în larma generală erà greu să înţelegi cum îl caracterizau colegii pe Menandru. Puţin câte puţin se făcù linişte şi se strânse multă lume lângă banca Fariseului. Ca şi cum ar fi căzut toţi de acord, cuvântul cel dintâiu i-a fost dat lui.

Fariseul se scărpinà, îngândurat, în cap, cârîi şi zise:

— Da... fraţilor!... Cu dobitocul ăsta n'o s'o scoatem la capăt...

— Cum adică? — îl întrerupse Spinoza.

Fariseul tăcù câtva timp şi începù să spună încet:

— Chestia asta nu trebuie lăsată aşà...

Spinoza izbì cu pumnul în bancă.

— Ai să vezi că n'o lăsăm aşà!

— Stai, Cerbule! Aşteaptă! În afacerea

www.digibuc.ro

asta trebuie să inventăm o şurubărie drăcească... Întâiu:

— Îl batem!

— Din contra. Nu merge! Se vede că ăsta nu e ca tata Varsanofie... Uite ce trebuie să facem... La început, pe limbricul ăsta trebuie să-l scoatem din fire. Îl luăm cu încetul — în sufragerie, în dormitoare, cu băgare de seamă, îi răsturnăm masa, patul, dar lucrul principal — rămâne tot «capacul».

Feţele se luminară.

— Capacul! Aşà e! Bravo Fariseule!

«Capacul» se întrebuinţà împotriva membrilor nesimpatizaţi ai inspectoratului. Pozna asta se făceà în modul următor: se strângeau vre-o douăzeci de capace de sobă, pe care elevii începeau să le învârtească vertical chiar la uşa inspectorului, ca pe sfârlezi, pe lespezile de faianţă, unul după altul — şi apoi fugeau care încotro. La început capacul, învârtindu-se, nu se auzeà, dar pe urmă începeà să facă cercuri tot mai mari, şi în cele din urmă, căderà cu un zgomot infernal pe lespezi. După primul capac, căderà al doilea, al treilea, etc., până când începeau să cadă toate, producând un sgomot de nesuferit. Lucrul acesta se făceà întotdeauna noaptea, târziu.

www.digibuc.ro

— N'ar fi rău să presărăm şi cioburi de sticlă, — zise, sfătos, Maţul.

— Nu-i rău nici asta! Deocamdată — fiecare face ce-l taie capul — şi mai încolo vom vedeà.

Cuvântarea ce ne-o ţinuse Menandru nouă, o ţinù şi în celelalte clase. Şi pretutindeni a fost întâmpinat cu ură ascunsă, iar elevii hotărîră să-şi apere drepturile şi libertăţile împotriva atentatului lui Menandru. În timpul mesii de seară, Menandru fu asaltat de priviri răutăcioase, nimeni, aproape, nu vorbeà, şi în sufragerie erà linişte ca niciodată. Menandru necunoscând seminarul, nu înţelese ce însemnà această tăcere. Şi numai Sticletele se uità mirat de jur împrejur.

Şi noaptea târziu, când întreg seminarul dormeà, jos, în faţa apartamentului lui Menandru, răsună bubuitor «capacul». Sunete acute, metalice, bubuitoare străbăteau între pereţii sonori, deşteptau pe toţi şi răsunau fără încetare. Cineva aruncă dela etajul al patrulea o lampă aprinsă. Ea se stinse în sbor şi se făcù ţăndări pe duşumeaua de piatră.

Menandru se trezì, alergă din camerile lui, chemă portarul cu voce poruncitoare, iar sus elevii îi răspundeau cu un torent de strigăte, de şuerături şi tărăboiu.

www.digibuc.ro

Când, după cinci minute, Menandru începù să inspecteze dormitoarele, pretutindeni domneà liniştea, ca şi cum seminariştii nu s'ar fi trezit din somn şi nu ar fi protestat împotriva lui în acest fel puternic şi răsunător.

XXV

Se sfârşeà iarna. Pe stradă, în faţa seminarului, străluceà noroiul; pe locurile umbrite, în faţa apartamentelor profesorilor, se vedeau încă pete înnegrite de zăpadă netopită; în atmosferă sburdà un vânt uşor şi cald, iar ziua soarele străluceà pe cer ca un cerc îndepărtat, de aur. Această schimbare, în natură, o observam în fugă, dar o urmăream, fiindcă se apropià Paştile, şi odată cu Paştile — examenele. În seminar, clasa noastră erà considerată drept cea mai grea, şi acela care treceà într'a cincea, puteà să fie sigur că va terminà seminarul. De dimineaţă şi până seara, şi în clase, şi în coridoare, şi la ferestrele largi, auzeai un zumzet surd: «bu-bu-bu, z-z-z». Toceà toată lumea!

Ocupaţiile nu ne dădeau răgaz să ne ocupăm de Menandru. După isprava cu «capacul», l-am lăsat în pace. Câte odată, cineva spărgeà geamul ferestrii sale, dar lucrul treceà neobservat şi nu interesà

www.digibuc.ro

pe nimeni. După aceea, cineva aruncă de sus un lemn asupra lui Menandru, fără să-l nimerească. Din nou se făcù liniște. Odată, după lecția a doua, treceam prin al treilea coridor și văzui lângă camera lui Teofilact pe American, palid și alarmat. Stăteà cu spatele spre ușa întredeschisă și examinà coridorul pe furiș.

— Teofilact — zise Americanul.

— Ce-i cu el?

— S'a spânzurat, — murmură Americanul, și se luă cu mâna de cap... Grozav!...

N'am putut să spun nimic și mă uitai la American, fără să știu dacă glumește sau nu.

— Mi-a spus acum directorul — continuă el repede. Treceam pe lângă camera lui, și întâmpinai pe director, care ieșeà de acolo, înțelegi dumneata — cu buzele tremurânde, cu fața palidă. Mi-a spus în secret că de aseară, încă, servitorii au bătut la ușa lui Teofilact, ca să-i ducă samovarul, și că n'au primit nici un răspuns. Azi de dimineață — aceeaș situație. Atunci au anunțat pe director... Au deschis ușa cu forța... Directorul intră singur, examină interiorul și după aceea, văzându-mă și pe mine, mi-a spus să nu las pe nimeni să intre. Vine imediat... Vrei să te uiți?... Dar repede...

www.digibuc.ro

Intrai atent, pe vârful picioarelor, în camera lui Teofilact. Erà o odaie mare, împărţită în trei prin despărţituri de lemn vopsite în albe, neajungând până la tavan. Teofilact se spânzurase de una din ele. Nu-i vedeam faţa şi mă temeam să o văd. Îmi izbì ochii ceva negru, mare şi lung. Erà înfăşurat într'o pelerină, care ajungeà până jos. Erà linişte... Mă apucă groaza şi fugii în coridor.

— Iată-i că vin — şoptì Americanul.

Venise directorul, Menandru şi Lămâia. Lămâia ţineà în mână o ceaşcă mare, smălţuită, cu apă fierbinte, şi un burete. Nu înţelegeam la ce va servì. Înţelesei pe urmă.

— Ce cauţi aici? — mă întrebă Menandru, fără trufie, ca de obiceiu, ci cam zăpăcit.

— Lasă... lasă..., îl întrerupse directorul, şi-l luă de mână. Are să ne ajute... Că doar e greu; — directorul privi expresiv spre odaia spânzuratului. Intraţi, domnilor!

Intrarăm cu toţii în odaie, iar directorul încuie uşa pe dinăuntru cu cheia. Şi directorul, şi Menandru, erau agitaţi, se uitau speriaţi unul la altul, şi făceau la început lucruri inutile. Directorul se frământà şi ne grăbeà.

www.digibuc.ro

— Acoperiţi-i faţa!

Americanul trase de pe masă o faţă de masă mică, cu chenar trandafiriu, şi începù să facă ceva. Mie mi-erà fricà şi nu puteam să mă uit... Auzii cum Americanul trase undeva un scaun şi se suì pe el.

— Gata.

Mă uitai înapoi. Faţa lui Teofilact erà învelità cu faţa de masă. Alături, stăteà un pupitru cu o carte deschisă. Mă apropiai să văd. Pe o hârtie galbenă, înnegrită, se ceteau rândurile următoare, pe care le-am ţinut minte:

«Stăpâne, Dumnezeule Doamne, auzi-mă pe mine păcătosul şi nevrednicul rob al tău în ceasul acesta, şi dezleagă pe robul Tău de aceste dureri neîndurate...». Răsfoii câteva pagini în urmă şi cetii titlul: «Rugăciune ce se ceteşte la despărţirea sufletului de trup, când omul suferă îndelung». Şi aceste cuvinte atât de simple şi atât de limpezi îmi clarificară tot ce se întâmplase aici, în liniştea odăii singuratice; ele îmi povesteau cu câtă bărbăţie plecase din vieaţă Teofilact şi cum cetise cu ochii stinşi rugăciunile «la despărţirea sufletului de trup...».

— Un briceag! Daţi-mi un briceag! — zise Menandru cu voce tăioasă şi porun-

www.digibuc.ro

citoare, şi luând cuţitul întins de Lămâia se urcă pe scaun şi rezetă funia întinsă.

— Ţineţi de jos! Ţineţi bine!

Cuprinseserăm pe Teofilact şi când funia fu retezată, simţirăm un trup greu şi rece.

— Puneţi-l pe pat!... Aşà!... Unde-i sunt rufele?...

Directorul scotocì în masă, găsì printre hârtii şi cărţi un bileţel, şi cetì:

— «Tot ce e necesar pentru înmormântarea mea, îmbrăcăminte şi bani, se găseşte în sertarul de sus al dulapului».

Americanul şi directorul se duseră în spre dulap, iar noi începurăm să dezbrăcăm pe Teofilact de pelerină şi de rasă. Trupul îi erà rece. Întorcându-l pe cealaltă parte, îi cuprinsei cu mâinile trupul nemişcat şi înlemnit. I-am scos cu greutate anteriul. A trebuit să-i tăiem mânicile.

Acum Teofilact zăceà întins numai în cămaşe. Prin gulerul desfăcut al cămăşii, ca într'o ramă albă, se vedeà pieptu-i nemişcat, păros şi negru. Erà în această privelişte ceva înspăimântător, de care îţi veneà să fugi ca să nu vezi mai departe.

www.digibuc.ro

Directorul şi Americanul se întoarseră; acesta din urmă aduceà o îmbrăcăminte nouă, neagră.

— Acum trebuie să-l spălăm, — zise încet directorul.

Am sfâşiat cămaşa fără să o scoatem de pe el, şi sfâşâierea pânzei, prelungă şi ascuţită, tulbură liniştea din odaie.

— Descoperiţi-i faţa! Daţi apă!

Lămâia dădù ceaşca cu apă. Menandru luă buretele, îl udă, îl strecură şi îl apropie de faţa lui Teofilact.

— În numele Tatălui, şi al Fiului şi al Sfântului Duh.

Apoi Menandru făcù cruce cu apa pe pieptul lui Teofilact, pe mâini, pe picioare, pe genunchi, rostind: «în numele Tatălui şi al Fiului...».

După spălare, îl îmbrăcarăm în albituri curate, pregătite din vreme de Teofilact; pe cap îi puserăm un văl negru de pâslă, care îi acopereà faţa până la bărbie, după cum scrià în canon. Trupul i-l înfăşurarăm în «paraman» — nişte şnururi de mătase cusute pe o bucată de catifea neagră, pătrată, deasupra căreia erà brodată o cruce. Îl îmbrăcarăm în anteriu negru şi-i încinserăm rasa cu un brâu de monah, de piele neagră.

www.digibuc.ro

— Ridicaţi-l acum! — ordonă Menandru.

Ridicarăm pe Teofilact şi Menandru vârî iute sub el pelerina, iar noi lăsarăm din nou pe pat corpul neînsufleţit. Menandru înfăşură pe Teofilact cu pelerina, dela cap până la picioare, ca şi cum l-ar fi înfăşurat în pelinci, tăie marginile pelerinei şi le înnodă.

— Gata!

Directorul, palid, cu buzele tremurânde, se uità tăcut la Teofilact, îl atinse fără să-mi explic de ce şi dădù din cap.

— Părinte Menandre! Te rog — o clipă!

Se duseră lângă fereastră, şoptiră între ei, apoi directorul zise Lămâiei:

— Du-te la croitor şi adu un ac şi aţă neagră!

Când Lămâia deschise uşa, în odaie pătrunse larma de afară. Seminariştii aflaseră moartea lui Teofilact şi se strânseseră la uşe, ca să-l vază.

Menandru îi alungă, încuie uşa cu cheia şi se întoarse în odaie. Iar noi stăteam tăcuţi, uitându-ne la mortul negru şi liniştit, ce ne aminteà o mumie egipteană — mortul care fusese ieromonahul Teofilact.

Lămâia aduse un mosor cu aţă neagră

www.digibuc.ro

şi un ac mare. Menandru începù să coase pelerina. Directorul ordonă să dăm la o parte măsuţele, aşezându-le la rând, în mijlocul odăii.

— Oare nu-l vom pune pe masă? — întrebă Americanul.

Directorul nu răspunse nimic şi se îndepărtă de pat, privind lucrul lui Menandru.

— E gata tot! — zise Menandru, ridicându-se şi aranjându-şi pe după urechi părul încurcat. Luaţi-l.

L-am mutat pe Teofilact pe mesuţele alăturate.

— Acum cetim psaltirea? — întrebă Lămâia, înclinându-şi capul cu respect în spre director.

— Nu! — Directorul începù din nou să vorbească cu vocea lui obişnuită, metalică şi răspicată. Deocamdată, vă puteţi duce, domnilor! Şi vă previn să nu spuneţi nimănui nimic din cele ce aţi văzut aici... Părintele Teofilact a murit de o sincopă... Aţi înţeles?

Noi am ieşit. Directorul stăteà la fereastră. Menandru ne petrecù şi încuie uşa în urma noastră. După aceea, în camera închisă, se auziră vocile directorului şi lui Menandru.

www.digibuc.ro

XXVI

Primul parastas fu oficiat după ce directorul se înapoie dela Vlădica, unde se dusese să raporteze despre tot ceea ce se întâmplase. Până la sosirea lui, încăperea lui Teofilact rămăsese încuiată, şi prin coridor elevii mergeau în grupuri, oprindu-se în faţa odăii. Toată lumea ştià că Teofilact se spânzurase şi se vorbeà de cauzele acestei nenorociri. Majoritatea erà de părere că directorul îl «mâncase de viu» pe Teofilact. Iar Lămâia vorbeà cu vocea subţire, şi cu capul înclinat la stânga:

— Părintele Teofilact a murit de moarte bună...

Dar nimeni nu-l credeà, toţi îl făceau «spion» şi chiar mai rău. Fariseul aduse o informaţie preţioasă dela părintele econom, care îi povestise că directorul luase din casa seminarului o sumă mare şi plecase cu ea undeva.

— Să muşamalizeze chestia — îi trecù prin gând lui Spinoza. E şiret al dracului! Ştie el unde trebuie să ungă!

— Şi se mai spune că nici nu va fi înmormântat, — suspinà Hamalul, strâmbându-şi faţa de mironosiţă cu o grimasă de compătimire. Se spune că o să-l ia şi o să-l îngroape aşà cum e...

www.digibuc.ro

— Dar tu de unde ştii? — întrebă Spinoza.

— Din auzite...

— Aş, din auzite! Se spune că în Moscova se mulg găinile şi că vacile ouă. Cunoşti povestea! Du-te şi află mai bine... Poate că ai să auzi ceva nou.

Încetară toate discuţiile când apărù directorul. Tăcut, se apropie de odaia lui Teofilact, descuie uşa şi ne zise:

— Veţi citì psaltirea cu rândul... Trimiteţi să vină părintele Pavel şi părintele econom. Trebuie să oficiem panahida... Păstraţi ordinea şi liniştea.

Se duse apoi în încăperea sa, jos, iar noi, unul după altul începurăm să intrăm în camera defunctului. Seminariştii nu mai şopteau şi nu-şi mai băteau joc ca de obiceiu, cu veselie nepăsătoare. Intrau, îşi făceau cruce, trecând în faţa cadavrului negru şi lung şi se îndreptau spre perete. Se strânsese multă lume, dar în jurul mortului se făcuse un cerc larg, peste care nu treceà nimeni. Erà neobişnuit şi penibil faptul că trupul neînsufleţit zăceà pe nişte simple mesuţe cenuşii, că în jurul lui nu ardeau lumânări şi că el ascundeà într'însul o enigmă grea şi ciudată.

Paraclisierul aduse un sfeşnic învechit şi murdar, o candelă şi veştminte decolorate

www.digibuc.ro

care aveau mai de grabă înfăţişarea unor zdrenţe. Maţul fugì să aducă iconostasul şi psaltirea. Sosiră apoi duhovnicul şi economul. Duhovnicul trecù încet printre rândurile de elevi şi cu anevoie se închină în faţa mortului de trei ori, până la pământ. Economul, cu faţa serioasă şi roşie, îşi făcù cruce şi începù să tuşească.

— Oare nu se puteà aduce alt stihar? — întrebă duhovnicul pe paracliser, care ţineà stiharul şi epitrafirul rupte.

— Părintele director a ordonat să le aduc pe acestea... — răspunse el.

Duhovnicul suspină, îşi clătină capul şi începù să se îmbrace agale.

— Dar lumânările? — tună economul.

— Părintele director a ordonat să nu fie lumânări...

Economul îmbrăcă stiharul, înnăbuşit aproape de sângele ce i se urcase la cap, şi luă cădelniţa. Se răspândì miros de tămâie, şi valurile cenuşii ale fumului se învârtiră în formă de inele.

— Binecuvintează, Stăpâne! — începù economul, cu bas puternic şi răsunător.

Duhovnicul spuse vosglasul cu vocea tremurată şi stinivită, şi odaia se umplù de acordul trist, liniştit şi stăpânit al corului. Nu voiam să mă gândesc la ni-

www.digibuc.ro

mic, şi mă lăsai cuprins de aceà întristare turburătoare şi cerească, ce se revarsă din cântarea panahidei. Cântau cu toţii. Şi pe toate feţele se observà o expresie serioasă, iar ochii erau aţintiţi asupra lui Teofilact. Poate că toţi îşi aminteau de el, de călugărul puţin cam ridicol, care vorbea prost ruseşte, dar care suportà cu răbdare şi fără răutate bătăile de joc, ca de pildă atunci când, în clasa întâia, băieţii îi puseseră coji de nucă în potcap, iar el, ne observând gluma la timp, mergeà prin coridor, provocând râsul tuturor; cum i se ceteà adeseori gazeta, începând cu preţul abonamentului, iar el şedeà şi ascultà răbdător. Şi numai acum toţi înţelegeau că fusese în seminar un om bun şi paşnic, care n'a ofensat pe nimeni, care n'a făcut rău nimănuia — şi că acest om dispăruse. A fost. Şi în locul lui zace un cadavru lung şi negru, neînţeles de nimeni, misterios şi inutil.

— «Ori ce păcat, făcut de el, cu cuvântul sau cu fapta sau cu gândul — ceteà expresiv duhovnicul, — şi ca un bun şi iubitor de oameni, Dumnezeule, iartă-l pre dânsul, că nu-i om, carele viu fiind să nu păcătuiască...».

Dar Teofilact zăceà întins şi fără simţire, şi nu ştià că deasupra lui se cetesc

www.digibuc.ro

rugăciuni triste şi înduioşătoare. Îmi veneau în cap gânduri severe, serioase, înfricoşătoare că va veni vremea când şi deasupra mea se va cetì şi se va cântà la fel ca deasupra lui Teofilact. Dar până atunci — am încă atâta de trăit! E mult până atunci! Şi o bucurie tainică, ascunsă, se amestecà cu sentimentul meu de compătimire.... Şi mi se păreà că Teofilact a fost mai slab, mai imperfect decât noi, şi de aceea a murit. Iar noi vom trăì şi vom trăì. Mă apucà mila de cel mort, simţeam o greutate pe suflet şi eram oarecum stânjenit, la gândul că după această jale va veni bucuria, necuviincioasă şi inutilă în clipa aceasta, dar pe care nu o puteam alungà din mine — atât de adânc pătrunsese în sufletul meu! Stăruiam să mă pierd, ascultând rugăciunile, să-mi provoc o altă stare sufletească, dar tot ce se spuneà în rugăciuni nu mă priveà direct, ci se raportà la cei ce au fost, la cei duşi, şi de ei nu-mi păsà.

Panahida se sfârşì. Duhovnicul se desbrăcă încet, îşi îndreptă părul, rămase puţin lângă cadavru şi plecă. Iar seminariştii, ca şi cum ar fi vrut să fie răsplătiţi pentru tăcerea şi purtarea lor exemplară în timpul panahidei, înconjurară pe econom, îl strânseră din toate

www.digibuc.ro

părţile şi începură una din acele conversaţii grosolane şi glumeţe, pe care le făceau de obiceiu cu economul.

— Stai că mă turteşti! — mugì sugestiv economul, îmbrâncind pe Spinoza, care se proptise cu capul de pântecele economului.

— Ce burtă mare ai făcut, părinte!

— Am făcut! — îl asmuţì economul, zâmbind din ochi. Fă-ţi şi tu una la fel dacă poţi! Apoi să vorbeşti!...

— Părinţele, fă cinste cu un păhărel de vodcă! — îl rugă Spinoza.

— Multe mai vrei!

— Ţi-e milă, sau ce? Pentru sufletul adormitului...

Economul se uită la cadavru şi ameninţă cu degetul.

— Tare mai sunteţi păcătoşi! Alături zace mortul, iar voi vă gândiţi la haleală...

Am glumit îndelung cu economul... Începù să însereze. În odaie se făceà întunerec. Maţul aprinse o lumânare la iconostas, tuşi tare şi începù să cetească psaltirea.

— Vai de mine, Dumnezeule! — suspină economul. Ce a făcut omul ăsta... Nu-i aşà? Ferească Dumnezeu! — suspină iarăşi. Dar în sunetul vocii sale, în adâncul

www.digibuc.ro

ochilor săi deslușii aceeași nestăpânită bucurie pe care o simțeam și eu, și-mi veneà să rostesc ceva usturător și puternic, ca toată lumea să simtă spaima pe care o simțise Teofilact înainte de moarte.

Odaia se golì. Elevii se îndreptau spre clase, să-și vadă de lecțiile de mâine. Rămaseră numai zece inși. Se întunecă de-a binelea și din pricina aceasta mortul părea și mai sinistru. Plecai și eu.

Pretutindeni răsunau vocile elevilor. Nu cetiau, ci povestiau despre Teofilact, despre moartea lui enigmatică, amintind isprăvi uitate.

Menandru se plimbà prin coridor, făceà ordine, dar fără folos. Ca și până acum, elevii discutau și făceau sgomot. Venì Lămâia dela director și spuse că clasa noastră va cetì psaltirea în fața mortului, cu începere dela ora douăsprezece noaptea. Până la ora aceea făceau de rând clasa a cincea și a șasea.

— Admirabil! — exclamă bucuros Spinoza. Mâine pot lipsì din clasă pe motiv legal... Am cetit psaltirea.

— Ia spuneți, măi fraților, — ce are să pățească directorul pentru chestia asta? — întrebă Telegrafistul, care apucase să beà cu Cerbul și Prețul «pentru sufletul adormitului».

www.digibuc.ro

— N'are să fie nimic...

— Ei aş! Se poate? Pentru o istorie ca asta?.. Nu s'a mai pomenit ca un ieromonah să se spânzure...

— Bine măi, dar ce, directorul l-a spânzurat oare?

— Nu l-a spânzurat directorul, dar miar păreà bine s'o păţească puşlamaua.

— N'o s'o păţească!.. Îl iubeşte Vlădica...

— Proastă iubire, dragă, când se întâmplă glume de astea... — Telegrafistul îşi vânturà mâna în aer... — Aş fi curios, fraţilor, să-i vedem faţa... Trebuie să fie groaznică!..

— Am văzut înecaţi, — zise Piciorongul repede, temându-se să nu scape momentul pentru a spune ceva interesant...— Faţa ăstora, este, ştiţi, — vânătă-vânătă, iar limba scoasă afară, ochii ca la bufniţă.

— Unde ai văzut tu, măi? — zâmbì neîncrezător Fariseul.

Minţi, Piciorongule!

Piciorongul îşi făcù dintr'odată cruce.

— Pe sfânta cruce, dacă mint!

— Fugi de-aici!.. Minţi!.. râdeà cu hohot Fariseul, aţâţând pe Piciorong. — Spune unde ai văzut?

— În sat!

www.digibuc.ro

— Minţi, Piciorongule!

— Zău nu mint!

— Ia mai lasă-l în pace, măi! — intervenì Spinoza, şi mângâie pe Piciorong pe cap.

Piciorongul se supără şi se înroşì.

— Du-te la dracul, Sârb râios! Ce te amesteci şi tu!

— N'ai văzut, măi Piciorongule! — îl aţâţă Fariseul.

— Cum n'am văzut, măi?

— Minţi, măi băiete!

— Puşlamale! — strigă Piciorongul şi scuipă pe duşumea. Ştiţi să vă legaţi numai de om! Hoţi! Pungaşi!

— Mironosiţă!

— Schimonositule!

— Râiosule!

— Târâe-brâu!

Piciorongul încercând să răspundă ceva ce nu se puteà auzì, din pricina zgomotului şi a hohotelor de râs, dădeà din mâini şi stropeà cu scuipat. Le plăceà elevilor să-l vadă iritat, fiindcă erà foarte ridicol când se supără. Piciorongul erà curios ca o femeie, ştià întotdeauna ultimele noutăţi: ce a spus directorul, unde a fost fiecare, cine «a păţit-o», ce fel de note a căpătat cutare. Aveà jurnalul său, unde treceà fără excepţie numele celor care

www.digibuc.ro

au fost examinaţi, şi după acest jurnal se puteà şti cu aproximaţie numele acelor care vor fi sau nu examinaţi a doua zi şi dacă trebuie să pregătească lecţiile. În fiecare sâmbătă, Piciorongul se duceà la mamă-sa, o preoteasă văduvă, la azilul săracilor, şi de aceea el erà poreclit «Cafeluţa», «Mironosiţa» şi cu tot felul de porecle născocite de seminarişti.

Înainte de cină, toată lumea se strânsese în clasă. Mulţi erau piliţi. Vorbeau despre Teofilact şi-l înjurau ca şi mai înainte, când erà viu.

XXVII

În ziua serviciului funebru pentru Teofilact, slujba, din ordinul directorului, începù foarte de vreme, la opt dimineaţa. Serviciul se făceà la repezeală. Directorul înghiţeà vosglasurile, cântăreţii cântau grăbiţi. Economul nu-i lăsà să termine şi începeà să mugească mai departe, cu vocea lui sguduitoare de bas.

În oraş se răspândiră svonuri — că în seminar se înecase un ieromonah, şi unii se interesau de ziua şi ora înmormântării, ca să vină să privească. De aceea directorul, spre a evità îmbulzeala mulţimii, începù slujba de dimineaţă, rugând pe toţi să se

www.digibuc.ro

grăbească şi să isprăvească totul pe la orele zece.

Lângă catafalc stăteau toţi profesorii noştri şi vorbeau între ei, alarmaţi. Din cosciugul întunecat se răspândeà miros respingător şi greu de cadavru. Menandru ne anunţase încă de dimineaţă că nu vom da ultima sărutare lui Teofilact şi că discursurile la mormânt fuseseră strict interzise. De cu seară începuse strângerea banilor pentru coroană, dar Menandru, prinzând de veste, confiscă lista de subscripţie şi banii.

Nu se ştie din ce izvor porni svonul că ieri directorul primise vizita unui amic al defunctului, un oarecare funcţionar important, care vorbise mult şi amănunţit cu directorul, cerându-i să spună sau să arate ceva. Ce anume — ziarul nostru pătrunzător şi informat, Piciorongul — n'a putut să afle.

Începù prohodul. Directorul, duhovnicul şi Menandru stăteau înaintea cosciugului. Toţi elevii căpătară câte o lumânare. După felul cum directorul cetià rugăciunile, se vedeà că este foarte agitat. Vocea lui erà slabă şi turburată. Nu erà chip să înţelegi ce cetià. În timpul cântărilor funebre, el se uità de câteva ori înapoi, ca şi cum ar fi aşteptat sau s'ar fi temut

www.digibuc.ro

de cineva. Şi această nervozitate şi zăpăceală se transmiteà şi nouă, şi noi începurăm la fel să aşteptăm ceva extraordinar, şi să ne uităm spre uşe.

Prohodul se sfârşeà. Directorul luă o coală mare de hârtie, — rugăciunea de dezlegare — îşi scoase mitra şi se apropie de cosciug. În timpul acesta, intrară în biserică: un domn în vârstă, comisarul circumscripţiei, trei inspectori de poliţie şi doctorul. Directorul părù că înghite un os. De abià sfârşì rugăciunea, puse coala pe cosciug şi se se duse la locul său. Cântăreţii cântară: «veniţi cu sărutarea cea de pe urmă». Preoţii se apropiară de cosciug, îşi făcură cruce şi se închinară în faţa catafalcului. Directorul se uită încă odată înapoi, rămase îngândurat, atingându-şi crucea de pe piept, şi se apropie de comisar. Începù să vorbească în şoapte. Comisarul stăruià asupra unui lucru. Directorul nu consimţià. Trecând lângă director, auzii cum el spuneà iritat:

— Bine, dar asta nu e îngăduit după serviciul funebru! Corpul aparţine de-acum pământului!

Iar comisarul bătù din pinteni şi răspunse amabil, dar insistent:

— Inţeleg prea bine, Cuvioase părinte, dar asta nu ne priveşte pe noi.

www.digibuc.ro

E lege, n'aĭ ce face!

Seminariştii ocupară scările şi al treilea coridor, aşteptând să vază sfârşitul vizitei poliţieneşti. Se vedeà prin ferestrele largi, cum directorul se consultà cu comisarul şi cu profesorii, cum dădeà din mâini şi cum se înroşeà şi îngălbeneà. După o lungă convorbire, profesorii au luat cosciugul şi l-au scos din biserică, ducându-l iarăşi în camera lui Teofilact. În urmă veneau poliţia, directorul, Menandru şi domnul necunoscut, care, după cum am aflat mai târziu, erà prietenul lui Teofilact. Mi se părea lucru straniu şi de neînţeles de ce mortul a fost dus din nou în camera sa. Sticletele alungà pe toată lumea, dar nimeni nu-l băgà în seamă şi toţi se îngrămădeau lângă uşa în dosul căreia se întâmplà ceva interesant.

Trecù o jumătate de oră, o oră, iar uşa încăperei lui Teofilact erà încă închisă. Seminariştii făceau supoziţiuni fantastice şi absurde. Spuneau că se redactează un proces-verbal, că pe Teofilact îl taie, şi aşà mai departe. Mai verosimilă părea ultima presupunere. În sfârşit, în dosul uşii se auzì corul profesorilor «Sfinte Dumnezeule», şi cosciugul fu scos din nou afară. Directorul îşi muşcà supărat buzele. Şi din nou ajunseră până la mine cuvintele sale:

www.digibuc.ro

— Imediat voiu raportà despre toate acestea Înalt Preasfinţitului!

— Vă înţeleg, — se înclină spre el comisarul. Dar, cuvioase părinte, puneţi-vă, vă rog, şi în situaţia noastră...

Pe stradă, trecătorii se opreau şi-şi scoteau pălăriile la vederea procesiei funebre. Seminarul mergeà în massă compactă, purtând cosciugul, şi cântà. Şi cântarea a patru sute de voci răsunà în văzduhul cald şi umed, — sever, greu şi îndesat.

Trecurăm dealungul gardului lung, de piatră, al Academiei Spirituale, pe deasupra căruia priveau în stradă crăcile întunecate şi şerpuitoare ale copacilor. Înconjurarăm mănăstirea şi intrarăm înăuntru, prin porţile lăturalnice. Mormântul lui Teofilact erà săpat în cimitirul fraţilor, unde se înmormântau de obiceiu toţi călugării. Menandru slujì aici o ultimă rugăciune, până când cosciugul fu acoperit cu pământ; deasupra mormântului se înfipse o simplă cruce albă, cu inscripţia următoare: «Ieromonahul Teofilact. S'a născut la Patras (Grecia) în 1856. Încetat din vieaţă — din voia lui Dumnezeu, în anul 19...».

După înmormântarea lui Teofilact, totul pornì ca şi mai 'nainte. Seminariştii au vorbit cât au vorbit, au înjurat pe direc-

www.digibuc.ro

tor fiindcă a interzis să se oficieze panahida în ziua a noua, şi-şi văzură de treabă: se apropià sfârşitul anului şcolar. De oare ce Menandru ne interzisese să pregătim lecţiile în clase, după rugăciunea de seară, toceam, unii până la miezul nopţii, în coridoare şi în lavoar, la lumina lămpilor mici. Locul de preferinţă erà lavoarul — o odaie mare şi înaltă, cu burlane metalice, iar în mijloc cu o mulţime de lighiane de aramă, strălucitoare. De obiceiu, lampa se scoteà din lanţurile ce atârnau şi se puneà pe fereastră, îmbrăcându-se sticla cu hârtie albă, în loc de abajur. Şi aici, pe nişte lemne, şedeau câte cinci-şase inşi şi preparau lecţiile.

Într'una din seri, şedeam în lavoar, fumam şi vorbeam încetişor. Telegrafistul îşi aduse aminte de Teofilact, şi suspină:

— Ce viaţă blestemată a mai avut şi omul acela!... Cum nu crapă directorul de ruşine!... L-au înmormântat pe sărmanul ca pe un hoţ sau tâlhar, iute, pe ascuns... Şi totuşi n'a scăpat de poliţie...

— Aşà e! — bombănì Fariseul, şi scuipă pe jos. S'a ars!

— Iar Menandru — puşlamaua dracului! — zise Telegrafistul înflăcărat — ce rece e, ce alunecos... Ia să i-o facem, măi fraţilor!

www.digibuc.ro

— Cum?

Telegrafistul se uită împrejur, cuprinse cu privirea întreg lavoarul, şi zâmbì:

— Să vă învăţ eu cum! Atârnăm mai întâiu o măturǎ mare în mijloc, acolo unde atârnă lampa. De perie legăm un lemn, să pară ca nişte umeri, şi îl înfăşurăm cu un cerceaf. Şi apoi facem lumina mică de tot. Menandru va intrà şi va înlemnì de groază. O să creadă că s'a mai spânzurat cineva.

De încântat ce erà, Fariseul izbucnì în râs, dar îşi venì în fire, îşi astupă gura cu mâna şi privì în spre uşe. Am tras încetişor de pe servitorul care dormeà lângă lavoar, cerceaful cu care îşi acopereà hainele, am adus peria, am legat lemnul şi începurăm să facem «aparatul». După ce totul fu gata, am coborît fitilul lămpii şi ne-am dus lângă uşe să vedem cum se prezintà ceea ce lucrasem. Priveliştea erà impresionantă. În mijlocul lavoarului cu pereţii goi şi cenuşii, atârnà ceva lung şi alb, ce semănà cu un spânzurat. Telegrafistul nu mai puteà de râs.

— Acum, fraţilor, în dormitor!... Tiptil, să nu observe Menandru.

Fariseul trezì pe toată lumea şi povestì «chestia aranjată» Limbricului.

www.digibuc.ro

— Luaţi seama, băieţi!... Porneşte îndată prin dormitoare.

Tăceam şi ne uitam, încordaţi, în coridor. Se auzì cum, jos, lângă bibliotecă, sună ceasornicul cel mare.

— Unu! — şoptì Spinoza. Porneşte îndată!

În tăcerea mare, prin uşa întredeschisă, se auziră paşi uşori. Menandru intră, uşor ca fulgerul, în dormitor, inspectă toate paturile, lumină toate colţurile cu lampa electrică, şi ieşì. Ne uitarăm cum se îndreaptă spre lavoar, şi-l văzurăm ieşind de acolo cu faţa speriată şi schimonosită.

— A ieşit minunat! — săreà sub plapumă Telegrafistul de bucurie. Puşlamaua naibii! S'a ars!

După cincisprezece minute, lungi şi chinuitoare, se auziră în coridor paşii câtorva inşi. În frunte mergeà păzitorul de noapte, cu haina aruncată pe umeri, cu lampa în mână, veneà apoi portarul, iar la urmă de tot Menandru şi directorul, somnoros, în anteriu, cu gulerul desfăcut. Cortegiul dispărù în lavoar şi ajunse până la noi râsul pe jumătate supărat şi pe jumătate vesel al directorului.

— Frica are ochii mari! — râdeà el, ieşind din lavoar. Ce e, părinte Menandre, te-ai speriat?

www.digibuc.ro

— Nu, dar asta e revoltător! — răspunse supărat Menandru, smucindu-şi bărbuţa. E o obrăznicie! Asta nu o las eu aşà!

— Nu te înfierbântà, părinte Menandre! Mai bine treci cu vederea, fiindcă dracii ăştia sunt în stare să-ţi facă una şi mai latà! Zău aşà...

Directorul mai spuse ceva, ce nu se putù auzì. Şi vocile şi paşii se stinseră undeva, departe.

XXVIII

În săptămâna sălciilor directorul ne-a anunţat că examenele vor începe imediat după Paşti, iar nu în maiu, ca întotdeauna, deoarece în seminar se va face o transformare generală. În clase s'au atârnat şi orarele examenelor.

— Gândiţi-vă, — se frământà Piciorongul. — Miercuri — teza, iar peste două zile — lucrarea în scris. E posibil? Pentru filozofie ne-au dat numai trei zile. Asta nu s'a mai pomenit.

— A fost, n'a fost, dar are să fie, — tună Fariseul.

— Să-i ia dracul! Lor le trebuie transformare, iar noi crăpăm de zor!

— Nu face nimic. Scăpăm şi de beleaua asta.

www.digibuc.ro

În cimitirul mânăstirii şi în grădina Academiei, începeà să străbată iarba dintâiu, tânără, iar pe copaci se iviră mugurii plini de sevă. Pe acoperişul înalt al catedralei croncăneau ciorile; freamătul primăverei anunţà reînvierea. În oraş, acoperişurile erau uscate, ca şi vara, şi numai pe străzi se vedeau pete negre şi umede. Nu departe de casa noastră, pe bulevard, se ţineà târgul de sălcii, şi de acolo veneà un val de larmă, de voci, de ţipete, de strigăte ale vânzătorilor, de sunete de armonică şi de fluerături. La colţurile străzilor se vindeau sălcii, cu mânuţe gingaşe şi cu puf, pe care eu şi surorile mele, în copilărie, le numeam «iepuraşi».

Acasă, tata îmi dete bună ziua, tăcut ca întotdeauna, şi-mi cerù biletul de voie. Se uità la note, strecură printre dinţi un «bine» şi mă concediă din biroul său.

Venì şi Paşa din liceu şi spuse că mâine seară va venì la noi Veroşca, ca să meargă împreună la biserică.

— M'a întrebat de tine şi ţi-a trimis salutări. Mi-a mai spus că tu şi colegii tăi i-aţi plăcut mult, precum şi părinţilor ei şi Liliei Verhovscaia.

Nu răspunsei nimic. N'am vrut s'o mai văd pe Veroşca după seara în care i-am vorbit de iubirea mea. Mi-ar fi fost

www.digibuc.ro

acuma greu să vorbesc cu ea şi să mă uit la ea. Îmi păreà rău, până la răutate, că am descoperit Veroşchii ceea ce trebuià să rămână în mine, ascuns celorlalţi oameni, şi de aceea, când a doua zi seara, Veroşca venì la Paşa, eu mă îmbrăcai încetişor şi ieşii în stradă.

La unele biserici începură să sune clopotele, şi sunetele se amestecau şi se contopeau, sburau deasupra pământului, deasupra străzilor luminate şi strălucitoare. Pe trotuare, lumea mergeà la biserică cu sălcii şi lumânări în mâini, cu paşi grăbiţi şi cu faţa serioasă. Trecui pe câteva străzi şi ieşii la pârâu. Pe ţărm nu erà nimeni. Departe, dealungul pârâului, se înşirau focurile felinarelor şi se pierdeau în întunerec, acolo unde erau străzi întunecoase, cu aerul lor de a regretà ceva, ca şi cum le-ar fi ofensat cineva demult, iar ele nu pot iertà nici acum, şi stau posomorâte şi privesc întristate la lumea lui Dumnezeu.

La gârlă erà linişte. Lângă maluri, lumina felinarelor răsfrântă în apă clipeà voios şi tremurà, când un val izbeà în ţărm. Gârla fugeà voios în întuneric, ca şi cum s'ar fi bucurat că a asvârlit de pe sine acoperişul greu de ghiaţă.

Dela gârlă adià un vânt proaspăt şi

www.digibuc.ro

veneà şi o răcoare mângâioasă. Am stat puţin aici, privind gârla, focurile albastre, şi pornii mai departe. Pe străzi erà mai puţină lume. Ferestrele bisericilor erau luminate, şi din uşile deschise sburau crâmpeie de cântare. De atunci, de când murì în sufletul meu ceea ce dăinuià într'însul demult, din copilărie, am devenit rece şi indiferent la rugăciuni şi la chemările religiei. Pierdusem legătura cu Dumnezeu, nu mai simţeam prezenţa Lui, răsuflarea Lui, şi în mine pătrundeà un gol imens, negru şi apăsător, în care nu erà pentru mine nici lumină, nici bucurie, nici iubire. Ciudat lucru! În seminar ni se argumentà existenţa lui Dumnezeu cu diferite argumente, teologice, cosmologice, ontologice şi de altă natură, dar ele nu trezeau în sufletul nostru nimic altceva decât indiferenţă şi plictiseală. Poate pentru că aceste argumente ni se prezentau de către oameni reci şi lipsiţi de talent, pe cari nu-i interesà decât o existenţă liniştită şi evenimentele mărunte ale grupului profesoral, — ele nu aprindeau în noi nici un foc, iar despre Dumnezeu şi credinţă ni se vorbeà cu tot atâta linişte, ca şi cum ar fi fost vorba de binomul lui Newton sau de câte milioane de rânduri cuprind cărţile religioase ale Indienilor.

www.digibuc.ro

Simţind pustiu în suflet, mulţi voiau să afle în cărţi ceea ce ne erà refuzat nouă. Dar şi acest lucru erà greu, de oare ce puteai să ceteşti numai cărţile cari erau «aprobate» de direcţia spirituală. Şi treptat-treptat, puţin câte puţin, noi pierdeam curiozitatea, ne aruncam în beţii, deveneam, răutăcioşi, jucam cărţi şi sufletele noastre, păzite de monahi, se uscau. Visam despre locuri bune şi parohii ca despre binele suprem, şi de mai 'nainte eram în stare să facem ori ce ca să scăpăm de această «bunătate». Ca şi colegii mei, nu ştiam ce voiu face după terminarea seminarului, dar eram încredinţat că nu voiu fi preot. Unde mă voiu vârî — la această întrebare nu puteam să-mi răspund nici mie însumi. Adesea auzeam cum tata spuneà cunoscuţilor săi, despre mine:

— Petru al meu va sfârşì seminarul şi va merge pe urmele tatălui său — aşà zicând — după legământul strămoşilor... — Dar eu nu ştiam pe ce urme părinteşti voiu călcà, fiindcă ele îmi erau necunoscute.

Din nou răsunară de sus sunetele argintii ale clopotelor. Poporul ieşeà din biserici, cu sălcii în mâini, cu feţe obosite, roşii şi asudate.

Acasă, în odaia mea, la icoană, erau

www.digibuc.ro

aninate sălcii proaspete şi mângâietoare. Recunoscui în aceasta mâna Paşei. Mă simţii bine, şi în sufletul meu se revărsă căldură.

Când intrai în sufragerie, stăteau la masă tata, Paşa şi Sonia, şi beau ceaiu.

— Ai fost la biserică? — mă întrebă tata fără să se uite la mine, sorbind ceaiu dintr'o farfurioară mare, de culoare trandafirie.

— N'am fost.

Tata puse încetişor farfurioara pe masă, turnă în ea ceaiu din ceaşcă, şi cu vocea joasă şi severă, îmi zise:

— Explică-mi, te rog, de ce n'ai fost? — Fiul protoiereului şi superiorului bisericii nu merge la vecernie chiar în sâmbăta sălciilor. De ce? Răspunde-mi! — strigă el supărat şi izbind cu palma-i grăsulie pe masă. — Ai?

— N'am vrut, — răspunsei eu, încercând să vorbesc cu autoritate — N'am fost, şi nimic mai mult.

Tata vrù să spună ceva, deschise gura, dar nu zise nimic. Tăcut, îmi beam ceaiul şi mă uitam la feţele speriate ale Soniei şi Paşei şi simţeam acea tâmpă durere de inimă, care mă apucà ori de câte ori tata începeà să se supere şi să strige. Poate că erà anormal, monstruos, dar n'aveam

www.digibuc.ro

pentru dânsul nici o picătură de dragoste şi de stimă. Mă uitam la el întotdeauna supărat, şi-mi aminteam de dânsul cu gânduri urîte şi răutăcioase.

După ce îşi băù ceaiul, tata se sculă şi, privind lampa, zise:

— Petre, vino la mine în birou! Am de vorbit cu tine!...

— Tăticule! — murmură speriată Paşa, şi-şi acoperì faţa cu mâinile.

— Să taci şi să nu te bagi unde nu-ţi fierbe oala!

Ştiam de ce mă chemà în birou... Asta nu se mai întâmplase de vre-o jumătate de an... Şi acum din nou! Inima începù să-mi bată repede şi se făcù mare şi grea. Mă sculai de pe scaun şi pornii în urma lui.

El mă lăsă să trec în birou, închise uşa şi se apropie de mine, — iar eu îi văzui de aproape ochii-i mânioşi, umpluţi de sânge.

— Ce să fac cu tine, ticălosule? A? Spune, nevrednicule!

Respirà din greu. Mă îndepărtai spre masa de scris.

— Mijloacele de cuminţire şi de îndreptare ale tatălui tău nu-ţi folosesc la nimic. Mai rămâne una; — vino încoace!

«O să mă lovească» — îmi trecù prin

www.digibuc.ro

minte, ca un semn rău. Şi dintr'odată simţii că totul în jurul meu, şi pereţii, şi lampa de pe masa de scris, şi mobila, dispărură, încetară să mai existe. Ele fură înlocuite de un haos negru, sălbatic, în care ardeau, ca nişte focuri arzătoare, ochii tatălui meu. Tata se apropià de mine. Pusei mâna pe primul obiect la îndemână, un cuţit greu de bronz, — numai în urmă simţii că erà un cuţit, — şi-l strânsei din răsputeri.

— Te... ucid!... — strigai cu voce sălbatică. Şi simţii că omul acesta mi-e străin şi că mă înspăimântă.

Mi se învârteà capul, în ochi îmi jucau ace ascuţite şi pestriţe, simţeam că voiu cădeà pe jos.

Tata văzù cuţitul, se uità la el, apoi la faţa mea, tresări şi se dădù înapoi.

— Afară, ticălosule!

Ieşii din birou, şi fără să mă uit la Sonia şi la Paşa, speriate şi tremurând în coridor, mă dusei în camera mea, mă trântii pe divan şi începui să plâng. Plângeam de ofensă, de umilinţă, de mânie şi de milă faţă de mine. Şi mi se păreà că nu există nici un om pe pământ mai nefericit decât mine. În minutul acela, aş fi fost în stare să fac cea mai mare grozăvie faţă de mine — să mă ucid.

www.digibuc.ro

Mă liniştii întru târziu. În întreagă încăpere erà linişte. Numai în birou se desluşeau sgomote ce semănau a bolboroseală.

Tata cetià «Pravilele» şi se pregăteà pentru liturghia de mâine. Eu n'am putut să adorm, stăteam în pervazul ferestrii şi priveam în strada întunecoasă şi adormită.

XXIX

Făceam Paştile la seminar, pentru că nu voiam să mă duc cu surorile la utrenie în biserica de casă, unde erau multe pene, panglici, dantele, haine luxoase şi conversaţii.

În timp ce mă apropiam de seminar, pe clopotniţa de lemn de lângă poartă se mişcau umbrele clare şi negre ale seminariştilor-clopotari şi pata luminoasă a unui mare felinar de hârtie. Deasupra acoperişului tindei ardeà o coroană de lumini de foc, iar dealungul faţadei, pe trotoare, erau atârnate lampioane luminoase şi fumegânde. Pe uşa din faţă intrau oameni cu cozonaci, ţărănci, mujici, soldaţi, arareori şi câteva doamne cu eşarfe pe cap.

Mazeppa, dichisit cu ocazia sărbătoarei, stăteà în uşă, şi pe faţa lui nu se citeà

www.digibuc.ro

severitatea obişnuită. Îmi scosei paltonul şi intrai în clasă. De oare ce examenele începeau imediat după Paşti, seminariştii nu plecaseră pe la case, ca întotdeauna, ci serbau sărbătoarea luminoasă laolaltă, în seminar.

În coridor, pe bănci lungi, luate din sufragerie, erau aşezaţi cozonaci şi ouă, aduse pentru a fi sfinţite. Din dosul uşii închise se auzeà glasul de bas al Fariseului, care îşi încercà vocea înainte de utrenie.

— Ce mai voce!... auzii exclamaţia extaziată a unui mujic pârlit. Şi i-a dat-o Dumnezeu din plin!

Când intrai în clasă, Fariseul stăteà la catedră cu tunica desfăcută, şi văzându-mă, rostì sonor şi răspicat:

— Înfăptuiască-se cele zise de proorocul, zicând: şi va venì câinele la scuipătoarea sa...

— Bravo, Cămilo! — mă lăudă Spinoza. Ai făcut bine că ai venit să facem Paştile împreună. Ca nişte buni colegi ce suntem!... — El făcù cu ochiul. — Vor fi şi de alea frumuşele, în biserică... Ne vom sărutà în numele lui Christos... Ai înţeles? «sil vu ple je vu remersi bien. A goş a la promenad, mamzel!».

Făcù încă odată cu ochiul, pleznì din limbă şi începù să cânte fals:

www.digibuc.ro

«Ah, mamzel, ce te grăbeşti?
Permite-mi să te conduc
Permite-mi mâna să-ţi ofer...».

În ultima bancă, Maţul şi Telegrafistul vorbeau despre Paştile în sat şi după faţa fericită, strălucitoare, a Telegrafistului, se puteà vedeà că această conversaţie îi face mare plăcere.

La începutul orei a douăsprezecea, ne-am dus la biserică. Lângă zidul din stânga erau balustrade scunde, de lemn, şi pe locul din faţa lor erà întins câte un mic covor. Aceste locuri erau destinate profesorilor şi rudelor lor. În mijlocul bisericii, pe o înălţime, se vedeà sfântul giulgiu. În cupolele înalte, şi prin unghere, erà întuneric. Numai lângă iconostas ardeau, pocnind din când în când, lumânările, în sfeşnice mari şi rotunde. Se auzeà murmur de voci. Biserica se umpleà de lume. Veniră şi profesorii... Tătucul în frac şi cu cravată albă, ceilalţi în haine negre, cu nevestele lor, cu fiicele, cu cunoscuţii, şi în partea stângă se vedeau, împestriţate, rochiile cucoanelor. În altar trecù directorul, Menandru, duhovnicul şi încă un monah pe care nu-l cunoşteam. În strana din dreapta tuşeau şi şopteau cântăreţii. După aceea cineva zise «sss!».

www.digibuc.ro

Începù slujba, şi ajunse până la mine semnalul slab al dirijorului:

— Re-fa-la-fa-re-e...

Ridică amândouă mâinile în sus, le ţinù aşà o secundă, le făcù vânt, şi în biserică răsunară vocile din ce în ce mai tari:

— Cel ce ai ascuns cu valul de mare...

Când începură să cânte «Ţie pe ape», Spinoza mă lovì cu cotul, făcù cu capul în spre Mocirlă şi şoptì:

— Şi dihania asta s'a îmbrăcat şi ea în negru!... Caraghiosul dracului!

Ieşiră din altar, în odăjdii albe-argintii, directorul, Menandru şi duhovnicul, luară giulgiul şi ridicându-l deasupra capului, îl duseră în altar.

Se făcù linişte deplină. Se auzeà din când în când murmur de voci şi pocnetul uşor al lumânărilor. Seminarişti îmbrăcaţi în stihare albe, luară flamurile, crucile şi felinarele înalte şi le aşezară în rând în faţa altarului. Păzitorul bisericii aprinse o sforicică de parafină, şi repede-repede se propagă în sus un focuşor vânăt-albastru, şi una după alta se aprinseră lumânările candelabrului. Dintr'odată se făcù lumină, străluciră sticlele şi podoabele de alamă ale candelabrului, şi întunericul chinuitor şi dulce dispărù. În altar ardeau lumânări şi candele, şi în nouraşii

www.digibuc.ro

albaştri se răsuceà şi se mistuià fumul mirositor al candelelor. Economul tuşì îndesat. Încă un minut de linişte şi tăcere — şi se răspândiră sonor în biserică bătăile ceasornicului. Un-doi-trei-patru...

Flamurile şi crucile se clintiră, se înclinară, din altar porniră preoţii, în cortegiu strălucitor, şi corul izbucnì cu putere: «Învierea Ta, Christoase, Dumnezeule». Lumea începù să se mişte, şi pornì cu cortegiul în jos, pe treptele scărilor.

Noaptea erà liniştită şi caldă. În grădină răsunà sonor corul, iar luminile lumânărilor tresăreau ca nişte nenumărate puncte luminoase. În clopotniţă, voios şi în acelaş timp, răsunau clopotele şi răspândeau în întunericul cald sunetele îmbucurătoare, şi se păreà că întunericul le răspunde tot atât de îmbucurător şi de sonor.

Făcurăm înconjurul seminarului, venirăm din nou la intrarea din faţă, ne urcarăm pe scară şi ne oprirăm în faţa uşilor închise ale bisericii. Directorul purtà o mitră albă şi strălucitoare, împodobită cu mărgăritare şi diamante, — în seminar se spuneà că această mitră îi fusesc dăruită de o babă milionară, amorezată tun de el. — Cu un sfeşnic pascal cu trei lumânări în mâna stângă şi cu cădelniţa fumegândă

www.digibuc.ro

în cea dreaptă, începù să cânte cu voce puternică şi tânără:

— «Christos a înviat din morţi, cu moartea pre moarte călcând...». Iar corul începù să cânte imnul învierii şi răspunse cu voce armonioasă:

— «Şi celor din mormânturi viaţă dăruindu-le».

Începù utrenia de Paşti. Se cântà repede şi voios, iar directorul pronunţà vosglasurile deosebit de limpede şi răspicat. În faţa lui mergeà economul, încet şi solemn, cu o lumânare mare în mână. Trecând alături de noi, îşi încruntă amuzant sprîncenile, şi bolborosì:

— Dă-te la o parte! Strânge-ţi burta, Spinoza!

Pluteau norii de tămâie, în valuri dese, ardeau lumânările, cântà corul şi briliantele de pe mitra directorului sclipeau ca nişte lacrămi închegate, moarte.

Şi în sala de recepţie se oficià utrenia. Acolo slujeà duhovnicul. Şi adesea — cele două coruri, unul în biserică, celălalt în sala de recepţie — se contopeau în valuri vesele, dezordonate, întrerupându-se şi luându-se la întrecere.

Directorul se întoarse cu faţa spre popor şi rostì tare:

— Chrisos a înviat!

www.digibuc.ro

Mulţimea răspunse în cor:

— Adevărat a înviat!

Iar Spinoza întârzie să răspundă la timp, şi în tăcerea dimprejur răsună vocea lui singuratică, tăioasă şi falsă:

— Adevărat a învia-a-aat!

Pe neobservate utrenia se apropià de sfârşit. Aduseră analoghionul, iar directorul ieşì din altar şi începù să cetească cuvântul minunat şi frumos al lui Ioan Gură-de-Aur. Conversaţiile şi şoaptele, cari în timpul utreniilor bâzâiau neîncetat şi sâcîitor, se stinseră. Vocea directorului, expresivă şi puternică, se răsfrângeà voios sub bolta înaltă a bisericii.

— «Şi cine evlavios şi temător de Dumnezeu este, să se înfrupte din sărbătoarea aceasta, bună şi luminoasă, şi cine rob înţelept este, să intre cu bucurie în bucuria Domnului său, şi cine truditu-s'a în postire, primească-şi acum răsplata...».

Îmi aminteam de povestirea cuiva despre felul în care se serbase odinioară Paştile, într'o mănăstire pierdută, undeva în nordul îndepărtat. Paştile venise de vreme, pe câmpuri zăceà încă zăpadă adâncă şi urlà crivăţul, şi în timpul serviciului pascal se auzeà vuetul vântului. «Şi când bătrânul stareţ începù să cetească chiar această cuvântare, — îmi spuneà poves-

www.digibuc.ro

titorul, — se arătă, zice-se, soarele pe cer, iar în câmpii prinseră a înflorì flori gingaşe. Şi asta am simţit-o nu numai eu, dar, se pare că şi toţi fraţii din mănăstire, de oare ce monahii zâmbeau cu bucurie la ceva şi plângeau cu lacrimile paşnice ale înduioşării».

— ... «şi pe cel din urmă îl milueşte, şi pe cel d'întâiu îl înveseleşte, şi dărueşte şi unuia şi celuilalt, şi faptele lor le primeşte, şi cugetul lor îl sărută, şi lucrul îl cinsteşte şi zisa lor o laudă.

— Pe toţi i-a chemat Dumnezeu, pe toţi fără excepţie, pentru bucurie, biruinţă şi pace, iar nu pentru nenorocire, lipsă şi suferinţă — aceasta ne învaţă şi ne sileşte să propăvăduim în bârloagele întunecate şi în sătuleţele sărăcite. Şi nu numai acum, în sărbătoarea aceasta luminată, dar întotdeauna şi neîncetat. Nu gemete, lacrimi şi prăbuşirea sufletească trebuie să propovăduim, ci bucuria mare şi luminoasă care nu are margini; să ne sculăm împotriva acelora cari întunecă această bucurie cu frica de robi a acelora ce aşteaptă numaidecât să se întâmple ceva în viitor; dacă toţi oamenii se vor îmbrăţişà, egali, liberi, şi ca nişte fraţi...

— Masa este îmbelşugată: să se înfrupte toţi: viţelul îngrăşat, nimeni să

www.digibuc.ro

nu-l mănânce cu lăcomie, să guste toţi din belşugul credinţei, să primească toţi bogăţia harului; nimeni să nu plângă de sărăcie, fiindcă a tuturora este împărăţia; nimeni să nu plângă de păcatele sale, nimeni să nu se înfricoşeze de moarte, fiindcă ne-a slobozit pe noi moartea Mântuitorului...».

După această cuvântare, în biserică începù îmbrăţişarea în numele lui Christos. Spinoza fugì undeva. Telegrafistul se uità atent şi pătrunzător la profesori, şi din când în când şopteà:

— Ia-te uită, scârbosul de el!... Mocirlă se sărută! Tfu!... Şi mai râde!... I-a plăcut, se vede!...

Mulţimea se împrăştie. Acum nu mai erà înghesuiala şi năbuşeala din timpul utreniei. Slujeau directorul, Menandru şi ieromonahul necunoscut. Economul erà «în voce» şi mugeà ectenia cu glas de bas puternic şi catifelat. Se apropià un spectacol rar, o întrecere a doi başi: economul cu Fariseul, pe care directorul îl alesese să citească Apostolul.

Fariseul ieşì din altar, într'un stihar de argint larg şi foşnitor, — înalt, frumos, puternic, semănând cu un arhanghel, şi tuşì.

Economul rostì înverşunat şi întunecat, cu vocea bubuitoare:

www.digibuc.ro

— Cu în-ţe-lep-ciu-ne!

Fariseul deschise gura, şi se revărsară sunete argintii, clare, uşor tremurate.

— Din faptele Sfinţilor Apostoli, cetire.

Economul se coborî chiar în fundul octavei sale.

— Să luăm aminte.

Fariseul făcù o pauză mică şi luă o notă mai jos. Elevii şcpteau şi zâmbeau: economul erà «bătut». Vocea Fariseului răsunà ca un corn de argint, făcând ca sfeşnicile să răspundă cu sunete uşoare şi moi. Valul de voci se revărsà în coridor, se urcà tot mai sus şi mai sus, şi în sfârşit se stingeà într'o notă înaltă şi pură, care încă multă vreme răsunà în aer, singuratică şi tremurată.

Ieşii din biserică. În coridoare începuse forfota şi înghesuiala. Duceau cozonacii şi pasca sfinţită. În sala de recepţie se stinseseră lămpile: acolo slujba se terminase de mult.

Spinoza se plimbà prin coridor cu nişte domnişoare, zâmbeà şi povesteà glume, de oare ce domnişoarele râdeau.

Pe stradă, ardeau butoaie cu răşină, şi în jurul lor se îngrămădeau, sbenguind şi roşiţi de foc, băieţi sgomotoşi. Undeva, departe, sunà un clopot subţire. Apoi începură să sune clopotele mănăstirilor.

www.digibuc.ro

Noaptea de Paşti se preschimbà în dimineaţă. Păsările începură să ciripească. Miroseà a primăvară, a pământ şi încă a ceva imperceptibil şi turburător — mirosul copacilor când înfloresc.

XXX

În sufragerie, pe mese acoperite cu feţe albe şi scrobite, erau puse mâncările de Paşti. Fiecare seminarist primeà câte un cozonac mic, câte o brânzoaică pascală, o bucată de şuncă şi câte trei ouă roşii.

După lumina tare din biserică, în sufragerie erà întunerec, trist şi neplăcut. Lămpile cu sticle albastre aruncau pe mese şi pereţi o lumină rece şi slabă.

Intră directorul, stropì cu aghiazmă mâncarea, ne felicită de sfânta sărbătoare şi plecă, iar elevii începură să mănânce «dulce», după atâta post. Spinoza fugì undeva şi se întoarse cu un «sarcofag» mare şi negru.

— Acum îi tragem una bună! — se înveselì Telegrafistul, şi plesnì din limbă, ochind spre «sarcofag». Eşti genial, Spinoza!

Deschiserăm «sarcofagul» şi înăuntru sclipiră patru sticle de vodcă.

— Dă mai întâiu un pruncuşor! — or-

www.digibuc.ro

donă Fariseul. — Bem după registrul de ieşire!

Ne-am turnat vodcă fiecăruia, într'un pahar de ceaiu. Telegrafistul îşi preparà diferite gustări şi ungeà şunca cu muştar. Spinoza sparse un ou, îl duse la nas şi scuipă:

— U-u-ff! Ticăloşii. E stricat!

Şi cu învierşunare repezì oul în perete, şi de pe perete se prelinse în jos o undă galbenă şi turbure.

Ciocnirăm, tăcuţi, şi băurăm vodcă. Toţi erau posomorîţi, tăceau, şi fiecare se gândeà la ceea ce îl priveà. Fariseul destupă a doua sticlă, şi din nou turnă vodcă în toate paharele.

— Beţi mai repede, fraţilor! Nu vă reţineţi! Să trăiţi. Uite aşà!

Băù, se roşì şi cârîì. Noi beam în tăcere, mult şi des, ca şi cum am fi vrut să ne îmbătăm turtă şi cu orice preţ. Şi la fel făceau toţi elevii, chiar cei mici din clasa întâia. Şi numai după ce beţia se urcă la cap, se revărsă în trup un foc aprins care strânse inima şi încurcă gândurile, începurăm să vorbim, întrerupându-ne unii pe alţii şi gesticulând ca nebunii.

— Parcă am fi nişte arestaţi, fraţilor! — se plângeà Telegrafistul! — Ne-au dat câte o bucată de şuncă, ouă stricate,

www.digibuc.ro

luà-le-ar dracul — şi un cozonac parcă ar fi clei. Şi şedem aşà, luà-ne-ar dracul sufletele, ca nişte ticăloşi!

Spinoza, întorcându-se spre uşă, mijì şi strigă:

— Ia uitaţi-vă, măi, cine vine!...

De noi se apropià Bufniţa. Nu colegul nostru care conduceà sala de «pictură», ci un altul, nou, care nu seamănà cu celălalt. Faţa lui erà palidă, slabă şi istovită. Părul îi atârnà încurcat pe frunte, şi aveà ochii strălucitori. Purtà un palton vechiu şi sfârticat, de primăvară, cu mânecile scurte şi cu gulerul ridicat.

— Bufniţă, sufleţelule, pe tine oare te văd? — începù să strige înduioşat Telegrafistul şi, întinzând mâinile, se izbì pe piept. Christos a înviat! Ah, scumpule, dă să ne sărutăm!

Bufniţă se apropie şi se sărută cu toţi.

— Bufnişoară dragă, ia poftim un pahar de vodcă tămăduitoare! — îi oferì Fariseul.

Bufniţă luă paharul, se uită la vodcă şi o dădù înapoi.

— Mai întâiu, fraţilor, gust ceva.

— Nu, mai întâiu beà!

— Am timp. Vreau să mănânc, măi fraţilor, că-s flămând ca un lup...

Bufniţă tăcù şi adăogă cu tristeţe: n'am

www.digibuc.ro

mâncat de trei zile... Crăp de foame!... Cuvintele acestea atât de simple şi tăioase provocară deodată liniştea, şi toţi începurăm grăbit să oferim Bufniţei cozonac, şuncă, ouă şi pâine. Telegrafistul se uită lung la Bufniţă, ca şi cum ar fi vrut să afle dacă e el sau nu e el, apoi, fără să se poată stăpâni, începù să plângă, îl cuprinse în braţe şi-şi rezemă capul de umerii lui. Faţa Bufniţei devenì mai moale şi mai luminoasă. El tuşì cu o intonaţie exagerată de bas şi, aranjându-şi părul, îşi şterse pe furiş lacrimile din ochi.

— Şi ce faci acum, Bufnişoară dragă? — întrebă Fariseul, proptindu-se cu coatele de masă şi privind pe Bufniţă cu privirea înduioşată şi înnegurată.

— Nimic...

— Şi unde trăeşti?

— Nu avem casă de încăput, dar aşteptăm cele viitoare, — ca în Psaltire — zise Bufniţă, care tăcù câtva timp, rumegă o bucată de şuncă şi zise iar:

— În azil...

Se făcù iar linişte.

— Scoate-ţi măcar paltonul.

Bufniţă dădù din cap, zâmbì şi-şi desfăcù paltonul: corpul îi erà gol.

— Ah, luà-i-ar dracul de călugări păcătoşi! — urlă Fariseul, şi izbì cu pumnul

www.digibuc.ro

în masă cu atâta putere, încât vodca din paharul Bufniţei se vărsă pe masă.

— Mai încet, măi drace, nu strigà aşà!

Fariseul nu ascultà pe nimeni. Bulbucându-şi ochii roşii şi mânioşi, el mugeà, scrâşnind din dinţi, apucă pe neaşteptate o sticlă goală şi făcându-i vânt, o repezì în lampă. Răsună a sticlă spartă, şi pe duşumea se împrăştiară cioburi.

— Fariseule, ai înnebunit? Vino-ţi în fire! — murmură speriat Spinoza.

Fariseul, lăsându-şi capul pe masă, se sbătù şi izbucnì în plâns, gemând ca o fiară:

— Turnaţi-i, fraţilor, apă pe cap! — ne sfătuì, linguşitor, Lămâia, care şedeà la o parte fără să fi băut nimic.

Fariseul sărì de pe bancă, şi uitându-se la Lămâia cu privirea rea şi dispreţuitoare, vorbì cu vocea sguduită:

— Crezi că-s beat? Momâie tâmpită! Sunt beat, ai? — el se lovì cu pumnul în piept. — Mă doare aici — înţelegi tu? Aici, aici — unde la oameni e inima, iar la tine nu e.... Ai înţeles? Ticălosule, tu n'ai să înţelegi niciodată... Tu nu poţi să înţelegi... Tu, infamă mironosiţă... Colegul nostru a venit la noi... gol! Înţelegi tu?... Auzi tu, au nu? — tună vocea Fariseului de răsunà întreaga sufragerie. — Gol! În

www.digibuc.ro

sfânta sărbătoare a lui Dumnezeu! Gol — la Paşti, şi nemâncat de trei zile. Iată de ce mă doare!

— Dar eu nu-s vinovat că e gol, — ţipă Lămâia cu vocea subţire, uitându-se jur-împrejur cu ochii speriaţi.

— Tu nu eşti vinovat... Dar cu ce drept tu, puşlamaua puşlamalelor, dihanie spurcată, — rostì cu scârbă Fariseul, — cu ce drept ne împiedici să ne fie milă de tovarăşul nostru şi vorbeşti că... fiindcă ne-am îmbătat?

— Te rog să nu strigi! — se simţì ofensat Lămâia. Fii atent, te rog! Ce, eu l-am scos din seminar? El singur e vinovat că a fost...

— Cară-te de-aici! — urlă Fariseul.

Lămâia zâmbì.

— Sufrageria e a tuturor, e a Statului!... Când vei aveà una proprie, atunci vei aveà dreptul să mă alungi!

Fariseul sufocă, apucă primul obiect ce-i căzù la îndemână — se nimerise un ou — şi-l repezì în Lămâia. Pe faţa acestuia se răspândì gălbenuşul şi-i murdărì şi nasul şi mustăţile.

Lămâia sărì şi, ştergându-şi faţa în mers, se îndreptă spre uşe.

— Am să te reclam!...

— Du-te 'n...

www.digibuc.ro

Şi Fariseul îi trântì în urmă o înjurătură sdravănă.

Începurăm să bem din nou şi să întrebăm pe Bufniţă. În ferestre apăreà dimineaţa. În mânăstire răsunau clopotele. Şi în acest dăngănit solemn şi frumos, povestirea Bufniţei apăreà şi mai întristătoare. Bufniţă se pilise de tot şi povesteà încet şi cu pauze. Venì momentul când termină şi când toţi, obosiţi, voiau să se culce. Dar Spinoza propuse să ne ducem la econom, şi feţele se înviorară.

— Ce aţi venit, blestemaţilor? — bubuì economul, ieşindu-ne întru întâmpinare. Ce vă trebuie?

— Hristos a în-în-vi-vi-at, burti-ci-cică scumpă! — tună Fariseul, îmbrăţişând pe părintele Şaş.

— Biine! Adevărat a în..! Ia veniţi, băieţilor, la un păhărel de... asta!

În sufrageria lui storurile erau lăsate şi lampa ardeà, luminoasă, deasupra mesei curăţite. În mediul acesta familiar, necazon, din tablourile de pe pereţi se degajà acea stare plăcută şi de familiaritate ce nu se simţià în sufrageria seminarului. La masă şedeà ieromonahul necunoscut, care slujise astăzi, secretarul seminarului, un brunet filfisit şi două domnişoare.

— Faceţi cunoştinţă! — mugeà econo-

www.digibuc.ro

mul roşu. Pe fetiţele mele le cunoaşteţi, iar acesta este ieromonahul Filimon...

— Şi două..., — adăugă Fariseul.

Economul zâmbì, făcù cu ochiul şi ameninţă cu degetul.

Luarăm loc la masă. Bufniţa se aşează la colţul cel mai îndepărtat al mesei, în dosul cozonacilor înalţi, ca să nu i se vază costumul de cerşetor.

Spinoza şi Ofiţerul şezură alături de domnişoare, iar Fariseul — între părintele econom şi părintele Filimon, care apucase să se îmbete şi bolboroseà cu limba împleticită:

— Ce ispită, Doamne Dumnezeule! Mântueşte-ne pre noi! Vai de păcatele noastre! Amin zic vouă!

— Să ne împărtăşim dintr'însa, părinte prea evlavioase! — îi bombănì la ureche basul Fariseului, umplând două pahare «diaconiceşti» cu vodcă.

Părintele Filimon zâmbì, dădù din mână şi răspunse:

— Da' nu te mai strâmbà! Întru mulţi ani!

— Vai, ce ispită Doamne! Adevărat zic vouă!..

Băură vodcă. Călugărul se sbârcì, grohăì şi închise ochii.

www.digibuc.ro

— Îmbătatu-m'am, cu adevărat — şi spre cele rele surâs-am!..

— N'ai nici pe dracul!.. zise Fariseul, şi începù să cânte: Pa-şti-le Dom-nu-lui!

Continuam să bem. Domnişoarele ţipau, când Spinoza sau Ofiţerul le atingeau ştrengăreşte când de mâni, când de genuchi... Economul zâmbeà, bulbucându-şi ochii şi mângâindu-şi barba.

Când plecarăm dela el, mă dusei să întovărăşesc pe Fariseu în dormitor. El se clătinà şi strigà cu vocea puternică, de auzeà tot seminarul:

— Mama voastră de călugări!.. Hei, Menandre, vino încoa!

Pe scară, cei turtiţi de-a binelea se urcau de-a buşile. Pe platforme zăceau, singuratice, trupurile nemişcate ale seminariştilor cari nu putuseră biruì drumul greu până la al patrulea etaj, şi adormiseră la locurile unde-i covârşise somnul.

În dormitor miroseà a tutun şi a vărsătură. Culcai pe Fariseu alături de Bufniţa, care adormì în palton la locul său de odinioară, şi mă coborîi jos, trecând pe lângă cei adormiţi şi cei ce se târau.

Erau orele şapte.

Mă duceam acasă pe strada luminoasă, plină de soarele de primăvară înviorător şi revărsând aur. Miroseà a liliac înflorit,

www.digibuc.ro

şi a teiu, a primăvară şi a rămurele verzi şi tinere. În văzduh ciripeau păsările şi răsunau clopotele bisericilor apropiate şi îndepărtate.

XXXI

Miercuri, în Duminica Tomei, a fost primul examen în scris.

Venì Mocirlă, solemn şi serios. De abià apărù în prag, şi din bănci răsunară glasurile elevilor:

— Hristoooos a înviat!.. Hristooos a înviat!

Mocirlă, asurzit de acest urlet, încremenì în picioare, începù să deà din mâini şi încercă să spună tare: «Adevărat a înviat!», dar în loc de asta auzeai:

— Da' ce faceţi! Da' mai încet! Adevărat a..! Faceţi linişte, domnilor!..

Se urcă pe catedră şi încet, lingându-şi buzele, cetì subiectul:

— «Învăţătura Coranului despre moralitate, comparaţia între această învăţătură şi aceea a bisericii ortodoxe, şi superioritatea celei din urmă asupra celei mahometane».

— Scuzaţi — cum aţi spus? — întrebă grăbit din loc Telegrafistul. Comparaţia Coranului cu moralitatea?

www.digibuc.ro

Mocirlă suspină amărît şi dădù din mână:

— Stai.. şi ascultă.. bine...

Cetì a dcua oară subiectul compoziţiei.

Incepurăm să scriem. Mocirlă şedeà la catedră şi urmăreà atent ca nimeni să nu vorbească şi să nu copieze unul dela altul. În clasă se făcù linişte. Găina se prefăceà că scrie. El se înţelesese de mult cu Peria, care îi făgăduise să-i facă teza şi să i-o deà pe furiş.

Pe la orele 12 se făcù o pauză. Şi apoi am scris până la prânz.

In timpul examenelor nu se făceau apelurile obişnuite şi rugăciunile de seară. Pedagogii şi direcţia nu umblau prin coridoare şi nu se uitau prin găurile şi deschizăturile uşilor. După o veche tradiţie, clasa noastră strânsese câte o copeică dela fiecare, şi cu banii adunaţi am cumpărat *mahorcă* [1]), pe care am presărat-o pe fereastra din mijloc. De mult rămăsese obiceiul să fumăm numai mahorcă, şi nu ţigarete, din care cauză, în clasă şi în coridoare, pluteà miros tare şi înnăbuşitor.

— Mahorca asta nu e ca oricare alta, ci din fabrica lui Dunaev — calitate su-

[1]) Cel mai prost tutun, din cotoare de foi de tutun. N. trad.

www.digibuc.ro

perioară! — spuneà Spinoza, răsucindu-şi o imensă ţigare din hârtie veche şi mototolită de gazetă. Aprindem, băieţi, să ne împrospătăm sentimentele!

După două zile aveam examenul de exegeză. Colegii umblau cu Biblia în mână şi cu manuale groase, şi în toate colţurile, chiar în grădină, puteai auzì:

— Profetul Isaia... Profeţia relativă la Mesia e următoarea... Proorocul Iezechiel... Cartea profetului Amos...

Seara, după cină, ne plimbam în grupuri prin grădină şi ne examinam unii pe alţii.

Şi în sfârşit venì şi primul examen. Dimineaţa, servitorul aduse o masă mare, cu pânză roşie şi patru jilţuri: trei pentru profesori, iar al patrulea, mai mare, pentru Vlădica, care ar fi putut venì şi care adeseori veneà la examene. Dar de data asta nu venì. Eram examinaţi fără multă severitate, fiindcă ni se dăduseră numai două zile de preparat, iar cursul erà foarte mare.. Deaceea nu fu trântit nimeni.

După examenul de exegeză, veneà cel mai straşnic — examenul de filozofie. Calul venì la noi în clasă, ne dădù programul şi ne zise să pregătim cincizeci de bilete.

— Decât, domnilor, vă rog, fără nici o însemnare pe ele...

www.digibuc.ro

Calul plecă şi începù o consfătuire lungă: cum să tăiem biletele ca să aflăm subiectul ce ne convine.

— Din hârtie subţire,—zise sfătos Hăţul.

Spinoza scuipă dispreţuitor.

— Fiindcă tu eşti o javră subţire? Vai de capul tău!

— Atunci am puteà însemnà cu creionul pe margine.

— Nu merge.

— Să vă spun eu! — strigă Frigarea, şi continuă în şoaptă: împărţim cursul pe jumătate, câte douăzeci şi cinci de bilete. Fiecare să tocească jumătatea ce-i convine.

— Dar biletele?

— Stai, prostule!.. Bileţelele le tăiem în modul următor: primele douăzeci şi cinci — cu foarfecile, frumuşel, iar celelalte douăzeci şi cinci, cu cuţitul, ca marginile lor să fie dinţate.. Aţi înţeles?

— Bravo, Frigare! — strigă Fariseul. Hai să-l ridicăm pe braţe!

Planul erà simplu, uşor de realizat şi plăcù tuturor. Erà mai uşor să prepari douăzeci şi cinci de bileţele, decât cincizeci. Asta au înţeles-o chiar şi Găina, Piciorongul şi Lămâia. S'a distribuit fiecăruia partea ce trebuià s'o prepare, şi începù o toceală disperată, care încetă în

www.digibuc.ro

dimineaţa zilei a patra, când intră în clasă «comisia»: Calul, Cârnul şi directorul, în calitate de preşedinte. Am dat Calului programul şi vraful de bileţele.

— Spuneţi, vă rog, — întrebă Cârnul,— dumneavoastră singuri aţi făcut biletele?

— Da! răspunse Frigare.

— Suspect!

Cârnul se strâmbă batjocoritor, dădù din cap şi zise Calului:

— Daţi-mi, vă rog, biletele. Sunt curios să ştiu dacă nu există pe ele semne simbolice.

El luă biletele şi începù să examineze fiecare bilet în parte, îl apropià de ochi, mijià şi-l privià la lumină. Dar cifrele erau însemnate dinadins subţire, de abià perceptibil.

Cârnul făcù din umeri şi dădù Calului biletele.

— Ciudat... nici o însemnare.

Calul împrăştie pe masă biletele şi zise:

— Poftiţi, domnii mei!

Eram examinaţi dela coada alfabetului. Eşiră trei inşi, luară biletele, şi punându-şi mâinile la spate, ne arătară celor din bănci, ce numere au tras. Piciorongul însemnă imediat aceste numere în carneţel, unde într'o coloană lungă erau însemnate toate biletele.

www.digibuc.ro

Răspundeau bine, vârtos, cu siguranţă. Şi aşà a mers până la pauză. Când «comisia» intră din nou în clasă, Calul şoptì ceva Directorului şi Cârnului, se uità la noi şi începù să amestece biletele cu stăruinţă.

— Amestecă-le bine! — bolborosì Frigarea. — Tot una e, fiindcă mai mult decât al douăzeci şi cincilea nu se va trage.

Răspunserăm bine ca şi mai 'nainte, şi până acum nu fu «trântit» nici unul. Iar examenul de filozofie erà considerat drept cel mai greu în seminar, şi de obiceiu cei mai mulţi cădeau la filozofie. Calul amestecă de câteva ori biletele, dar asta nu-l ajută la nimic.

Când Frigarea se apropie de masă, Cârnul luă un bilet şi i-l întinse.

— Poftim, răspunde după ăsta.

Frigarea aruncă pe bilet o privire, repede, pătrunzătoare, văzù că biletul făceà parte din a doua jumătate, dela 25 până la 50... şi zise:

— Daţi-mi voię să-mi trag singur biletul!

— Nu, eu îţi recomand pe acesta!

— Dar eu nu vreau!

Cârnul ridică glasul.

— Dar de ce nu vrei? Te rog să explici de ce?

www.digibuc.ro

— Fiindcă am dreptul să-mi trag singur biletul — răspunse obraznic Frigarea.

Cârnul zâmbi cu răutate.

— Nu cumva dumneata ai motive ascunse ca să te temi de acest bilet?

— Daţi-mi voie, — se amestecă directorul, — nu înţeleg ce voiţi dela el? Să-şi ia biletul care îi place.

Cârnul se înroşi şi răspunse supărat:

— Dar aici e ceva suspect.

În bănci se auzi sgomot şi larmă.

— Linişte, domnilor, — răspunse liniştit directorul, şi continuă pe acelaş ton, vorbind Cârnului:

— Nu văd unde şi ce este suspect. Dacă dumneata găseşti, te rog, dovedeşte, căci pre-su-pu-ne-rea nu este con-fir-ma-re, — zise răspicat directorul. — Şi asta se referă la domeniul filozofiei.

Cârnul tăcù şi sforăi, iar Frigarea îşi trase un bilet «nu mai mare de douăzeci şi cinci» şi răspunse bine la toate întrebările Calului posomorît.

Examenul se sfârşi. Nimeni nu căpătase o notă proastă.

Directorul ieşià din clasă în urma Cârnului şi Calului. Când aceştia ieşiră în coridor, el se oprì şi făcù voios cu ochiul:

— Bravo, flăcăilor! Vă mulţumesc! Am simţit şi sunt încredinţat că aţi făcut

www.digibuc.ro

vre-o şmecherie, dar aţi făcut-o artistic! Bravo!

După filozofie, Frigarea umblà îngândurat şi trist.

— Ce ţi s'a întâmplat, — îl întrebară unii în ajunul examenului următor — de fizică.

— Rău! — suspină Frigarea, — mâine avem examen, iar eu ştiu numai două bilete, al cincilea şi al optsprezecelea: natura corpurilor şi legea lui Boyle-Mariotte.

— Nu te teme, scapi şi de ăsta!

— Mi-e frică, dragă! Nota mea generală e două cu minus. Una la mână! Şi al doilea — nu ştiu nimic! Iar Cârnul e supărat pe mine şi din cauza discuţiei de la examenul de filozofie — înţelegi acum?

Veni o zi grea pentru Frigare; el tremurà la locul său şi-şi aşteptà rândul la examen. Şi când ieşì înaintea mesii, uşa din clasă se deschise repede, intră în fugă Menandru, şi anunţă iute-iute:

— Preasfinţitul Ambrozie!

Ne scularăm în picioare. Fariseul dădù tonul: sol-si-re-si-sol, şi întru întâmpinarea lui Ambrozie, care intrà în clasă, tună într'un singur glas, corul:

— Ispolla eti de-e-spota.

Ambrozie ne binecuvântă pe toţi cu un gest larg, după aceea binecuvântă pe

www.digibuc.ro

Cârn şi pe asistentul Diaconov şi se aşează în jilţu-i încăpător. Alături, pe marginile scaunelor, se aşezară Directorul şi Menandru, care, din respect, îşi trase scaunul mai înapoi.

Ambrozie erà primul vicar al eparhiei. Despre el se spuneà că este unul din cei mai elocvenţi, înţelepţi şi învăţaţi arhierei. El îşi încruntà întotdeauna sprâncenile şi vorbeà cu voce de bas răspicată şi clară, lucru pe care îl invidià chiar şi protodiaconul catedralei şi economul nostru.

— Fizica? — întrebă Ambrozie, fără să se uite la Cârn, aşezându-se mai comod în jilţ.

— Fizica, preasfinţite!

— Bine, continuaţi examenul. — El se uità liniştit la Frigare. — E rândul dumitale să răspunzi?

— Al meu, Preasfinţite.

— Ai luat bilet?

— Încă nu!

— Ia, te rog!

Frigarea trase încetişor un bilet, se uità la el şi-l dădù Cârnului.

— Al treizeci şi şaselea? Răspunde, te rog.

Frigarea tăcù o clipă, tuşì şi începù să vorbească despre legea lui Boyle-Mariotte, despre singura lege, în fizică, pe care o

www.digibuc.ro

cunoşteà. Cârnul tot scotocind prin hârtii nu auzì începutul răspunsului, iar când observă, Frigarea argumentà cu vioiciune legea.

— Dumneata vorbeşti despre altceva! — îl întrerupse Cârnul. Dumneata trebuie să vorbeşti despre bobina lui Ruhmkorff.

— Tot una e, — zise Ambrozie, şi nu puteai să înţelegi dacă glumeşte sau vorbeşte serios. În fizică eu sunt profan, şi legea lui Boyle-Mariotte mă interesează tot atât de mult ca şi bobina lui Ruhmkorff, cu atât mai mult cu cât ea a fost expusă atât de bine. Continuă — făcù lui Frigare cu capul, — te ascult.

Prin bănci sbură un freamăt încet.

— Admirabil! S'a ars Cârnul.

Frigarea sfârşì şi tăcù. Cârnul se sbăteà pe scaun şi încercă să pună o întrebare, dar din delicateţe tăcù, aşteptând ca episcopul să-i propună singur să facă aceasta. Dar Ambrozie, ca şi când n'ar fi observat pe Cârn, întrebă:

— Spune, te rog, cine au fost Boyle şi Mariotte?

— Boyle — a fost un fizician englez, — răspunse Frigarea, — Mariotte — un abate francez.

— E foarte interesant ce spune! — răspunse vioiu Ambrozie, întorcându-se spre

www.digibuc.ro

profesori şi director. Clerul apusean, de altă credinţă, a mers întotdeauna înainte pe calea ştiinţei, a dus-o mai departe sau, cel puţin, n'a lăsat-o pe loc. E un fapt de mare însemnătate! Au fost oameni culţi!.. — Ambrozie răsuflă, tăcù şi întrebă pe Frigare:

— Ce notă anuală ai dumneata? Patru? [1]).

— Două cu minus! — zise tare şi răspicat Frigarea.

— Daaa? De neînţeles! Dumneata ştii minunat ceea ce spui. Foarte bine. Minunat! Nota cinci!

Ambrozie dădù din cap, vrând să spună că examinarea lui Frigare se terminase, trecù în condică, după aceea, în dreptul numelui lui Frigare un cinci mare şi se uită încruntat pe lista Cârnului. Acolo nu erà trecută nici o notă.

— Cum, dumneata nu eşti de acord cu aprecierea mea? — vocea lui Ambrozie coborîse cu câteva note.

— Absolut de acord, — tărăgănì cu acreală Cârnul, şi împotriva voinţei sale îi puse cinci, iar directorul se amestecă în clipa aceasta:

---

[1]) Nota patru în şcolile din Rusia echivala cu 9 în România. Cea mai mare notă erà 5. N. trad.

www.digibuc.ro

— Acest elev ştie foarte bine fizica şi e păcat că datorită cine ştie cărei neînţelegeri căpătase o notă anuală proastă. Şi eu i-am pus cinci. Ştie fizica admirabil!

XXXII

Veniră şi nopţile luminoase şi albe. În grădina seminarului, sub brazii şi teii puternici şi bătrâni de sute de ani, se întindeau umbre negre. Pe gârlă înmărmureau pete, gingaşe, colorate de cer şi de copacii de pe mal, şi-ţi venià să stai aici, să te uiţi în apă, la cer, la copaci şi să te contopeşti cu ei, cu liniştea, cu înserarea.

Pe malul din faţă erà închisoarea, înaltă, neagră-roşie, şi alături de ea, cazarma regimentului de cavalerie. Se întâmplà să văd câteodată, la ferestrele închisorii, nişte pete luminoase — erau feţe lipite de gratii. Stăteau puşcăriaşii şi, ca şi mine, priveau la apă şi la copaci şi, poate, îşi aminteau de ce a fost, de ce a trecut şi a rămas departe, în urmă. Din cazarmă sburà până aici cântarea frumoasă: «Tatăl nostru». Cântau soldaţii rugăciunea înainte de masă.

În timpul sărbătorilor, pe malul din faţă şedeau soldaţi, ţărănci şi mujici beţi, cântând din armonică şi balalaică cântece nesfârşite.

www.digibuc.ro

Serile se prefăceau neobservat în nopţi fermecătoare, luminoase şi triste, cu cer înalt şi străveziu, cu zări trandafirii. Parcă în înserarea luminoasă înmărmurise cântecul trist şi neisprăvit al cuiva, visul său singuratic şi frumos. În asemenea nopţi nu-mi venià să dorm, mă plimbam în grădină, pe malul gârlii, iar în sufletul meu răsunà tristeţea îmbucurătoare şi neînţeleasă, chinuindu-mă cu dorinţi nedefinite şi tulburi. Îmi veneà totdeodată să plâng şi să râd de cevà.

Sub copaci erà întuneric, linişte şi se părea că acolo s'au fost strâns umbrele nevăzute ale trecutului şi visează la ceea ce a fost, împreună cu noaptea, cu gârla şi cu grădina. Iar în aleele întunecate ţâşneau focuri singuratice. Pe bănci fumau colegii, tăcuţi şi îngânduraţi.

Ziua săream peste gardul scund, de piatră, care despărţeà grădina seminarului de grădina arhiereului, şi ne scăldam acolo, în lacul rece şi adânc. De multe ori ne încăeram cu grădinarii arhiereului, cari alergau după seminarişti, cu ţipete răutăcioase:

«Ţine-l măi! Dă-i una!». Odată un grădinar înrăit azvârlì în Şampion cu o lopată ascuţită, de fier. Şampionul sărì iute în sus, şi lopata trecù pe sub el, iar el puse

www.digibuc.ro

mâna pe ea şi trase cu mânerul câteva lovituri în capul grădinarului, care alergà după el.

Grădinarul căzù în nesimţire. Peste câteva zile aflarăm că el zace în infirmeria mănăstirii şi că arhiepiscopul erà foarte supărat de ordinul ce-l dăduse economul arhimandrit al mănăstirii, ca seminariştii să fie prinşi în grădină şi să fie bătuţi, când vor trece printr'însa.

Într'o zi, în ajunul celui din urmă examen, mă chemă directorul la el:

— Sorocoletov, — tatăl dumitale scrie, — zise directorul învârtind scrisoarea în mâini, — că nu te poate luà acasă în timpul vacanţei, de oare ce pleacă în Caucazia să se lecuiască, şi de aceea mă roagă să te iau eu în vila seminarului; pe socoteala Statului. N'am nimic împotrivă. Răspunde în felul acesta tatălui dumitale.

Eşii dela director, şi cetii scrisoarea părintească în care, afară de această veste, tata îmi vorbeà de conduita mea, de «sălbătăcia şi lipsa mea de educaţie», etc., despre tot, într'un cuvânt, ce ceteam întotdeauna în scrisorile sale.

A doua zi m'am dus acasă. Tata nu-mi răspunse la salutul meu, ci mă întrebă:

— S'au terminat examenele?

— S'au terminat.

www.digibuc.ro

— Ai trecut în clasa cincea?

— Am trecut.

Tata tăcù.

— Ştii din scrisoare că eu plec şi iau cu mine şi pe surorile tale. Pe tine te las în seminar, ceea ce am şi comunicat astăzi părintelui director, într'o scrisoare... Afară de aceasta, trebuie să-ţi mai spun că tu eşti o fiinţă pierdută, judecând după purtarea şi mentalitatea ta. Uite-aici! — El descuie sertarul biroului său, scoase de acolo un caet subţire cu scoarţe albastre, în care îmi notam câteodată gândurile mele sau pasagii din cărţile cetite, cari mă interesau, şi mi-l aruncă în faţă. Iar el făcù o grimasă de scârbă şi de dispreţ. — Ia-ţi murdăria asta!.. Tu nu eşti un fiu de condiţia noastră socială, ci un bastard perfid. Şi toate cugetările tale libere, despre cei ce îţi sunt superiori, şi chiar despre persoanele cari au rangul înalt de arhimandrit şi episcop — sunt primejdioase, sunt de nimic, sunt fleacuri. Tot ce e acolo, în caetul acela — e un simplu moft.

— Nu, totul acolo e adevărat, — am zis eu fără să simt de data asta nici slăbiciune, nici timiditate în faţa tatii. — Tot ce am scris acolo, am văzut cu ochii mei.

www.digibuc.ro

— Să taci! — strigă mânios tata, şi izbì cu palma în hârtii.

— Strigătul nu e o dezminţire, iar interzicerea de a vorbì nu este o dovadă a dreptăţii.

Tata se întoarse cu faţa spre mine, mă examină încet, şi zise:

— Eşti nu numai o haimana, ci şi un ticălos!

— De ce? — întrebai eu, vrând să vorbesc puţin cu el şi să aflu de ce are părerea aceasta despre mine.

Tata se supără şi se sculă de pe scaun. Întrebarea mea, simplă şi scurtă, îl atinse adânc.

— Şi nu înţelegi de ce? Uită-te la tine. Cine eşti tu? Un tânăr care a trecut în clasa a cincea seminarială... Care este caracteristica unui asemenea tânăr? Prin ce trebuie să se distingă el? Smerenia, modestia — care, după cum s'a zis cu dreptate — este cea mai frumoasă podoabă a omului, ascultarea celor mai în vârstă, precum şi superiorilor, puşi de Dumnezeu. Iată care trebuie să fie caracteristica unui tânăr care se educă spiritualiceşte. Şi tu te pregăteşti pentru preoţie.

— Nu! — întrerupsei eu: — nici n'am de gând măcar.

www.digibuc.ro

— Şi ce crezi... unde o să te căpătueşti? Te faci funcţionar?

— Mă voiu înscrie la Universitate.

Tata zâmbì dispreţuitor.

— Îţi închipui că o să te primească! Înţelepciunea superiorilor a prevăzut aceasta, de aceea seminariştilor le e închisă calea la Universitate.

— Indiferent. Voiu da diferenţa pentru bacalaureat.

— Perfect! Dar cu ce vei trăì, tinere? Cred că nu contezi pe mine. Înscrie asta, te rog, în caetul tău. Nu dau nici un ban haimanalelor! — Tata suspină. — Şi uite pe cine ţine la sîn şi-i educă a noastră *alma mater*.

— Nu trebuià să mă dai la seminar.

— Şi unde îmi poruncești? — mă întrebă cu ironie tata. — În liceu, în internat sau unde?... Ai fost bătut puţin în copilărie — iată toată vina! Foarte trist! Extraordinar de trist.

Tata vorbeà dinadins ironic, vrând să mă ofenseze cât erà cu putinţă mai mult. Iar eu mă uitam la faţa lui roşie şi lucioasă, la gâtul gras, şi simţeam milă faţă de acest om tâmp şi întunecat, care erà tatăl meu.

— Nu mă poţi ofensà cu asta, — zisei eu. Ştiu bine că vin şi vor venì alte vremuri, şi în curând totul va fi altfel.

www.digibuc.ro

— O, cu siguranţă! — răspunse el — exclusiv pentru tine, numai pentru tine. Se poate altfel? — Apoi răsuflă şi zise scurt: Pleacă de aici, ticălosule!

Îmi luai rămas bun dela surori, îmi luai cărţile şi însemnările — care scăpaseră de percheziţia tatălui meu, şi plecai de acasă la seminar, vrând ca aceasta să fie ultima oară când vedeam casa părintească. Dar cu cât mă apropiam mai mult de seminar, cu atât mai tare mă cuprindeà mila de tata, de surori şi de viaţa lor, plictisită, fără lumină, plină de fricǎ şi de amor propriu.

XXXIII

Directorul luă la vila seminarului numai treizeci de inşi. La nouă şi jumătate seara, toată compania se înghesuià la gară, în sala de clasa întâia, aşteptând sosirea directorului. Sunà clopoţelul pe peron, veneau şi plecau trenurile, iar publicul intrà şi ieşià din sală, umplând peronul.

Directorul sosì împreună cu Lămâia, care ţineà în mână cutia neagră şi rotundă cu mitra directorului.

— Ţineţi bani pentru bilete, — zise directorul, dând Americanului o hârtie.

www.digibuc.ro

Iată şi dumitale, — chemă el pe Spinoza şi-i dădù bani, — pentru prăjituri!

După o jumătate de oră şedeam cu toţii în vagon. Ni se dădură două compartimente şi lumea străină nu erà lăsată să intre în ele. Sună al treilea clopoţel, trenul se urnì şi încetişor, gâfâind, pornì înainte.

În al doilea compartiment se înghesuiră elevii în jurul lui Spinoza, care despachetà o coşniţă mare. Începù băutura. Toată lumea beà în picioare, pe rând, dintr'un pahar de ceaiu, şi mâncà brânzoaice.

— Fraţilor, să facem cinste şi directorului! — propuse Spinoza.

— Dă-l la dracul, lasă-l să doarmă!

— Nu trebuie! E bun el şi aşà!

— Toarnă încă câte una!

Când toată vodca adusă fu băută, începurăm să cântăm. Cântecul se amestecà cu izbiturile şi sgomotul surd al trenului, răsunând trist, cu acompaniamentul de fier al roţilor.

Unii, slăbiţi de vodcă, se culcară să doarmă. Numai în jurul lui Spinoza se înghesuiră câţiva inşi şi cântau, acoperind sforăitul celor ce dormeau precum şi fluerăturile locomotivei.

www.digibuc.ro

La orele 3 noaptea, trenul se oprì în gara mare, centrală, unde trebuià să schimbăm trenul. Directorul ne invită pe toţi la restaurant, să bem cafea. În timpul acesta Spinoza şi Fariseul se duseră în restaurantul de a treia, să mai beà câte un păhărel. Ei erau beţi încă din tren, şi după câteva pahare, băute în picioare în faţa tejghelei, se piliră turtă, şi ieşind pe peron, începură să se obrăznicească, să înjure şi să se lege de femei. Un domn oarecare le făcù observaţii, la care Spinoza răspunse cu o înjurătură aleasă, şi trimise pe domnul cu observaţia «în m...». Publicul le făceà loc, privindu-i cu curiozitate. Spinoza se gândì, zise ceva Fariseului, — şi amândoi începură să-şi facă treaba naturală pe peron, în văzul tuturor.

— Domnilor, nu vă obrăzniciţi! — spuse sergentul gării.

— Cară-te de-aici, — mugì Fariseul. — Lasă-ne în pace!

— Vă spun directorului vostru!

— Du-te şi spune-i!

Sergentul luă pe Fariseu de mână, dar acesta îl îmbrâncì cu o mişcare repede şi agilă. Publicul începù să râdă. Sergentul roşu, înrăutăţit, izbind din cizme şi zăngănind din pinteni, intră în restaurant, se

www.digibuc.ro

apropie de director şi zise tare, încât auzì toată lumea:

— Părinte director! Seminariştii voştri beţi fac scandal pe peron!

Directorul, care zâmbeà şi vorbeà cu Americanul, îşi ridică în spre sergent ochii liniştiţi şi reci, şi dintr'odată faţa-i luă o expresie trufaşe.

— Mai întâiu de toate, domnule sergent, — zise răspicat directorul, — pentru dumneata eu nu sunt «părinte director», ci «preacuvioase părinte». Trebuie să ştii cu cine vorbeşti. Şi al doilea — eu n'am seminarişti beţi. Ai înţeles? Poţi plecà!

Sergentul rămase zăpăcit, bombănì ceva neînţeles, zăngănì din pinteni şi se îndepărtă dela masă. Iar directorul începù să şoptească ceva Americanului:

— Du-te şi astâmpără-i... Fiindcă într'adevăr ar puteà să deà de vre-o belea. Ia pe cineva dintre tovarăşii dumitale — de pildă — se uită la mine — pe Sorocoletov.

M'am dus împreună cu Americanul după turbaţii aceia şi-i găsirăm în restaurantul de clasa a treia. Ei beau în pace vodcă, şi vorbeau amical şi se sărutau cu un mujic puţin cam pilit şi zdrenţăros.

Dimineaţa sosirăm într'un oraş de judeţ, plin de praf, neînsemnat, în apro-

www.digibuc.ro

pierea căruia, la o distanţă de trei kilometri, pe malul unei gârle, se găseà vila seminarială. Pe directorul nostru îl întâmpinară la gară nişte cucoane cu flori şi negustori din localitate. Seminariştii cari fuseseră în vila aceasta în anii trecuţi, cunoşteau pe cei ce veniseră să întâmpine pe director, şi spuseră colegilor chiar şi numele lor. Directorul se sărută cu un negustor gras, bărbos şi rotofei şi, arătând în spre noi, zise:

— Vă recomand pe elevii mei, Sava Ivanovici! Faceţi cunoştinţă, domnilor!

Sava Ivanovici întindeà fiecăruia din noi o mână mare, moale şi asudată, şi spuneà cu vocea de bas, gâfâind:

— Îmi pare bine, încântat!... Maslenicov!... Veniţi şi pe la mine din când în când... A, uite şi fetele mele. Faceţi cunoştinţă singuri!

Dela gară până la vilă am mers pe jos. Trecurăm prin nişte străzi prăfuite, nepietruite, o piaţă largă, unde se făceà târg şi în mijlocul căreia erà postul de pompieri, cu turnul care nu erà mai înalt decât celelalte case şi de pe care, în caz de incendiu, cu siguranţă că nu s'ar fi putut vedeà nimic, observarăm în piaţă şi unicul felinar, spart, din tot oraşul, — şi ieşirăm după aceea în câmp.

www.digibuc.ro

În faţa noastră, dincolo de lanurile de grâu, se vedeau copacii, în albăstrimea zării, şi, ca o şuviţă îngustă, strălucea gârla.

Pe cer pluteà alene un nor alb. În iarbă sfârâiau lăcuste, libelule, greeri. Erà cald şi pace. Dar aerul aburit, încărcat de răsuflarea puternică a pământului, cu mirosul de iarbă şi cu ţiuitul sunător al ţânţarilor, pătrundeà în piept ca un val înviorător şi dătător de viaţă şi-mi aminteà de ceea ce simţisem cândva, în copilăria mea, în sat.

— Cald mai e, mamă-sfântă! — suspină Fariseul, luându-şi chipiul de pe cap şi ştergându-şi fruntea cu palma. Ce-aş mai beà acuma la *cvas* [1])... o găleată întreagă!

Spinoza explică ceea ce se vedeà în faţă. Îşi încreţì nasul şi-şi purtă prin aer degetul arătător.

— La stânga e o pădure. Acolo, fraţilor, sunt ciuperci multe şi fetele se duc des acolo... Iată şi clădirea. O cruce pe acoperiş, e biserica, iar mai departe — casa directorului şi a inspecţiei...

În sfârşit, sosirăm. Vilele erau noui şi curate, dar de aproape nu erau atât de

[1]) *Cvasul*, o băutură ce se prepară din pâine şi fructe, puţin acrişoară, şi care aproape nu conţine alcool. E băutura naţională a Ruşilor. N. trad.

www.digibuc.ro

plăcute şi de atrăgătoare ca dela distanţă. În faţa lor se tot plimbà o găină cu pui, cotcodăcind supărată. După sgomotul din oraş şi din tren, aici erà linişte şi ni se păreà că ea va durà puţină vreme — şi că va fi şi aici la fel ca în oraş.

Ne ocuparăm locurile în vilă, ne despachetarăm bagajele, ne scoaserăm îmbrăcămintea şi cărţile şi pornirăm să inspectăm localitatea.

Gârla curgeà cu răsfrângeri argintii şi te dureau ochii uitându-te prelung la ea. Pe malul celălalt se întindeau pajişti largi, umblà o turmă de vaci, şi inundat de soarele fierbinte, un cioban făcându-şi mâna cozoroc, ne privì cu curiozitate.

— O să avem timp să vedem totul, — o să ne plictisim chiar, — zise Americanul. — Hai mai bine la oraş!

N'am vrut să mă duc, spunând că n'aveam nici o cunoştinţă acolo, dar Spinoza scuipă şi necheză:

— Nu te teme, dragă! Nu numai că o să-ţi facem cunoştinţe, dar o să te şi însurăm chiar!

Când apuse soarele, noi ne aflam la Maslenicov şi beam ceaiu în grădină, sub teii bătrâni. Fetele lui Maslenicov, trei fete grase şi în vârstă, cu ochii somnoroşi şi

www.digibuc.ro

la fel, făceau nazuri, cochetau, se prefăceau inocente şi râdeau cu un râs nenatural, fals.

«Sufletul societăţii» erà Fariseul. Dealtfel, societatea aceasta aveà două suflete, de oare ce Spinoza nu se lăsà mai prejos de Fariseu, vrând să fie un cavaler desăvârşit.

Am jucat diferite jocuri de familie. Sburdând împreună cu ceilalţi prin aleele grădinei, mă simţeam stânjenit, ca şi cum aş fi făcut ceva rău, că, având în cap atâtea gânduri serioase şi importante, alerg cu colegii şi cu fetele negustorului. În schimb, din sufletul meu izvorà o undă vie de neexplicabilă bucurie şi voie bună. Respiram cu voluptate parfumul moale şi plăcut al teilor şi florilor stropite seara, şi râdeam împreună cu ceilalţi, voios şi fără să caut explicări. Beam după aceea vodcă în sufragerie şi zâmbeam la glumele Fariseului, care, apropiindu-se de Sava Ivanovici, cu paharul în mână, mugeà cu vocea-i de bas cutremurător:

— Spre sănătatea şi înflorirea noastră a tuturora!

Sava Ivanovici râdeà în mustăţi, loveà pe Fariseu pe umăr şi spuneà, cu gândul de a-l îndemnà la toasturi:

www.digibuc.ro

— Admirabil! Ce mai protodiacon o să iasă din tine! Hai, mai zi un «la mulţi ani!».

Fariseul îşi scoase pieptul înainte, şi uitându-se la lampă, începù cu voce joasă, torenţială:

— Via-ţă paş-ni-că şi plină de fe-ri-ci-re!...

Sava Ivanovici îşi încruntà sprâncenile, vrând să înnăbuşe un zâmbet de satisfacţie şi plăcere, şi-şi agità degetele deasupra păhărelului de vodcă.

Ceilalţi tăcură şi ascultară pe Fariseu. În sufrageria joasă răsunau sunetele puternice, de tunet, ale cântării Fariseului, şi se păreà că nu au aici destul spaţiu, vrând cu de-a sila să străbată afară.

— Prea onorată gazdă, negustor de rangul al doilea, Sava Ivanovici Maslenicov şi soţia lui Matriona Vasilievna şi toată familia apărată de Domnul cu fii şi fiicele — mulţi ani trăiască... — termină Fariseul cu o asurzitoare voce de bas, şi toată compania începù laolaltă «mulţi ani trăiască».

Sava Ivanovici se simţì mişcat, sărută pe Fariseu şi-l lăudă:

— Ah, mâncate-ar lupii! Ce mai voce, Doamne!

Am cântat apoi în cor «toarnă păhărelul, lumina lui Sava, lumina lui Iva-

www.digibuc.ro

novici» şi la fel alte cântece ocazionale şi pentru Matriona Vasilievna, soţia lui. Şi am plecat dela Maslenicov, când cocoşii strigau supăraţi, undeva în jurul casei, şi pe cer, cu o rumeneală gingaşe, se revărsau zorile nopţii albe de vară.

Iar Fariseul urlà pe stradă un cântec, ale cărui cuvinte nu le puteai deslusì.

XXXIV

Vara venì cu arşiţă istovitoare. Îngălbenise iarba, arsă de soare, şi se uscase gârla. Zile întregi petreceam în pădure, întorcându-ne la vilă către dejun şi ceaiu, iar seara eram în târg, sau la Maslenicov, sau la alţi cunoscuţi noui. Din pricină că în târgul acesta lumea se plictiseà de moarte, iar noi eram oameni noui faţă de care încă nimeni nu-şi pierduse curiozitatea, sau poate că pentru că în fiecare casă se aflau câte două sau trei domnişoare, care hotărîseră cu orice preţ să se mărite — iar printre noi erau oameni cari terminau seminarul peste un an-doi, — seminariştii se bucurau de atenţia generală şi de nesfârşită ospitalitate, făceau curte domnişoarelor, mâncau pe săturate în familii, şi spre noapte se îmbătau fără doar şi poate.

www.digibuc.ro

Directorul ştià lucrurile acestea, râdeà, şi dimineaţa, la ceaiu, întrebà:

— Ce e, flăcăilor, aţi halit aseară bine de tot, nu?

Iar Fariseul răspundeà tunând:

— Până la marginea pe care nu o poţi depăşì.

Erou al tuturor romanelor erà Spinoza. El curtà pe domnişoarele din târg, iar câteodată, seara târziu, întreprindeà cu Fariseul expediţii peste gârlă, în sat. Aici nu-l aşteptà întotdeauna victoria. Odată se întoarse dela o astfel de expediţie cu ochiul în vânătăi, dar el spuneà că înapoindu-se prin întuneric, se izbise de un lemn în pădure. Toată lumea însă ştià de ce fel de lemn se lovise Spinoza.

Fariseul se bucurà de mare succes printre negustori şi cler, şi dese ori, seara, îi puteai auzì vocea cântând «mulţi ani» când în casa lui Maslenicov, când în casa preotului din localitate. Fariseul invidià succesele lui Spinoza şi căutà să-l «ardă» într'un fel oarecare. Odată Spinoza scrise în albumul celei mai tinere dintre domnişoarele Maslenicov, Antonina, versurile următoare:

«Tina, Tina, eşti o rozà,
Deosebită cu puţin:

www.digibuc.ro

Roza moare de îngheţ,
Matà nu mori niciodatà».

Pe veci al dumitale
Zaharia Radanovici.

Iar mai jos erà scris:

«Ochişorii tăi sunt diamante...».

Fariseul, după ce cetì aceste versuri, scrise chiar pe aceeaş pagină, alături:

«Aleargă bucătăresele prin grădină,
Pe dulăul Zaharia îl doare burta.
Ai dumitale doi ochi — ca două briliante».

Ofilitul Spinoza.

Spinoza se supără şi timp de două zile nu vorbì cu Fariseul şi nu se duse la Maslenicov. Dar după aceea se împăcară din nou şi mergeau la târg împreună.

În timpul acesta, eu ceteam «Mărturisirea lui Tolstoi», pe care o luasem dela American, şi «Aventurile Cavalerului Foblase» — o carte ce mi-o dăduse Spinoza. Asta erà necesar ca să abat atenţia directorului, fiindcă nouă ni se permiteà să citim pe Foblase, dar ni se interziceà Tolstoi. Seara, când toată lumea, împreună cu directorul, se ducea în oraş, Americanul veneà la mine, pe malul gârlei, şi noi conversam despre ori ce: despre Tolstoi, despre credinţă, despre seminarul

www.digibuc.ro

nostru, despre viaţă. Americanul se pregătà pentru examenele Academiei Spirituale, şi serile, după o muncă de douăsprezece ore, suspinà:

— M'am otrăvit astăzi cu Herascov! Înţelegi — citeşti Biblia şi simţi că e o minunăţie: putere, relief, etc. Stilul e divin, sonor, ca un cântec. Şi când începi să ceteşti comentariile lui Herascov — îţi vine să cazi şi să mori! Un stil sărăcăcios, jalnic, iar cugetarea suferind de anemie... Da!... Cum ţi-a plăcut «Mărturisirea»?

I-am răspuns. Dar Americanul continuă:

— Nu ştiu de ce ai noştri se tem de ea, ca de o sperietoare. Ce vrei! E mai interesant de ştiut ce a făcut un oarecare Arhimandrit Verofei, sau cum se mai chiamă, decât ce a suferit şi a cugetat Tolstoi. Cu Tolstoi mi s'a întâmplat odată o istorie. Mocirlă îl citâ la lecţie, vorbeà despre morala lui, şi aşà mai departe. Şi dintr'odată Tolstoi e excomunicat din biserică şi se primeşte o circulară, după care Mocirlă al nostru începù să cânte cu totul altceva, iar nouă ni se interzise să pronunţăm, măcar, numele lui Tolstoi...

În ziua de 20 iulie se sărbătoreà patronul bisericii din vila seminarială. În ajun, sosiseră părintele Econom şi Menandru, cari rămăseseră vara în oraş din pricina lucră-

www.digibuc.ro

rilor ce se făceau. Amândoi dejunară la director. Spre seară, începù să vină lume din târg. Lămâia, care îndeplineà funcţiunea de secretar al directorului, de cântăreţ de strană, de paraclisier şi de clopotar, cu părul uns cu pomadă, dichisit — din care pricină devenise şi mai respingător — trăgeà clopotele cu sârguinţă. Cântà corul vilegiaturiştilor. Directorul, intrând în altar, se oprì mai întâiu lângă corul nostru, şi zâmbind, zise:

— Ia cântaţi, fraţilor, ceva după note — publicul e în biserică. Nu mai tărăgănaţi!

Directorul miroseà a parfum şi a vin — erà beat.

— Ia să începem s'o lungim, — zise Spinoza, — să vedem ce are să spună!

Şi noi am început să cântăm încet, lungind dinadins sfârşiturile şi uitându-ne veseli, unii la alţii. Directorul deveneà nervos în altar şi trimise de câteva ori pe Lămâia să ne spună să cântăm mai iute. Dar noi îl întâmpinam şi-l petreceam cu înjurături, cântând ca şi până acum. În biserică erà cald şi zăduf, deşi ferestrele erau deschise. Iar lumea deveneà tot mai numeroasă. Lămâia cetì ceva, extrem de repede şi de neînţeles, evident din ordinul directorului, de oare ce întotdeauna cetià încet — ca să placă.

www.digibuc.ro

Vecernia se apropià de sfârşit. Când corul cântă tărăgănat: «Slavă întru cel de sus lui Dumnezeu», directorul îşi ieşì din fire, ordonă supărat să se deschidă şi ferestrele altarului, îşi scoase mitra şi scoţând capul afară începù să respire cu sete aerul umed de seară. După aceea se apropie de prestol şi stătù, rezemându-se cu mâinile de el, până se sfârşì slujba.

După slujbă, pe malul gârlii, în amurgul sur, când şi casele şi copacii se contopiseră într'o pată neagră, fără umbre şi contururi, răsunară puternice voci bărbăteşti şi femeeşti, în hohote de râs. Stăteam pe tinda vilei şi voiam să cobor treptele, ca să fac o plimbare. Dar din întunerec svâcnì o femeie puhavă şi în vârstă, care purtà o pălărie ce îi se strâmbase pe ceafă. Erà soţia lui Maslenicov. O salutai.

— Bună seara! — îmi răspunse ea. Vă răcoriţi?

— Da, — zisei, coborând treptele spre ea. — Dar dumneata?

— Aştept pe ai noştri. Bărbatul e la părintele arhimandrit, directorul vostru, beà ceaiu, iar domnişoara, după cum se ştie, e cu cavalerii. Iată despre ce e vorba, — începù să vorbească mai încet, — vreau să am cu dumneata o convorbire, numai

www.digibuc.ro

să păstrezi secretul tainic! Să ne ducem mai la o parte.

Ne apropiarăm de biserică şi ne aşezarăm pe trepte. Maslenicova îşi făcù vânt cu batista, gâfîi din greu şi întrebă:

— Radanovici ăsta... îţi este coleg?

— Da, suntem într'o clasă.

— Aşaa? — suspină ea. — Trecut într'a cincea.

— Exact.

— După doi ani se face popă?

— Cine?

— Radanovici. Vreà să se facă popă.

Asta erà ceva nou pentru mine. Ştiam că Spinoza, după terminarea seminarului, aveà de gând să plece în Serbia şi să se înscrie la Universitate.

— Dar te rog, să nu ştie el că te-am întrebat, — continuă Maslenicova, gâfâindu-mi la ureche. — E băiat bun? Bea?

— Bun, — zisei eu, căci altceva ce puteam să spun!

— Să deà Dumnezeu! — suspină ea. — Să deà Dumnezeu! Că se tot încurcă cu Tonia mea: şi cu versuri, şi cu cântece, şi cu ala-bala... Iar Tonia e fetişcană tânără. Ţine mult?... Vai, Dumnezeule!... Zice ea: ne luăm. Ce să fac: dacă vreà să fie preoteasă — fie! E treaba ei. Numai că mă tem ca ăla să nu o păcălească,

www.digibuc.ro

ştii! Şi, pentru că venì vorba, oare nu e Rus?

— E Sârb.

— Auzi dumneata? Sârb! Şi te pomeneşti că-mi duce în Serbia şi pe Tonia mea? E a mai mică, sărmana. Ah şi vai! — suspină Maslenicova, şi se sculă greoiu şi-mi strânse mâna.

— Merci de conversaţie! Numai vezi, să rămână între noi. Că ferească Dumnezeu dacă află Tonia — se supără foc!

O condusei spre gârlă, unde în întunerec domnişoarele şi seminariştii jucau de-a «v'aţi ascunsele».

Se lăsà o noapte înnăbuşitoare, turburătoare. Parcă lipseà aerul. Fulgere ascuţite şi lungi despicară o margine a cerului întunecat. Scăpără, fulgerul ilumină pentru o clipă tot pământul cu o lumină albă şi chinuitoare — şi pe pământ se făcù tot mai întunerec şi mai triṣt...

XXXV

Auzisem vag despre Congresul seminariştilor, care avusese loc. Dar nu ştiam nimic pozitiv despre el. Se spuneà că s'a hotărît să înaintăm petiţii şi să proclamăm greva. În vilă, această dispoziţie nu făcù nici o impresie, fiindcă elevii erau ocupaţi

www.digibuc.ro

cu altceva: se duceau la târg şi apoi, în timpul unei petreceri câmpeneşti, aprinseseră pădurea mânăstirească. N'a ars mult, dar călugării se speriaseră iar egumenul venise la directorul nostru, cu plângere. Directorul îl liniştì, îi promise să plătească pagubele şi să pedepsească pe cei vinovaţi. Dar nu făcù nici una, nici alta.

La începutul lui august ne-am întors în oraş, fiindcă după ziua Adormirii Maicii Domnului trebuiau să înceapă la seminar examenele de corigenţă. Ne-a petrecut la gară lume de două ori mai multă decât ne întâmpinase. Tonia Maslenicova începù să plângă, uitându-se lung la Spinoza, cu ochii înroşiţi de plâns. Iar Spinoza se simţeà, probabil, intimidat, şi datorită privirilor ei pline de amor, el tuşeà şi făceà tovarăşilor cu ochiul.

Când auzii din nou larma moartă şi zadarnică a oraşului şi văzui casele plictisitoare, rânduite în linie — îmi venì din nou pofta de larg, de pădure şi de gârlă, de câmp şi de cer curat.

Transformarea seminarului nu se sfârşise încă. Miroseà a vopsea proaspătă, se auzeau lovituri de ciocane şi voci de lucrători. Mă dusei şi acasă, dar tata cu surorile nu se înapoiase încă.

www.digibuc.ro

După Adormirea Maicii Domnului, seminarul începù din nou să se populeze. Sosiseră din sate colegii mei, înnegriţi de soare, cu vocile îngroşate, şi din nou începură să răsune cântecele seminariştilor, iar Maţul începù să strângă în jurul său pe amatorii de anecdote.

Odată, seara, directorul ne invită la dânsul la ceaiu. De obiceiu, el făceà glume la adresa lui Spinoza şi a Fariseului şi povesteà întâmplări din viaţa lui de seminar şi de Academie. Părea că în el se întâmplase o schimbare oarecare: devenise mai amabil şi mai moale. Poate din cauză că noi deveniserăm acum «teologi».

— Aşà domnilor, să reţineţi bine următoarele, — zise el între două anecdote, acum dumneavoastră sunteţi teologi, «mirii cei tineri», şi trebuie să vă îngrijiţi de viitoarele voastre amice ale vieţii. Puteţi merge în oraş fără bilete de voie, până la douăsprezece noaptea. Mulţi dintre dumneavoastră aveţi de gând să vă faceţi preoţi?

— Toţi, toţi! — urlară invitaţii.

— Eu mă înscriu la Academie, — bâiguì Scuipăciosul.

Tovarăşii mei râseră.

— Vedeţi? Aţi început să nechezaţi! — zâmbì directorul. — Luaţi seama! — Şi

www.digibuc.ro

ne ameninţă cu degetul. — Mâine aveţi în mijlocul vostru doi colegi noui. Unul are bacalaureatul şi e primit în seminar fără examen, iar celălalt a dat examenul de clasa a cincea.

— Şi ce alte noutăţi ne mai spuneţi? — întrebă Fariseul.

— Multe. Aveţi un nou profesor de liturgică şi omiletică, ieromonahul Gherontie, un nou ajutor de inspector, în locul lui Teofilact, licenţiatul în teologie Redinschi.

A doua zi am văzut pe tovarăşii cei noui. Acela care intrase la noi ca bacalaureat, se numeà Arseniev: erà slăbuţ, cu bărbuţă rară şi aveà un măr al lui Adam proeminent. Se apropie de noi, şi zâmbind fiecăruia, îşi spuse numele. Vocea lui erà plăcută.

Celălalt, — scund, cu picioarele strâmbe, cu faţa palidă, de ceară, cu nasul mare, în formă de triunghiu, şi cu ochii mici şi iuţi, intră, se oprì lângă banca întâia şi începù să vorbească dulceag.

— Îmi daţi voie să mă recomand! Colegul vostru Tarasie Procopiev.

Şi se aşeză în bancă. Nu plăcù nimănui, şi Spinoza se apucă de-l poreclì «Roată» — din cauza picioarelor sale strâmbe.

www.digibuc.ro

Arseniev erà «extern», şi trăià la părinţi, în oraş, iar Roată — rămâneà cu noi în seminar.

De obiceiu, în toată luna septembre, seminarul nu făceà nimic, ci numai beà, jucà cărţi şi se veseleà. După tradiţia veche, erà socotit drept un lucru necuviincios să lucrezi până la 26 septembre, ziua Sfântului Ioan Evanghelistul.

— Ce lecţii! — vorbeà Spinoza, — nu cetim nici gazetele. Începem după 26. Şi atunci vom începe «salvarea» dela lecţii. Acum nici nu face să ne ocupăm de un lucru atât de serios.

După regula seminarului, doi elevi de clasa a cincea «făceau de serviciu» pe rând în «şcoala exemplară» (aşà se numeà şcoala eparhială de lângă seminar) şi la bucătărie, de aceea erau scutiţi de clasă şi de dimineaţă. Din pricina acestor zile de serviciu, clasa a cincea se războià întotdeauna cu a şasea, de oare ce pe vremuri acest privilegiu aparţinuse clasei a şasea, şi directorul dăduse acest privilegiu şi clasei a cincea.

Când Mocirlă intră pentru prima oară la noi, observă că la bucătărie fac «de serviciu» vre-o zece inşi dintr'odată. Mocirlă începù a mijì din ochi.

— E posibil asta, domnilor?

www.digibuc.ro

— De ce nu?

— Vă rog să aranjaţi lucrul acesta! Asta nu se poate. Voiu reclamà!

Mocirlă vorbeà acum cu noi mai amabil decât în anul trecut, şi de câteva ori făcù observaţia:

— Şi vă rog, faceţi linişte domnilor! Doar sunteţi teologi — slava Domnului!

Menandru se schimbă şi el puţin şi nu mai strigă la noi.

De bunătăţile situaţiei de «teologi» se bucurau în mare măsură Maţul, Ofiţerul, Frigarea şi alţii. În «legătoria de cărţi» făceau zilnic beţii, «slujeau mesă». «Mesa» constà în aceea că Frigarea, îmbătându-se mort, se îmbrăcà în hlamida luată din sala de «pictură» şi cetià o carte latinească, iar corul cântà motive scabroase.

Melcul făcù în clasă o listă de subscripţie pentru «pian». Fiecare dădù câte treizeci de copeici, şi peste două zile avurăm în clasă un pian cu chirie, la care ştiau să cânte numai Melcul şi Arseniev. Seara, înainte de masă, intrau sgomotos în clasă băieţii beţi din «legătoria de cărţi», îl puneau pe Melc să le cânte la pian din «Demon»: «Nu plânge, o copilă, nu plânge în zadar». Frigare îşi descheià gulerul şi începeà să cânte, cu vocea de ţap:

«Nu plânge, o copilă, nu plânge în zadar...

www.digibuc.ro

După cuvintele: «şi-aude el cântări divine», cei beţi începeau să urle:

— Ah, da, vai, ce mai cântări divine!

Cântecul se sfârşeà aici, fiindcă nimeni nu ştià mai departe cuvintele ariei. După masă, Melcul cântà cântece pentru dans, şi în clasă se ridicà tărăboiu de picioare. Cine nu ştià să danseze, învăţà dela Ofiţer, de oare ce acum dansul erà necesar: ne duceam la serate dansante, ne ochiam logodnica şi ne găteam pentru balul din «Capernaum». Numai Preţul nu luà parte la dans: dânsul îşi aveà logodnică în sat.

Seara, în sala de recepţie, cântà, corul. Făceà repetiţii pentru sărbătoarea seminarului. Şi în toată clădirea sburà melodia adâncă şi plină a concertului lui Bortneanschi: «Toate neamurile lăudaţi, lăudaţi».

Iar în coridor, lângă sala de recepţie, se înghesuiau seminariştii, ascultând şi criticând:

— Frumos mai cântă!..

XXXVI

Americanul reuşì întâiul la examenul de admitere în Academie. Câteodată, îl vedeam în noua uniformă de student al Academiei, cu butoniere de catifea, de coloare albastră-închisă.

www.digibuc.ro

Ne întâlneam rareori, de oare ce el locuià acuma la Academie, şi, afară de aceasta, pentru că tot ce începuse să se întâmple în seminar îţi abăteà atenţia dela persoanele din afară.

Peria aduceà pe furiş ziarul, şi noi cetindu-l laolaltă începurăm să ne dăm seamă, în mod confuz, că începe ceva nou, turburător, ce n'a mai fost până acum. În seminar erà însă pace şi linişte.

Nu se ştie de unde, apărù în clasa noastră o revistă clandestină, în manuscris, intitulată «Ţânţarul». În ea erau articole mici despre congresul seminariştilor, despre dreptul nostru de a înaintà petiţii, şi se dădeau numele seminariilor în grevă. Revista ne plăcù. O citeam şi o reciteam şi râdeam de Menandru, care erà caricaturizat sub forma unui liliac cu potcap. Noul nostru coleg, Roată, privì caricatura şi dădù din cap:

— Nu-ţi place? — îl întrebă Frigarea.

Nu e bine! — suspină Roată. Ce găsiţi în ea? Părintele inspector ar puteà să afle?

— Dar cum o să afle?

Ochii lui Roată începură să fugă, el se încurcă şi răspunse:

— Dar iac'aşà! Foarte bine! Ştiu eu cum?

www.digibuc.ro

— Nu cumva o să te duci şi o să-i spui? — zise batjocoritor Frigarea.

Dacă vrei du-te, du-te dragă!..

Din prima clipă, colegii începuseră să-l urască pe Roată. El zâmbeà întotdeauna linguşitor profesorilor, după lecţie îi urmăreà pe coridor, le spuneà cevà, şi faţa îi erà întodeauna linguşitoare şi exagerat de atentă la ce spun. În timpul rugăciunilor de dimineaţă şi seara el stăteà în sală în aşà fel, încât să-l poată vedeà Menandru, se înclinà sârguitor până la pământ şi-şi făceà crucea, apăsându-şi degetele pe frunte şi scuturându-şi capul.

Câteva zile după ce primisesem revista, venì un elev dintr'a şasea, poreclit Contele, îndesat, pistruiat şi vorbind cu *rrr*, şi ne dădù o foaie de hârtie.

— «În Universitatea noastră seminariştii se primesc fără examen.

Iscăliţi această scriscare».

Melcul luă hârtia şi cetì tare cuvintele de mulţumire către consiliul universitar, pentru a fi curmat, în sfârşit, cruda nedreptate ce se făceà până acum seminariştilor şi a le fi deschis porţile Universităţii. Melcul cetì, luă după aceea tocul şi se iscălì. După el Şampionul, Peria, Frigarea, Spinoza şi eu.

www.digibuc.ro

— Iscăliți, băieți! — zise Melcul. — Prețule, iscălește!

— Du-te la dracul cu Universitate cu tot! — îl repezì Prețul.

— Da' ce, nu vrei?

— Ce e violența asta? — bâiguì Scuipăciosul. Nu vreà — treaba lui!

— Tu iscălești?

— Nu vreau!

— De ce?

— Ce te privește pe tine?

— Vreau totuși să știu! Va să zică, nu-ți pare bine că putem intrà în Universități?

— Du-te la dracul! — se supără Scuipăciosul. — Asta nu e treaba ta!

— Vai de... — Melcul vrù să continue, dar îl întrerupse Spinoza, trântind la adresa Scuipăciosului o înjurătură ingenioasă.

— Laşule! Ticălosule! Lingăule!..

— Adu să iscălesc eu! — zise Carbonarul, care liniștit şi neobservat, se țineà la o parte de toată lumea. Şi, clipind din ochi prin ochelari, se iscălì frumos şi dădù hârtia Melcului.

— Nu mai vreà să iscălească nimeni? — întrebă Contele.

Nu-i răspunse nimeni. Luă adresà şi ne chemă în coridor pe Spinoza şi pe mine.

— Veniți, domnilor, după masă în «atelierul de mobile!» — şoptì el, după ce eşi-

www.digibuc.ro

răm în coridor. Deocamdată nu e nimeni din clasa voastră. V'am ales pe voi.

Contele plecă. Cine erau «noi», nu am ştiut, dar văzui în această alegere ceva nou şi important.

— Aaşà te vreau! — zise Spinoza, frecându-şi mâinile. — Va să zică, începe şi la noi...

După cină, merserăm în «atelier». Se strânseseră reprezentanţii tuturor claselor, şi cu mirare văzui acolo şi pe American.

În atelier miroseà a lac, a lemn dres cu dalta şi a acreală. Luarăm loc pe măsuţe şi pe bănci şi aşteptarăm începutul, a ce — nu ştiam nici noi. Simţiam că în curând începe ceva nou, dar ce anume, nu ştiam încă.

— Sunteţi toţi aici, domnilor?—întrebă Contele, aşezându-se pe masă.

— Toţi! — urlarăm în cor.

Contele şoptì ceva Americanului, iar acesta tuşì şi începù să vorbească:

— Din seminariile celelalte am primit informaţiuni, — numì câteva oraşe, — că acolo s'a început greva. Suntem rugaţi să susţinem adresa generală a seminariilor şi să declarăm greva. Având în vedere că la noi e greu de făcut grevă dintr'odată, de oare ce ne cunoaştem oamenii, aveţi

www.digibuc.ro

obligaţiá, domnilor, să răspândiţi revista noastră precum şi unele informaţii despre seminariile în grevă. Sunteţi de acord?

— De acord.

— Foarte bine. Aranjaţi în aşà fel, ca după Sf. Ioan Teologul să putem începe.

După American vorbì Contele, foarte agitat şi gesticulând, despre datoria noastră de a susţineà pe tovarăşii răzvrătiţi, de oare ce toate seminariile, afară de al nostru, au consimţit să proclame greva generală a tuturor seminariştilor din Rusia.

XXXVII

În ajunul zilei Sf. Ioan Teologul, dimineaţa, directorul inspectă toate clasele şi în toate vorbì, îngrijorat, despre acelaş lucru:

— Am văzut astăzi pe Preasfinţitul Xenofont Pavlovici Pogorelţev şi l-am invitat la noi pentru ziua de mâine. A promis să vină şi Preasfinţitul. Faceţi bine şi purtaţi-vă cum se cade, fără zgomot şi — după cum ştiţi, nu beţi afară din cale, ferească Dumnezeu! Cine nu are tunică, să nu meargă la biserică. Cei fără tunică să se strângă mai bine sus, la cor, — zâmbì directorul.. Şi vă rog, linişte... Ştiţi cine are să fie!

www.digibuc.ro

— Dar de ce a venit? — întrebă Fariseul. În inspecție?

— Nu, ci trecând pe aici, s'a oprit pentru două-trei zile. E musafirul Preasfințitului... Așa dar, vă rog, domnilor, să nu faceți vre-o pacoste.

Pe Pogorelțev îl cunoșteà tot atât de bine seminarul cât și întreaga Rusie. În sala noastră de recepție atârnà portretul lui. Și despre acest moșneag, conducătorii noștri vorbeau întotdeauna cu fricà și respect.

După ce directorul ieșì din clasă, începurăm să ne sfătuim dacă bem astăzi, sau nu.

— Pogorelțev e Pogorelțev — zise Mațul, — iar eu sunt eu! Pentru mine, eu sunt Pogorelțev!

Am hotărît să bem. Către orele cinci seara răsunà în toate colțurile seminarului cântecul tradițional: «Seminarul așteaptă ziua lui Ioan să beà bere și vodcă».

Vecernia erà lungă și solemnă. Oficià vicarul arhieresc. În mijlocul bisericii se înălțà o catedră roșie, acoperită cu un covor, în dosul căreia, în celelalte zile, seminariștii se salvau pe scara din dos.

Fariseul citeà, tunând din voce, «parimile». Erà lume multă din oraș.

Iar după vecernie începù sărbătorirea

www.digibuc.ro

Sf. Ioan Teologul. În clasa noastră bubuià pianul, şi Fariseul cântà:

«Seminarul aşteaptă ziua Sf. Ioan,
Să bea bere şi vodcă».

Corul continuà:

«Un mesteacăn fremătând
Se 'nălţà 'n grădină.
O fetiţă tinerică
Se plimbà 'n grădină».

Fariseul făcù o pauză şi cântă mai departe, cu sentiment:

«Să bea bere şi vodcă,
Să se supere directorul;
Să se supere directorul,
Adunarea să convoace,
Adunarea să convoace
Treaba lui să o discute,
Treaba lui să o discute.
Să alunge seminarul,
Să alunge seminarul
De se sperie bătrâna-mamă».

Corul reluà cu forţă şi sentiment fiecare cuplet. Pe fie care din cei ce cântau îl puteà izbì năpasta despre care se vorbeà în cântec. Fie care îşi dădeà seama de aceasta. Şi cântecul nu răsunà voios, ci trist.

www.digibuc.ro

De câteva ori venise la noi în clasă noul ajutor de inspector, Redinschi, înalt, grăbit, cu bărbuţa ca o măturică, rugându-ne să cântăm mai încet. Când apăreà, noi tăceam, iar după ce plecà, începeam mai tare şi cu mai mare însufleţire.

Dimineaţa, în ziua Sf. Ioan Teologul, oficiau liturghia doi episcopi vicari. Arhiepiscopul se îmbolnăvise şi nu putuse să vie. La uşa bisericii se înghesuiau comisarii şi inspectorii poliţiei, cari, în anii trecuţi, nu veneau niciodată. În biserică, la dreapta catedrei, erà aşternut un covor gros, şi pe el — un jilţ moale, pentru Pogorelţev. Profesorii noştri, în redingote strâns încheiate, cu medaliile respective, luară loc acum nu lângă lada cu lumânări, ca întotdeauna, ci în faţa coloanei din dreapta; ei şopteau între ei, se uitau înapoi spre uşe şi-şi aranjau frezele şi mustăţile. Pe noi ne mutară ceva mai departe de covorul unde trebuià să steà înaltul oaspe.

— Am băgat-o pe mânecă! — şoptì Spinoza, făcând cu ochiul şi arătând în spre partea profesorilor.

Începuse liturghia iar Pogorelţev nu mai veneà. În sfârşit, după Evanghelie, dela spate se auzì un freamăt şi dintr'odată se făcù linişte mormântală. Profesorii îşi în-

www.digibuc.ro

tinseră mâinile în jos şi se aplecară, servil, în semn de salut: lângă ei trecea Pogorelţev. Ochii tuturor elevilor se aţintiră asupra acestui om atotputernic. El erà de statură înaltă, încovoiat, îmbrăcat în negru, fără nici un semn de distincţie. Faţa îi erà palidă, aproape galbenă, ofilită, cu buzele strânse şi cu zbârcituri adânci dealungul nasului. Pe tâmplele adâncite străluceau sârmele de aur ale ochelarilor, din dosul cărora priveau doi ochi reci şi fascinanţi. Şi în ei, şi în buzele strânse, şi în sbârciturile de sub ochi şi dealungul nasului încremenise o linişte indiferentă, dispreţuitoare.

În urma lui Pogorelţev mergeà un funcţionar necunoscut nouă, în uniformă, iar la dreapta se îmbulzeà profesorul Gramofon, care fusese însărcinat să întâmpine pe înaltul oaspe.

— Poftiţi aici, Excelenţă! — zise Gramofonul, aplecându-se respectuos, în formă de unghiu drept, şi arătând stângaciu, cu mâna, jilţul şi covorul.

— Vă mulţumesc. Stau aici.

Pogorelţev rostì această frază încet, dar atât de clar şi chinuitor de răspicat, pronunţând tare sfârşitul cuvintelor, încât ea se auzì în toată biserica. Se oprì alături de Spinoza. Gramofonul se uità

www.digibuc.ro

intimidat la covor şi la jilţ, şi călcând pe vârful picioarelor şi vânturându-şi mâinile, se duse în grupul profesorilor.

— Un schelet! — auzii din spate şoapta Telegrafistului, care într'un singur cuvânt îşi exprimase impresia.

În biserică se făcù dintr'odată o schimbare grabnică. Episcopul începù să rostească vosglasurile cu voce dulceagă, cu suspine, înaintând încetişor în spre public, şi binecuvântând cu sfeşnicele partea unde stăteà Pogorelţev, înclinându-se mai adânc decât de obiceiu. Corul cântà sârguitor «Mila păcii», vrând să se distingă în faţa înaltului oaspe.

Iar el stăteà nemişcat, înţepenindu-şi pe pântece degetele mâinilor. Odată, numai, îşi mişcă sprânceana stângă, vrând să afle dacă funcţionarul e aici, şi văzându-l la locul său, nu se mai întoarse de loc.

Când corul începù să cânte «Pe tine te lăudăm», el spuse funcţionarului clar, ca şi mai 'nainte.

— Tărăgănesc ui-mi-tor!

Funcţionarul exprimă imediat pe faţa sa că este absolut de aceeaş părere cu superiorul, şi se uită chiar cu severitate în spre cor, strângându-şi buzele şi clătinând capul în semn de reproş.

În timpul când se rosteà versetul îm-

www.digibuc.ro

părtăşaniei, ieşì din altar Menandru, într'o mantie lungă şi largă, cu trenă, potcap şi epitrafir alb. Făcând în faţa altarului trei închinăciuni adânci, el se întoarse pe loc cu faţa spre popor, iar mantia se învârti în jurul picioarelor sale, ca o trenă de cucoană. Menandru începù să ţină o cuvântare lungă despre iubirea aproapelui nostru, şi aruncà în timpul cuvântării priviri speriate şi curioase asupra lui Pogorelţev, care încremenise pe loc şi nu se mişcà, de credeai că nu e viu.

Liturghia se sfârşì; se cântă şi un te deum, cu «mulţi ani trăiască», în timpul căruia vocea părintelui econom bubuià ca tunul. Episcopul se apropie de altar şi, întorcându-se, rostì:

— Vă binecuvintez, iubiţi fraţi, de această sfântă sărbătoare! Sfântul Apostol Ioan Teologul...

Începù şi el o cuvântare pentru a se «distinge». Pogorelţev se încruntă şi, fără să asculte pe episcop, se adresă iarăşi funcţionarului:

— Cum le place să vorbească! Şi vorbesc, vorbesc... neîncetat. Uimitor! Funcţionarul îşi clătină respectuos capul, auzind replica dispreţuitoare a patronului. Iar episcopul vorbeà cântând ca o privighetoare, şi-şi înălţà ochii spre cer. Pogorelţev

www.digibuc.ro

ascultă un minut şi păşì înainte, spre arhiereu, care roşì, se încurcă la jumătatea unei fraze, şi, fără să o fi terminat, zise: «amin»; duse apoi respectuos crucea spre buzele demnitarului, începù să surâdă linguşitor şi zise ceva. Pogorelţev dădù cu indiferenţă din cap şi se îndepărtă în lături.

Toată lumea trecù după aceea în sala de recepţie. Pogorelţev urcà scara între doi arhierei. Acela care rostise cuvântarea, încercà să-l susţină de braţ, dar Pogorelţev strâmbă nemulţumit din buze şi arhiereul, intimidat, îşi trase mâna înapoi.

In sala de recepţie, în faţa catedrei, erà o masă mare, acoperită cu postav verde, şi pe ea se înălţà o grămadă de cărţi legate: erau «premiile». Pogorelţev se aşezà în jilţ. La dreapta şi la stânga sa luară loc arhiereii. Directorul se înclină respectuos spre Pogorelţev şi-i arătă cărţile. Pogorelţev desfăcù cartea de sus, cetì titlul, o închise şi împinse toate cărţile spre episcopul vicar. Directorul se apropie de profesori, cari stăteau, ca soldaţii la paradă, şi-i zise lui Mocirlă:

— Scurtează darea de seamă! Lasă cât poţi mai mult afară! Mocirlă îşi scutură poalele redingotei de uniformă, se apropie

www.digibuc.ro

de masă, luă binecuvântarea arhiereilor şi se înclină în faţa lui Pogorelţev, atât de adânc, încât atinse cu capul postavul cu care erà acoperită masa. Pogorelţev îşi lăsă ochii în jos — ceea ce însemnà, de bună seamă, răspuns la salut. Mocirlă se urcă pe catedra înaltă din fundul sălii şi, cu vocea speriată şi tremurândă, zise:

— Excelenţa Voastră, Preasfinţiţilor, Preacuvioşilor, stimaţi domni şi stimate doamne...

Şi începù o lectură plictisitoare, abià auzită.

După darea de seamă, arhiereul împărţì premianţilor cărţi, cu care ocazie Scuipăciosul nostru cât pe ce să se întindă pe parchet, fugind din răsputeri spre masă.

Directorul se sculă şi zise:

— Astăzi seminarul nostru are prea fericita onoare, pe care a binevoit a ne-o face Excelenţa Sa prin preţioasa-i vizită. Cântaţi Excelenţei Sale, în semn de mulţumire, «Mulţi ani!».

Dirijorul dădù tonul, şi seminarul întreg răcnì un astfel de «Mulţi ani trăiască», încât înaltul oaspe se încruntă. Şi faţa lui erà şi acum tot atât de liniştită şi de dispreţuitoare, ca şi în biserică.

www.digibuc.ro

XXXVIII

După recepţie avù loc dejunul solemn. Directorul întovărăşì pe Pogorelţev până la trăsură şi se întoarse la noi în sufragerie, binecuvântă masa — «să mănânce şi să beà robii tăi», şi pronunţând cuvântul «să beà», zâmbì fin şi cu înţeles. În căni, în loc de apă, erà vodcă, cumpărată cu banii strânşi în ajun. Ajutorul de inspector, Redinschi, mergeà între mese şi se întorceà la fiecare zgomot. Directorul însă îi propuse să plece.

— Dar nu face nimic, nu vă neliniştiţi, — părinte director, — zise el. Rămân cu plăcere.

Directorul zâmbì.

— E mai bine să plecaţi?

— De ce?

— Fiindcă azi e ziua Sf. Ioan Teologul. Lasă-i în pace! Ceştile sunt foarte grele, de aramă...

Redinschi pricepù şi plecă în urma directorului, iar în sufragerie începù acel sgomot cunoscut, de beţie, care se potoleà de obiceiu spre dimineaţa zilei următoare, când şi seminariştii, şi profesorii, cu capetele îngreuiate de băutură, şedeau în clasă şi aşteptau, chinuiţi, sfârşitul lecţiilor.

www.digibuc.ro

De dimineaţă şi până la prânz, până la trei după amiaz, nu mâncasem nimic, şi de aceea, după primul pahar de vodcă, aproape toţi ne îmbătarăm şi începurăm sgomotul în sufragerie. După masă, Frigare se urcà din greu pe scară, ca să meargă în clasă, opreà pe cei întâlniţi şi le ţineà discursuri pe tema: Ioan Teologul e superior lui Ioan Gură-de-Aur, fiindcă în ziua Teologului toată lumea e beată.

Scuipăciosul, care primise un premiu, dăruise clasei, după tradiţia seminarului, două sticle mari de vodcă. La noi beţia continuă şi după prânz.

Maţul şedeà la pian şi izbeà cu picioarele în clape. Alături de el stăteà Melcul, şi îl rugà:

— Mai lasă-l, Maţule, că-l fărâmi!

Iar Maţul răspundeà, din avântul beţiei:

— Am tot dre-ep-tul! Am plă-ti-it bani!

Erà un zăduf înnăbuşitor în clasă, din pricina mirosului de vodcă şi de tutun. Din toate clasele răsunau în coridor, prelungi, cântările beţivanilor. Telegrafistul vrù să cânte la balalaică, dar se prăvălì pe duşumea, sfărîmă instrumentul şi adormì, vârîndu-şi faţa într'o baltă de murdării.

În «atelier» se strânseseră seminarişti din toate clasele. Hăţul se suì pe un dulap

www.digibuc.ro

scund, se ridică în picioare, proptindu-se cu capul de tavan, şi începù să verse de sus bere pe piatra mare de tocit, iar Misterul învârteà sârguitor roata, şi stropii îi căděau pe faţă. Pe un pupitru zăceà Fariseul, cu faţa palidă, cu gura deschisă, şi mugeà. Jos străluceau cioburi de sticle sparte. Cerbul beà vodcă direct din sticlă, îi sfărîmă gâtul şi începù să înghiţă la vodcă, fără să-i pese că-şi va tăià gura sau mâinile.

Spinoza, Ofiţerul şi Dulăul se duseră să facă curte servitoarei Sticletelui, dar întreprinderea lor se sfârşì cu scandal. Servitoarea îi rugă să o aştepte pe scara din dos, unde făgăduise să vină. Iar despre ceea ce se întâmplase pe urmă, Spinoza povesteà în modul următor:

— O aşteptam tustrei, jos pe platformă. Cineva spărsese lampa, şi erà întunerec. Am aşteptat-o aproape o oră. Deodată, vedem că se deschide uşa şi iese servitoarea, cu părul lung şi despletit. Hai, îmi zic eu, acum ne punem pe treabă. Îşi despletise şi părul! Şi cum o înşfac, aud vocea lui Menandru: ce faceţi, domnilor, ce faceţi aici? Cine e aici? — Cum i-am auzit vocea, am luat-o la fugă în jos pe scări, m'am lovit şi la genunchi, iar Menandru fuga după noi. Dar nu ne-a prins... Al

www.digibuc.ro

dracului! În întunerec l-am luat drept servitoarea Sticletelui!

Spre seară beţia atinsese culmea. În încăperile directorului şi ale economului răsunau cântece. În coridoare şi în clase se spărgeau geamurile. Seminarul petrecea. În toată clădirea bubuià un urlet nebun şi sălbatic, în care nu erà nimic omenesc. În lavoar, unii turnau apă pe capetele tovarăşilor istoviţi. Îi dezbrăcau, îi puneau goi în jghiaburile largi şi deşurubau robinetele deasupra lor. Cel ce îşi veneà în fire zăceà la început nemişcat sub apa rece, care curgeà peste el, apoi începeà să mugească, să se mişte şi, în sfârşit, deschideà ochii, se uità mirat la tovarăşi şi începeà să înjure din gros. Atunci îl ridicau din jghiab, îl îmbrăcau şi-l trimeteau să beà din nou vodcă «pentru o mai mare simţire», iar în locul lui puneau pe un altul, beat turtă.

Înainte de masa de seară, Menandru se urcă pe scară în clase, dar cineva aruncă în el cu o măsuţă. Ea îi trânti numai potcapul, — nu-i atinse capul — se izbì de perete şi se făcù ţăndări. Menandru îngălbenì şi fugì la el, în apartament.

La cină venì în locul lui Menandru, Redinschi, şi priveà de jur împrejur cu fricà. Spre sfârşitul mesei cineva, cu o mare

www.digibuc.ro

agilitate, îi repezì în cap o varză. Redinschi se făcù mic, îşi trase capul între umeri şi fugì la trap din sufragerie.

Venì şi noaptea. Seminariştii dormeau pretutindeni: şi în dormitoare, şi în sala de «pictură», şi în «atelier», şi în «legătoria de cărţi», şi în clase, ori unde căzuseră dezarmate şi greoaie trupurile bete.

Dimineaţa se înlocuiră în grabă geamurile sparte, şi se făcù curăţenie în clase, de oare ce episcopul trimesese directorului vestea că Pogorelţev va asistà la lecţii. Menandru inspectă clasele, se încruntă din causa mirosului de vodcă, iar după el venì la noi economul, părintele Şaş, cu pulverizatorul. Economul fu întâmpinat cu «slavă». Elevii începură să cânte «Cuvine-se cu adevărat», iar Fariseul, cu basul lui minunat, mahmur cum erà, înşiră notele răsunătoare:

— Arhi-e-ri-a ta să po-me-nea-scă...

— Bine, bine, ticăloşilor! — bubuià economul. — V'aţi turtit de vodcă, de s'a speriat Menandru. Am venit să vă stropesc puţintel.

Economul întinse pulverizatorul şi în clasă se răspândì miros de apă de Colonie.

— Părinte Şaş, ai face mai bine să-i administrezi lui Menandru o clismă cu Colonie, — glumì Spinoza.

www.digibuc.ro

— Bine, bine, cârnule, numai tacă-ţi gura. Ai băut ieri ca din lighean iar astăzi latri cu voce de bas. Vai de tine, ticălosule!

Prima lecţie erà de omiletică, un obiect foarte iubit de teologii colegi, fiindcă noul profesor Gherontie nu ne dădeà nici o lecţie şi nu admiteà manualul, ci mai mult vorbeà despre el şi despre talentul său de orator.

Gherontie, un monah tânăr, bine făcut, cu potcap negru, cu crucea pe piept şi cu semnul de licenţiat în teologie pe gulerul rasei, — venì cu cinci minute după ce sună clopoţelul, îşi făcù cruce, îşi scoase potcapul şi-l puse pe catedră.

— Astăzi ne vom ocupà de improvizaţii, — zise Gherontie cu voce răguşită şi grosolană, pieptănându-şi cu îngrijire buclele de aur. Tema vi se dă după o ocazie foarte recentă: despre beţie. — El zâmbì, crezând că a făcut un spirit, râse, scoase pe Cerb şi coborî de pe catedră. Cerbul, palid, încă mahmur, ieşì încet în mijlocul clasei.

— La catedră, la catedră! — zise Gherontie. Să începi să te obişnueşti!

Cerbul se suì neîndemânatec la catedră, îşi îndreptă ochelarii şi întrebă posac:

— Ce să vorbesc?

www.digibuc.ro

— Despre beţie, — zâmbì Gherontie, rezemându-se de perete. Strânge-ţi amintirile şi impresiile, de pildă din ziua de ieri, şi rosteşte o predică...

În bănci izbucnì sgomot şi râs.

Cerbul tăcù puţină vreme şi rostì posac:

— În numele Tatălui şi al Fiului şi al sfântului Duh... Fraţilor!...

Şi tăcù.

— E, mai departe. Ce te-ai oprit la fraţilor? Că doar ieri vorbeai cu poftă.

— Nu pot, părinte Gherontie! — răspunse Cerbul.

— Mofturi! Vorbeşte şi nu te jenà. Pentru propovăduitor, — lucrul principal e să nu se intimideze! Închipueşte-ţi că dumneata eşti preot, iar colegii dumitale — turma, căreia îi place haleala, şi începe!... Lăsaţi-l în pace, domnilor! Vă vine rândul acum!

Cerbul, care fusese ieri beat mort, tuşì şi începù să bâiguie, mişcându-şi buzele pe care se vedeau zgârieturi însângerate de gâtul spart al sticlei.

— Fraţilor!... Ec-c-mâc... Băutura este un mare viciu, care, îc-mâc, aduce pe om la sărăcie şi moarte. «Nu vă îmbătaţi cu vin, căci în el este mare desfrânare», e scris în Sfânta Scriptură...

www.digibuc.ro

— Vinul veseleşte inima omului, — suflă din bancă Spinoza.

— Bine, bine, dar nu suflaţi, — auzi Radanovici? — zise Gherontie... Asta o ştim noi şi fără dumneata... Mai departe...

Cerbul se uită la colegi, văzù feţe zâmbitoare şi continuă cu disperare:

— Omul beat este o ruşine şi o jale printre oameni, el ajunge să se asemene animalului...

— Cerbului, — şoptì Frigare.

— Şi devine ca un Cerb...

— Linişte domnilor! Lăsaţi-l să se exprime!

Cerbul însă se încurcă şi mai rău şi nu mai putù să pronunţe nici un cuvânt. Gherontie îi puse notă mică, îl trimise la loc şi începù să povestească despre dânsul, cum a trebuit să vorbească adesea fără pregătire, şi ce impresie puternică produceà totuşi asupra ascultătorilor. Gherontie povestì în felul acesta până la sfârşitul lecţiei.

In timpul recreaţiei, aflarăm că Pogorelţev sosise dejà în seminar, că fusese în clasa a şasea şi că va venì şi la noi la lecţia de teologie dogmatică, pe care o predà Mocirlă.

Mocirlă venì alergând în clasa noastră, imediat după recreaţie, şi întrebă speriat:

www.digibuc.ro

— Cine dintre dumneavoastră nu ştie lecţia? Spuneţi mai repede!

— Eu, eu, şi eu! — se auzì din bănci.

— Câţi sunteţi cu toţii? Unul... doi... Sculaţi-vă, cine nu ştie... Unu... doi... patru... zece... cincisprezece... vai, optesprezece... Dar ce însemnează asta... douăzeci şi trei!...

Se aşeză pe catedră, încurcat şi înspăimântat...

— Uite, ce e... În ori ce caz răspundeţi la nevoie din lecţia trecută şi despre sinoadele ecumenice... Cel dintâiu ai să fii întrebat dumneata, Procopiev... Pregăteşte-te!

Roată sărì din loc, vrù să spună ceva, dar nu apucă: în clasă intrau Pogorelţev, directorul şi inspectorul. Noi ne scularăm în picioare.

— Clasa a cincea, — ne prezintă directorul. E lecţia de teologie dogmatică, Excelenţă.

Pogorelţev întinse lui Mocirlă vârfurile degetelor sale noduroase, pe cari Mocirlă le luă cu băgare de seamă în amândouă mâinile sale, le dădù drumul şi se înclină adânc. Pogorelţev refuză să şadă pe scaunul profesorului şi şezù în banca întâia, la margine.

— Permiteţi, Excelenţă, să examinăm

www.digibuc.ro

pe vre-un elev? — întrebă directorul închinându-se.

— Poftiţi!

Mocirlă se apropie cu băgare de seamă de catedră, se uită, în aparenţă, în condică, şi zise încetişor:

— Procopiev Tarasie.

Roată ieşi în mijlocul clasei:

— Ce aveţi pe ziua de astăzi?

— Despre creearea sufletelor... Teoriile... Creatism, generatism şi tradiţionalism.

— Bine! Dezvoltaţi chestiunile...

— Pardon, — întrerupse Pogorelţev cu voce rece: Dumneavoastră predaţi după manualul de teologie dogmatică al Mitropolitului Macarie?

— Exact, Excelenţă.

— Bine, dar aceste teorii nu sunt expuse acolo!

Mocirlă se încurcă.

— Aceste informaţii, — Excelenţă, le comunic eu elevilor mei, iar ei, iau însemnări după mine. Aşà este ordinea aici. Lecţia din manual, şi lecţia după însemnări.

— Ori ce însemnări sunt interzise de ordinul circular al Prea Sfântului Sinod.

— L-a făcut praf! — murmură Telegrafistul.

Mocirlă îşi pierdù cumpătul şi începù să bâiguie:

www.digibuc.ro

— Am presupus, Excelenţă, că în folosul educaţiei...

— În folosul educaţiei trebuie să se execute programul. Vă rog să examinaţi!

Roată se încurcă şi începù să pronunţe câteva fraze neînţelese. Mocirlă îşi strânse buzele şi întrebă:

— Spuneţi, vă rog, în ce an a fost al cincilea sinod ecumenic?

— În anul 553.

— Aşà. Dar al patrulea?

— În anul 451.

— Exact! Ce a condamnat acest sinod?

— Monofizitismul, Evtihianismul — formulat de Evtihie, — operile şi personalitatea lui Teodor din Mopsuet.

— Nu, nu Mopsuest.

Roată se uită mirat la Mocirlă, şi căutând să-şi amintească, repetă încet:

— Mopsuet.

— Nu Mopsuet, ci Mopsuest. Mai departe...

— Unele opere ale fericitului Teodorit, unele păreri ale lui Origen şi o scrisoare a episcopului Iva din Edes.

— Exact. Dar care erà învăţătura lui Origen, vă aduceţi aminte?

— El spuneà, — începù Roată să trăncănească iute şi gâfâind, că dacă Dumnezeu e atotputernic, El trebuie să-şi mani-

www.digibuc.ro

feste atotputernicia Sa, adică să creeze întotdeauna universuri... Respingeà veşnicia chinurilor, negà corporalitatea, corporalitatea corpurilor după înviere. Mai spuneà că...

— Ajunge!

Roată se înclină în faţa lui Pogorelţev şi se repezì spre bănci. Pogorelţev se ridică şi, privind peste capul lui Mocirlă, în perete, spuse încet şi răspicat, cu o intonaţie deosebită, inexprimabilă, care făceà fiecare cuvânt al lui deosebit de straşnic şi lipsit de ori şi ce sentiment, ca şi cum ar fi vorbit un om viu şi un mort:

— Nu înţeleg preà bine sistemul dumneavoastră de predare. Nu înţeleg ce raport imediat au sinoadele ecumenice cu teologia dogmatică. Manualul lui Macarie e prost, e o copie după sistemele catolice, dar tot e mai bine să vă ţineţi de el. Alte manuale mai bune şi mai convenabile nu avem. — El întinse iarăşi, lui Mocirlă vârfurile degetelor sale, ne salută cu o mişcare din cap de abià perceptibilă şi ieşì uşor din clasă, frecându-şi mâna stângă de cea dreaptă.

Mocirlă, roşu şi zăpăcit, se urcă la catedră şi-şi băgă capul în condică. Iar Fariseul începù să bombănească în banca din urmă, tare şi voios:

www.digibuc.ro

— Se poate spune că aţi primit felicitări! De ziua onomastică! Să vă fie de bine!

XXXIX

Din oraş, ne veneau veşti sinistre, alarmante. Se spuneà că seara nu este lumină pe străzi; lucrătorii dela uzina electrică a oraşului declaraseră greva şi tăiaseră conductele de apă; se mai spuneà că trenurile nu mai circulau.

Seminarul începù să se agite. A fost întrebat chiar şi Menandru, ce are să fie mai departe?

Menandru răspunse:

— O bandă de huligani turbaţi îşi face de cap. O să fie curăţită în curând.

Dar după două zile avurăm veşti prin Carbonar, care aveà cunoştinţe în oraş:

— E declarată greva generală în toată Rusia, — ne spuse el. Lucrătorii au încetat să lucreze în fabrici şi uzine. Îi arestează cu sutele. Dar asta nu ajută la nimic.

Noaptea, din cazărmi, ieşeau patrule. Am văzut cum siluete negre de oameni şi cai se legănau în întunerec, şi se auzeà zăngănitul înnăbuşit al săbiilor.

— Unii pe care, alţii pe cai, — glumeà

www.digibuc.ro

Fariseul, dar nimeni nu-i mai răspundeà acum râzând. Se simţeà că se apropie ceva serios şi mare.

Peste câteva zile, dimineaţa, după prima lecţie, răsunară în coridor strigătele:

— E adunare în sala de recepţie! Toată lumea la adunare!

Sala de recepţie se umpluse de elevi. Toţi vorbeau reţinut, aşteptând începutul adunării. În gălăgia generală se distingeau voci izolate, dar se stingeau, contopindu-se în torentul general de murmure.

— Sss! Directorul! — se răspândì o şoaptă grabnică. Directorul!

Palid şi tulburat, directorul trecù grăbit printre rândurile negre, se urcă pe catedră şi cu vocea tremurată, zise:

— Mi s'a spus acum o clipă că aţi convocat o adunare. Au venit la mine colegi de ai dumneavoastră, rugându-mă să salvez seminarul.

— Cine? Să auzim numele? — strigară cu toţii tulburaţi. Cine?

— Asta n'am să v'o spun. Trebuie să vă spun că nu voiu permite nici o adunare. Nu voiu permite nici o grevă! Iar dacă veţi vreà să declaraţi greva, trebuie să ştiţi ce vă aşteaptă. Seminarul va fi închis şi toţi veţi fi eliminaţi. Va trebuì să vă duceţi la casele voastre şi să

www.digibuc.ro

trăiţi pe spinarea părinţilor, şi mulţi dintre dumneavoastră, acum în ajun de a termină cursul, îşi vor stricà cariera. Duceţi-vă imediat la clasele voastre şi vedeţi-vă de treabă! — sfârşì directorul pe un ton sever. — Şi vă iert că v'aţi strâns aici fără voia mea!

Elevii se împrăştiară prin clase, reflectând asupra cuvântării directorului. În clasa noastră începură discuţiuni violente şi răutăcioase. Scuipăciosul, Canarul, Prescurea şi alţi «premianţi» vorbeau despre grevă:

— Asta ne trebuie acum? Noi nu facem nici o grevă! Să facă alţii!

— Aşà e! — continuă cucernic Lămâia. Şi într'adevăr, la ce bun greva noastră?

— Trebuie să facem şi noi! — se aprindeà Melcul. Facem grevă şi nimic mai mult! Ajunge! Ne-am săturat! Dar la început trebuie să aflăm pe acei cari s'au dus la director!

Lecţia trecù în conversaţiuni. După ce se termină, răsună în coridor strigarea:

— Tovarăşi, la adunare! În sala de recepţie!

La uşa sălii de recepţie stăteau: Contele, Carbonarul nostru, Raica dintr'a şasea şi încă vre-o câţiva inşi, iar când

www.digibuc.ro

directorul vrù să intre din nou în sală, Contele zise:

— Să ne scuzaţi, părinte director! Cuvioşia Voastră nu intră!

Directorul izbucnì:

— Nu uità cu cine vorbeşti!

Dar din sală pornì urletul furios:

Afară! Afară! Iezuitule!

Directorul se întoarse şi fugì repede pe scară în jos.

Preşedinte al adunării a fost ales Contele. El se suì pe treptele catedrii şi zise tare, solemn, în auzul întregei săli:

— Declar prima adunare a seminarului N... deschisă!

Erà ceva puternic şi îndrăzneţ în aceste cuvinte, iar în sală izbucnì un «ura», şi răsunară aplauzele. La catedră se înghesuì Raica şi cerù cuvântul.

— Tovarăşi! — zise el cu voce puternică, tânără şi agitată. — Tovarăşi! Cu o oră mai 'nainte, chiar de pe această catedră directorul vă amenințà, ca să vă oblige să renunţaţi la întreprinderea voastră îndrăzneaţă. Directorul s'a înşelat. El nu ne-a înţeles!

— Bravo! — răsună în sală.

— Directorul a zis: «am fost rugat să salvez seminarul». Cine l-a rugat? — Nu se ştie. Poate că a spus adevărul, poate

www.digibuc.ro

că a minţit. Dacă a fost rugat de cineva, să ne spună numele trădătorilor! Noi nu-i putem suferì în mijlocul nostru!

— Adevărat! Aşà e!

— Propun să trimitem imediat o delegaţie la director.

Se începù votarea. Au fost aleşi delegaţi: Şampionul, doi elevi dintr'a şasea, Spinoza şi eu, dar pe drum, Şampionul a şters-o. Directorul ne întâmpină amabil:

— Ce aveţi de spus, domnilor? Luaţi loc, vă rog!

— Mulţumim! Putem stà şi în picioare, — răspunse Spinoza. — Adunarea vă roagă să ne spuneţi numele acelor persoane care v'au rugat să salvaţi seminarul.

Ochii directorului svâcniră în lături, şi el răspunse cu plăcere:

— Cu cea mai mare plăcere. Numai dacă cu aceasta se poate liniştì seminarul... Tihonov, Chiriacov, Socolschi... — şi numì încă două familii.

Ne întoarserăm înapoi şi Spinoza numì pe toţi «salvatorii».

— Ce e de făcut cu ei, tovarăşi? — întrebă Raica, şi i s'a răspuns unanim:

— Afară din seminar!

— Cine este pentru eliminarea lor — să ridice mâna!... Bun! Acum lăsaţi mâinile

www.digibuc.ro

în jos. Tovarăşi! Noi întotdeauna am avut o existenţă umilitoare... Amintiţi-vă de toţi inspectorii noştri, de percheziţiile, denunţurile, eliminările.

— Aşà e! Ai dreptate!

— Şi acum, când vrem să spunem: terminaţi odată a ne mai batjocorì, — vor să ne închidă gura. Se înţelege dela sine de ce se face aceasta. Directorul se teme că nu va fi numit «Preasfinţit» în anul acesta, ci în viitor. Menandru ocheşte locul de director. Dar cine este acest Menandru, nu vă spun acum. Voi ştiţi aceasta perfect de bine!...

— Ştim! Ştim!

— A venit vremea să vorbim şi noi! Vrem să fim recunoscuţi drept oameni, să putem respirà în voie, să ni se deà mai multă lumină...

— Adevărat! Ai dreptate! Aşà e!

— Destul ne-au ţinut ca pe nişte cerşetori. Noi nu vrem mult: daţi-ne posibilitatea să intrăm în instituţiile de cultură superioară şi laică, recunoaşteţi că fiecare din noi îşi are propria sa conştiinţă, credinţa sa, şi nu vă amestecaţi în raporturile noastre cu Dumnezeu... A te rugà lui Dumnezeu — nu e egal cu a sparge alune.

www.digibuc.ro

— Ai dreptate! — răspunseră tovarăşii. Bravo Raica!

— Noi ne-am răsculat! — continuă Raica cu ochi strălucitori. — Noi ştim unde ne ducem. Vom fi numiţi nişte răzvrătiţi, nişte haimanale, se poate să fim cu toţii eliminaţi din seminar, dar ce are a face? Vom întinde mâini prietenoase tuturor tovarăşilor celorlalţi! Toţi câţi sunt în Rusia, — s'au revoltat, afară de noi. Trebuie să le arătăm că în momentul greu nu vom face nici un pas înapoi şi că la nevoie vom beà acelaş pahar de amărăciune! Printre noi, există mulţi fricoşi, timizi, speriaţi. Spre aceştia îmi îndrept cuvântul. Uitaţi interesele voastre micuţe pentru folosul general, şi nu vă plângeţi dacă veţi suferì. Cel care s'a revoltat, loveşte, dar primeşte şi lovituri. Fiţi îndrăzneţi!

— Bravo Raica!

— Şi astfel, astăzi vom înaintà Consiliului administrativ rezoluţia adunării acesteia relativă la scoaterea din mijlocul nostru a celor cinci trădători. Consiliul să aleagă între noi şi ei! Cu ei, însă, noi nu mai putem să ne continuăm studiile.

— Aşà e! Afară cu ei!

— Şi acum, pun chestiunea la vot! Cine votează pentru greva cu care ne vom reclamà cererile noastre? — Rog să ridice

www.digibuc.ro

mâna dreaptă... Aşà... — Raica începù să numere. Trei sute şaptezeci şi patru. Cine e contra? Nimeni? Aşa dar, o majoritate de trei sute şaptezeci şi patru şi patrusprezece cari s'au abţinut. Tovarăşi! Declar că dela orele douăsprezece ziua, am început greva. Despre hotărîrea noastră vom anunţà şi celelalte seminarii.

U-raa! Bravo!

— Adunarea următoare pe astă seară!

Raica coborî de pe catedră. Seminariştii l-au ridicat pe braţe şi au început să-l legene. După aceea ne răspândirăm prin clase, şi pretutindeni în clase, pe coridoare şi pe scări, începură să se audă cuvinte noui şi curagioase, neauzite până acum în seminar.

XL

A doua zi nu s'au ţinut lecţiile. Mocirlă venì la noi în clasă, dar i s'a spus că seminarul e în grevă. El începù să clipească din ochi şi întrebă mirat:

— Cum se poate?... Ce e de făcut acum? La dumneavoastră sunt mulţi neexaminaţi la teologia dogmatică. Cum se poate asta?

— Uite că se poate! — îi răspunse Spinoza,

www.digibuc.ro

— Şi nici dumneata nu eşti examinat, Radanovici.

Spinoza suspină îndurerat.

— Ştiu, dar ce e de făcut?

Mocirlă stătù încă puţin, se gândì, lingându-şi buzele, şi ieşì din clasă. Peste două ore avù loc şedinţa Consiliului, la care se luă hotărîrea ca cei cinci «salvatori» să fie eliminaţi, ca în seminar să poată fi salvată liniştea.

Directorul chemă pe toţi în sala de recepţie şi anunţă această hotărîre.

— Sper, domnilor, că acum veţi continuà ocupaţiile dumneavoastră.

— Seminarul e în grevă, — răspunse Raica pentru toţi.

Directorul se încruntă.

— Fac grevă numai lucrătorii, pe când dumneavoastră... Cine a hotărît greva?

— Adunarea.

— Asta e vag. În adunare nu toată lumea a putut votà sincer, de aceea uite ce vă propun: astăzi fiecare va căpătà câte o hârtie, pe care să scrie dacă e pentru grevă sau pentru continuarea lecţiilor. Pe hârtie va fi pecetea Consiliului.

Menandru împărţì prin clase bileţelele ştampilate.

— E timp să încetăm cu prostiile astea! — zise Scuipăciosul. Noi nu avem

www.digibuc.ro

nici un motiv să facem grevă. Cine vreà să-şi vadă de studii, meargă cu mine la director să-l rugăm să ne deà această putinţă.

— Dar salvatorii?

— Cari salvatori?

— Vrei să sbori şi tu?

Scuipăciosul devenì palid, îşi strânse pumnul de ură neputincioasă şi tăcù. Vecinul meu de bancă, Carbonarul, îmi şoptì încet:

— Vai, tare mă mai tem!

— De ce? — întrebai eu.

— Că o să se zădărnicească greva! La noi sunt doar nişte puşlamale. Între oameni spun una, şi cugetă altfel. Tu ce scrii? Eşti pentru grevă?

— Sigur!

Carbonarul căzù pe gânduri.

— Greva noastră, zise el, este o jucărie de copil, în comparaţie cu ceea ce ar trebuì să fie. Nu cumva seminarul va rămâneà şi acum un simplu seminar şi nu va încercà să se elibereze puţin?

Seara a fost anunţat rezultatul votului secret: trei sute şi şaizeci erau pentru grevă, — douăzeci şi opt contra. Directorul se duse la Arhiepiscop să-i raporteze, şi când se întoarse, aflarăm că se-

www.digibuc.ro

minarul e concediat pe timp de o lună, din cauza epidemiei de difterie. Probabil, epidemia o născocise directorul, ca să nu vorbească Arhiepiscopului despre grevă. În Consiliu începuseră să se pregătească mijloacele de drum. Mulţi seminarişti inventaseră feluriţi unchi şi mătuşe, trăind departe, afară din oraş, ca să primească o sumă mai mare pentru drum. Dar se amestecă Menandru, găsì adresele anterioare, şi insistă ca să se plătească numai preţul biletului de tren.

Mă văzui din nou acasă, îmi văzui surorile, cu care nu mă mai întâlnisem din primăvară. Tata mă întâmpină — după cum mi se părù, — cu bucurie, fără intonaţiile de trufie în voce.

— E, ce mai e pe la voi în seminar?

— Ne-au concediat pe o lună.

— Din ce cauză?

— Difterie.

Îmi venì să zâmbesc. Tata observă şi se posomorî.

— Îţi vine să râzi?

— La noi nu e difterie, ci, simplu, grevă, — dar directorul a inventat această epidemie.

Tata tăcù şi zise sever, ca odinioară:

— Vasăzică şi voi v'aţi luat după toţi ticăloşii şi haimanelele. Ce mai elevi de

www.digibuc.ro

seminar sunteţi! Ce mai bătaie vă trebuie! — El izbì cu pumnul în masă.

— Bătaie? De ce?

— Şi mai întrebi de ce? Pentru toate. Şi pentru grevă, şi pentru rest. V'au concediat pentru totdeauna, — iată ce-ţi spun eu.

Pe timpul nostru ne băteau cu varga şi de aceea ieşiam oameni, iar nu ca acum, ca ăştia cari fac greva ca berbecii! Admirabil! Şi din ce cauză aţi binevoit a face grevă?

Am rezumat cuvântarea lui Raica. Tata surîse.

— V'aţi ieşit din minţi! Aţi căpiat! Să vă răzvrătiţi împotriva celor ce vă hrănesc şi vă educă! Asta se chiamă — o neagră nerecunoştinţă.

— Da' de ce? Ei sunt obligaţi să facă aceasta. Ei nu ne fac un serviciu, fiindcă asta e obligaţia lor. Pentru asta ei primesc leafă!

— Şi nici tu nu simţi nici un pic de recunoştinţă faţă de superiorii tăi?

— Nici un pic!

— Vasăzică n'ai inimă. Pot s'o spun, fiindcă e cazul: am nutrit o viperă la sân. Da! Dar tu personal, ai fost pentru grevă sau contra?

www.digibuc.ro

— Părerea mea personală a căzut de acord cu cea generală.

Tata îşi lăsă cu dispreţ să-i atârne buza de jos şi dădù din cap.

— Eşti un zevzec! Tatăl tău e doctor în teologie, adică un om de ştiinţă, iar fiul — un grevist! Crezi că-mi vine bine? Ai? Spune, zevzecule!

În sufletul meu clocotì indignarea, şi întrebai:

— De ce îţi acompaniezi întotdeauna părerile cu astfel de cuvinte? Cu ele nu mă poţi convinge. În copilărie, dumneata mă speriai cu astfel de cuvinte, acum îmi vine numai să râd.

— Ieşi afară, obraznicule! Nu vreau să vorbesc cu tine!

XLI

Mergeam spre seminar cu trăsura, pe o stradă întunecată. Felinarele nu ardeau, erà trist, crud, şi copitele cailor izbeau sinistru în caldarâmul străzii, Departe, în dosul caselor, cerul erà roş-portocaliu. Ardeà ceva. În întunerec, pe străzi, treceau încet patrule. Din când în când răsunà geamul spart al vre-unei vitrine de magazin.

Nu puteam să-mi dau seama ce se în-

www.digibuc.ro

tâmplase. Acum trei zile sunau clopotele în oraş, în biserici se cetià un manifest, pe străzi umblau mulţimi însufleţite cu cocarde roşii la butonierile paltoanelor, treceau cortegii mari cu steaguri roşii, şi pretutindeni pe străzi, oamenii, întâlnindu-se, se felicitau reciproc. Iar peste câteva ore văzui pe pod, înaintea unui cortegiu, pe un tânăr fără pălărie. El mergeà, cu mâna ridicată sus de tot, şi ţineà o batistă albă cu pete roşii. Tânărul strigà:

— E sângele cetăţeanului rus, liber!

După aceea se desfăşură aevea un vis urît, cu împuşcături, cu strigăte de «ura» şi «loveşte». Pe străzi, după descărcăturile răsunătoare, zăceau trupuri nemişcate. Nu se mişcau fiindcă erau moarte. Iar la noi acasă gemeà şi se văità femeia portarului: în timpul descărcăturilor fusese ucis băiatul ei de opt ani. Iar sufletul tulburat păreà că moare în aşteptarea disperată a zilelor ce vin...

Porţile mănăstirii erau bine închise şi în jurul lor, pe dinăuntru, se îmbulzeau călugării speriaţi. În întunerec se mişcau ca nişte pete întunecate, siluetele bărboase, în rase negre.

Mă lăsară să intru înăuntru numai după ce spusei că mă duc la seminar. Vocea grasă a cuiva răsună în urma mea:

www.digibuc.ro

— Grevişti blestemaţi! Să vă împuşte omul, nu altceva!

În seminar aveà loc o nouă adunare. Pe catedră, în sala de recepţie, ardeà lampa, acoperită cu o hârtie, iar în jurul catedrei stăteau seminariştii cari sosiseră azi de dimineaţă, terminându-se luna destinată epidemiei de difterie. Raica vorbeà, îndemnându-ne să continuăm greva, de oare ce nu se cuvine să facem studii în timp ce în oraş se varsă sânge şi când toate căpeteniile mişcării seminariale au fost date pe mâinile autorităţilor. După ce se sfârşì adunarea, Fariseul începù să cânte: «Aţi căzut jertfă în lupta fatală», iar întregul seminar reluă cântecul şi în săli răsunară cuvintele marşului funebru.

Peste o zi, directorul îşi luà rămas bun dela noi: el erà numit rector al Academiei Spirituale şi vicar al episcopiei. Toată puterea, acum, trecù în mâinile lui Menandru, care se temeà să iasă din apartamentul său. În fiecare zi profesorii ţineau şedinţe în Consiliu, compuneau manifeste în cari ne invitau să începem ocupaţiile, dar nu obţinură nici un rezultat. Seminarul erà în grevă. Pe malul gârlei, Carbonarul vorbeà prin semne cu puşcăriaşii, şi ei ne

www.digibuc.ro

strigau ceva de după gratii, ce nu se puteà înţelege. De două ori venì la seminar comisarul de poliţie ca să roage pe Menandru să ne interzică convorbirile cu cei închişi. Iar peste câteva zile, pe malul nostru patrulau sentinele şi alungau pe curioşi.

Într'o dimineaţă, clopoţelul ne strânse pe toţi în sala de recepţie. Intră Menandru şi ne anunţă că va vorbì cu noi vicarul episcopiei. În curând apărură profesorii, iar în urma lor un călugăr scund, cârn, cu barba căruntă şi stufoasă şi cu mustăţile lăsate în jos. El îşi înnălţă capul şi, intrând în sală, îşi făcù cruce în faţa icoanei:

— După dorinţa Înalt Preasfinţiei Sale am venit să vă conving — zise episcopul cu voce subţire şi scâncită, şi-mi amintii cum el ţinuse servil pe Pogorelţev de braţ. — Am venit, ca apostolul, să vă aduc pace. Care sunt cererile voastre?

— Să iasă mai întâiu inspectorul! — tunară vocì din toate părţile. — Să iasă profesorii!...

Menandru îşi strânse buzele dispreţuitor, vorbì ceva, în şoapte, cu episcopul, şi ieşì din sală. După el ieşiră şi profesorii.

— Spuneţi, vă rog, cari sânt cererile voastre? — întrebă episcopul.

www.digibuc.ro

— Le-am expus într'o petiţie, — zise Raica, ieşind din bancă.

— Cum te numeşti? — întrebă episcopul.

— Nu importă, Prea Sfinţite!

Episcopul se încruntă.

— Vreau să ştiu cu cine vorbesc!

Raica zâmbì.

— E egal, fiindcă tovarăşii mei ştiu cine sunt eu.

— E un răspuns obraznic, nevrednic de un viitor păstor... — Episcopul făcù cu mâna. — Vreau să vă spun tuturor şi să vă amintesc cuvintele apostolului Pavel: «tot sufletul să se supună puterii, fiindcă ori ce putere dela Dumnezeu este...».

— Nu prea e aşà! — zise Raica. — În istorie există şi uzurpatori...

— Când vorbesc eu, nu e voie să mă întrerupă nimeni! — zise supărat episcopul. Trebuie să auziţi tot până la sfârşit... Dacă apostolul Pavel a spus asta... aceasta... trebuie să consideraţi cuvintele sale ca un îndreptar suprem pentru voi, aşà zicând, ca un manual al bunei purtări. În schimb, voi arătaţi o prea îndrăzneaţă nesupunere faţă de autorităţile constituite şi faţă de educatorii cari se îngrijesc în fiecare oră şi clipă de binele vostru. Şi voi trebuie să-i respectaţi şi să vă supuneţi lor nu de frică, ci din îndemnul

www.digibuc.ro

cugetului, după cum a poruncit Dumnezeu. V'aţi lăsat furaţi de patimile trecătoare ale acestui moment şi v'aţi arătat ca nişte robi nesupuşi. Nelegiuiţilor, opriţi-vă, cât timp nu e preà târziu, cât timp dreapta Domnului şi a autorităţii înalte nu v'a pedepsit pre voi!

Printre rândurile elevilor trecù o larmă de nemulţumire. Episcopul, probabil, se sperie, de oare ce de odată începù să strige cu voce neplăcută, ca să se însufleţească puţin:

— Ce? Faceţi linişte! Eu vă vorbesc! Cine credeţi că vă vorbeşte?

Făcù o pauză, îşi regulă răsuflarea, şi în clipa aceasta Fariseul, din spate, strecură cu vocea lui de bas clară şi răsunătoare:

— Cară-te de aici!

Dintr'odată izbucniră fluerături şi strigăte: «Afară! Jos!». Episcopul îngălbenì, deschise gura şi fugì repede din sală. În urma lui izbucniră iar înjurăturile şi şuerăturile.

În fiecare zi aşteptam închiderea seminarului. În clase, în sufragerie, pe coridoare, cântam adeseori Marsilieza. Seminariştii discutau cu aprindere despre ceea ce se petreceà în oraş. Comentau veştile triste despre numărul celor ucişi şi răniţi

www.digibuc.ro

pe străzi în timpul ciocnirilor cu armata. Şi în aceste veşti erà ceva mai mare, mai important, mai cutremurător decât dezordinele din seminarul nostru.

XLII

În sala de recepţie se revărsà sgomotul glasurilor, — ai fi zis o cascadă repede şi sgomotoasă. Câteodată se desprindeà, izolată, vocea provocătoare şi însufleţită a cuiva, şi discuţiile încetau pentru o clipă. Şi din nou, după o scurtă pauză, toată lumea începeà să vorbească laolaltă, fără ca unul să asculte pe celălalt. Erà o consfătuire a părinţilor, convocată de Consiliul seminarului, în scopul de a face să înceteze greva. Se strânseseră acum o oră şi nu examinaseră nici o chestiune, fiindcă se împărţiseră în grupuri, şi fie care grup făceà atâta sgomot, încât nu se puteà înţelege cu celelalte.

Lângă catedră luaseră loc, pe scaune, preoţi din oraş, cu vază, frumos îmbrăcaţi, graşi, solizi, cu mişcări încete. Mai departe, spre ferestre — se vedeau preoţi dela ţară şi diaconi în rase grosolane şi jerpelite, cântăreţi, preotese — cele din sat cu basmale, cele din oraş cu pălării şi rochii la modă, diaconese şi cealaltă

www.digibuc.ro

lume clericală, venită din sat şi privind la confraţii din oraş cu invidie şi respect.

— Prea cinstită adunare! — începù să strige un diacon tânăr şi roşcovan, acoperind cu vocea sa sonoră sgomotul din sală. — Prea cinstită adunare, trebuie să alegem pe un conducător al acestei întruniri, pe un preşedinte, ca să ţină ordinea! Vă rog să alegeţi!

Discuţiile încetară. Preoţii se uitau unii la alţii, îşi încruntau frunţile, îşi ridicau sprîncenele şi nu ştiau pe cine să aleagă.

Pe catedră se urcă încetişor un preot gras şi înalt, cu cruce şi medalii pe piept, puse ca să-i deà o mai mare importanţă, şi cu voce nazală şi tărăgănată, zise:

— Părinţi şi fraţi! Propun să alegem preşedinte pe un bărbat cu vază, pe un bărbat sfătos, înţelept şi încercat în multe preşedenţii. Eu, de pildă, prezidez de nenumărate ori Consiliul şcolar, şi de aceea propun ca...

— Vă rugăm, faceţi-ne plăcerea!

— Cine e ăsta?

— Protoiereul Sladcoglasov.

— Da' ce, el se alege singur?

— Vă rugăm, vă rugăm!

— Dar noi nu-l vrem!

— Vă rugă-ăm!

www.digibuc.ro

Protoiereul se înclină cu importanţă şi bătù cu mâna pe catedră.

— Linişte! Declar şedinţa deschisă! Cine doreşte să se exprime?

Spre catedră se repezì o cucoană, slabă ca o cracă de copac, în rochie neagră, cu faţa sbârcită şi rea, cu părul rar şi parcă ud. Aflarăm în urmă că erà soţia lui Sladcoglasov. Ea urcă iute-iute treptele catedrei şi ţipă, bătând din picioare şi făcând cu mâinile gesturi repezi şi convulsive.

— Bătaie! Să fie bătuţi! Sunt nişte huligani! Nişte obraznici! Bătuţi la sânge! Cu varga!

— Ce tot spuneţi, — zâmbì un preot, pe piept cu crucea Sf. Gheorghe. Am un fiu care termină anul acesta seminarul,... cogeamite om... Se poate să dau în el?..

— Să dai, să-l stingi! — ţipà protoiereasa. Au fost cumpăraţi, i-au cumpărat Ji-da-nii!

— Ajunge! — se auzì de alături, — dar în partea cealaltă a sălii începură să protesteze câteva voci: vă rugăm! Continuaţi!

— Nu mai e nevoie!

— Cerem să vorbească!

Şi iar începù gălăgia. Noi şedeam în pervazurile ferestrelor, în al treilea coridor,

www.digibuc.ro

şi, deschizând ferestrele, ne uitam în jos, în sala de recepţie. Fariseul şi Spinoza strecurau la adresa protoieresei observaţiuni fine, aşà încât dacă le-ar fi auzit ea, ar fi ordonat să-i stingă în bătaie, pe ei mai întâi. Uşa din sala de recepţie se deschise şi intrară Raica şi Contele.

— Cine sunt ăştia? Ce caută aici? — începù să strige clerul. Afară cu ei!

— Suntem delegaţii seminarului!—zise tare Raica, exact ca la întruniri. — Seminarul doreşte să participe la adunarea voastră.

— Afară! Ticăloşilor! Haimanalelor!

Pe Raica şi Contele îi înconjurară «părinţii» iritaţi, strigând şi amenințându-i. Un diacon bătrân, cărunt, văzând pantalonii verzi ai lui Raica, bombănì cu voce de bas, stinsă şi supărată:

— Aa! Pantaloni verzi! un student travestit! Afară cu el! Loveşte-l în ceafă!

Raica şi Contele au fost îmbrânciţi afară din sala de recepţie, iar peste câteva minute tot seminarul se strânsese lângă uşe.

— Ei, ce e? Ce s'a întâmplat?

— Ne-au scos afară! Nu ne lasă să asistăm! — răspunse Raica.

— Impingeţi 'năuntru băieţi! Cu forţa!

— Împinge 'n uşe! Scoateţi-o din ţâţâni!

www.digibuc.ro

Clerul se trase înapoi dela catedră şi se îmbulzì la uşe, vrând să opună rezistenţă şi să nu lase pe seminarişti în sala de recepţie. În coridor clocotiră strigătele, fluerăturile şi înjurăturile.

— Apăsaţi mai tare, băieţi!

— Încă!

— Şi mai tare!

Geamurile uşii se sparseră şi se răspândiră cioburi pe parchet. Uşa se deschise, şi în sala de recepţie năvălì mulţimea neagră şi clocotitoare. Diaconul care crezuse că Raica e student, scuipă în palmă, îşi făcù vânt cu pumnul strâns şi vru să lovească pe Spinoza în faţă, dar între el şi Spinoza se nemerise un preot oarecare, cu ochelari auriţi, care apucă pe diacon de mână.

— Dar ce faci, ia-ţi seama, părinte diacon. Vino-ţi în fire!

— Trebuie svântaţi în bătăi! — răcnì diaconul. Ticăloşii! Câinii!

Nu se ştie ce s'ar fi putut întâmplà, dacă diaconul ar fi lovit pe Spinoza. Cu siguranţă s'ar fi început o încăerare, fii ar fi bătut pe «părinţi» şi, la urma urmelor, s'ar fi produs un scandal în toată eparhia. Seminarıştii se împrăştiară prin sală, se amestecară cu părinţii lor, şi se iscă un sgomot atât de mare încât nu puteai

www.digibuc.ro

înţelege nimic. Protoiereasa Sladcoglasova îşi strânsese pumnii săi mici şi uscaţi, îi vânturà înaintea feţei sale, ţiuià şi ţopăià mânios, pe loc. Bărbatul ei, înroşindu-se, strigà ceva ce nu se puteà auzì. Cineva dădù un sfat: să iasă lumea din sală. Dar nu ajută la nimic. Sgomotul se potoleà, dar în coridoare începură să răsune exclamaţiile întrerupte, tăioase şi răutăcioase ale celor ce discutau.

Spre seară se potolì totul. Se găsiră deputaţi aleşi cu dela sine putere — de oare ce întrunirea părintească nu dăduse nici un rezultat—cari declarară Consiliului administrativ că «turbaţii au zădărnicit» întrunirea şi că «ori ce hotărîre va luà Consiliul, ei o vor considerà validă». Consiliul hotărî să se procedeze la un vot secret. Lângă catedră, în sala de recepţie, a fost adusă — în acest scop — o coşniţă mare. Lângă ea luă loc Menandru, cu grupul seminariştilor, şi Redinschi. Menandru strigă nominal pe seminarişti, însemnând o cruce în dreptul fiecărui nume. Cei strigaţi se apropiau şi aruncau în coşniţă bileţelele răsucite.

— Tu ce ai scris? — întrebă Fariseul pe Spinoza.

Spinoza făcù cu ochiul.

— Am scris că datorită unor împrejurări, independente de voinţa mea, votez

www.digibuc.ro

cu jumătate de voce pentru grevă, iar cu cealaltă jumătate — contra.

— Tu?

— L-am ars pe Menandru!

— Admirabil!

Bileţelele fură numărate. Unele din ele, ca de pildă acele ale lui Spinoza şi al Fariseului, au fost anulate. Menandru făcù bilanţul şi zise:

— Singuri vă pedepsiţi. Noi am epuizat toate mijloacele pentru a restabili ordinea normală. Acum nu mai suntem noi de vină.

Peste două ore ni s'a anunţat că seminarul e închis «până la noui dispoziţiuni ale superiorilor», şi că suntem toţi concediaţi. Iar seara Lămâia venì alergând în clasă, cu faţa veselă şi, gâfâind, strigă în gura mare:

— A sosit noul director!

— Cine e? Cine?

— Părintele Varsanofie! El a spus chiar acum că va face să înceteze ori ce fel de grevă!

— Asta se cheamă — unde dai şi unde crapă! — bombănì Fariseul, scărpinându-se în ceafă. Asta se cheamă că l-am bătut cu varga şi că acum îl frigem la frigare! Fire-ar al naibii el să fie! Bonjur, să pofţească!

www.digibuc.ro

Dar nici Varsanofie nu putù face nimic. A fost alungat din sala de recepţie, unde convocase tot seminarul pentru a-i da sfaturi de înţelepciune. Decât, începând cu a doua zi, seminariştilor nu li se mai serveà masa. În lămpi nu se mai turnà petrol. Nu se aprindeau sobele. În întunerec răsunau voci înrăutăţite, cerând de mâncare şi lumină, dar nu se dădù nici una nici alta. Peste noapte cineva aprinse şurile seminarului şi ele arseseră până la ultima scândură. Varsanofie aflând de incendiu, se îmbrăcă şi se duse undeva, iar după întoarcerea lui, în seminar apărură soldaţi, cari ocupară toate intrările, şi începură să alunge pe elevi din seminar. Pe străzi, treceau trăsuri în care mergeau câte trei inşi: doi seminarişti şi un sergent. Călugării, îngrămădiţi la poarta mănăstirii, se uitau cu ochi mari, zâmbeau şi strigau:

— Îi umflă! Aşà le trebuie! Puşcăriaşi blestemaţi!

XLIII

Trecù şi Crăciunul, dar din seminar nu veneà nici o veste. Tata îmi spuse că dacă până la lăsata secului de brânză situaţia în seminar nu se va limpezì, va merge la

www.digibuc.ro

Arhiereu şi-i va cere pentru mine un loc de cântăreţ de strană într'un sat oarecare. Eu i-am răspuns:

— Nu mă fac nici preot, nici cântăreţ.

— Pentru ce?

— Pentru că n'am de gând să rămân în cler.

— Şi ce vrei să te faci? Guvernator? Sau poate ministru?

Tata încercà să vorbească cu ironie şi liniştit, dar în vocea lui tresăltau intonaţii de supărare.

— Ironia dumitale nu mă atinge, — îi răspunsei eu. — Voiu slujì şi voiu lucrà acolo unde îmi va permite conştiinţa.

— Vorbe mari! Adică ce, nu-ţi permite conştiinţa să intri în cler?

— Nu.

— Pentru ce?

— Pentru că nu cred în ceea ce mi se predă, şi în ceea ce oficiezi dumneata.

Tata clătină din cap.

— Zise cel nebun în inima sa: nu este Dumnezeu!.. Buuun! Ieşi afară, ticălosule!

Să trăiesc în casă îmi erà şi mai greu ca mai 'nainte, deoarece acum tata, în timpul ceaiului şi al mesei, rosteà discursuri infinite şi supărate cu privire la răzvrătiţi, la socialişti — despre cari aveà o ideie vagă — şi la studenţi. Vorbind des-

www.digibuc.ro

pre vre-un eveniment al zilelor recente, el adăugă întotdeauna:

Ce sălbăticie! Ce copilărie! Ce ignoranţă! Înterzise sorii mele Paşa să se înscrie la Universitate, fiindcă «nu se cuvine unei fete de protoiereu să se bălăbănească cu toţi nevrednicii»!

Paşa însă citeà pe ascuns cărţile, ce le luà dela prietenele ei studente, şi câte odată se duceà la seratele studenţeşti.

Într'o dimineaţă, în ianuarie, primii o hârtie dela seminar. Pe o faţă erà scris: «Consiliul administrativ al seminarului spiritual vă propune să vă prezentaţi în ziua de 13 curent pentru continuarea studiilor. Condiţia neapărată a reprimirii voastre în seminar e păzirea şi executarea tuturor dispoziţiilor superiorilor»...

Am înţeles. Superiorii nu izbutiseră s'o scoată la capăt cu toţi deodată, şi luau pe fie care individual. Dela 13 ianuarie, seminariştii începură să se îmbulzească în Consiliu şi să semneze că au citit adresa consiliului şi că promit supunere superiorilor. Lecţiile însă nu s'au ţinut a doua zi, de oare ce noul director reprimise pe cei cinci «salvatori» eliminaţi. În sala de recepţie avù loc o întrunire, în care se

www.digibuc.ro

întări din nou rezoluţia veche: sau să fie eliminaţi salvatorii, sau întreg seminarul continuă greva. Varsanofie se sperie şi acceptă.

Începù din nou vieaţa de mai înainte, dar în ea erà ceva nou. În al treilea coridor se aranjă o cameră de lectură. Primeam ziarele şi revistele şi-ţi păreà neobişnuit să vezi pe Maţul sau Preţul cu ziarele în mână. Scrisorile începură să ni se deà nedesfăcute. Menandru, împăciuit, îşi părăsise tonul de odinioară şi faţă de cursul superior aveà o atitudine aproape linguşitoare. Seminarul răsuflă mai liber. Şi numai tăcutul Varsanofie, care se îngrăşase şi devenise roş, de când se despărţise de noi, ne aminteà neîncetat — că ceea ce este nou nu va durà mult şi se va transformà în ceea ce a fost.

Am fost miraţi de faptul că nici unul din noi n'a fost eliminat pentru grevă şi că toate căpeteniile mişcării noastre continuau să rămână în pace în clasele lor.

Gherontie, care voià să facă din noi propovăduitori, organizase un cerc de propovăduire în care intrase Scuipăciosul, Lămâia, Roata şi alţii. În fiecare joi şi duminecă, Gherontie mergeà afară din oraş— în mahalaua muncitorilor — ca să ţină cuvântări religioase, luând cu sine pe cei

www.digibuc.ro

ce doreau să-l însoţească. Dar asta nu dură mult. Începură intrigi amoroase, şi una din ele — al cărei erou principal erà Spinoza, — se termină cu un scandal răsunător. De atunci, se duceau la întrunirile religioase numai Lămâia şi Roata. Câteodată veneau şi fete la Gherontie. Spinoza află despre aceasta, şi-l întrebă în clasă:

— Părinte Gherontie, adevărat e că un monah trebuie să renunţe la ori ce? — Gherontie zâmbì.

— E adevărat. Dar de ce întrebi?

— Aşà. Cuvioşia ta eşti monah, dar te vizitează fetele. Se poate aşà ceva?

Gherontie roşì şi răspunse supărat:

— Ori cine vede când sare monahul, dar nu ori cine vede când plânge monahul!

— Toată lumea ştie să sară! — zise Spinoza, — ce priveşte însă plânsul...

— Radanovici, te rog să taci din gură! strigă Gherontie. Nu doresc să vorbesc cu dumneata!

După grevă, seminarul se liniştì deabinelea. Elevii însă beau şi mai tare, ca şi când ar fi vrut să recâştige timpul pierdut. Când în seminar aproape nici unul nu erà beat, inspectorii priveau cu condescendenţă beţiile elevilor dintr'a cincea şi a şasea, de oare ce acuma beau teologii,

www.digibuc.ro

oameni în vârstă, cari se pregăteau să intre în lume.

Seara, cetiam la director în casă reviste bisericeşti. Directorul îşi răsuceà şi-şi desfăceà de obiceiu barba, în timpul cetirii, şi bombăneà încet:

— M-da-a! Bu-un de to-ot!

Câteodată, după lectură, el vorbeà siropos despre activitatea sa pastorală, citá pe Apostolul Pavel, şi fără să-şi dea seamă de ironia faptului, ne recomandà pe acest apostol, ca cetindu-l, să ne ferim de «lumina» ştiinţelor şi a culturii laice. După părerea directorului, trebuià să cetim numai cărţi religioase. Cărţile lumeşti, literatura — sunt păcătoase şi inutile. Sfinţii nu le-au cetit, şi au fost totuşi sfinţi, plăcuţi lui Dumnezeu, etc., etc.

XLIV

În sud a fost condamnat la moarte şi executat criminalul împotriva siguranţei Statului, Schneit, de soarta căruia întreaga Rusie se interesà prin ziare. Vestea telegrafică despre executarea lui sosì dimineaţa, iar la amiaz fostul nostru director, acum episcop, cedând cererii insistente a unui grup de studenţi ai Academiei, a oficiat în biserica Academiei o panahidă pentru cel executat. Am aflat,

www.digibuc.ro

că o oră după această slujbă, se prezintă Rectorului un funcţionar oarecare, foarte supus, care întâlnì pe Rector în coridorul Academiei, vorbind cu studenţii.

— Am venit, Preasfinţite, să vă rog să-mi daţi explicaţii, — zise funcţionarul, de ce aţi oficiat panahida pentru trădătorul de Stat Pavel Schneit?

— Am făcut rugăciuni nu pentru trădătorul de Stat, — zise Rectorul, — ci pentru Pavel, adormitul rob al lui Dumnezeu.

— Dar, pe ce temeiu?

— Pe temeiul acela, că biserica ortodoxă ne învaţă să ne rugăm pentru cei morţi, iar eu — sunt episcop ortodox.

— Dar Schneit şi robul lui Dumnezeu Pavel — cum spune Preasfinţia Voastră — este una şi aceeaş persoană. Aţi ştiut asta?

— Asta e treaba mea, — răspunse scurt Rectorul, — dacă am ştiut sau nu.

Funcţionarul se zăpăcì.

— O, da, sigur, Preasfinţite!.. Dar ce trebuie să raportez eu relativ la panahida Preasfinţiei Voastre?

— Ceeace aţi auzit! Nimic mai mult!

Funcţionarul salută şi plecă.

Oare acesta erà fostul nostru director? Fapta lui erà acum în contradicţie cu

www.digibuc.ro

toată activitatea lui de mai înainte, cu caracterul şi purtarea sa de atunci. Dar aşà erà în realitate. Nu poţi înţelege toate în om!

Seara, înainte de rugăciune, în coridorul seminarului, răsună cântarea măreaţă şi întristătoare. Mergeau seminariştii prin coridor şi cântau: «Voi câţi aţi căzut jertfă în lupta fatală». Înaintea tuturora mergeà Carbonarul, purtând un steag negru, făcut dintr'o tunică neagră de seminarist. Auzind marşul funebru, Varsanofie ieşì din apartamentul său şi alergă în fugă, sus pe scară. Varsanofie aşteptă puţin pe platformă, şi când Carbonarul îl ajunse, pornì după dânsul în fruntea procesiunii. Trecù de trei sau de patru ori prin coridor şi tot timpul spuneà Carbonarului.

— Dă-mi steagul!..

Dar Carbonarul nici nu se întorceà măcar, ci ridicà steagul tot mai sus.

Cântarea se potolì. Rândurile cortegiului se răreau. Seminariştii se împrăştiau încetişor prin clase şi, în sfârşit, în coridor rămaseră Carbonarul, directorul şi încă vre-o zece inşi. Varsanofie, ai cărui ochi străluceau răutăcios în dosul ochelarilor, se apropie repede de Carbonar, îi smulse steagul din mâini şi fugì jos, iar în urma lui răsună ca odinioară:

— Ţineţi-l măi! Puneţi mâna pe el!..

www.digibuc.ro

Iar după rugăciunea de seară, Varsanofie ne spuse tuturor în sala de recepţie:

— Ceea ce faceţi dumneavoastră, nu se poate tolerà! Dacă aşà ceva se va mai repeţì, va fi rău!.. Vedeţi-vă de studii!

Dar izbucnirea asta fu cea din urmă în seminar. Totul pornì ca mai 'nainte, însufleţirea se stinse, dar sub această linişte apăsată cloceà ceva. Se ceteau cărţi şi broşuri noui, se discutau lucruri cari nu se raportau nici la seminar, nici la băutură, nici la preoţie. Directorul ştià, firește, despre toate acestea, prin noul favorit, cârnul Roată, dar nu putù să afle că într'un stihar seminarial, de o săptămână, se păstrau vre-o 25 de kilograme de litere tipografice, o presă şi ediţii ilegale. Toate aceste lucruri fuseseră date spre păstrare Carbonarului de nişte prieteni lucrători, cari se aşteptau la o percheziţie.

Mocirlă ne ucideà cu notiţele sale despre ce a spus, într'o chestiune oarecare, părintele Ioan de Kronstadt, sau Teofan Întemniţatul, sau cutare profesor şi cutare docent. Într'o zi, el aduse cu sine în clasă un vraf de cărţi, legate cu o sforicică subţire.

— Vă rog, domnii mei, să faceţi cunoştinţă cu aceste opere!

www.digibuc.ro

— Da' ce sunt astea? — întrebă speriat Spinoza.

— Aici sánt diferite sisteme de teologie dogmatică. Puteţi să nu le cetiţi, ci numai uitaţi-vă la autori, câte pagini, aproximativ... Mulţi dintre dumneavoastră veţi devenì preoţi. Vă pomeniţi odată că vine cineva dintre enoriaşi, care se interesează de teologie, şi vă întreabă: ce să cetesc, părinte, din teologia dogmatică? Dumneavoastră veţi ştì şi-i veţi răspunde... Poftiţi — luaţi aceste cărţi!

Scuipăciosul şi Roata se repeziră din bancă şi alergară la catedră. Roata o luă înainte, luă cărţile, le strânse la piept şi se înclină în semn de mulţumire.

— Asta îmi place! — zâmbì Mocirlă. Dumneata ai fost licean şi te interesezi de aproape de teologie. Îmi face plăcere!

— Am înclinaţii! — gâfâì Roata, în extaz. Am avut înclinare spre teologie...

— Fiindcă ţi-s picioarele strâmbe! — şueră Scuipăciosul, ofensat de faptul că Mocirlă nu-i dăduse lui cărţile, ci lui Roată.

Mocirlă dădù din cap cu condescendenţă.

— Bine, bine, duceţi-vă la loc!

Cărţile au fost aruncate în bancă şi uitate chiar de Roată şi de Scuipăcios.

www.digibuc.ro

Peste o lună, la sfârşitul bimestrului, Mocirlă îşi amintì de ele şi întrebă:

— Dar cărţile pe care vi le dădusem? V'aţi uitat prin ele?

— Ne-am uitat! — răspunserăm cu toţii în cor, iar Spinoza strigă untdelemnos: — Ne-au plăcut foarte mult! Ne-au alintat sufletele!

Mocirlă dădù din mâini:

— Bine, bine... daţi-mi acum cărţile înapoi...

Roată se sbătù pe loc: uitase unde pusese cărţile.

— La cine sunt cărţile, domnilor? — întrebă Mocirlă.

Capacele pupitrelor începură să răsune. Cărţile le luase Lămâia. El scutură pe furiş praful de pe ele, şi întinse lui Mocirlă pachetul nedesfăcut.

— Le-aţi văzut toţi, domnilor?

— Toţi! D'apoi cum! N'am lăsat nici una!

— Foarte bine! Am să întreb pe rând, dacă aţi văzut toţi cărţile.

Mocirlă strigă pe Hăţ.

— Dumneata le-ai văzut?

— Le-am văzut.

— Ce cărţi vă dădusem?

— De teologie! — răspunse vitejeşte Hăţul şi susţinù privirea lui Mocirlă fără să clipească din ochi.

www.digibuc.ro

— Aşà... Şi ce anume cărţi?
— Diverse.
— Nu vrei să mă înţelegi. Întreb de autori. Numeşte-mi măcar pe unul din ei.
— Hăţul tuşì şi zise încet:
— Nu pot dintr'odată.
— Bine, am să te ajut eu... Arhi...
— ...episcop, — adăogă Hăţul.
— Ce arhiepiscop! Arhimandrit...
— Arhimandrit!
— Cum îl chemà?
— Am uitat.
— Cum aşà! Arhimandritul A...
— Atanasie.
Mocirlă suspină cu tristeţe.
— Antonie! Arhimandritul Antonie! Şi e mare cartea?
— Propriu zis, nu prea. Aşà şi aşà.
— De pildă, e groasă sau e subţire?
— Potrivită.
— Şi câte pagini are?
Hăţul începù să se gândească, ridicându-şi ochii spre tavan.
— Aşà vreo-o-o...
— Şapte sute, — îi suflă cineva din bănci.
— Şapte sute de pagini! — zise repede Hăţul, auzind şoapta salvatoare.
— Ce şapte sute! — suspină Mocirlă.

www.digibuc.ro

Dumneata n'ai văzut cărţile. Stai jos... Domnul Radanovici!

Spinoza ieşì din bancă cu pas hotărît şi războinic.

— Dumneata ai văzut cărţile?

— Le-am văzut.

Mocirlă zâmbì jalnic şi neîncrezător.

— Poate la fel ca şi predecesorul dumitale?

— Mai întâiu întrebaţi-mă, — zise supărat Spinoza.

— Bine... Ce carte ai văzut dumneata?

— Teologia dogmatică a arhimandritului Antonie.

Mocirlă se uită bănuitor.

— Asta ai auzit-o dumneata acum?...

— Zău că nu.

— Să nu spui zău!

— Adică pe cuvânt de onoare, am văzut-o chiar eu, cu propriii mei ochi.

— Bine. Cartea e mare?

— Obişnuită.

— Arată cu mâinile cum e...

Spinoza se uită la noi, apoi la Mocirlă, dădù din umeri şi începù să mişte mâinile, ca să arăte cât erà de mare. Cartea erà enormă, aproape un metru.

— Atât de mare? — mijì Mocirlă.

— Da.

— Şi ai văzut-o dumneata?

www.digibuc.ro

— Cu propriii mei ochi! Întrebaţi pe colegi!

Mocirlă se înroşi şi făcù cu mâna.

— Ajunge. Du-te la loc. Dumneata n'ai văzut nimic!

— Zău... adică pe cuvânt de onoare, ieri seară, întrebaţi pe cine vreţi...

— Du-te, du-te!

Spinoza, bombănind, se duse la loc şi continuă să bolborosească, de pildă că e nedrept să se creadă că n'a văzut cartea, ci dimpotrivă că a văzut-o. Mocirlă întrebă încă vreo douăzeci de inşi, dar nimeni nu putù să descrie exact exteriorul cărţii, fiindcă nimeni nu o văzuse. Mocirlă se simţì jignit, se posomorî, se bosumflă şi zise cu răceală că niciodată nimeni nu se purtase cu el aşà cum făcusem noi, şi că la asta nu se aşteptà.

XLV

În ziua de 26 ianuarie, părintele Şaş, economul nostru, îşi sărbătoreà ziua naşterii. De obiceiu sărbătorirea continuà trei zile, de oare ce în ziua întâia dejunau la econom profesorii, în a doua — luà ceaiul şi cina clasa a şasea, iar în ziua a treia — clasa a cincea. După aceea economul umblà o săptămână cu faţa roşie şi vânătă şi sforăià:

www.digibuc.ro

— Mi-am ieşit din minţi! Aşà e dacă mă pun pe ticăloşii! M'am îmbătat!

Când ne-am dus noi la econom, se strânseseră la el musafiri: câţiva cântăreţi din corul arhieresc, în haină neagră — nişte fiinţe întunecate şi ţanţoşe. Ne-am salutat, iar ei prinseră a vorbì uscat, mai mult tăceau, tuşeau şi scânceau. Afară de ei, luau parte şi soţiile lor — cucoane tinere, îmbrăcate la modă, dar fără eleganţă. Ele vroiau să pară doamne din societatea cea mai bună, şi de aceea râdeau şi vorbeau mai tare decât trebuià. Erau şi nişte fete voioase, sau, cum le numeà părintele econom, «fetişcane», pudrate, cu privirea pătrunzătoare şi puse pe râs. Economul le invitase «pentru ori ce ocazie». Poate că vor plăceà vre-unui teolog şi-şi vor găsì bărbat.

Din coridor am intrat în birou, cu divan moale, turcesc, cu masă de scris şi cassă de fier, unde se păzeau banii şi chitanţele furnizorilor.

— A-a, ticăloşilor! — bombănì economul, văzându-ne strânşi. Intraţi, intraţi!

În salon, musafirii ocupaseră loc pe divan şi pe scaune. Lângă lampă, doi cântăreţi jucau în tăcere «şaizeci şi şase». Economul îşi aranjase frumos şi cu gust apartamentul. În sală erà un palmier mare,

www.digibuc.ro

veritabil, şi un pian, la care cântau toţi cari vizitau pe econom; mobila erà acoperită cu catifea şi ne atrăgeà întotdeauna atenţia.

— Şedeţi cu băgare de seamă! Vedeţi să nu murdăriţi! E doar catifea, nu altceva!

Ceaiul îl turnà una din soţiile cântăreţilor, despre care se spuneà în seminar că «cloceşte pui» cu economul. Ea cochetà, făceà ochiade, dar ţineà să arate că este o persoană din lumea mare, privindu-ne de sus.

Fariseul şi Spinoza se aşezară lângă domnişoare şi începură să spue verzi şi uscate. Fetele râdeau cu hohot, ţiuiau şi spuneau: «vai, ce faceţi, cum se poate», iar economul, în anteriu nou, mijeà din ochi şi bubuià voios:

— Mai încet, măi, luaţi-le mai încet! Că doar sunt fete!...

După ceaiu venì o clipă când nimeni nu ştià ce mai e de făcut. Economul chemă pe cântăreţi în birou, ca să joace cărţi, şi zise Fariseului:

— Fă pe gazda! Observă ca madamele şi fetişcanele să nu se plictisească! Dansaţi puţin!... Şi adăogă, scăzând glasul: E şi bere rece, în dulap... Numai să nu vă turtiţi până la masă!

www.digibuc.ro

— Ştim, părinte, ştim! — răspunse voios Fariseul. Du-te, joacă, iar aici facem noi treabă. — Se răsucì pe tocuri şi strigă fără jenă:

—Medam, je vu pri a la contradans!... Arseniev, cântă!...

Arseniev, tăcut şi supus, se aşeză la pian şi începù un vals. Fariseul, Spinoza, Frigarea şi Maţul invitară cucoanele — şi balul începù. Fariseul erà extraordinar. Dansând, el săreà vitejeşte sau îşi învârteà dansatoarea în jurul său, o lăsà, alergà în goană până la celălalt capăt al odăii şi se lăsà acolo pe vine. Ceilalţi îl imitau. Ar fi fost un subiect frumos pentru pictorul care ar fi vrut să facă un tablou intitulat: «dansul sălbatic». Faţa Fariseului străluceà de sudoare, gulerul i se muiase şi i se lăsase în jos, dar el erà neobosit, şi cu o voce de bas impunător strigà fraze franţuzeşti, inventate de el:

— Pliuvit arreté grand rond grand maman!... Saltă mai voios!... Jeneral! Jeneral, luà-te-ar dracul! Jeneral bonjur calson merci!... Viu de tot!...

Economul, din când în când, se sculà dela masa de joc, veneà în salon, priveà şi zâmbeà, aprobând:

— Bravo! Daţi-i 'nainte!

Cavalerii se răcoriră cu bere şi conti-

www.digibuc.ro

nuară să danseze neobosiţi. Unul dintre cântăreţi, tânăr, cu mustăcioare răsucite, rezemat pitoresc de cămin, zâmbeà dispreţuitor. El erà tenor-solist al corului arhieresc, şi de aceea erà grozav de mândru şi de important. Lângă el se tot învârteà Ţibic, care visà să intre în acest cor după terminarea seminarului şi să devină solist.

— Tu ce stai? — strigă Fariseul cântăreţului, sburând alături de el într'un dans monstruos! — Angajè o doamnă!...

Cântăreţul se bosumflă, îşi muşcă buza şi, când se sfârşì dansul, plecă în sufragerie, unde Fariseul beà bere.

— Vreau să mă explic cu dumneata, tinere! — zise cântăreţul tare şi răspicat, atingând pe Fariseu de mânecă.

Convorbirea generală se stinse. Toţi îşi aţintiră privirea asupra cântăreţului şi Fariseului, care nu răspundeà, ci continuà să beà bere.

— Aşşş-tept, ti-nnne-re! — zise a doua oară cântăreţul, încercând să vorbească liber şi apăsat.

— Ce doreşti? — îl întrebă Fariseul, întorcându-se repede spre el.

Cântăreţul măsură pe Fariseu cu o privire dispreţuitoare şi strecură printre dinţi:

— Pe ce temeiu dumneata îmi zici tu?

www.digibuc.ro

— A-o-leo! — strigă Maţul, dela spate. Baron sdrenţăros!

Fariseul se uită la cântăreţ şi izbucni în râs. Cântăreţul roşi.

— Te întreb, tinere, şi aştept să-mi răspunzi! — El îşi drese freza şi-şi puse mâinile la spate.

— Du-te la dracul! — zise Fariseul alene.

— Adică cum la dracul, te rog să te explici!

— Uite-aşà! La dracul şi nimic mai mult. Ai înţeles?

— Pe ce bază vorbeşti dumneata în felul acesta? Vvv-reau să ştiu!

— Ascultă, vede-ţi de treabă, că te cârpesc! — zise Fariseul, îmbrâncind pe corist, apoi trecù în salon şi strigă: Alon, a dans padepatiners! — Melcule! Trage-i o mazurcă! Angajè madam!...

— Colegul dumneavoastră este prost şi lipsit de educaţie, — zise cântăreţul. El nu ştie să se poarte într'o societate aleasă.

— Mai tacă-ţi gura! — îl întrerupse nepăsător Preţul, turnându-şi un pahar de bere. — Dacă ai să mai trăncăneşti, te stingem în bătăi şi-ţi mai rupem şi pieptarul! — adaogă el pe neaşteptate.

Cântăreţul scutură din umeri şi ieşì ţanţoş din sufragerie, smucindu-şi şoldu-

www.digibuc.ro

rile. La masă, tăceà din gură şi aveà aerul ofensat, şopteà ceva cu vecina sa şi arătà cu capul când la Fariseu, când la Preţ, cari nu observau mişcările lui. Fariseul turnà doamnelor vin şi bere, şi atingând dinadins pe cineva cu cotul, se scuzà:

— Pardone a la pu-pu!

În cinstea părintelui econom s'au ridicat toasturi şi s'a cântat «mulţi ani trăiască». Frigare tot izbeà cu cuţitul în farfurie, cerând linişte, şi după ce se făcù tăcere, zise:

— Părinte! Noi toţi te iubim şi te divinizăm, pentru că nu eşti o canalie, ca ceilalţi. Ur-ra! Mulţi ani trăiască!

— Ura!

Economul fu mişcat, se sărutà cu toţi, mulţumeà, şi fiecăruia îi şopteà la ureche, mânjindu-l cu mustăţile ude:

— Am, dragă, multă băutură în rezervă! Beţi, ticăloşilor, nu vă fie milă!

După aceea, începù să povestească despre trecutul său, cum a cântat în corul arhieresc, etc. Odinioară fusese pentru puţină vreme protodiacon, călătorise cu răposatul arhiereu prin eparhie şi adunase o mulţime de anecdote şi poveşti vesele.

— Ia povesteşte, părinte, cum prindeai peşte cu Ghenadie! — îl rugă Fariseul.

www.digibuc.ro

Economul râse cu hohot, îşi frecă burticica şi băù.

— Odată Ghenadie, — erà pe atunci bătrân şi-i plăceà ciorovăiala ca o ţărancă — începù el, — se gătise să plece prin eparhie şi mă luă cu el. Şi am plecat aşà dară... Ne-am dus, am slujit, Ghenadie strigà la toată lumea de ce i se închină prost la picioare. Iar răposatului îi plăceà asta. Şi călătoreà în bune condiţiuni. Se întâmplà să călătorească — înţelegi? — în caretă sau în tren, şi tot scotea burta înainte, uite aşà, ca să i se vadă bine rasa colorată, de mătase şi neapărat cu patru stele. Aşà dar, sfârşim călătoria. A mai rămas un sat. Un sat frumos, pe malul unei gârle. Gârla destul de mare şi plină de peşti. Poposisem la popa din sat. Beam ceaiu pe balcon, iar balconul drept deasupra gârlei. Iar Ghenadie stà ce stà, şi ce-i trece prin cap: «da' peştele e bun?» — întrebă pe gazdă. — Minunat, Preasfinte Vlădică! — «Adu undiţa, să pescuesc de pe balcon!».

Gazda — înţelegi — spune că e întunerec, e noapte şi umezeală. Nimic! N'are importanţă! Adu undiţa şi altceva nimic! Vreau să pescuesc!

Economul turnă bere, sorbì din pahar şi-şi aprinse ţigara.

www.digibuc.ro

— Mai departe? — întrebă Fariseul.

— Aşteaptă, ai să auzi!... Mă uit la el şi mă răzbeşte râsul. Aduce popa un baston lung, de capătul căruia înnodase o simplă sforicică cu o undiţă. I-a dat-o. Ghenadie se aşează pe marginea balconului, iar popa îi vârî o perină sub picioare. Şezù şi adormì ţinând bastonul în mână. Iar jos popa aninase peştele prins şi începù să tuşească. Trageţi — Vlădică — în sus, s'a prins peştele! Dar nimeni nu îndrăzneà să-l mişte. Încearcă de-l mişcă, că te mişcă el apoi de-ţi merg fulgii! Atunci popa îmi spuse: părinte protodiacon, strigă-i niţeluş la ureche, ca şi cum ai tuşì. Poate că s'o trezì. — Economul zâmbì. — Şi, se poate spune, că într'adevăr am tuşit, dar în aşà fel, încât Ghenadie cât pe ce să se răstoarne. Se trezì şi începù să facă gălăgie, iar eu îl întrerupsei: s'a prins, zic eu, Înalt Preasfinţite! Cum auzì, încetă să mai bombănească şi trase de baston. Greu de ridicat. Atârnaseră jos un peşte prea mare. Îi sării în ajutor. Erà o ştiucă. Dar ce mai ştiucă! De când sunt, n'am văzut aşà ceva. Nu zic ştiucă, ci urs! Greà, greà de tot! Ghenadie, înţelegi? — plin de bucurie, tot bolboroseà că e la fel cu apostolii, şi că nu prinde numai oa-

www.digibuc.ro

meni, ci şi peşti. Acù dădù să i-o fierbem. Iar el se apucă şi adormì din nou. Ciorba erà gata demult, şi ne erà poftă de mâncare, iar el dormeà într'una. Cum să plecăm de lângă el? Pleci — şi te pomeneşti că se deşteaptă şi începe să numere dacă suntem toţi acolo. Am aşteptat până la două noaptea. Când se deşteptă, îi spuserăm: ciorba e gata, Preasfinte. — Ce ciorbă? Uitase, se vede. Bătute-ar sfântul, îmi zise, e timpul de plecat! Să înhame caii. Noi îi tot spuneam că e noapte, că nu-s trenuri la gară, că una, că alta, iar el se îndărătniceà ca ţapul. Să mergem, şi nimic mai mult. Eu, — ziceà el — ca Suvarov sau Petru cel Mare — nu-mi place să tot amân. El şi Petru cel Mare! Să mori de râs! Bine, hai să mergem. Trecurăm gârla, ne apropiarăm de staţie, întunerec — înţelegi? — şi nu mâncaserăm nimic. Întrebarăm când vine trenul. La nouă dimineaţa — ni se spuse. Să te văd acum să aştepţi, şi pe nemâncate! Aş, de unde — n'a vrut să aştepte. Stăteà pe peron, bătând cu cârja, să vină şeful staţiei. Îl trezirăm şi pe ăsta. A venit. Să-mi dai tren! — strigă el. — «Nu e tren, Preasfinţite, — zise şeful». Cu cine vorbeşti, cutare şi cutare! Să-mi dai tren imediat! Şeful spuse că mersul trenurilor e aşà, iar Ghenadie

www.digibuc.ro

turbă: Ce-mi tot baţi capul cu mersul trenurilor? Merg când vreau. Dă o telegramă şefului mişcării ca să-mi trimeată imediat un tren, iar de nu, — zise el, — dau eu o telegramă ministrului de comunicaţii, să vă alunge pe toţi de aici!

— Şi ce s'a întâmplat? — întrebă Fariseul.

— Nu te băgà! Îţi spun îndată, — zâmbì economul. — Am dat telegrama. Peste două ore a fost trimis un tren special şi bătrânul plecă. Uite, d'ăştià mi-erà el. Când se supărà — să te ferească Dumnezeu. Am să vă alung! Sunteţi nişte...! Şi dă-i, şi dă-i, — înţelegi? — până se istoveà şi adormeà. Ciudat mai erà! Se întâmplà ca în biserică, în timpul liturghiei, să strige la paraclisier: Măi, paraclisierule, trage-ţi burta înapoi. Ce stai ca o ţărancă borţoasă? Sau la diacon: dacă stă aproape — îl pişcă de ureche, — dacă stă departe — îl ameninţă cu pumnul. Şi-i mai plăceà şi de-alde astea: vine la dânsul, să zicem, vre-un popă, sau vre-un diacon. Iar Vlădica se uità la el şi-i trânteşte: ai atâţia ani, şi familia ta e aşà şi pe dincolo, cu vre-o şase sau cinci copii. Şi niciodată nu nimereà. Tu însă trebuià să-i spui: aşà e, Preasfinte, aţi spus adevăratul adevăr. Dacă eşti — să

www.digibuc.ro

zicem — de treizeci de ani, iar el spune — de o sută, zi şi tu o sută. Şi atunci face tot ce-i ceri. Unii se nemereau şmecheri. El ziceà: tu ai patruzeci de ani, iar şmecherul începeà pe loc să se prefacă că-i cuprins de groază, şi tot bolboroseà: «Ai văzut bine, Preasfinte, milueşte-mă!». Iar lui Ghenadie îi păreà bine când i se spuneà că pătrunde cu mintea toate lucrurile. Ce nu mai făceà el?!

Economul se rezemă cu amândouă mâinile de marginea mesei şi se ridică greoiu dela masă.

— Şi-acum, mai învârtiţi-vă cu madamele şi cu fetişcanele, iar noi mai jucăm cărţi o leacă!...

Pianul începù să răsune şi picioarele dansatorilor se aprinseră din nou. Mi-erà somn. Plecai dela econom împreună cu Arseniev. În coridorul întunecos se auzeau strigătele Fariseului, venind din apartamentul economului:

— Avanse a vo plas! A druat a la promenad an trua! Învârtiţi-vă bine!

Stătui puţin de vorbă cu Arseniev. Îmi făceà plăcere să-i ascult vocea înceată, liniştită şi plină de bunătate. El îmi spuneà că demult visà să se dedice poporului într'un fel oarecare, că a fost întotdeauna religios, că în familia lui erau

www.digibuc.ro

toţi religioşi şi că simţeà o inclinaţie pentru preoţia la ţară. Intrase în seminar pentru că mai aveà unele îndoeli religioase, şi credeà că aici va scăpà de ele. Sărmanul Arseniev! Venise la noi cu credinţa curată şi blândă! Dar ce va căpătà în schimb?

XLVI

Veneau zile noui şi aduceau cu ele ceva nou, care înnegurà grijile şi afacerile mele personale. Studiam cu sârguinţă, de oare ce Paştile trecuse, iar pe ziua de cinci maiu începeà primul examen. Dar nu se prevedeà nici un fel de examinare, de oare ce seminarul prinsese a se agità din nou. Varsanofie începuse să suprime libertăţile pe cari seminarul le câştigase în urma grevei. El ne interzisese din nou să ieşim în oraş, începù să desfacă scrisorile, şi, în sfârşit, închise sala de lectură, cu care elevii se obişnuiseră, şi interzise cetirea ziàrelor. În clase, elevii începură să facă zgomot, să înjure pe Varsanofie. În «atelierul de mobile» fură reluate şedinţele. Iar în ziua de 1 maiu, când Varsanofie, după rugăciunea de dimineaţă, ne ţinù o cuvântare în care amenințà că va eliminà pe aceia ce se adună în «atelier» şi pe ori cine va tipări o revistă clande-

www.digibuc.ro

stină, în seminar izbucni un scandal neaşteptat. Începură din nou strigătele, fluerăturile, urletele, apoi Varsanofie fù alungat din sala de recepţie şi elevii se apucară să sfâşie portretele arhiereilor şi să le străpungă cu cuţitele.

Ne pierduserăm răbdarea. Varsonofie se înşelà, crezând că în seminar totul e în regulă şi că ne poate conduce ca odinioară. El întâmpină o protestare violentă, cu urmări mai mari şi mai neaşteptate ca mai 'nainte. Seminarul păreà un animal îndârjit, înrăutăţit, urlà cu groază, strigà, spărgeà geamurile ferestrelor şi ale dulapurilor, fărîmà băncile şi le aruncà pe stradă, şi sparse în cele din urmă uşa apartamentului lui Varsonofie, care scăpă pe fereastră de mânia elevilor. În încăperea lui mobila, vasele şi oglinzile fură făcute bucăţi.

Economul, speriat de sgomotul mobilei sfărîmate şi al sticlelor sparte, de ţipetele şi de înjurăturile din casă, stăteà în pragul apartamentului său şi cu mâinile întinse, opreà pe elevi să intre înăuntru.

— Vai, ticăloşilor! Ce faceţi? Sunteţi ca nişte armăsari!

Cineva îi strigă:

— Nu te teme, părinte Şaş, nu ne atingem de dumneata!

www.digibuc.ro

Numai apartamentul economului, al Sticletelui şi al lui Redinschi scăpară de pogromul acesta. Menandru fugise înaintea lui Varsanofie, când auzise sgomot şi urlet. Şi în încăperea lui toate lucrurile fură prefăcute în ţăndări. Într'un dulap din sufrageria sa, elevii găsiră sticle cu vodcă şi vin, şi le băură chiar acolo. În birou găsiră condica în care însemnà notele la purtare, şi ea fù arsă pe loc. Cineva trase un foc de revolver şi strigă cu voce sălbatică şi nebună:

— Sfărîmaţi, sfărîmaţi totul, să nu rămână nimic!

Profesorii baricadaseră cu mese uşa Consiliului. Şi când seminarul începù să le iee cu asalt, în uşa seminarului apărură soldaţi şi sergenţi, înghesuindu-se înăuntru. Îi trimisese Guvernatorul, care fusese anunţat telefonic de Varsanofie. Soldaţii ocupară vestibulul, şi puseră sentinele pe coridoare, pe scara din faţă şi din dos. Răscoala nu ţinù mai mult de două ore, dar de jur împrejur fu sfărîmat tot ce căzuse la îndemână.

Seara, Consiliul hotărî soarta seminarului. Toţi elevii erau eliminaţi, iar examenele fixate pentru la toamnă. Se vor puteà prezentà la examen numai aceia cari vor fi admişi de director şi de Consiliu.

www.digibuc.ro

Seminarul se liniştì după această izbucnire neaşteptată şi începù să înţeleagă ceea ce se întâmplase, privind rezultatele pogromului furios, cum nu mai fusese nici unul până atunci în seminar.

Examenele de toamnă se deosibeau de cele obişnuite, de primăvară, prin aceea că într'o singură zi eram examinaţi la mai multe obiecte. Rezultatele fură neprevăzute. După examen, Consiliul concediă pe toţi aceia cari luaseră o parte activă la grevă, la întruniri, şi ţinuseră discursuri. Varsanofie află dela spionii săi numele tuturor acestor colegi, cari au şi fost eliminaţi fără drept de a fi primiţi în alte seminarii.

Melcul începù să adune iscălituri de protestare, dar numărul lor nu se urcă la mai mult de zece. Restul colegilor refuză să protesteze, spunând una şi aceeaş frază:

— Mai lăsaţi-o măi!... E ultimul an!... Nu face să ne mai răzvrătim! Eram în clasa a şasea şi ne bucuram de toate prerogativele ultimului an. Varsanofie trecuse asupra noastră unele prerogative ale clasei a cincea. Afară de «serviciile în bucătărie» şi «în şcoală», se mai înfiinţară şi altele.

www.digibuc.ro

Lămâia a fost numit în serviciul «de altar»: serveà, adică, în altar, în timpul serviciilor divine, şi purtà grija odăjdiilor. Preţul devenì cântăreţ de strană şi «canonist».

Cele mai ispititoare «servicii» erau considerate serviciile în «bucătărie» şi în «cămară». Cel de serviciu în bucătărie purtà grije de bucătari şi de ajutoarele lor, numărà porţiile şi «ligheanele», şi dacă nu erà deosebit de atent la năzdrăvăniile bucătarilor, puteà să beà vodcă cu bucătarul-şef şi să mânânce prăjituri admirabile. Bucătăria erà largă, cu tavanul în formă de cupolă, şi se aflà la subsol. Aici erà întotdeauna zăduf, şi cel de serviciu coborà numai atunci când bucătarul trimiteà după el pe ajutorul său.

— Vă rog, poftiţi, domnule elev, la un pahar cu vin!

Cămara se găseà în apropierea bucătăriei, tot la subsol. Lângă o fereastră murdară, cu gratii încrucişate, negre şi vechi, sta o masă înaltă, de lemn, pe care erà o carte mare şi în care cel de serviciu înscrià: câte provizii au fost eliberate, cui, când şi de ce natură. Alături, lângă registru — cântarul cu greutăţile negre, de tuciu. Dealungul pereţilor erau înşirate lăzi înalte şi deschise cu făină, mazăre,

www.digibuc.ro

foi de dafin, sare, zahăr şi unt. Lângă uşe — pe nişte sprijinitoare scunde — butoiaşele cu cvas, care se pregăteà în cantităţi mai mari, pentru câteva zile deodată, şi o butie cu magiun. Mai departe — dulapul cu chibrituri, cu candele, cu săpun, scrobeală, macaroane, sodă, etc. În mijlocul camerei, pe nişte grinzi groase de stejar, erà fixat un cântar enorm, şi alături de el, pe podeaua de piatră, se vedeau greutăţile mari de câte trei, două şi un pud [1]). Pe grinzi se vedeau săpate cuvintele:

— «La 2 februarie s'a cântărit economul: 7 puzi 38 funzi.

— Economul s'a supărat».

De şaptezeci şi cinci de ani seminarul nostru ocupà această clădire, şi de atunci cămara rămăsese aici. De aceea erau foarte multe inscripţii. Cele vechi se ştergeau; apăreau altele noui. Numai pe alocuri, alături de o dată recentă, se vedeau litere pe jumătate şterse şi cifre: anul 1849, în 5 mai, aici Chiriuha Dilighen... Mai departe nu se puteà înţelege nimic, dar seminarul aflase că din familia Chiriuha Dilighen... făcea parte un arhiepiscop foarte cunoscut astăzi.

---

[1]) Un pud = 16 kgr.; 1 fund = 400 grame. N. trad.

www.digibuc.ro

În cămară domneà întotdeauna un miros sarbăd, acru, erà frig din cauza lespezilor de piatră, şi întotdeauna pe jumătate întunerec. În cămară, colegii făceau de «serviciu» cu plăcere, fiindcă se puteà şterpelì zahăr, iar pentru amatorii de sex feminin erà un loc foarte prielnic pentru dragostea cu servitoarele profesorilor. Spinoza erà irezistibil şi magnific. Veneà fata din casă. Spinoza se întorceà în spre ea cu măreţie, şi întrebà:

— Ce pofteşti dumneata?

— Vre-o zece ouă...

— M... da..., bine.

El numără cincisprezece şi spuneà:

— Poftim cincisprezce! Înscrie zece, şi cinci ţie, îngeraşule!

Fata mulţumeà, roşind; aruncà lui Spinoza priviri ispititoare, iar el, ca şi cum nu le-ar fi observat, se duceà să încuie uşa... Asemenea scene se repetau adeseori.

Într'o zi de post, îmi venì şi mie rândul să fiu «de serviciu». În cămară, jos, erà un butoiu enorm cu scrumbii, care împrăştià un miros aţâţător. Venì Spinoza, se plimbă prin cămară, se uità în registrul de «provizii» şi întrebă:

— Servitoarea Gramofonului nu a fost pe aici?

Răspunsei că nu.

www.digibuc.ro

— Ascultă, Cămilă, dacă vine, tu întoarce-te cu spatele spre noi, sau mai bine pleacă de aici.

Peste câteva minute venì servitoarea. Văzându-l pe Spinoza, ea roşì şi fără să se uite la el, se apropie de mine şi-mi cerù cu un glas subţire:

— Un fund de făină!.. Lăsaţi-mă în pace, neruşinaţilor! — se adresă lui Spinoza. Neruşinatule! Unde-ţi bagi mâinile?

— Nu plânge, Marusca, că plec în China! — prinse a cântà Spinoza, şi o înşfăcă în braţe. «Dă-mi tu mie zahăr, iar eu îţi voiu da ceaiu».

— Luaţi-vă mâinile!

— Stai domol!

— Lasă-mă că ţip!

— Ţipă cât vrei! urlă!

Ea se smulse din braţe şi fugì spre uşe, dar Spinoza îi tăie calea, încuie uşa şi o apucă. Ea se smulse încă odată din mâinile lui, fugì, vru să sară peste căldarea cu scrumbii, dar Spinoza în timpul ăsta o smucì de palton şi servitoarea căzù în căldare şi bălăcì în zeama dinăuntru. Spinoza, care nu se aşteptà la asta, începù să râdă vesel şi tare, iar servitoarea, supărată, răcnì cu vocea ofensată:

— Eşti un măgar! Un huligan şi un seminarist! O haimana!

www.digibuc.ro

— Mor de râs! — urlà Spinoza, hohotind.

— Am să te spun inspectorului! Puşcăriaşule! Golanule!

Îi ajutarăm să iasă din căldare, iar ea, udă şi furioasă, strigà lui Spinoza din coridor cuvinte injurioase.

Colegul de serviciu erà obligat să pregătească dejunul pentru tovarăşii săi. La ora unsprezece el trimiteà la bucătărie cartofi, unt şi felii de carne, iar în pauza cea mare se strângeà în cămară aproape întreaga clasă a şasea. Luau cartofi fierbinţi şi, cu mâinile şi cu furculiţele, plescăiau şi bolboroseau supărat, cu gurile pline, când vre-un tovarăş luà doi cartofi în loc de unul. La o parte, lângă dulap, se beà vodcă, cumpărată dela servitor, care o vindeà chiar aici, în subsol. În loc de pahare, elevii se folosiau de candele şi mâncau, ca aperitiv, mazăre. Hăţul îşi umpleà buzunarele cu mazăre şi mult timp după aceea mestecà mazăre în clasă. Pentru dragostea-i de mazăre, cineva dăduse Hăţului o poreclă suplimentară: «Hăţul sfărâmămazăre». În dosul dulapului erà o uşe, care de obiceiu erà încuiată cu un lacăt. Această uşe duceà într'o odaie unde se tăià pâine, şi în brutărie. În brutărie se coceà pâinea şi se pregăteà de mâncare pentru semi-

www.digibuc.ro

narişti şi servitori. Brutarul bătrân, chel, murdar, cu ochii uzi şi întotdeauna roşii, poreclit Matusalem şi Napoleon, slujeà în seminar de cincizeci de ani şi se distingeà prin trei calităţi: aveà o memorie neobişnuită, cunoşteà înjurături ingenioase şi puteà beà dintr'odată o cantitate enormă de vodcă. Băieţii îl îmbătau de curiozitate. Îmbătându-se, Matusalem povesteà anecdote uimitoare, în care erà atât de mult cinism, încât chiar auditorul obişnuit cu el cârâià şi făceà gălăgie, pe jumătate intimidat, pe jumătate invidios:

— Al dracului le mai născoceşti!

După ce sfârşeà cu anecdotele, Matusalem se puneà să joace: fredonând cu voce răguşită şi supărătoare vre-o căzăcească, îşi scoteà costumul murdar, cu pete de grăsime pe el, şi-şi descopereà trupul osos, slab, bătrânesc, acoperit cu păr cenuşiu. Desbrăcat până la piele, se apucà de mijloc, se învârteà în dans şi spuneà:

— A, găinarilor? Văzut-aţi pe Napoleon?

Se pare că pentru exclamarea aceasta a fost poreclit Napoleon.

Săturându-se de joc, Matusalem începeà să povestească despre vremurile vechi ale seminarului, despre scandalagii celebri, despre beţivani şi despre cei ce înjurau mai bine, adăogând, după unele nume:

www.digibuc.ro

— E arhiereu acum. Nu-l mai ajungi cu mâna! Se plimbă în caretă, cu cai! Auzit-aţi voi?

Seara se aranjau «banchete» în cămară. Băieţii strângeau bani, cumpărau vodcă, balalăici — şi făceau sgomot până la cină, când lumea care luase parte la banchet se împrăştia pe tăcute, pentru că Menandru veneà des în cămară după masă. Câteodată el observà sticlele goale de vodcă, lăsate în grabă pe masă, dar acum nu mai strigà şi nu mai amenințà cu «trecerea în condică», ci încruntându-se şi întorcându-se cu faţa într'altă parte, arătà cu mâna şi ziceà:

— Strângeţi porcăria asta de aici!

Toate aceste feluri de «servicii» erau apreciate ca un admirabil mijloc «de mântuire pe ape în chip legal», dar băieţii câteodată abuzau de ele. La lecţia lui Mocirlă lipseau mai mulţi elevi dintr'odată. Mocirlă mijeà speriat din ochi şi întrebà:

— Unde este Radanovici?

— E de serviciu în cămară, — răspundeau ceilalţi în cor.

— Iar cutare?

— E de serviciu la bucătărie.

— Iar celălalt?

— E de serviciu în şcoală.

www.digibuc.ro

— Iar cutare?
— E de serviciu în cămară.
— Daţi-mi voie, domnilor, nu înţeleg! Să vorbească unul. La dumneavoastră câte doi fac de serviciu în cămară?
— Nu! Câte unul!
— Atunci de ce spuneţi doi?
— N'am spus aşà cevà.
— Dar am auzit cu urechile mele!
În bănci răsunà:
— Aţi auzit prost.
— Ai urechile mari, şi auzi prost!
— Apucă-te să plângi!

De multe ori aranjam lucrurile în felul următor: Spinoza făceà de serviciu în cămară în timpul primei lecţii, iar Maţul — la bucătărie. În timpul lecţiei a doua, Maţul veneà în clasă, iar la bucătărie îl înlocuià Cerbul. Unii veneau în clasă, pentru a fi examinaţi, la a treia lecţie, iar la lecţia a patra dispăreau din nou. Se făceà o încurcătură grozavă, din care nu puteà nimeni să mai înţeleagă nimic: nici Mocirlă, nici inspectorii — nici chiar noi. Dar lucrul principal erà atins: ne «salvam» atunci când aveam nevoie.

Inspectorii priveau isprăvile noastre cu indulgenţă, mai întâiu fiindcă noi eram în clasa a şasea, ultima clasă a seminarului, şi în al doilea rând ca să ne despartă

www.digibuc.ro

de toate celelalte clase ale seminarului. Aceste favoruri cu cari ne răsfăţau pe noi, nu erau acordate celorlalte clase.

Observam la mulţi dintre colegii mei o mare schimbare. Acum nu mai erà cu putinţă să propui vre-unuia din ei o acţiune generală, fiindcă fie care se îngrijeà de el însuşi, se temeà de ori-ce ieşire colectivă şi se arătà nemulţumit numai atunci când porţiile la dejun şi seara erau micşorate.

În fiecare duminecă, în catedrala mănăstirii, se «sfinţeau» în stihar câte trei inşi din clasa noastră. Cu o săptămână înainte de sfinţire, se ţineà post. În ajunul sfinţirii mele, eu, Spinoza şi Melcul ne-am dus la mănăstire să ne spovedim duhovnicului de acolo. Am umblat mult prin lungile coridoare mănăstireşti, prin chilii, căutând pe duhovnic. În sfârşit, într'un colţ, văzurăm o placă de aramă cu numele lui şi băturăm la uşe. Nu ne răspunse nimeni.

— Loveşte mai tare! — îi zise Spinoza Melcului.

— Nu e convenabil! Mai sun încă odată încetişor.

— Dă-te la o parte, plăcintă! Stai să sun eu!

Spinoza începù să bată în uşe cu pum-

www.digibuc.ro

nul, din răsputeri. În dosul uşii se auzì o tuse răguşită, bătrânească, şi peste un minut se auziră paşi şi cineva întrebă:

— Cine e acolo?

— Mărturisitori! — zise cu voce de bas Spinoza. — Deschideţi!

Zăvorul de fier răsună, cheia clănţănì şi intrarăm într'o anticameră întunecoasă. Miros de chiparos, de ulei de trandafir, de smirnă şi a ceva bătrânesc, mirosul obişnuit în încăperile nelocuite. Duhovnicul erà un bătrân mângâios şi vesel.

— Vreţi să vă spovediţi? — bolborosì el, mişcându-şi gingiile ştirbe. Adormisem puţin după masă.. da, aţipisem. Ah, ispita omenească! Hai, intraţi, intraţi...

Ne spovedirăm pe rând, după aceea, toţi în acelaş timp repetarăm, după duhovnic, cuvintele jurământului, ce ni le cetì el, şi iscălirăm listele de jurământ.

A doua zi dimineaţa, eram în altarul catedralei mănăstireşti şi aşteptam sfinţirea noastră. Oficià un arhiereu destul de tânăr, necunoscut, sosit dintr'o altă eparhie. El îmbrăcà odăjdiile sale arhiereşti încetul cu încetul, în mijlocul catedralei, în cântecul solemn al corului. Când i se puse mitra pe cap, luă sfeşnicele cu două şi trei lumânări, şi întorcându-se încet şi cu băgare de seamă,

www.digibuc.ro

binecuvântă poporul în cele patru părţi. Cetitorul începù să cetească cu glas de tenor, «ceasurile».

— E timpul, domnilor! — auzii lângă mine o şoaptă.

În faţa noastră stăteau ipodiaconii, trandafirii, graşi, cu păr lucios, semănând unul cu altul ca gemenii. Eşirăm din altar unul după altul. Ni se spusese de cu vreme ce trebuià să facem, dar acum, când văzui mulţimea întunecată şi tăcută a poporenilor, privind cu curiozitate această rară ceremonie, uitai totul, şi îndrumările scurte şi şoptite ale ipodiaconilor îmi părură ceva nou şi straniu.

— Faceţi-vă cruce de trei ori! — ordonă ipodiaconul din dreapta.

Ne făcurăm cruce.

— Acum închinaţi-vă până la pământ, sculaţi-vă, întoarceţi-vă şi închinaţi-vă Vlădichii până la brâu!

Întorcându-mă cu faţa spre lume, văzui pe arhiereu şezând pe înălţime, şi făcui tot ce-mi ordonase ipodiaconul. Trecând jumătate distanţa dintre altar şi arhiereu, ne închinarăm din nou, şi apropiindu-ne de el, îngenunchiarăm. Auzii sunetul uşor şi gingaş al clopoţeilor cusuţi de sacosul arhieresc, şi simţii cum arhiereul îşi puse

www.digibuc.ro

mâna pe capul meu. Acelaş lucru îl făcù şi cu Melcul şi cu Spinoza.

Arhiereul primì o carte. El cetì în tăcere o rugăciune, iar pe noi ne îmbrăcară până la brâu cu stihare scurte şi mici, semănând cu cele preoţeşti. Ipodiaconul îmi dădù «Apostolul».

— Întoarce-te spre altar şi ceteşte! — auzii dela spate vocea poruncitoare a arhiereului; deschisei cartea şi cetii un pasaj din epistolele sfântului Pavel.

— Ajunge! Celălalt — zise la fel arhiereul.

Dădui Melcului cartea, iar el, după ce cetì, o dădù lui Spinoza. Nu ştiu ce simţià în clipa aceea Spinoza, dar el se zăpăcì şi începù să cetească încurcat.

— Mai tare! — zise arhiereul.

Spinoza tuşì şi cetì şi mai rău.

— Mai tare, ceteşte mai tare! şi mai tare!

Spinoza roşì până la gât. Cetì pasajul, şi ne întoarserăm din nou spre arhiereu, care tăie din părul fiecăruia din noi câte o şuviţă, pe care o aruncă dimpreună cu foarfecile în cartea deschisă ce i se ţineà în faţă. Ipodiaconii ne desbrăcară de stiharele scurte şi ne îmbrăcară în stihare preoţeşti. Sărutarăm apoi mâna arhiereului, care ne binecuvântă, o mână albă şi grăsulie,

www.digibuc.ro

cu vine albăstrele puţin cam umflate, ne închinarăm şi intrarăm iarăşi în altar.

După utrenie, arhiereul se apropie de noi şi ne întrebă, cu glas răspicat:

— Dintr'a şasea? sunteţi dintr'a şasea?

— Dintr'a şasea, — răspunse pentru toţi Melcul.

— Toţi trei vreţi să vă faceţi preoţi? Preoţi? Da?

— Nu! — zise Spinoza.

— Cum nu! — se miră arhiereul, ridicându-şi sprâncenile. De ce atunci v'aţi sfinţit cu stiharul? Ai?

— Fiindcă ne-a ordonat directorul.

— Întotdeauna se face astfel la voi? Aşà e ordinea aici? întotdeauna?

— Întotdeauna, Preasfinţite.

— Ciudat, foarte ciudat! Ţineţi minte ceea ce a cetit fiecare din voi astăzi. Ţineţi minte şi nu uitaţi. Vă va binecuvântà Dumnezeu!

Sunând din clopoţeii sacosului, el ne binecuvântă, ne dădù să-i sărutăm mâna şi se duse spre prestol, sunând din tocuri cu energie şi putere.

Într'o zi, Varsanofie, pe când ne predà Sf. Scriptură în clasă, ne spuse:

— Îmi scrie un arhiereu din Siberia

www.digibuc.ro

dacă nu se află printre voi doritori să se hirotonisească imediat şi să plece în Siberia. Ce ziceţi? Nu doreşte nimeni? Gândiţi-vă şi comunicaţi-mi cine vreà să plece.

— Dar cum rămâne cu sfârşitul seminarului? — întrebă, zâmbind cu modestie, Piciorongul.

— Merge şi aşà. Poţi fi preot fără să fi terminat seminarul... Parohiile sunt în oraş...

Propunerea directorului avù rezultate. Unii începură să se gândească serios.

— Mai aştept eu până la sfârşit! — spuneà Piciorongul, — şi se mai ţin şi examene! Pe câtă vreme acum — fără nici un examen, te faci popă. Fraţilor, eu mă cărăbănesc în Siberia!

— Dar logodnică ai? — întrebă Maţul.

Piciorongul zâmbì.

— Vai de mine! Câte vreau, nu una. Capernaumul e plin. Îţi alegi după poftă!

Piciorongul, ca şi toţi «solvenţii», erà încredinţat că nici o fată din şcoala eparhială nu va refuzà să devină soţia lui; nici nu-şi puteà închipuì aşà cevà.

În clasă, elevii începură să se pregătească pentru balul din «Capernaum».

Nu fusesem niciodată la şcoala eparhială şi vorbii cu Spinoza şi Maţul ca să mergem împreună.

www.digibuc.ro

În ziua balului, aflarăm că jumătate din colegi nu aveau bilete de intrare.

— Nu face nimic! — zise Spinoza—intrăm şi aşà.

— Nu intri, dragă! surâse răutăcios Scuipăciosul.

— Ai să vezi cum o să intru!

Seara ne apropiarăm de porţile iluminate ale Capernaumului. În garderoba enormă se desbrăcau invitaţii: doamne, liceeni, elevi ai şcoalei militare, pe care seminarul îi urà fără nici un motiv. Maţul se uità pieziş la mantalele milităreşti şi bombănì:

— Elevi ai şcoalei militare! Nişte papugii!

La etajul al doilea, pe o platformă mare, în faţa coridorului, şedeau la masă profesoarele şi cereau biletele. Spinoza se repezì spre ele, dând din pinteni milităreşte şi zise:

— Scuzaţi, dar noi n'avem bilete. Cred însă că nici nu avem nevoie de ele.

O profesoară tânără zâmbì şi întrebă:

— Cum n'aveţi nevoie?

— Suntem din clasa a şasea, — le explică Spinoza şi adăugă cu demnitate: — Suntem miri!

— A! Aşà? poftiţi înăuntru!

Profesoara ne făcù semn din cap ca

www.digibuc.ro

să intrăm în coridor, unde se plimbau invitaţii şi elevele, în rochii colorate, uitându-se cu priviri pătrunzătoare şi atente în amândouă părţile, şi umflându-şi nările.

— Ia uite ce drăguţă e asta! — îmi şopteà Spinoza, arătând cu ochii o tânără blondă. Admirabilă bucăţică!

În sala de recepţie, largă şi pătrată, începuse dansul. La uşe şedeà, într'un jilţ, directoarea magnifică a Capernaumului, într'o rochie albastră de mătase, cu broderie de aur pe piept. În jurul ei stăteau profesorii. Printre profesori observai faţa cucernică a lui Mocirlă şi fruntea posomorîtă a Calului.

— Sorocoletov! — mă strigă Piciorongul. — Ai surori în şcoală?

— Da.

— Surori sau verişoare?

— Verişoare, dar de ce?

— Să mergem la ele. Vor să te vadă.

În coridor, pe un divan de scânduri, şedeau două eleve. Le recunoscui de departe şi-mi amintii cum unchiul meu venise la mine, la seminar, şi mă rugase să vizitez din când în când pe fetele lui. Ne salutarăm călduros, ca nişte rude, şi ele îmi făcură aluzie că de mult mă aşteaptă şi sunt bucuroase să mă vază acum. Cea

www.digibuc.ro

mare, Catia, înaltă şi slăbuţă, erà o fată serioasă şi îngândurată. Cea mică, Liuba— scundă, vioaie şi râzătoare. Piciorongul şedeà într'un rând cu ea şi-i spuneà ceva, iar ea râdeà sonor şi limpede. N'am vorbit mult cu verişoarele, fiindcă au fost invitate la dans, şi mă dusei să fumez în camera profesoarelor, unde se instalase «fumoar»-ul. La fereastră, Cerbul şi Fariseul beau pe rând dintr'o sticlă.

— Cămilă, vrei şi tu? — îmi oferì Cerbul sticla cu vodcă. Am adus una cu noi... aşà pentru mai mare îndrăzneală.

Băui şi eu şi simţii un gust neplăcut de vodcă dulceagă şi respingătoare.

Când balul se încinse, pe coridoare erau mulţi «băuţi», iar Fariseul şi Cerbul dansau în sală, provocând râsul tuturor cu figurile lor uimitoare şi neaşteptate.

Când ne întoarserăm la seminar, Piciorongul începù să mă întrebe de unchiul meu.

— E popă bogat?

— Nu ştiu!

— Dar tu cum crezi?

— Nu cred nimic.

— N'ai fost niciodată la el?

— Am fost, dar demult.

După câţiva paşi îmi zise:

— Eu, dragă, am de gând s'o iau pe verişoara ta, Catia.

www.digibuc.ro

Rămăsei uimit.

— Cum aşà, dintr'odată? N'o cunoşteai de mai 'nainte?

— De loc! — zise Piciorongul pe un ton ofensat. Am cunoscut-o astăzi. Crezi că n'are să mă vreà de bărbat? Doar mă fac preot în curând. Ce vreà mai mult!

Nu-i răspunsei nimic. Mi se păreà ciudat ca Piciorongul, un flăcău prostuţ, mărginit, cu capul sec, să fie încredinţat că este un logodnic irezistibil pentru o fată modestă şi curată. Sufletul mi se întristă, la gândul că Piciorongul, întors la seminar, va face aprecieri, cu glas tare, asupra verişoarei mele, şi că mai târziu ea va deveni, poate, soţia lui.

XLVII

Treceau zilele pe nesimţite. In fiecare dimineaţă, Frigarea anunţà, de pe catedră, că până la terminarea seminarului mai rămâneau atâtea zile. Mulţi dintre colegi îşi căutau locuri şi deseori se duceau la consistoriu — să întrebe de locurile vacante. Fariseului i se propuse să ocupe un loc de protodiacon într'un oraş din judeţ, după terminarea şcoalei. El consimţise, şi acum, în toate după amiezile, urlà în clasă «prestolul» sau bombănià sugestiv:

www.digibuc.ro

— Pen-tru preasfântul Sinod gu-ver-na-men-tal şi pen-tru stă-pâ-nul no-stru prea-sfin-ţi-tul...

Piciorongul, care se hotărîse să plece în Siberia, făcù Catiei o propunere oficială, care fu primită, şi nunta fu fixată imediat după Crăciun.

Sosì unchiul din sat, comandă trusoul şi ca de obiceiu se grăbeà.

— Bun! Are să fie bine! Flăcăul pare bunicel. Unde să găseşti pe alţii? Acum toţi sunt la fel. Numai că prea se duce departe! În Siberia! Cred însă că nu pentru vreme îndelungată. O să trăiască acolo vre-o trei anişori şi o să se roage să-l mute. Ei, şi tatăl tău o să intervină! Un lucru e rău, însă, — unchiul se înclină spre mine şi-mi şoptì: — Catiuşa plânge! Plânge şi plânge într'una! Dar ce să-i faci? De ar fi fost una, — du-te vino, dar ştii singur, casa mi-e plină de suflete, să îmbraci pe fiecare, să plăteşti taxe şi alte drăcii! Bine a zis cine a zis: cum scoţi piatra din casă, cum se face mai mult aer! Iac'aşà!

Eu nici nu prea cunoşteam pe verişoara mea Catia. Dar eram necăjit pentru că o măritau împotriva voinţei sale şi pentru că o măritau cu Piciorongul, pe care îl cunoşteam foarte bine. Iar Piciorongul

www.digibuc.ro

umblà cu faţa strălucitoare, satisfăcut, şi plictisise pe toată lumea povestind că logodnica lui e de «calitatea întâia».

Fusese fixată ziua pentru cununie. Biserica la care slujeà tatăl meu se umplù de torente de lumină: ardeau candelabrele, care de data aceasta fuseseră aprinse, fiindcă se cununà nepoata lui. În biserică venise toată clasa a şasea. Eu întovărăşii în trăsură pe Catia, palidă şi plânsă, cu ochii roşi, cu zâmbetul slab şi străin. Stăteà sub cunună, nemişcată, câteodată tresărind şi făcându-şi grabnic cruce. Piciorongul, prichindel şi pipernicit, priveà pe sub sprîncene mireasa frumoasă şi chipeşă, şi-şi muşcà buzele.

Fariseul cetì admirabil celebrul pasaj: «iar femeia să se teamă de bărbatul său», şi sfârşì cu intonaţii cutremurătoare.

După cununie, toată lumea venì la noi acasă, invitată de tata la balul nupţial. De nesfârşite ori, până la oboseală, se cântă «mulţi ani trăiască». Apoi începură dansurile. În sufragerie, o mulţime deasă înconjurà masa lungă, acoperită cu sticle şi mâncări.

Spre dimineaţă se întinseră pe masă băltoace lungi, din pricina sticlelor şi mâncărurilor răsturnate; toată lumea erà beată.

www.digibuc.ro

Făgăduisem lui Varsanofie să nu lipsim dela lecţii, şi de aceea, a doua zi, pe la orele zece, eram în clasă. Dar lecţiile trecură pe lângă urechi. Spinoza râdeà fericit, vorbeà porcării în gura mare şi înjurà pe profesori. Frigarea şi Cerbul, îmbrăţişaţi, cântau în banca de alături. Gherontie privì pe toţi cu un aer de inchizitor, bâlbâì cevà, se întoarse şi ieşì din clasă. Din ziua aceea parcă ne apucă furia din nou: în fiecare zi beam de dimineaţă, ne făceam de cap, iar directorul spuneà în timpul lecţiilor că «o astfel de clasă neruşinată n'a existat niciodată în seminar».

Odată, seara, directorul fu chemat prin telefon la mănăstire. Se întoarse de acolo posomorît şi rău dispus şi anunţă că Cerbul, Maţul şi Melcul sunt eliminaţi din seminar pentru scandalul ce-l făcuseră la mănăstire. Aflarăm că ei se îmbătase şi le venise în gând să se ducă la arhiepiscop, să ia ceaiul cu el şi să se plângă de Varsanofie... Dar n'au fost lăsaţi să intre. Atunci făcură o gălăgie groaznică, încercând să spargă uşa şi, în faţa spectatorilor, începuseră să înjure tare pe vicarul arhieresc care treceà pe acolo. Pentru acest scandal, au fost eliminaţi până la primăvară, cu dreptul de a da examen cu

www.digibuc.ro

ceilalţi, iar Varsanofie făgăduise să le micşoreze nota la purtare în diploma de absolvire. Am petrecut pe colegi, şi clasa devenì mai plictisitoare. Numai Spinoza nu-şi pierdeà cumpătul, aduceà din oraş versuri şi desenuri necuviincioase şi spuneà că în primăvară se însoară cu Maslenicova şi că va luà o zestre de zece mii de ruble.

În ajunul examenelor de absolvire, tata mă chemă acasă şi-mi declară că are de vorbit serios cu mine despre viitorul meu.

— Acum, slavă Domnului, nu mai eşti mic, poţi judecà sănătos... Stai jos! Ce stai în picioare? Vrei să mai creşti?

În vocea tatălui meu sunau note noui, neobişnuite şi calde. Mă aşezai jos.

— Se apropie timpul, — continuă tata, când tu vei părăsì şcoala spirituală, care te-a crescut. Sper că ţi-ai schimbat gândurile neserioase de odinioară. De aceea vreau să-ţi propun în mod serios următorul lucru: am în vedere o fată, fiica unor părinţi vrednici, din lumea clerului, frumoasă şi cu calităţi. O mai bună soţie pentru tine nu ţi-ai fi putut alege.

— Mulţumesc, dar n'am de gând să mă însor.

— De ce? Oare n'ai de gând să te faci preot?

www.digibuc.ro

— Nu!

— Dar ce vrei?

— Vreau să intru la Universitate.

Tata tăcù câtva timp şi suspină.

— Şi n'ai să te răzgândeşti?

— Nu.

— Dar n'am să-ţi dau nici o lăscaie. Şi în casa mea n'ai să locueşti.

— Nu cer nimic.

— Dar cu ce ai să trăeşti?

— Cu ceea ce am să câştig.

— A-ha-ha! Ce ai să câştigi! Câştigă întâiu, apoi vorbeşte!

Nu-i mai răspunsei nimic şi-mi luai rămas bun.

Printre colegi observai aceeaş atitudine duşmănoasă şi dispreţuitoare faţă de acei ce voiau să se înscrie la Universitate.

— Vrei să fii student? — râdeà Scuipăciosul. — Nu face nimic, tot ai să pleci de acolo şi o să te faci popă! Las' că ştiu eu. Tot popă ai să te faci!

Trecurăm examenele. Profesorii ne doreau, cu voce veştedă, succes în vieaţă şi plecau din clasă ca să nu ne mai întâlnim cu dânşii niciodată între aceşti pereţi. Maţul, Cerbul şi Melcul, cari se întorseseră din nou la seminar, răspundeau la examen admirabil şi chiar Mocirlă puse Cerbului o notă mare.

www.digibuc.ro

În sfârşit, la începutul lui iunie, seara, se termină şi ultimul examen. Seminarul rămase în trecut, dar constatarea acesta nu-mi făceà nici o plăcere şi nu mă înveseleà. În sufletul meu se cuibărise indiferenţa şi plictiseala, şi numai viitorul străluceà înaintea mea în culorile încântătoare în cari înfloreà visul timid ce trăise în inima de seminarist, sfâşiată şi umilită. În jurul meu colegii se felicitau, făceau larmă, strigau de bucurie că «au sfârşit» — strângând bani pentru chef. Mie îmi veneà să fug undeva, în întunerec, şi să mă gândesc bine şi profund la mine însumi.

A doua zi, Varsanofie slujì un tedeum de despărţire, la care nu venì nici unul dintre profesori, şi ţinù, pe un ton plângător, o cuvântare în care ne spuneà că ne trimite cu tristeţe în vieaţă, mai ales acum, când s'au clintit toate temeliile. Nimeni nu-l ascultà pe Varsanofie şi nimeni nu-l credeà, fiindcă nu avusese niciodată faţă de noi iubirea aceea despre care ne vorbeà la despărţire.

După tedeum ni se împărţiră diplomele. Varsanofie nu se ţinuse de cuvânt, şi în diplomele de absolvire ale Cerbului, Maţului şi Melcului erau puse note bunicele la purtare.

— Aţi făgăduit că ne veţi pune nota cea mai mare, — zise Cerbul.

www.digibuc.ro

— N'am făgăduit — tăgădui Varsanofie. — Ca să vă învăţaţi minte pentru viitor. Ca să ştiţi cum trebuie să respectaţi pe superiorii voştri şi ce purtare cuviincioasă trebuie să aveţi. Acum nici în Universităţi nu puteţi intrà cu această notă! Să vă învăţaţi minte!

Am primit un loc de învăţător la şcoala eparhială. Îmi făcusem socoteala următoare: economisind din fiecare salar câte douăzeci şi cinci de ruble, peste patru ani voiu puteà intrà la Universitate.

Nu mai văd pe nici unul dintre colegii mei de odinioară. Am întâlnit odată pe Frigare. Purtà chipiu şi tunică de student, vorbeà mult de Universitate şi mă anunţă că Fariseul se făcuse protodiacon, iar Maţul, Hăţul, Telegrafistul şi alţii — sunt preoţi; Scuipăciosul şi Tarasiev — în Academia Spirituală. Spinoza refuzase să se însoare cu Maslenicova. Fusese însă silit, ziua cununiei fixată, dar în ajunul ei, Spinoza dispărù fără urmă împreună cu cinci sute de ruble, luate dela viitoru-i socru. Frigare se uită la mine, la costumul meu jalnic, şi-mi dădù un sfat:

— Mai bine te-ai face şi tu popă! Cel puţin ai să trăieşti!

www.digibuc.ro

Trec anii. Visez cu pasiune la timpul acela, când voiu aveà o sută de ruble, şi adeseori noaptea sar din pat şi cercetez: nu mi-a furat nimeni economiile mele? Acasă mă duc rareori. Paşa a fost măritată cu acel licenţiat în teologie, roşcovan şi prostănac, care cu protecţia tatălui meu, a obţinut un loc de preot în oraş.

Varsanofie a devenit vicar episcopal. El slujeşte adesea în catedrală, umblă încet şi impozant şi-şi înalţă ochii în sus, înduioşaţi şi plini... de credinţă în Dumnezeu. Poporul îl iubeşte şi spune de el că este un om cu vieaţă sfântă.

Trec zilele. Până la o nouă vieaţă mai e mult, dar eu cred că ea va venì, şi în sufletul meu îi cânt cântece răsunătoare.

În nopţile lungi şi reci de toamnă, când te simţi singuratec pe pământ, când vântul izbeşte în geamuri şi torentele ploii curg fără sfârşit, atunci veghez şi mă gândesc. Şi, amintindu-mi trecutul, seminarul, colegii, simt un flux de forţe noui, simt cum înfloreşte şi se întăreşte sfioasa mea speranţă în viitorul minunat şi necunoscut. Cred în el şi-l aştept. El va venì! El trebuie să vină şi va fi, va fi! În asemenea clipe, când înfloresc visurile mele, simt un avânt orbitor şi chem această vreme frumoasă:

— Vino!... Vino!

www.digibuc.ro

www.digibuc.ro